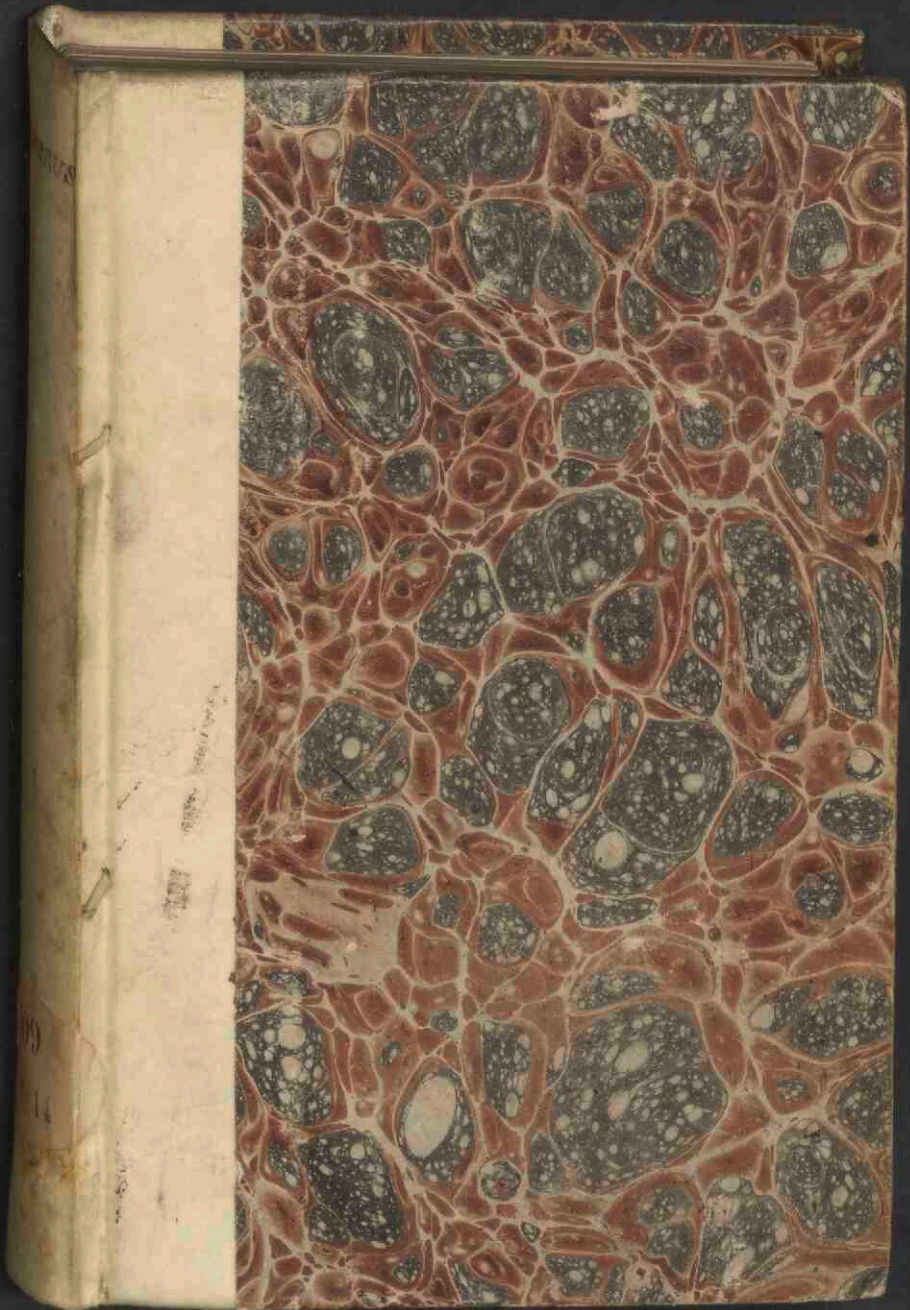

Conciliatio locorum scripturae, qui specie tenus inter se pugnare videntur.

<https://hdl.handle.net/1874/428660>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

ATHANICERUS

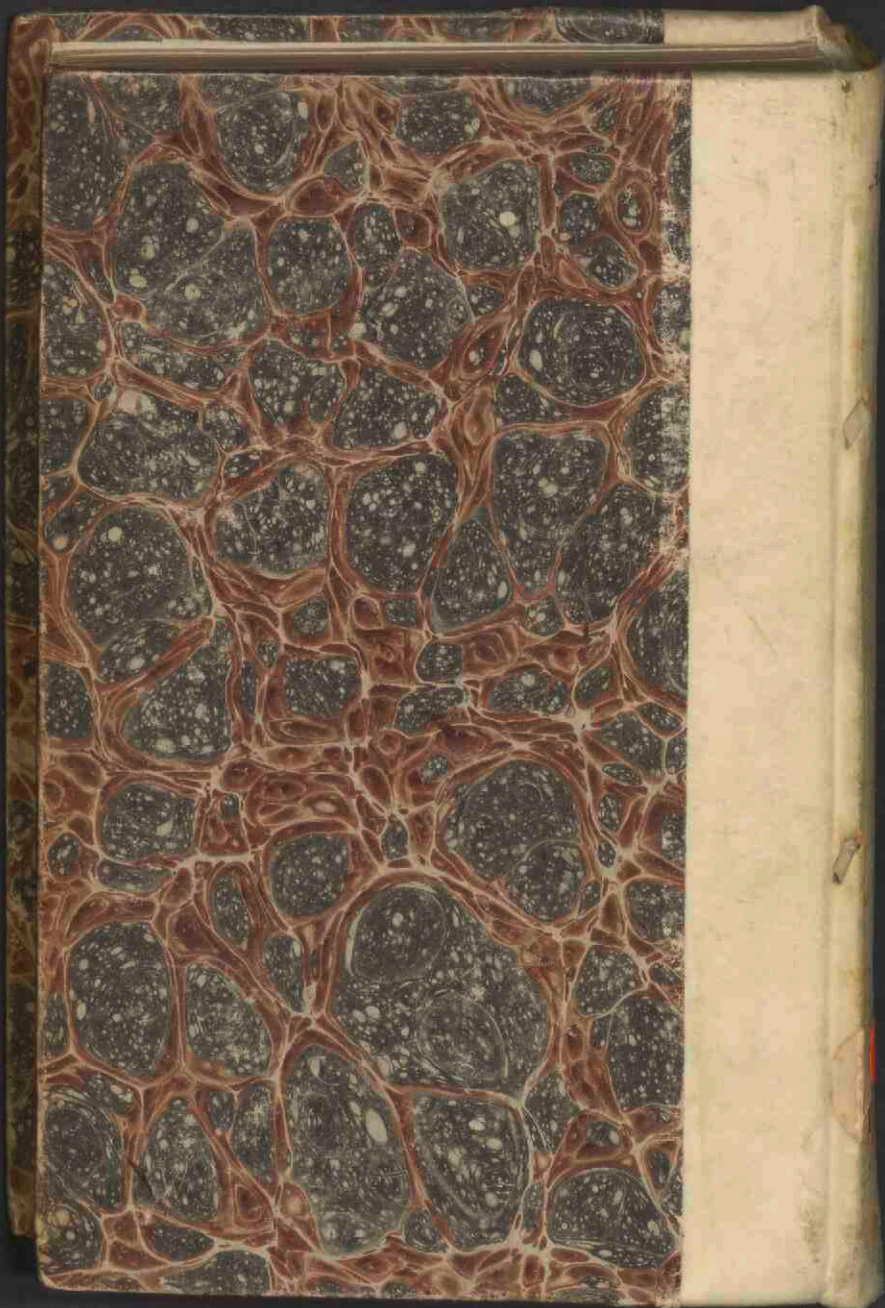
109

P.L.O. No. 14

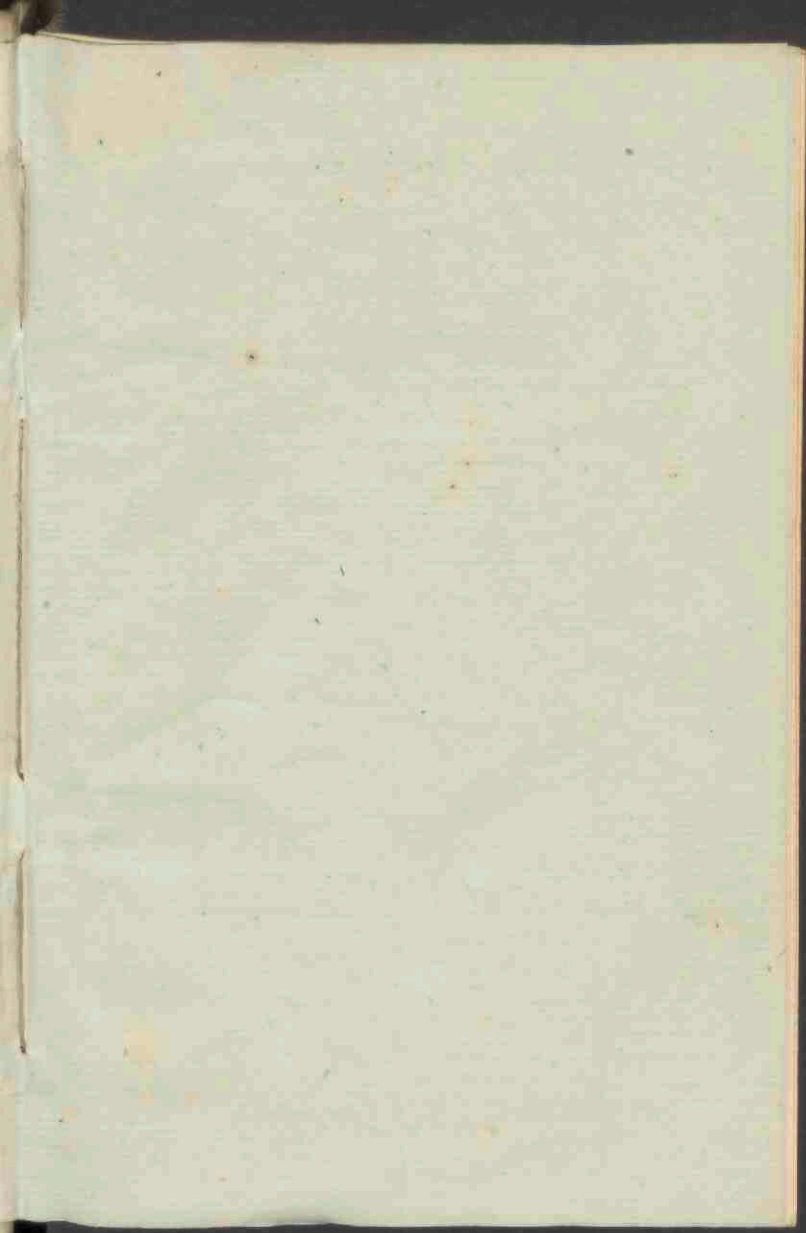

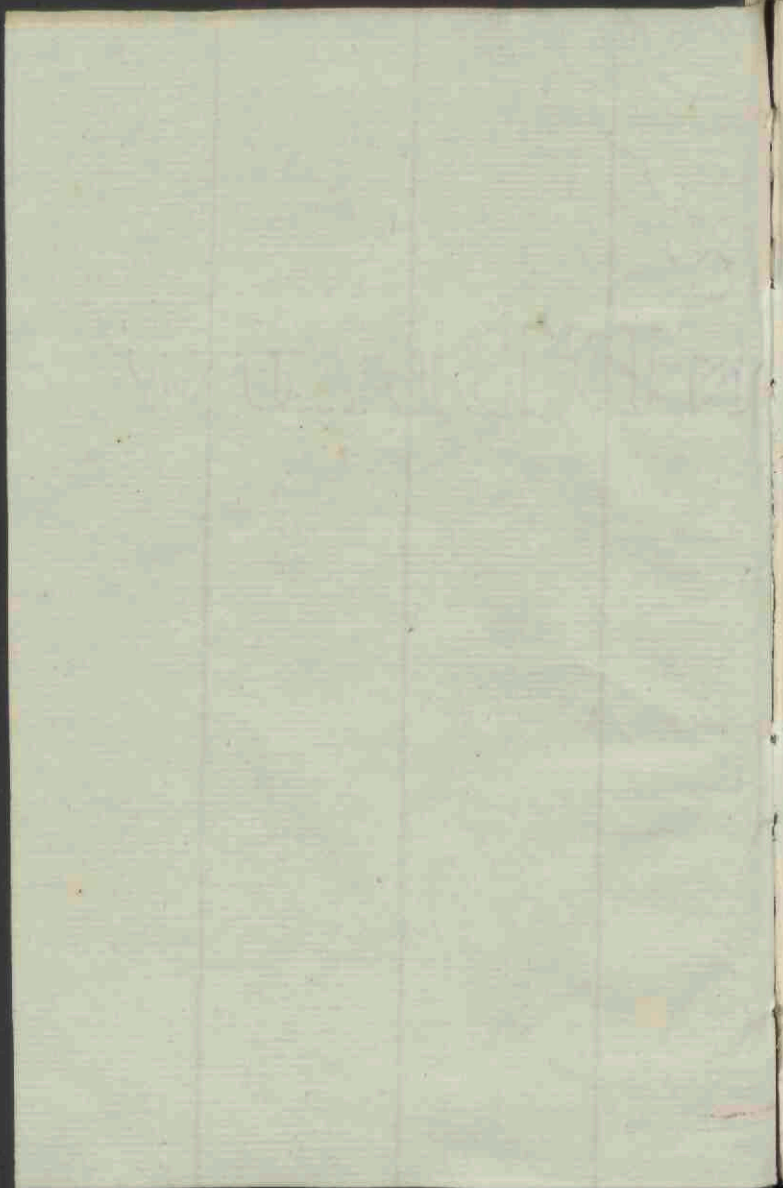

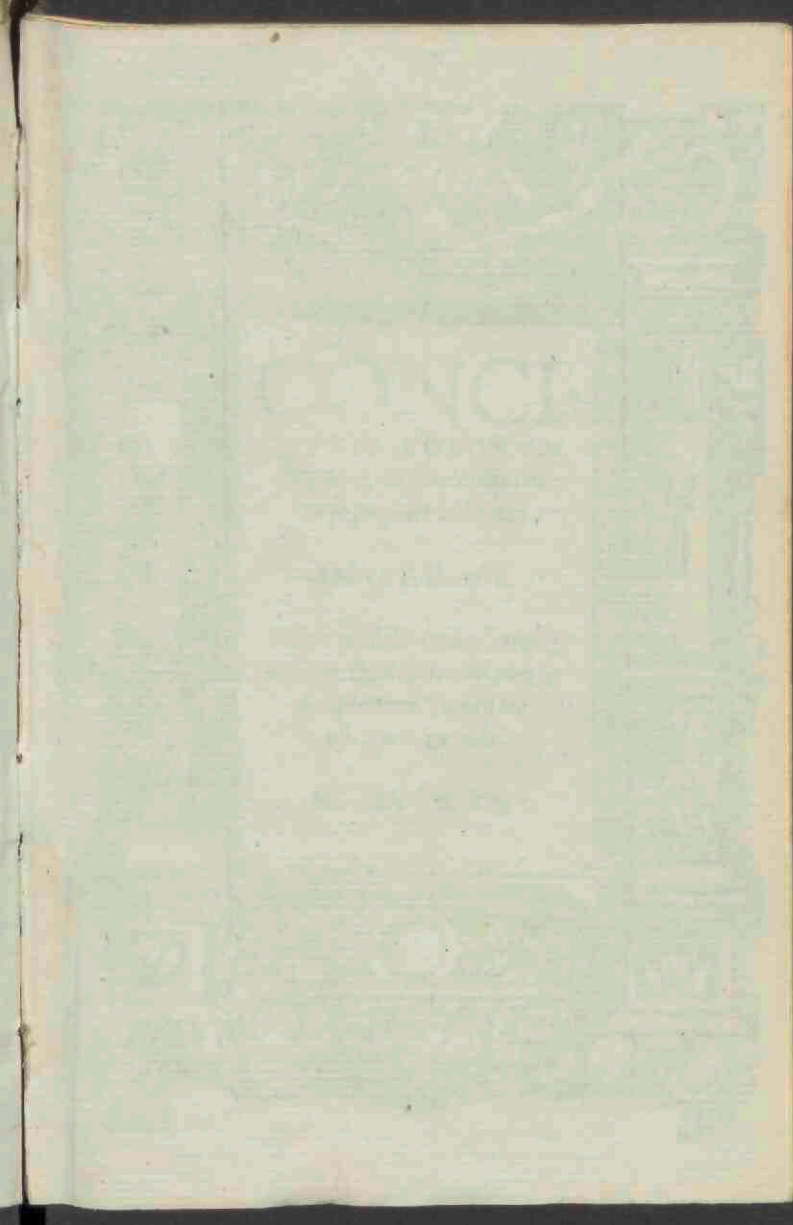
Biblia et interpretes

Octavo n° 399.

Kasslog
M. Ori. 14

The page is framed by a highly decorative border. At the top, two winged figures (cherubs) are shown in profile, facing each other, with a central cartouche containing three spheres. The sides of the border are defined by two large, fluted columns with decorative capitals and bases. The bottom of the border features a wide, ornate base with a central circular medallion and symmetrical scrollwork. The entire design is rendered in a detailed woodcut style.

CONCI-

LIATIO LOCORVM
scripturæ, qui specie tenus in-
ter se pugnare uidentur.

Andree Althameri.

*Habes candide Lector utranq;
nostram Diallagen conflatam ac
loaupletatam. Tu pro tuo
usu utre, & uale.*

M. D. XXXI.

VINCENTIUS OBSOPOEVS
Lectori.

Que semel ipse deus diuino protulit ore,
Omnia perpetuam sunt habitura fidem.
Non hæc tempus edax, non hæc cariosa uetustas
Mutabit: sicut cætera aucta solet.
Nulla hæc quantumuis rerum seuisima clades
Subuertet: stabunt, & rata semper erunt.
Non sunt uana dei, non sunt mendacia dicta,
Nil unquam ficto dixit ab ore deus.
Non hæc humane finxit faundia lingue:
Non sunt Cecropio prodita uerba foro:
Fraus ubi uerborum multa, imposturaq; regnant:
Ac ubi falluntur credula corda dolis.
Non pugnant, non sunt dictis contraria dicta:
Verba dei constant consona queq; sibi.
Si tamen in speciem quedam pugnare uidentur,
Que simul ignaros fallere forte queant.
Hæc Althamerus concordæ iungere sensu
Ingenij studuit dexteritate sui.
• Hoc tibi nunc offert iam muneris ille secundo,
Hoc etiam sanctas accumulabis opes.
Ergo legas Euangelium, sed idem quoq; uiuas,
Sanctificat sancte uiuere, non legere.

3

ORNATISSI

MO SIMVL AC INTEGERRIMO

uiro Georgio Voglero, pij illustrissimūq; princi-
pis ac domini, domini Georgij Marchionis Bran-
denburgensis & c. principis nostri cle-
mentiss. archigrammateo, Ab-
die suo in dño uenerando.

RATIAM ET PA-
cem in Christo Iesu. Ingratus
iure ansendus essem integerr-
me, idemq; optime archigram-
mateo & Abdia noster, si non
tibi tanto patrono atq; amico
pro cumulatis beneficijs

in me congestis, uel aliquam, si non referrcm, saltem ha-
berem gratiam: idq; quicquid est operis inscriberem, si
modo gratitudo est tam pusillum dedicare libellum. Ve-
runtamen cogitabis paruulū hoc esse munus, & à par-
uulo profectum, sed magno labore constitisse, magniq;
amoris esse argumentū. Honorem alij tuam humanita-
tem magnis muneribus: ego minutulus minutula grato
animo libenter offero. Nec debui tantū ob sola benefi-
cia in me, ista consecrare: sed & propter synærum illi-
zelum tuum promouendæ pietatis, quo me ac quosau-
q; bonos in tui amorem stupore quodā rapis & inflant:

A 2 mas.

mas. Non ad blandiens ista scribo: nec ut tu hisce laudibus titillere tibiq; applaudas, sed ut studio tuo proficias, aliosq; ad exemplum tuum prouocas. Nam ut pietate nihil neq; sanctius, neq; salubrius est, ita religiosis uiris nec quicquam diuinius magisq; exoptandum. Quid enim nos deuinctius Deo Opt. Max. seruatori nostro commendat, quam pietatis amor? quid domino gratius, quam sermonis sui studium & doctrina? nam ipse felicem pronunciat uerbi sui amatorem: Beati, inquit, qui audiunt uerbum dei, & custodiunt illud. Illos, inquam, non modo fouet & diligit, sed & pro ueris amicis suis agnoscit ac recipit, sic enim dixit: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Bene itaq; uiro qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, et in consessum deridentium non sedit: Sed in lege dei uoluntas eius, & in lege eius meditari solet die ac nocte. Deridentium impiorumq; magna est phalanx, pauci autem regnum dei toto pectore quaerunt. Feliciter uero tibi atq; tuis, si pergas timere dominum, doctrinam eius fouere, amplecti & promouere, exassa omni impiorum formidine. Nam quot quaeeso sunt hypocritae, qui principum quorundam minus terrii resiliunt à regno dei? Quot sunt qui renouatam Euangelij doctrinam ex animo odiunt, uituperant & execrantur, modisq; omnibus persuadere principibus moliantur, caelestem hanc doctrinam stirpitus submoueam? qui nullo horrendi iudicij metu terrentur:

rentur: sed quasi ipsi dii sint impia consilia machinantur aduersus sanctos domini. Deinde quot sunt ex proceribus uiri dolosi, qui ad faciem principibus sanis adblandiuntur, à tergo uero uirulentissime mordent atq; derident? quibus num sit aliquid nocentius, haud scio. Simulato enim amico uix est pestilentius quicquam. Habent eiusmodi adulatōres, heu dolor, aulae regum atq; ducum, qui sectantur solum heroum suorum fauorem, neglecto fauore regis & principis cœlorum: & quæ uolunt illi, dicunt. Laudant quid principes, laudant & ipsi: non absimiles parasito illi Terentiano, qui sibi imperauerat omnia adsentari. Is quæstus, inquit, nunc est multo uberrimus. Sed quod præmium illi ipsi pro labore suo reportaturi sint, sentire incipient in exhalando spiritu, & cum sistentur ante metuendum Christi tribunal, uisuri suis oculis quem olim pupugerint, cōtumelijsq; affecerint, auctoramentum blasphemiarum recipientes. Longe ab illorum moribus te abhorreere gaudeo. Itaq; te commendo, & precor pergas ueluti in domino cœpisti. Dedico igitur tuæ integritati hunc librum conciliationum scripturarū, quæ specie tenus pugnare uidentur, auctum, emendatum, & ex duobus in unum uolumen contractum, ut rursus amorem gratumq; animum meum erga tuam humanitatem intelligas. Non es enim ignarus, simplices rudesq; cœlestis philosophiæ lectōres, qui nondum exercitati sunt in literis diuinitus inspiratis, putare scripturam aliquoties

sibi diuersam & pugnantem. Deinde quidam maleferiati homines idem pertinaciter nusquam non clamant, & mordicus affirmant: quum tamen ipsi irrequieti sibi non constantes, secum pugnent & dissideant, suasq; cogitationes scripturæ ingerant. Nam sacra scriptura, si modo spiritali iudicio legatur, non disidet secum, sed optime consentit, concordat, conuenit, æqualis, concors, sibiq; similis est. Quos itaq; locos antehac conciliaueram, ad quorundam preces emendauit, auxi, & c. duobus libellis unum confluui: idq; non sine leui causa & necessitate: Nam quoties post primam editionem excusi sunt, adicærunty typographi in titulo mendacem additionem, quasi libellus fuisset à me denuo castigatior recognitus, quum ego nullam limam adhibuerim à prima editione, præter eam, quæ nunc primum prodit, quæ ego mutaui quedam: & ubi res exigebat, adieci pauca. Prima editio mendis respersa erat, hanc emendatorem dedisse typographum putauerim, distulifsem forsân recognitionem, nisi me fraus & additio inscriptioni addita cõegisset. Non enim usq; adeo æquus sum mutationibus, & tam uarijs crebrisq; recognitionibus librorum, quibus candidi lectores plerunq; sua emptione fraudantur. Precor autem tuam sinceritatem, hoc munusculum grato animo à me accipias in amoris *μνημόσυνον*, & sicut cœpisti pietatem rectaq; studia, pio prudentiq; consilio promouere, ita deinæps quoq; facias sedulo, addetq; dominus spiritui tuo: & cum ante tribunal

te tribunal ipsius apparueris rationem factorum reddi-
turus, dicit tibi iustus iudex: Euge serue bone & fide-
lis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam,
intra in gaudium domini tui. Vale cum honestissima cō-
iuge tua quàm felicissime. Dominus sit tecum, & cum
spiritu tuo, Amen. Onoltzbachij ferijs diui Ioannis
Baptistæ, Anno salutis nostræ 1 5 3 0.

Tue integritatis ex animo deuotus
Andreas Althamer.

THE HISTORY OF

The History of the County of Middlesex, from the first settlement of the English in this country, to the present time. In three volumes. By John Stow, Citizen of London. The second edition, corrected and enlarged. London, Printed by J. Sturges, at the Sign of the Gun, in St. Dunstons Church-yard, 1714.

CONCILIA

TIO LOCORVM SCRIPTVRAE,

qui prima fronte inter sese pugnare videntur,

authore Andrea Althamero.

I.

Septies in die cadit iustus. Prouer-
biorum. XXIII.

Iustus in æternum non commoue-
bitur. Psalm. CXI.

Principio admonuisse uolo lectores, inter locos, quos
dissidentes uocant, plurimos esse, quos animalis homo
longissime inter sese pugnare iudicat, qui si penitus spi-
ritus iudicio expendantur, ac conferantur, exausis cir-
cumstantijs, non solū nō dissident, sed multo magis se in
uicē interpretantur & explicant. Inter eos sunt & hi
piores: Septies in die cadit iustus: et, Iustus non commo-
uebitur. Delinquit pius, tamen nō cōmouebitur in æter-
num, id est, à iusticia dei non decidet omnino. Prior lo-
cus ex sententijs Solomonis hoc habet, quod Paulus in
Rom. aliquoties repetit. Sanctos spiritu dei illustratos,
quandiu in carne uiuant, sequi carnis reliquias, id est, na-
turam geniali morbo uiciatā, ueterē hoīem nondū mor-
tificatum plene, non posse nō suū agere, hoc est peccare:
non tantū uulgariter, sed aliqñ manifeste labi in graua.

A 5 & hor-

Et horrenda scelera. Semper enim concupiscit caro aduersus spiritum, Gal. 5. Exemplum est Dauid, Ezechias, Hiob, Petrus, Apostoli, &c. qui deliquerunt minime vulgariter, ueluti sacrae tradunt pagine. Non est iustus super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Eccles. 7. Cum uero occiderit iustus, non collidetur, quia dominus confirmat manum eius. Psal. 35. Id quod Paulus sic expressit: Nulla condemnatio est ijs, qui insiti sunt Christo. Diligentibus enim deum omnia simul adiuuando sunt in bonum, Rom. 8. Delinquit nonnunquam iustus humana imbecillitate, titillante carne, sed non imputatur ei delictum, domino remittente. Psal. 31. Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum. Nam si dixerimus, peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, et emittet nos ab omni iniquitate. 1. Ioan. 1. Hinc fit, ut & sancti agnoscentes peccatricam carnem et ingenium ueteris Adam, orent, Remitte nobis debita nostra, agnoscentes nimirum infirmitatem suam & carnis impuritatem. Iustus autem in aeternum non commouebitur. Non dicit propheta: Iustus in aeternum non peccat, sed non commouebitur, non subtrahet spiritus atque fiduciam a deo salutari suo, etiam in peccatis fixus in domino stabit, & dominus non deseret eum, quia in ipsum sperauit. In memoria aeterna erit coram deo, quando interim uultus domini est super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum, Psal. 33. Cadit iustus, sed resurgit,

& do.

Deus non imputat sceleris peccatum.

Et dominus non imputat peccatum. Permanet fixus in domino, perpetuo non collidetur, impulsibus inferni, Sathanae, peccati, mortis, non abijcietur. Deus non potest eius obliuisci, quia sperat in eum, confugiens ad ipsum solum in tribulatione, et oculi domini super iustos, Psalmo. 33. Etiam si ad tempus deseratur, perpetuo tamen haud commouebitur, minime separabitur a deo. Paratum enim cor eius sperare in domino, confirmatum est cor eius et non commouebitur. Errat iustus, sed non perit in peccatis, domino reuocante. Ideoque sancti in ipsis peccatis, morte, inferno, clamant ad dominum, et sciunt se auditum iri.

II.

Ne respondeas stulto secundum stulticiam suam, ne efficiaris ei similis. Prouerb. xxvi.

Respōde stulto secundum stulticiam suam ne sibi sapiens esse uideatur. Ibid.

Quae hic subest pugnantia, in uerbis tantum est, in sententia minime. Ne respondeas stulto, id est, ipio, excaecato, metu dei uacuo, heretico, prophano, in quo spiritalis sensus et intelligentia non est, qui deum et quae dei sunt minime curat, sed sibi in sua sapientia adblauditur: ij enim stulti et insipientes uocantur in scripturis: quibus non est respondendum, nec contra eos disputandum: carent enim spiritali
intelligen.

intelligentia, sua insipientia excæcati non audiunt recte monentes, nō reuocantur, sunt per se damnati. Tales enī post unā atq; alterā admonitiōē uitandos monet Paulus. Tit. 3. Ne similes efficiamur eis, hoc est, ne & ipsi stulti litigando amittamus ueritatem & spiritualem intelligentiam, prophani, excæcati, insipientes & heretici fiamus. Pro. 1. Sapientiam & eruditiōē stulti adspiciantur. & Pro. 12. Non liat stulto intelligere. Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Ita Paulus. 2. Timo. 2. Pugnas uerborum prohibet. Tit. 3. Hereticum post unam aut alteram admonitiōē fuge. Deinde quod addit: Responde stulto & c. hoc uult declarandam atq; manifestādam ipsi suam insipientiam, & scripturarū peruersam intelligentiam & expositionē, quā torsit ad suū dogma stabiendum, ne sapere sibi uideatur, & arguēdus pluries, ut confundatur: ne arroget sibi, quod solus recte sapiat, & uerum scripturæ sensum attigerit, ut solem stulti, qui hodie gloriantur usum Eucharistiæ & Baptismi sibi solis cognitum, nullos præ illis recte docuisse. ij stulti monendi aliquoties & coarguendi, ut confundantur & uideant cum se sapientes crederent, factos stultos. Idem Paulus iubet. 2. Timoth. 4. Insta tempestiue, intempestiue, argue, increpa & c. Vbi semel atq; iterum caueris deinceps deuta, & sit tibi uelut Ethnicus & publicanus, Matthæi decimo octauo. Consule doctissimas annotationes Philippi Melanchthonis in Parabolas Solomonis.

Stulti et heretici arguendi.

In Sacramentarios.

perdes

III.

Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Psalmo. v.

Abraham mentitus est. Genes. xii.
& non perijt.

In lege aliquoties prohibetur mendacium, ne scilicet
falsa loquamur. Exodi. 23. Leui. 19. sed ut deposito mē Mendacium
dacio loquatur quisq; ueritatem proximo suo, quando prohibetur
sumus inuicem membra, Ephesior. 4. Ad que David:
Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes
qui loquuntur mendacium. Ideoq; Petrus Ananiam et
Saphiram mentientes occidit, Actor. 5. Quòd uero
Abraham atq; multi sanctorum hoc crimine deprehen Abraham
si, minime perierint, hæc subest ratio, quòd dominus mendax.
non imputauerit illis peccata, nec illi hoc admiserint
malicia animi, sed conseruandæ uitæ suæ & suorū gra-
tia. Sic Abraham propriæ salutis & uxoris caussa co-
ram Pharaone & Abimelech mendacia protulit, Ge-
nes. 12. & 20. Similiter & Isaac filius eius, Genes. Isaac men-
26. et David insaniam simulat coram Achis rege Geth dax.
1. Regum. 21. Ad eum modum Iudith liberando- David mē-
rum ciuium gratia imponit Holopherni, astute recitans dax.
itineris sui caussam, Iudith. 11. Præterea Septies in Iudith mē-
die cadit iustus & resurgit, Prouerbiorum. 24. Non dax.
est homo qui non peccet. 3. Reg. 8. At dominus non im-
putat peccatum, remittit potius, exploratum habens

cor nostrum, quo animo faciamus mala. Ipse est qui delet iniquitates nostras peccatorum nostrorum nō recordans amplius, Iesaiæ. 43. Mundis omnia munda, Tit. 1. & diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, Roma. 8.

IIII.

Initio tu domine terram fundasti,
& opera manuum tuarum sunt
cœli: Ipsi peribunt, tu autem per
manes. Psalm. c1.

Terra in æternum stat. Eccles. 1.

Coelū et ter
ra trāsibūt,
exponitur. Videntur dissimiles istæ duæ sententiæ, sed si rectius
introspecteris, non dissentiunt. Multi sunt qui cœlum
terramq; penitus interitura prædicant, dū legunt in hi-
storia Euangelica: Cœlum & terra transibunt, Matth.
24. Lucæ. 21. Sed Christus hoc non dicit, uerum ani-
mans suorum discipulorum animos ad futuras affli-
ctiones de perpetuitate & stabilitate uerbi sui loquitur,
quasi diceret: Cœlum & terra firmissima, alioqui citius
perierint quàm meum uerbum, quod adeo solidum est,
ut nulla uetustate intereat, nullis periculis ac tumultibus
supprimatur, nullis quancumuis magnis oppugnatio-
nibus corruat, sed perdurabit perpetuo. Omnia quæ di-
re trāsmu- xi euenient. Terra in æternum stat. Cœlum non tran-
tatio. sit, sed immutabitur: substantia eorum manebit, sed fa-
cies

cies mutabitur & innouabitur. Velut apud homines ue-
 teres uestes nouis mutantur, ita uetustas cœli & terræ
 in nouitatem immutabitur. Videbimus enim cœlos no-
 uos & terrā nouam, A poal. 21. Cœli in aduentu Chri-
 sti nouissimo soluentur, & elementa præ calore lique-
 scēt. Nouos aut cœlos & terram nouam, in quibus iusti-
 cia habiūt, secundū p̄missionē eius expectamus. 2. Pe-
 tri. 3. Soluentur cœli, hoc est, fient alij mundiores sicut
 aurū igne soluitur, nō ut intereat sed ut purius fiat ex
 purgata scoria. Vnde Tertul. cap. 70. Eccl. dogmatū, si
 modo titulus nō mentitur authorē: Elemēta, id est, cœlū
 & terrā nō credamus abolenda per ignē, sed in melius
 cōmutanda. Figurā quoq; mundi, id est, imaginē, non
 substātiā transitorā. Sic quoq; caro nostra solucnda est,
 nō ut pereat in æternū, sed quo sanctior atq; incorru-
 ptior fiat. 1. Corinth. 15. Cadit animale resurgit im-
 mortale in terra quam nunc habitamus, non est iusticia,
 sed maledictio, Geneseo s. 3. Maledicta terra in opere
 tuo &c. Sathan est primæps & deus huius mun-
 di. Roman. octauo, ipsa creatura uanitati subiecta
 est non uolens, & liberabitur à seruitute corruptionis
 &c. Verum cœli & terra, in quibus tum habitamus,
 erunt noui, posita uetustate, perfectiores, ubi per-
 petuo regnabimus, perditis de terra omnibus im- Terra iha-
 pijs. Quo nimirum respexit scriptura, Prouerbiorum bitatur à
 secundo. Recti in terra perdurabunt, & probi in ea pijs.
 Superstites erunt. Impij ē terrā extirpabuntur, &
 funditus

funditus delebuntur quotquot contemnunt deum. Psalmo. 26. Malignantes exterminabuntur, expectantes autem dominum, ipsi hereditabunt terram. Mansueti hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis, & inhabitabunt in seculum seculi super eam. Quomodo ergo transibit terra, si in seculum seculi habitabitur à iustis? Stat igitur in æternum, sed mutata facie. Matth. 5. Beati mites, quoniam ipsi hereditatem accipient terre. Apposite inquit accipiet: quia in terra in nouata habitabunt sancti, & uiuent in æternum in ea, que propterea dicitur terra uiuentium. Quando igitur Christus inquit: Coeli & terra transibunt, intelligendum est, citius quàm uerbum meum intereat. Aut potius transibunt ad perfectionem, id est, innouabuntur, fient puriora & incorruptiora, eiectis impijs, mutabuntur, aliam induent faciem: illic habitabit iusticia, ubi nunc regnat iniquitas: illic erit pax & gaudium, ubi nunc fraus, bellum & iniurie. Verbum autem meum manet in æternum, & in seculum seculi non mutabitur, nec aliam induet faciem, sed semper idem erit & manet incorruptum.

Terra uiuentium.

V.

Arundinem comminutam non confringes. Iesaiæ. XLII.

Tanquã uas figuli confringes eos.
Psalmo. II.

Prior

LOCORVM PVGNANTIVM. 17

Prior locus, quem Matthæus Euangelista ex Pro-
pheta Iesaja citat, uarie à uarijs exponitur. Quidā *Linū sumi-*
lamum quassatū & linum fumigans pro contritis cor- *gans qd sit.*
de, fide infirmis, & conscientijs lege territis interpre-
tantur, quos subleuet Christus suo spiritu, consoletur
Euangelio, non perdet omnino, iuxta illud Ezech. 34.
Ego pascam oues meas, & ego eas accubare faciam, di-
cit dominus deus. Quod perierat requiram, & quod
abiectum erat reducam, & quod confractum fuerat al-
ligabo, & quod infirmū fuerat consolidabo, & quod
pingue & forte custodiā, & pascā illas in iudicio. & c.
Et Matth. 11. Venite omnes, qui laboratis & onerati
estis, et ego refocillabo uos. Sunt qui arundinem com-
minutam interpretentur aduersarios Euangelij, iam co-
ram deo confractos & iudicatos, quos non uelit confrin-
gere, id est, uel amplius irritare, uel publico iudicio cō-
cutere cum potuisset. Nam in fine seculi reuelabitur iu-
diciū impiorum, quod nunc est occultum. Et linum
fumigans exponunt eosdem ira & damnatione accen-
sos, quos non extinguat, hoc est, permittat sibi ad inte-
ritum eorum. Donec eijciat ad uictoriam iudiciū, id
est, per se uincat ueritas, & manifesta fiat ipsius iusti-
cia & aliorum iniquitas. Hoc fecerat Iesus prædicans
Euangelion regni dei, tolerauit Phariseos & cæcā
Iudeorū rabiem. Nō contendit, neq; clamauit, ut uox
ipsius minime in plateis audiretur. Vbi agnouit insidi-
as Phariseorum de perdendo ipso, scassit illinc decli-

Harundo
communus-
ta.

nans ad tempus, permisit eos in sua cecitate, iudicio patris relinquens, ne furiosos furiosiores redderet. Hunc sensum uidetur urgere totus contextus & series orationis Qui uero in psalmis est locus, non repugnat illi. Pharisei enim sic exacerbat sunt prædicatione uerbi, excæcati iusto iudicio dei, iuxta prophetiam Iesaiæ 6. Veritati noluerunt cedere, ob id comminuit eos tanquam uas figuli, nõ armis ferreis, sed Euangelio, quod omnia nostra damnat, hoc percussit in conscientijs, & excæcati pereunt, ueluti figulus ollam confringit malleo, ita deos noster uerus plastes illos aduersarios suos uirga ferrea, id est, spiritu oris sui conterit, & spiritu labiorum suorum, Iesai. 31. & 2. Thess. 2. quam uirgam ferream alibi propheta Dauid uocat sæptrum iusticiæ, Psalm. 44. Paulus gladium spiritus, Ephes. 6. Sensus itaq; est: Tanquam uas figuli confringes aduersarios, id est eneruabis, imbelles & exanimes reddes, confusis eorũ sensu & tyrannide, ut nequeant consistere, ubi uerbo dei cæpti fuerint diiudicari. Facies eos linum fumigans, non ardens, & arundinem comminutam, non integrum calamum, in quibus nihil uirium supersit. Iam uides quàm congruam ambo loci, q; Christus confringat uerbo Euangelij, sæptro iusticiæ uires aduersariorum, sed tamen permittat obstinatione fumare linum non penitus extinctum, confringet calamũ, tamen omnino non comminuat, usq; ad iudicium ubi reuelabitur iudicium totius mundi. Impij licet damnati sint, tamen nõ

Virga ferrea est Euangelion.

Sæptrum iusticiæ, gladius spiritus.

Impiorum iudicium non reuelatum est.

dum

lum reuelatum est illis iudicium. Vides alterum, alterum interpretari.

VI.

Ad huc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Ionæ. iij. (iij. Parcā Niniue ciuitati magnæ. Ion.

Quando malicia Ninuitarum asāderat corā deo, Deus semēnisit dominus Ionam Prophetam ad prædicandum per præmi poenitentiam, hac nimirum conditione, nisi poeniterent, sit Prophe subuerteretur Ninue, ut intelligas contionem. Prophe tas, qd ma te fuisse, urbem quadraginta diebus euertendā, si nō re gnū factu sspuerint. Sic semper prophetas suos dedit per dicm, riu. consurgens diluculo, et mittens. Hiere. 7. Quia non fiet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suū ad seruos suos prophetas, Amos. 3. Sic quoq; Ioannē baptistam præcursorem Christi, præmisit parare uias dñi, ut ad resipiscentiam inuicaret. Id quod et ipse Christus Iesus haud impigre præstiat, similiter etiā Apostoli eius. Oportuit enim sub nomine eius poenitentia Niniuitariū prædicari, ac remissionem peccatorum in omnes gentes, poenitentia Luc. 24. Quid multis? Qui crediderit, seruiabitur, at su seruiabit eos a perditione. per incredulos permanet ira dei, Ioan. 3. Vnde Psalmo praphus, Nisi cōuersi fueritis, gladiū suū uibrabit, arcū suū tetendit et parauit illū, Psal. 7. et Christus Lu ce. 13. Dico uobis nisi resipueritis, omnes simul peribitis. Vides semper conditionem poenitendi adiectam.

B 2. Sic Ni

Sic Niniuite credentes prædicationi Ione, & pœnitentiam agentes, Matth. 12. seruari sunt, alioqui perdendi. Et pepercit dominus ciuitati magnæ, quam alioqui erat subuersurus. Tanta res est pœnitentia & fides uerbi dei, ut è condemnatione eripiat, & à morte liberet, Ioannis .5.

VII.

Terræ uectes concluderunt me in æternum. Ionæ. ij.

Et dixit dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam. ibidem.

*Ionas fuit
in inferno.*

Idem Ionas filius Amithai cum esset in uentre ceti tribus diebus ac noctibus, in angustia & horrore mortis, in inferno, in corde maris, unde non erat spes redendi, septus aquis & morte, cum iam non magis uideret uitam & salutem, nec spem ullam concepisset euadendi, post multa uerba, quæ illic legis, dixit: Circumderunt me aquæ usq; ad animam, Id est enatare non potero, iugulum meum pctitur, anima mea suffocatur aquis. Abyssus uallauit me, pelagus operuit caput meum. Igitur non possum emergere, desperata sunt omnia, ad restim res redijt, actum est. Ad extrema montium descendendi, terræ uectes concluderunt me in æternum. Ita aquarum multitudine septus sum, ut pertingendi portus spes ablata sit, cogor in ipsis aquis interire, non euadendo perpetuo conclusus uectibus terræ: efflabo igitur spiritum

ritum. Hæc dixerat Propheta in mortis angustia, aliud interim agit dominus, quod Ionam latuerat, præcipit cito, ut captiuum restitueret uiuum. Id quod exequitur piscis ad uerbū domini, euomuit Ionam, & terræ reddidit, ut cursum & ministerium suū consummaret. Ut discamus aliud hominem iudicare, aliud deum operari. Ionas de uita desperauerat, deus è morte & inferno ad uitam protrahit. Suo & omnium iudicio in morte conclusus erat perpetuo, sed aliud agit deus. Ipse est qui deducit ad inferos & reducit, mortificat & uiuificat. Exemplum habes, unde fidem alas.

Deus mortificat & uiuificat.

VIII.

Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea. Psal. x x x i.

Inueterauerunt ossa mea dum clamarem. ibidem.

Vnus uersus est hic Davidis, quem conuellere minime licet, sic restituendus. Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, in rugitu meo tota die. Sensus est Prophetæ, Quoniam delicta mea & maliciam animi tacui, non libere confitendo, prout debebam. Torquet nunc conscientia & remordet, ut iugiter clamem præ dolore & angustia animi, debebam peccata mea coram deo confiteri, & dolum spiritus minime celare. Si enim confitemur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate,

Confessio peccatorum necessaria.

1. Ioan. 1. At quia ego tacui confessionem peccatorum, nō agnoui iniquitatem, non deprecatus sum ueniam, ac nit dolor super dolorem, nam ossa mea ob crebrum dolorem & rugitum non confessi peccati, & conscientie morsum, inueterauerunt, languerunt, & contabuerunt horrore iudicij diuini. Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua (domine) conuersus sum in terram nam dum configitur mihi spina. Quid multis? nolens uolens coegebar iniquitatem meam fateri, & nequā meum detegere. pœnam remordentis conscientie & anime angustiam ferre non potens. Et tu remisisti impietatem cordis mei &c.

IX.

Deus tuus unus est. Deut. vi.

Ego constitui te deum Pharaonis.

Exodi. vii.

Vnus est
deus tantū.
Moses deo
Pharaonis.

Quid hic audimus? Unus est deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus, una fides, unum baptisma, Ephe. 4. Vnde igitur Moses constituitur deus Pharaonis? Nimirum quia ea, quae deus sibi praeperat, corā Pharaone Aegyptiorum rege esset cōsummaturus signis & miraculis, quibus tyrannū obstinatorē redderet. Non autē dictus est deus ppli Iudaei, sed tantū dicit, Ego constitui te deū Pharaonis, uide licet, ut meas partes agas, ego per te miracula edā, puniam & excrabo Pharaonem. Iam cum dei sit propriū

iuuare

iuuare mortales, & omnes homines saluos facere, hoc
 est nutrire & conseruare, deinde etiam perdere & sal
 uare, non sic constituit Mosen deum, ut diuinam natu-
 ram illi resignarit, sed tantum ut ageret que sibi com-
 mitteret. Nam aliàs poterat Moses uocari deus, quia
 fidelis in domo dei & iudex populi Hebræorum. Eo
 q̄ omnes credentes uerbo dei renati, dicantur dij. Psal.
 81. Ego dixi dij estis, & filij altissimi omnes. Ioannis. 1. Dij sunt o-
 mnes cre-
 De dicit eis potestatem filios dei fieri & c. 2. Petri. 1. Pre-
 ciosa uobis promissa donata sunt, ut per hæc efficiere-
 dentis.
 mini diuina consortes nature & c. Sic iudices uocantur Dij sunt iu-
 dij, q̄ diuina auctoritate præsent, & non suum, sed dei
 dicuntur.
 iudicium iudicant. 2. Paralip. 19. & Rom. 13. Magistra
 tus est à deo & dei minister. Velut Apostoli lux mundi Lux mudi
 dicuntur nõ sua natura, sed q̄ ueræ lucis, que Christus
 ac dicuntur
 est, testes sint. Ita quoq; dij uocantur, q̄ ueritatem dei
 Apostoli.
 sibi creditam prædicant, dei uicæ, qui uoluit nos esse mi-
 Prædicato-
 nistros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. 1. Cor.
 res sunt dij
 1. & dispensatores mysteriorum eius. 1. Cor. 4. Iam ui-
 des homines dici deos, non natura, sed adoptione et de-
 nominatione. Talem deũ constituerat Mosen cum dicit-
 ret: Perge, ego ero in ore tuo, doceboq; quid loquaris,
 Exod. 4. Aliàs unus tantum est deus uerus, naturalis
 & omnipotens. 1. Cor. 8. Nam etiam si sunt qui dican-
 tur dij, siue in cælo, siue in terra, quemadmodũ sunt dij
 multi & domini multi: nobis tamen unus est deus, qui
 est pater ille, ex quo omnia, & nos in illum, & unus

dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per
 Cōtra noui illum. Porrò nihil offendat te Christiane lector, Arria-
 tios Arria- norum error etiā nostræ tēpestatis, qui blasphemant
 nos, diuini & dicunt: Si unus tantum deus uerus & naturalis, nec
 tatem Chri-Christus Iesus Nazarenus filius Mariæ erit deus. Oī
 abnegātes. tempora, ó mores. Christus natura est dilectus filius
 Iesus Chri- patre & spiritu sancto, non est diuisa natura, non tres
 stus uerus dij sunt. Pater est in filio, & filius in patre, in utrisq;
 deus. spiritus sanctus: nam tres sunt persone, una est substā-
 tia, una natura, una maiestas & potentia. Hæc q̄a nō
 capit ratio & intellectus humanus, propterea falsa
 sunt? minime. Sola fides apprehendit, et solus deus do-
 cēt. Si credis uere, ex deo habes. Caro & sanguis non
 reuelauit tibi. Sin minime poteris capere, desine diuinæ
 maiestati obstrepere, ne luas infidelitatis pœnas. Mife-
 retur ai uult, & quem uult indurat, Exo. 33. Super
 hac re priuatim libellū edidi de diuinitate Christi, Ger-
 manico idiomate contra nouitios impostores Arrianos
 aut Ebionitas, quē legant qui dubitare cœperūt, Chri-
 stus an uere deus sit, an propheta tantum.

X.

Desiderium pauperum exaudiuit
 dominus. Psal. IX.

Desiderium peccatorum peribit.
 Psalmo. CXI.

LOCORVM PUGNANTIVM. 25

Sola fides inuocat, eaq; sola impetrat. Fieri enim nō Peccatores potest, ut citra fidem quis deo placeat, Hebr. 11. Soli quare non itaq; credentes orant, Rom. 10. Quomodo inuocabunt exaudiantur in quem non crediderunt? Peccatum est, quod ex fide non fit, Rom. 14. Sic impiorum oratio non est oratio, sed potius clamor & simulatus cultus. Vnde orator regius: Fiat oratio eius in peccatū, Psal. 103. q. d. quā nō orat ex fide, sed inani murmure obstrepit tibi deus obtūdēs aures diuinas, ne quæso exaudias hypocrisim, sed sit peccatū precatio ipsius, & frustretur spe sua. Iam cum hypocrite & impij non adorent in spiritu & ueritate, sed labijs tantum orent, Mathæi. 15. cassa fit oratio, & perit desyderium impiorū. Pauperes uero, qui promissionem dei ueraciter apprehenderunt, exaudiuntur, Iesa. 65. Erit antequam clament ego exaudiam, adhuc illis loquentibus, ego audiam: Mar. 9. Omnia possibilia credenti. Psal. 36. Iuxta est dominus ijs qui tribulato sunt corde. Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quoniam ipsi saturabuntur. Vnde Dauid, Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Psal. 119. Si potes credere & deo dare gloriam, potens est ille tibi dare, quia diues, fidelis, & uerax est, seipsum negare non potest. Sim diffidis, quomodo ille diffidenti tribueret? Velut credis, ita fiet tibi.

Pauperes
exaudiri.

XI.

Mihi uindictam, & ego retribuam

B 5

Deuterom

Deut. xxxij.

Videã ultionẽ tuã ex eis. Hier. xi.

Vindicta p
bibita.

Spiritus sanctus ubiq; in scripturis prohibet ultionẽ ne se quisq; uindictæ accepta iniuria, sed deo cõmittat uindictam, qui uiuorum atq; mortuorũ iudex est, ipse uindicabit causam innocẽntum, sumet ultionem de calumniantibus & opprimẽntibus ueritatem, nihil inultum relinquet, unicuiq; iuxta opus suũ reddet. Prouer. 20. Ne dicas reddam malum, sed exspecta dominum, is saluabit te. Nobis iniuria ferenda, uelut multis uerbis declarat Christus, Matth. 5. Idem quoq; Paulus Ro. 12. Non uosmetipsos ulciscẽntes dilecti, quin potius date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi ultio, ego rependam dicit dominus. Quando uero magistratus uindictat, auctoritate dei facit, non proprio ausu. Rom. 13. Dei minister est, ultor ad iram. Prouer. 16. Pondus & statera iudicia domini sunt. Horrendum est præterea incidere in manus dei uiuentis. Hebr. 10. Videat igitur quisq; ut iuste iudicet. Nusquam legimus sanctos suapte sumpsisse arma uindictandi gratia, nisi iussi à deo. Quoties citra uerbũ dei aggressi sunt ultionem, semper male cessit, & Petrus grauius obiurgabatur, cum ensẽ strinxisset in hostes Iudæos. Quoties uero præcepto domini admoliti sunt manus, non potuit ipsis male cedere. Nam si dominus nobiscum fuerit, quis contra nos? Ro. 8. sic pro suis semper pugnauit manus domini, & uindicauit

Magistra-
tus habet
ius uindicã
di.Sancti non
uindicãt se

dixit iniuriam sanctis illatam. Orauerunt autem pij aliquoties ad dominum contra persecutores, non uindictę cupiditate, sed zelo fidei: habet enim fides suum zelum non secus atq; caro, amore iusticię, quam uidebant conuiciari, proscindi, ac pessundari, dolebant nominis dei blasphemiam, & uidere non potrauit, prę nimio cordis dolore tam horrendũ iusticię ueritatisq; contemptum. Vnde accensi spiritu zelotypię clamarunt ad dominũ, ne impietatem ac nominis sui blasphemiam diutius pateretur multam. Sic Dauid ubiq; contra impios intonat, uelut est in Psalmis nusquam non arnere, & Prophete crebrius contra persecutores preantur. Ioannes quoq; in Apocalypsi ca. 7. scribit, animas interfectorum propter uerbum dei, & propter testimonium quod habebant, clamaſſe uocę magna: Vsq; quo domine, qui es sanctus & uerax, non iudicas ac uindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Sciunt electi deum esse patrem orphanorum & uindictam uiduarum, sciunt q; sit poenam sumpturus de inimicis suis, malos male perditurus, at quando differt ultionem & illi magis atq; magis furiant, conuiciantur, occidunt, persequuntur, proscribunt, quasi impune illis licet, dolent pij homines fratrum innocentum neam, & quod pauperes ubiq; opprimantur, non sit ius, neq; fas. Qui iusticiam tueri deberent, sint iusticię oppressores & tyranni formidabiles, zelo iusticię moti & pietatis atq; fratrum amore, inuocant dei ultionem, ne

Sancti ora-
 uerunt pro
 uindicta.

longus

Hieremias
orauit con-
tra persecu-
tores.

longius sinat pietatem, innocentiam & equitatem opprimi. Sic Hieremias orat contra persequentes, qui uolebant ipsum extinctum, & cogitauerunt consilia super eum dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Quid facit uir dei ad istam contumeliam? Deo tribuit gloriam, non se ulciscitur, sed orans dicit: Tu domine zebaoth, qui iudicas iuste, & probas renes & corda, uideam ultionem tuam ex eis. Id est, ó pater, fac istam blasphemiam ulciscaris, ne patiaris illos impune in sanctos tuos grassari, sume ultionem ex eis me uidente, ut de tua iusticia gaudeam in corde meo, qui recte iudicas. Et alibi: Tu domine scis omne consilium eorum aduersus me in mortem. Ne propiciaris iniquitati eorum, ut peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis, Hier. 18. Iam uides sanctos non ulcisci se, sed domino cedere uindictam, & expectare cum gaudio iudicium dei. Psalm. 57. Letabitur iustus cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Audis quid faciant sancti, orant deum & expectant eum, qui ueniens ueniet, & non tardabit. Abaac. 2.

XII.

Filius non portabit iniquitatem patris, Ezech. xviii.

Ego uindicabo iniquitatem patrum
in filios

in filios in tertiã & quartam generationem. Exod. x x.

Semel admonui carnalem intellectum multos locos iudicare pugnantes, qui si prescius intueantur, & que prædant atq; sequantur, utrobiq; deprehendas potius concordiam, & q; alter alterum exponat, quàm q; pugnent mutuo. Inter eos sunt & isti, quos modo attin-
 gemus: Ego uindictabo iniquitatem patrum in filios, & filius non portabit iniquitatem patris. Dispercam si pugnent, & non magis se iniuciam exponant. Audiamus igitur conciliationem. Dominus per prophetam Ezechielem pauloante dixerat: Ecce omnes anime meæ sunt. Vt anima patris, ita anima filij mea est. Anima que peccauerit, ipsa morietur. Pater, quia calumniatus est, & uim fecit fratri, & malũ operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua. Filius uero, quia iudicium & iusticiam operatus est, & omnia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, uita uiuet. Anima que peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iusticia iusti super eum, & impietas impij super eum, Ezech. 18. Id est, queng; sua iniquitas perdet. Rursus, Iustus in fide sua uicturus est, Abacuc. 2. Ecclesiast. 7. Lignum ubi acciderit, ibi erit. Et Galat. 6. unusquisq; onus suum portabit. Maledicti sunt omnes impij, cum patres tum filij, & tota progenies, ut deus uisitet iniquitatem

Filius non portat iniquitatem patris.

Iusticia propria saluabit unumqueng;.

quitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationes his qui oderunt eum. Rursus faciens misericordiam in multa milia diligentibus eum & seruantibus precepta eius. Deu. 5. Iam uides quod illic in Mose dicitur à propheta interpretari: audis quoque legem & Euangelion, Legem in odientes, Euangelion in diligentes uerbum ipsius: iudicium in impios, iusticiam in pios. Filius non portat iniquitatem patris, quia iudicium & iusticiam operatur, diligit preceptum dei, non imitatur patrem impietate, sed declinat ad iusticiam & custodit uerbum dei, ob id uita uiuet & misericordiam gustabit, quam confundit deus in diligentes eum, iuxta promissionem ipsius. Alioqui si filius aut nepos patris uestigijs innititur, & à deo recesserit, morietur & ipse in peccatis suis, quia anima quae peccauit, ipsa morietur. Visitat deus iniquitatem patrum in filios qui oderunt eum, in tertiam & quartam generationem. Iam satis uides conciliationem, prophetam esse Mosis interpretem.

XIII.

Nolo mortem peccatoris. Ezech. xvij.
 Qui fecerit iniquitatem, morietur
 in ea. Ezech. iij.

Nolo mortem peccatoris.

Vox est Euangelica, id est susuis, consolatoria, & grata Christianis auribus, afflictis conscientijs, lege terretis, qua sanctam bonitatem atque misericordiam suam nobis affert & declarat deus pater, qui amet nos, fau-

at &

at & beneuolit, benignus & tolerans sit, qui faciat misericordiam in multa milia diligentibus se. Deut. 5. nolit mortem peccatoris, non irascatur in perpetuum. Ies. 57. uelit ignoscere & misereri populi sui, & condonare noxam, uelit omnes saluos fieri, & ad cognitionem ueritatis uenire. 1. Timoth. 2. Quod suae cogitationes sint cogitationes pacis, & non afflictionis. Hierem. 29. Quare etiam dedit filium suum unigenitum in mundum seruare quod perierat, uocare peccatores ad poenitentiam, ut salui fiant, conuertantur ad dominum deum suum, fiant & filijs irae & mortis, filijs dei uiuentis. Ephe. 2. & uiuant sana conscientia in secula. Talem deum praedicat nobis hic propheta, qui sit placabilis ac multae miserationis, qui non uelit mortem impij, sed potius ut conuertatur & uiuat. Roma. 2. Bonitas dei trahit ad poenitentiam inuitat. Alter uero locus. Qui fecerit iniquitatem, morietur in ea. Lex est horrenda auctoramentum peccati subindicans. Sicut etiam ille: Anima quae peccauerit, ipsa morietur. Ezech. 18. Damnat nos lex, si Euangelion non subuenit: condemnat peccatum, si non interuenerit poenitentia, & fides in Euangelion dei: morientur peccatores, si in delictis permanserint, & poenitentiam respuerint, sicut Christus pronunciat: Nisi respueritis, omnes simul peribitis. Lu. 13. Et si non credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Ioan. 8. Offert deus gratiam suam, modo eam acceperimus respuentes enim male mulcabit, inuitat praedicatione

Euangelij

Lex dānat

Poenitentia
seruat.

Euangelij ad nuptias regni cœlestis, conuēptores pessime perditurus. Hoc habes in propheta: Si annunciate te ad imp.ū, ut à uicijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à uia sua, ipse in iniquitate sua morietur, porro tu animam tuam liberaſti. Ezech. 33. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fuerit iudicium & iusticiam, uita u uet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, nō recordabor. Ezech. 18. Iam uides lege intentari mortē, Euangelio condonari peccatum. Vult deus mortem peccatoris, si uocem eius nō audiat, non resipiscat: sed pergat cœno impietatis se uolutare. Non uult, si pœnitentiā agat & credat Euangelio, lege uult, Euangelio non uult. Iudicio damnat, Iusticia remittit. Hæc duo obseruanda censeo in operibus dei. Qui credit in filiū, habet uitam æternam. Qui autem incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira dei manet super eum. Ioan. 3.

XIIII.

Deus deus meus respice in me.

Psalm. XXI.

Ego cœlum & terram impleo.

Hieremiæ. XXIII.

Deus homo factus est.

Iesus Christus cum esset in forma dei, id est, cœlum & terram impleret, cœli terræq; dominus esset, nō rapinam arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum

ipsam inauit forma serui sumpta, in similitudine ho-
 minum constitutus, et figurar pertus ut homo, humi-
 lem præbuit semetipsam, factus obediens usq; ad mor-
 tem. Philip. 2. Factus paulo inferior angelus. Psalm. 8. *Deus humiliatus.*
 quando scilicet patiebatur supplicium mortis, tum ue-
 lut homo imbecillis in angustia et horrore mortis posi-
 tus, et ab periculis inferni inuentus, utulusq; multis cir-
 eundatus, deinde quoq; ... uniuersis der. lictus, clama-
 uit ad patrē: Deus deus meus respice in me. Eli eli lam-
 ma asabani. Deus deus cur deseruisti me? Eū uero, qui
 pusillū quiddam diminutus fuerat infra angelos, ærni-
 mus Iesum propter cruciatum mortis, gloria & hono-
 re coronatum, ut per gratiā dei pro omni gustaret mor-
 tem. Heb. 2. Seu ut alibi dicit Paulus: Quia propter &
 deus illum in summam extulit sublimitatem, ac dona-
 uit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomi-
 ne IESU omne genu se flectat, cœlestium ac terrestriū
 & infernorum, omnisq; lingua confiteatur, quod domi-
 nus sit Iesus Christus ad gloriam dei patris, Philip. 2.
 Homo nouissimus uirorum, Iesaiæ. 53. clamat se dere-
 lictum. Deus uero siue glorificatus Christus, inquit: Da-
 ta est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Matth.
 28. Et ego cœlum & terram impleo, Hierē. 23.

Christus
glorificatus

XV.

Omnino indigens & mendicus nō
 erit inter uos. Deute. xv.

C

Non

Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ. Ibidem.

**Médici nõ
habendi sũt**

**Diuites aut
facti,**

Apparet his locis pugna sententiarum, uerum si re
cte exaltas summam capitis, non dissidebunt. Primum
præcipit Moses Iudæis, ne patiantur pauperes inter
ipsum conuersari, qui egeant, imò ut subleuent & occurrant
eorum egestati. Deus enim propterea fecit alios
diuites, ut misericordiam & liberalitatem in pauperes
exercerent, ac fidem suam operibus probatam reddant.
Rursus pauperes creauit alios, ut patientia exercerentur,
& ab deo salutari auxilium sperent, in dominum
pauperum adiutorem confidant, à quo omnes diuitie &
uniuersa bona. Ait igitur lex: Omnino pauper non
erit inter uos, quia benedicat tibi dominus deus tuus in
terra, quam traditurus est tibi in possessionem. Non iubet
profligandos è terra aut iugulandos, sed uult illis
dari necessaria, ne mendicent. Audis legem præcipientem
charitatem & misericordiam in pauperes. Quòd
uero demæps inquit, non desere pauperes, non lex est
uelut prior, sed rei future prædictio, sicut illud quoq;:
Pauperes semper habetis uobiscum, & quodocunq;
uolueritis, potestis illis benefacere. Aliud est mandare,
aliud rem futuram prædicare. Primum præcipit, ne mē
dicos habeant, deinde dicit, non desuturos pauperes in
ter ipsos. Velut si ego dicerem: curate, ne diabolo ac
quie scatis, semper enim uelut leo rugies ci cumi: t in-
ter uos

ter uos querens quem deuoret. Cauete ne peccato inseruiatis, regnat enim plerunq; peccatum in carne uestra. Mala imminebunt ubiq; uos autem date operam, ne malum admitteritis. Semper erum pauperes inter uos, sicut & omnis generis mala, uerum illis occurrendum, cura & sollicitudo adhibenda, ut tollatur. Subleuandi pauperes & abundantia uestra refocillandi, ne mendicare, & ab alijs stipem erogare cogantur. Id præceptum lucis datum, nobis quoq; mandatum est. Nam quoties queso ad eleemosynas prouocat Christus? At nos sumus surde aspides obdurantes aures, damus ubi non erat dandum: & ubi largiendum, retrahimus manus & claudimus. Ociosos Monachos & Nonnas, onera terre, abundanter sustentamus, omnemq; substantiam in eos profundimus, de quibus dei præceptum non habemus. Pauperes interim, heu pudor, negligimus. Inordinatos fouemus & honoramus ad summum, qui extra Christianam regulam suo uentri seruiunt, quos uero seruandos iubet Christus, hos persequimur. In Ecclesia recenti non erat egens, Act. 4. penes nos mendicis oia plena.

Pauperes
inter Christi-
anos non
debet esse.

Contra me
dicantes or-
dines.

XVI.

Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauam. Psal. xviii.
Dedi eis præcepta non bona, Ezechielis. xx.

Verbum dei spiritualibus et Christianis suauē, bonum, atq; delectabile est, uitam, pacem, & gaudium se cū adferens. Ecut. 8. Prouer. 63. Vnde Daud: Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. et, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. Lege totū Psalmum. 119. uidebis quam suauis, quam grata & iucunda sit pijs uox & uerbum dei, ut nihil magis desiderent, quam illud unicū Euangelion dei. Gratiosum si in pectore serues. Prouer. 22. Non possunt non summo gaudio atq; obuijs ulnis illud electi suscipere. Et uelut sanctis & spiritui est desiderabile & acceptum, ita rursus impijs & carni est summa ignominia, ignobile & despectum. Sic Paulus: Nos predicamus Christum crucifixum, iudæis quidem offendiū, Græcis uero stulticiam, sed iisdem uocatis iudæis pariter & Græcis, Christum dei potentiam ac dei sapientiam. 1. Cor. 1. Et. 2. Corinth. 2. Christi bona fragrantia sumus deo in his, qui salui fiunt, & in his qui pereūt: his quidem odor mortis ad mortem, illis uero odor uitæ ad uitam. Eloquia dei spiritualibus iucūda & desiderabilia, carnalibus despecta & nō bona. Dedit enim illis deus præcepta non bona, quæ irrisiosum stultis, quibus non libet intelligere. Prouer. 18. Sapientiam enim & eruditionem stulti adspernantur Prouer. 1. Pijs autem præcepta dei propterea sunt dulcia, quia pacem conscientie adferunt, Christum cum uniuersis & bonis & donis in finem

Verbū dei
quare ab i-
pijs conte-
minatur.

in sinum effundunt, iusticiam dei aduehant, et omnige-
nam consolationem administrant: Rursus impijs sunt
mala & contemptus, quia damnant uniuersas iusticias
carnis, arguunt de peccato, hypocrisim detegunt, omnē
carnem & foenum esse demonstrant, postremo etiā pœ-
nam ob oculos statuunt, orco tradunt, & transgresso-
res condemnant. Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, con-
demnabit eum in extremo die. Vnde exacerbatus mun-
dus persequitur uerbum dei, nolens sua damnari, cru-
cem abominatur, uultq; pro sua libidine dominari-

Pijs quare
uerbū dei
suauē.

Mūdus aut
psequatur
Euangeli-
on.

XVII.

Si quæsieris eum, inuenies. I. Para-
lip. XXVIII.

Inuentus sum à non quærentibus
me, Iesaiæ. LXV.

Cum audis deum inueniri à quærentibus, caue ne
liberum arbitrium, aut meritum somnies, quasi in tua
potestate situm sit ut possis quærerere, aut conuerti ad do-
minum citra spiritus raptum. Dei donum est, & nō uo-
lemis, neq; currentis, Roma. 9. Vnde etiam promissio
seu Euangelion adhortationi adiectum est, q, sine eum
consecuturi qui quærent, iuxta illud: Pulsanti aperie-
tur, et qui quærit, inueniet, Matth. 7. Quemadmodum
etiam Sapiētia inquit: Ego diligentes me diligo, & qui
mane uigilauerint ad me, inueniet me. Prouer. 8. Quæ
sententia quoq; Prouer. 2. & Sapiētia. 6. repetitur. Fi

Contra lib.
arbitrium.

Deus ab
quærentib;
inuenitur.

de queritur & inuocatur, sine fide nihil impetrabis. Hebræo. 11. Sine fide &c. Vnde Paulus ait: Israël qui sectabatur legem iusticiæ, ad legem iusticiæ non peruenit. Propter quid? Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Impegerunt enim in lapidem offensio-

Iusticiã dei
cur non at-
tingamus.

dei propterea non consequi, qui de nostra iusticia & sapientia nobis placemus, non adspiramus ad gratiam, fingimus nobis merita, pollicemur sanctitatem, superbumus in iusticia carnis, quæ immundicia est apud deum. Iesaiæ. 64. Quod uero Christus Iesus dei sapientia & ueritas, apud Prophetam, quem modo citauimus, ait se repperitum à non querentibus, non repugnat priori sententiæ, sed potius exponit: Ac dei gratia & misericordia commendantur, qui citra omne nostrum meritum aut studium, in sinum nostrum tam ubertim se effuderit, ut sapientiã suam paruulis reuelauerit, & ijs qui nondum agnouerunt eum per fidem, & de quo ne fama quidem audierint. Quæ maior gratiæ commendatio & meritorum detestatio? Ipse prior dilexit nos. 1. Ioan. 4. Prior quæ fuit errantes, & humeris suis imposuit. Nobis nihil tale sperantibus, ad se traxit & effudit dilectionem sui in corda nostra. Rom. 5. adde quod elegerit nos nondum natos, ante conditum mundum. Ephes. 1. Ipse igitur facit ut ipsum queramus, diligamus atque inuocemus, omnia de manu dei accipimus. Ipse operatur in nobis uelle & perficere. Philip. 2. Inuenimus eum cum se manifesta

Gratiæ com-
mendatio.

nifestauerit, aliàs non: querimus, si traxerit nos.

XVIII.

Inquire pacem, & perseguere eam.

Psalmo. XXXIII.

Confundantur qui me perseguuntur. Psalm. XXXIX.

In uerbis uidentur hi duo uersus Dauidici pugna- *Persequi.*
 re, at si noueris, *persequi* anæps esse uerbum, quod in
 bonam atq; malam partem usurpatur, nihil difficultatis
 aut controuersie suberit. Primum iubet querendam *Persequi*
 sectandamq; pacem, ubi inuenta fuerit, amplexandam, *pacem.*
 ut & ipse sis pacis studiosus, amans securitatis, hoc est,
 ut in pacem transformeris, sis pacificus, non litis aut cõ
 tentionis amator, sed facias ea, quæ pacis sunt, pacem
 ames, paci studeas, pacem delecteris, pax tecum & in te
 habitet, hoc significat pacem persequi. Ideoq; uitanda
 amphibologie gratia uertendum erat: Inquire pacem
 & sequere, siue sectare eam. Aliàs persequi significat
 odisse, insectari, fastidire & contumelia adficere, sic
 in altero uersu accipitur. Confundantur & erubescant
 qui me aut animam meam perseguuntur. Id est, qui
 uitæ meæ insidiantur, atq; extinctam uellent. Auertuntur
 retrorsum & reuercantur, qui uolunt mihi ma-
 la. Ferant confusim confusionem, qui dicunt mihi, euge
 euge.

XIX.

C

↑

Vide

Videbit omnis caro salutare dei.

Iesaiæ. XL.

Auferatur impius, ne uideat gloriã
dei. Iesaiæ. XXVI.

Christus ui-
sus omni
carni.

Iesaias Propheta de Christo uenturo agens, quod sit
populum suum à peccatis & legis tyrannide liberatu-
r9, post alia uerba, quæ legat illic lector, sic inquit: Re-
uelabitur gloria domini, id est, remissio delictorũ per
Iesum Christum, & uidebit omnis caro, non tam Iudæi
sed & gentes, salutare dei, id est, Christum domini. Eui-
dens nempe est, Christum non tam à Iudeorum popu-
lo, quàm à gentibus uisum. Matth. 2. Magi ab oriente
ueniunt ipsum adoraturi. Matth. 8. Centurio uidet glo-
riam domini. Ioan. 4. Samaritana & multi Samarita-
norum arnunt Christum salutare dei. Ioan. 12. Multi
Græcorum conspexerunt & audierunt gloriam domi-
ni. Baruch 3. Post hæc in terris uisus est, & cum ho-
minibus conuersatus. Ipse non tam Iudæis annũciatus
est, sed & in gentes prædicatur, Colloß. 1. Euange-
lium prædicatum est apud uniuersam creaturam, quæ
sub cælo est. Vnde Ioannes dixit: Et uidimus gloriam
eius. Ioan. 1. Quod uero deinceps in eodem Propheta
legitur, secundum Septuaginta interpretes: Tollatur
impius, ne uideat gloriam dei. Execratio est impiorũ,
qui dona & uerbum dei contemnunt, conuiciantur, atq;
proscindunt, per dendi iusto iudicio dei, ne uideant glo-
riam

LOCORVM PVGNANTIVM. 41

riam dei, id est, ne in Christum credant, & salui fiant.
Icſa. 6. Ioan. 12. Excecati ſua prudētia, iuſticia, atq; cō
ſilio, non vident Euangelion glorię beati dei, quod eſt
virtus dei, ad ſalutem omni credenti, Roma. 1. *ipſi cęci
ſunt, lumen gratię accipere non poſſunt.*

XX.

Beatus tu Iſrael, Quis ſimilis tui po
pule, qui ſaluaris in domino?

Deutero, XXXIII.

Generatio praua atque peruerſa.

Deut. XXXII.

Obſerua populum Iudęorum ſepius commendari
in ſcripturis, ſepius quoq; uituperari. Laudatur pro
pter beneficentiã dei, quam precipue iſti populo preſti
tit. Non enim fecit taliter omni nationi. *Pſal. 147. Tra
didit illis oracula ſua. Roma. 3. id eſt, legem, Propheci
as, & uerbum ſuum. ipſorum eſt, inquit Apoſtoli ſus, ad
optio & gloria, & teſtamenta legis, conſtitutio & cul
tus & promiſſiones, quorum ſunt patres & ij, ex qui
bus eſt Chriſtus, quantum ad carnem attinet. Roma. 9.
Vide quã magnificis uerbis benedicatur à Moſe, Deu
tero, 31. à Bileam, Num. 23. & 24. quamuis maior
pars impia fuerit, tamen propter pios & electos, qui
uerbum dei cuſtoderunt, & in lege domini ambulabāt
die ac nocte, commendantur. Rurſus uituperantur &
maledicuntur, propter impietatem, quando neglecto uer*

*Iudęi lau
dantur.*

*Iudęi ma
ledicuntur.*

C 5 bo dei

bo dei suas cogitationes sequerentur, ut maior pars fuerit impia, minor pia. Sic Moses in cantico definit, ipsos generationē prauam atq; peruersam, sicut quoq; Christus in Euangelio facit. Matth. 12. & 16. Luc. 9. & 11. Mose Deu. 9. uocat ipsos gentes duræ æruicis. Psal. 94 dicit David, decem quadraginta annis infensum fuisse generationi Iudeorū. Caussam explicat author epistolæ ad Hebræos cap. 3. Stephanus quoq; multis uerbis obiurgat eos, probans ex propheta Amos fuisse idolo latras, deinde etiam prophetarum latrones appellat, Acto. 7. Omnia tamen p synecdochen intelligenda sunt. Laudantur, q̄ pij aliquot fuerunt inter eos. Arguuntur, q̄ potior pars à domino deo recesserit. Commendantur à pietate, reprehenduntur ab iniquitate.

XXI.

Ego indurabo cor Pharaonis. Exo
di. III.

Pharao ingrauaui cor suum. Exo
di. VIII.

Deus indu-
rauit cor
Pharaonis

Nihil pugnant & isti duo loci: Induratū est enim semel cor Pharaonis iudicio dei, nec molitum postea, nō dedit ei deus cor nouum, non abstulit lapideum cor, & reddidit carneum, sed in cæcitate sua permisit ad manifestandum gloriam suam. Ideoq; nihil refert, dicas Pharaonem ingrauausse cor suum, aut induratū cor eius con filio dei. Factus erat uas ignominie, & quāuis editis
miraculis

miraculis per Mosē retraheretur à malicia sua, tamen semper redijt ad ingenuū suū, nō potuit uere & ex aīo dolere, quia cor lapideū ablatū non erat: nō dederat ei deus cor intelligens, sed magis indurabatur ad miracula dei. *Que natura est dei, ut magis atq; magis induret obtūdat atq; excoeret ipios, uelut satis ex Iesaiā delectant Ap̄li Mat. 13. Mar. 4. Lu. 8. Io. 12. Act. 28. Ro. 11*

X X I I.

Deus mortem non fecit. Sapien. 1.
Bona & mala, uita & mors, pauperas & honestas à deo sunt. Ecclesiastici. XI.

Malletm abstinere ab interpretandis sententijs, quas habent libri apocryphi, et quæ in bibliothecis Hebræo rī nō sunt, ne me quorundā improba contumandi alienos labores proacitas retineret, qui ubiq; Momos agūt atq; strepūt: nos ea quæ nescimus reijcere, aut quæ nostro sensui refragentur. Quis unq̄ potuit sycophantarū effugere manus? Quis uniuersis potuit satisfacere? Maior certe incumberet labor in conciliandis illis locis, quàm in ijs, quos approbavit consensus ecclesie. Ast ego nō ero uerbosior, sed paucis dicam: agem alij, qui uolunt, longioribus. Deus ab initio non considerat mortem, non enim letatur in perditione uiuorū. Sap. 1. sed creauit hominem in animam uiuentem. Gene. 2. qui uiueret perpetuo: hoc uidit inuidus Sathan, & machinatur dolum

Mors au-
thore sathā
na, intravit
in mundū.

tur dolū, deiecit hominem ab innocentia, in peccatum
protrahens, & sic inuidia diaboli mors intravit in or-
bem terrarum. Sapient. 2. Postea q̄ uero peccatum cre-
uerat, & omnis malicia fuisset multiplicata, arripuit de-
us, mortē pro supplicio peccati, & isthac puniuit peccā-
tores, ut agnoscerent se non impune peccasse. Sic dixit
alibi Ecclesiasticus: ignis, grando, fames & mors, oīa
hęc ad uindictam creata sunt. Hoc est, deus mortem,
famem, grandinem deputauit ad malorum uindictam,
quibus ulcisceretur se de inimicis suis. Quomam ira,
hoc est mors, in indignatione eius. Psal. 29. & Rom. 6.

Mors pec-
cati aucto-
ramētum.
Beneuolen-
tię et indi-
gnationis
dei argu-
menta.

Auctoramentum peccati mors. Vtitur illis loco instru-
menti, quo percutiat impios, uelut sepe peccatum peccā-
to punit. Roma. 1. Iam credo satis intelligi, quomodo
bona atq; mala, mors & uita à deo sint, & quòd deus
mortis author non exstiterit, sed Sathan. Bona quę lar-
gitur deus, sunt fauoris atq; beneuolentię ipsius argu-
menta. Rursus mala indignationis suę indicas, nisi q̄
aliquando pios adfligit, ut probentur. Idem deinaps ſu-
ſius tractabimus.

XXIII.

Nihil eorū odisti q̄ fecisti. Sap. xi.
Iacob dilexi, Esau odio habui. Ma-
lachia. 1.

Dixi me malle ab interpretandis locis, quos habet
libri apocryphi, abstinere: nisi me in exhausta, quorum

dama

dam malicia uinaret. Dico igitur paucis, non prescribens legem, ut non liceat à me dissentire, qui melius nouit, dicat, doceri non erubeco. Deus hominem rectum condiderat, ipse se uero infinitis misauit questionibus. Ecclesiast. 7. Omnia opera dei erant ualde bona. Gene. 1. 1. Timoth. 4. Nihil mali condiderat deus. Vnde etiam Deus opus suum non odit nihil suorum operum potuit odisse. Non enim uiciorum est pater. Aut itaq; Sapiens: Diligis omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum, quæ fecisti, nec enim odians aliquid constituisti aut fecisti, Sapien. 11. Sed quando homo euersus propria malicia contempsit creatorem, cæpit deus rursus creaturam euersam, quam sic minime condiderat, odisse. Non autem odit deus hominem quem fecit, sed peccatum, quod non fecit, hoc odit. Non est deus diligens iniquitatem, naturarum non uiciorum est conditor, mala quæ odit, ipsa haud fecit. Opera domini uniuersa ualde bona, Ecclesiasti. 39. Iacob dilexit nondum natum, presciens ipsius iniquitatem. Esau odio habuit, Esau odio quia uidit ipsum malum futurum. Non odit deus Esau habuit deo hominem, sed odit Esau peccatorem, sic ferme sentit Augustinus. Psal. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Aliàs nunquam odisset, si non sectati fuissent impietatem, ipso contempto & neglecto. 1. Reg. 2. Qui contemnunt me, erunt ignobiles.

XXIII.

Heli corripiens filios suos ait: Quare fecisti

refecistis res huiuscemodi, quas
ego audio, res pessimas ab omni
populo? Nolite filij mei &c. I.
Regum. II.

Nouerat indigne agere filios, &
non corripuit eos. I. Reg. III.

Nemo carnalibus oculis poterit hic ænere dictorū
concordiam. Arguit Heli sacerdos domini filios suos su-
per peccato, quod admisserant, & postea dicit dominus
nō correptos ne semel quidē. Spirituales omnia diiudicat.
Lenior atq; mitior erat correptio Heli, & nō tam gra-
uis atq; seria, q̄ graue fuit filiorū peccatū, cōnuerat in-
terim pater, & non satis dure castigauerat grande deli-
ctū, pro ut debebat, sed remissius atq; licentius. Hoc li-
cet eliare ex eo, quod postea os domini uerax, et q̄ mē-
tari non potest, dicit nō castigatos. Ridiculam, leuem et
hypocriticam fuisse reprehensionem, satis perspicuū est,
qui tam acriter prouocat cōtra se dominum, ut abiciat
ipsum & uniuersam domū eius. Disce igitur ex uerbo
domini correptionem Heli non fuisse piā, ueram, seri-
am, grauem, & synæram, sed simulatam, licentem, re-
missam, & quæ non fiebat candidè, & ex animo.

XXV.

Crescite & multiplicamini. Gen. II.
Beatæ steriles, quæ non genuerunt

Lucæ

Heli corri-
pit filios te-
nerius.

Lucae. III.

Dominus initio creaturarum, condito mundo, hanc legem nature indidit, & uniuersis animantibus, ut cre- Lex natu-
re indita.
 scerent, auferentur, & replerent terram, perdurauit
 hoc uerbum usq; ad hæc tempora, duraturum etiam ad
 seculi consummationem, tum demum desinet natura &
 lex naturalis, fietq; nouus rerum status: cessabit genera-
 tio, & elementorum transmutatio: interim non. Tum
 neq; ducunt uxores, neq; nuptum dabunt. Matth. 22.
 Ideoq; & generatio & creaturarum auctio cessabit.
 Tum omnes immutabimur in puncto temporis, in ma- Auctio cre-
aturarum desi-
net.
 nento oculi, per extremam tubam. 1. Corin. 15. Nec di-
 uersa est illi altera sententia, si saltem prescius aliquan-
 to inspexeris, quæ apud Euangelistam præcedant. Flen-
 tibus mulieribus, quæ sequebantur Christum crucifi-
 gendum, conuersus ad illas prædixit Hierosolymæ de-
 uastationem, & mala superuenturum, dicens: Filie Hie-
 rusalem, nolite flere super me, sed super uobis ipsis fle-
 te, & super filiis uestris, quoniam ecce ueniunt dies, Beate ste-
riles &c.
 in quibus dicent: Beate steriles & uentres, qui non ge-
 nuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. Tunc inci-
 pient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus,
 operite uos &c. Luc. 23. Calamitas & imminens peri-
 culum, urget istas funestas uocis & ciulatus. Vide-
 bunt enim liberos rapi ab uberibus matrum & iugu-
 latorum, ab famelicis deuorari: optabunt se infecundas,
 & nunquam genuisse pueros, ne istum miserabilem do-
 lorem

lorem cogere uiderentur ex liberorum casu. Tunc dicunt: Beata steriles, terq; quaterq; felices, quia carent ista calamitate, non uident tam miserabile funus filiorum. Super hac re lege Iosephum de excidio Hierosolymorum. Alium quoq; sensum habet alter ille locus Iesae 54. Letare sterilis, quae non paries, decanta laudem & himni, quae non pariebas: quoniam multi filij desertae, magis quam eius, quae habebat uirum, dicit dominus, Id est fides Euangelij multo plures generat, & deo conciliat, quam Iudaismus seu lex Mosiica, quae populi Iudeorum, siue synagoga maritus est, nam lex Iudeis tradita est. Roma. 3. Commissa sunt illis oracula. Lex autem tantum praecatum reuelat, & filios irae atq; mortis nos esse declarat, non conciliat deo: at fides in Euangelion filios dei facit, & quae sterilis ac infrugifera censebatur, uniuersos credentes gignit deo. 1. Corinth. 4. Per Euangelion ego uos genui. Iudei itaq; sensu allegorico dicuntur foecundi ac cougati, quia ipsorum est adoptio, & gloria, & testamenta, & legis constitutio, & cultus, & promissiones, quorum sunt patres, & ij ex quibus est Christus secundum carnem. Roma. 9. Rursus gentes dicebantur steriles, orbae aut desertae, quod legem non accepissent, nec promissiones dei, erant sine Christo, abalienati a republica Israelis, & extranei a testamento promissionis, spem non habentes, deoq; carentes in mundo. Ephe. 2. Et Christus inquit: Alias se habere oues, quae non sint ex ouili Iudeorum, Ioan. 10.

Letare sterilis &c.

Lex synagogae maritus.

Iudei foecundi.

Gentes steriles.

Itaq; cum uidisset propheta gentes steriles ac incircum-
 cistas, accersendas olim ad gratiam Euangelij, ait: *Leta-*
re sterilis & orba uiro. Id est, populus gentium qui non Gentium
 es sub lege mariti, nec habes promissiones dei, gaude uocatio.
 inquam, quoniam longe plures erum tui filij, quam lega-
 lis populi, multo plures per legem fidei in præputio iu-
 stificabuntur, quam lege operum in circumcisione. Vi-
 de Paulum Galat. 4. interpretem Prophetæ. Vnde
 Hanna mater Samuelis uidetur idem expressisse. 1. Re-
 gum. 2. Donec sterilis peperit plurimos, & quæ mul-
 tos habebat filios, infirmata est.

XXVI.

Dona & uocatio dei eiusmodi sunt
 ut eorum illum poenitere non
 possit. Roman. xi.

Poenitet me quòd cõstituerim Saul
 regem. 1. Regum. xv.

Deus uerax & ipsissima ueritas est. Ioan. 14. igit-
 tur sibi per omnia constat, & non est quasi homo qui
 mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur. Num. 23. et Deus im-
 agat poenitentiam. 1. Regum. 15. Non est apud ipsum mutabilis.
 transmutatio. Iacobi. 1. Vnde itaq; fit, quòd toties dix-
 tur poenitentia motus? Velut illud Gen. 6. Poenitet me
 fecisse hominẽ. Psalm. 105. Poenitet eum secundũ mul-
 titudinem misericordie sue. Hierem. 26. Poenitebit do-

minum mali. Hier. 18. Agam & ego pœnitentiam. & hic, Pœnitet me, quòd Saulem constituerim regem. Fixum est quod deus statuit. Immutabilis est uoluntas eius. Pollicitus est bona credentibus, qui sperant in eum. Rursus mala contemptoribus. Quando autē præstat quod sancte promisit nobis, mutari aut pœnitentia duci uidetur. Nō possumus inscrutabilia dei iudicia apprehendere, quia caro sumus. Si nūc benefacit, deinde punit, putamus pœnituisse præstiti beneficij. At ipse dixit: Si audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis, & ad iracundiā me prouocaueritis, gladius deuorabit uos, quia os domini locutū est. Iesa. 1. Quādo Israël audiebat uocem domini dei sui, benefaciebat illi iuxta promissionem suam, at quando neglecto uerbo domini, cum dijs gentium fornicabatur, gladius persequabatur eum, & omnis generis mala, iuxta quod minatus fuerat. In summa. Deus bonis bonus est, malis malus. Psalmo. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Sic per prophetam dixit: Quicumq; honorificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. 1. Re.

Deum non 2. Dona igitur & uocatio dei eiusmodi sunt, ut eorum
pœnitet da deum pœnitere non possit. Quicquid deus ab æterno
ti. elegit, uocauit & donauit, sanctum & firmum manet, & perire non potest. Ioann. 10. Non peribunt in æternū, & nemo rapiet eas de manu mea. Promisit hæreditatem

reditatem omnibus posteris Abrahamæ, id est omnibus cre-
 dentibus, quam etiam præstabit, et non mutabit consiliū,
 non poenitebit illum beneficij & promissionum. quia
 uerax est et immutabilis. nobis quidem uidetur mutari
 & poenitentia agi in ijs quæ operatur, tamen secus ha-
 bet. Saulem impium hypocritam reiecit deus, ut suffi-
 ceret Dauidam, electum apud deum patrem æterno consi-
 lio. Mundus quando affuebat malicia, spreto dei man-
 dato, extinctus est iusto dei iudicio, Noah cum suis ser-
 uato. Benefecerat orbi terrarū multis sanè temporibus,
 at quando ille non resipisceret, sed in peiora subinde la-
 beretur uicia, tandem extinctus est. Sic postea cum Iu-
 dæis actum est, audientes uerbum domini, seruati sunt
 incolumes, ambulabantq; confidenter. at cum desciscer-
 rent ad idola descedentes, qui non potuit eos perdere
 secundum uerbum suum? Exodi. 20. Visitans iniquitatē
 patrum in filios, eorum qui oderunt me, et faciens mi-
 sericordiam in multa milia diligentibus me, & custodi-
 entibus præcepta mea &c. **POENITERE** autem
 dicitur deus $\delta\alpha\theta\epsilon\omega\ \pi\omicron\tau\omega\ \alpha\lambda\omega\epsilon\varsigma$, quando mutat id, quod
 fecerat. Non poenitet humano more, ut dolore tangatur
 & displicat, quod placuerat prius, sed mutat factū. Ut
 qui benefecerat diligentibus se, postea iisdem malefaci-
 entibus malefaciat, id est, puniat aut perdat. Abolet
 quod ante fecerat, sicut cataclysmo aquarum abolcuit
 hominem malicia euersum, & Saulem à regia dignita-
 te deiecit, quia dereliquerat dominum factore eius, &

Poenitere
 quomodo
 dicatur deo

Saul cur re-
 iectus.

uerba ipsius opere non impleuit: regno exiit incredulum hypocritam, mutauit rem presentem. Non sic constituerat regem, ut perpetuo regnaret, nō elegit ipsum à constitutione mundi, non tribuit dona, quæ perpetim possideret, sed quæ rursus impio auferret, ad tempus tantum, quandiu adlubebat deo patri, largitus est sua munera, quæ ubi abusa fuere ab infideli seruo, reuocauit eadem. Sic enim dixerat Samuel: Pro eo quòd abiecasti sermonem meum, abiecit te dominus ne sis rex in Israël. 1. Reg. 15. Quæ uero ante secula sunt præstituta, quos elegit ab æterno, & effudit in eos dona sua, ea inquam dona non reuocat, & illorum pœnitentia minime ducitur. Loquitur itaq; Paulus Rom. 11. de electione dei æterna, non temporaria, cuius non poterit deum pœnitere.

XXVII.

Apud deum non est personarum acceptio. Rom. ij.

Ad quæ respiciam? nisi ad pauper-
culū & contritū spiritu, & tremē
tem sermones meos. Iesa. LXVI.

Deus non est persona sonam minime respiciat Deut. 10. Deus magnus et potens, qui personam non accipit. Et. 2. Paralip. 19. Non est apud dominū deum nostrum iniquitas, nec personarū

narum acceptio. Iesa. 42. Ne q; accipiet personā. Gala. 2. Personā hominis deus non accipit. idem legis Eph. 6. Col. 3. 1. Pet. 1. Deus neminē reijcit qui crediderit in eum, sit quiaq; uel iud. eus uel genalis, diues siue pauper. id quod diuus Petrus interpretatur Actor. 10. dum inquit: Re ipsa comperio, quòd non sit personarum respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum, & operatur iusticiā, is acceptus est illi. Similiter Paulus Ro. 10. Corde creditur ad iusticiā, ore autē confessio fit ad salutē. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, nō pudefiet. Non enim est distinctio uel iud. ei uel Græci. Nam idem dominus omnium, diues in oēs in uocantes se. Quisquis enim inuocauerit nomen domini saluus erit. Vides ad quem respicit deus, & quis acceptus sit illi. nempe qui confidit in eum, qui nomen ipsius inuocauerit, & totus ab eo pendet, nec spem suā in aliud collocarit, hunc amat & recipit deus, spiritūq; suum largitur. Humilibus enim dat gratiam, superbis uero resistit. 1. Pet. 5. Personam & laruam externam minime respicit, nec secundum uisionem oalorum iudicat. Iesa. 11. sed fidē intuetur. Hier. 5. Nihil refert quis sis, modo diligas, & mandata ipsius serues. Fides te illi conciliat, nō persona, etas, natiuitas. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi deū uidebunt. Sensus itaq; est: Deus personā nō accipit, id est, nō considerat faciē hominis, aut externū opus, seu statū & conditionē qualitatem uitæ, operis, aut conuersationis (hoc enim

Deus quos recipiat.

Persona persona significat in scripturis) sed cor conspicit, & re-
 quid signi- nes scrutatur, recte & iuste iudicans. Ioan. 14. Qui ha-
 fiet. bet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me.
 Qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego di-
 ligam eum, & aperiam ei me ipsum. Ita etiam apud
 Iesai. Respiciam ad pauperulum, & contritum spiritu
 & tremetem sermones meos, qui scilicet me diligit,
 & ad me solum respicit, non habens spem quàm in me
 unico. Et Christus Matth. 11. Abscondisti hæc à sapien-
 tibus, & reuulasti paruulis. In summa. Deus cor intu-
 etur, simplicè animū & candidum pectus, non perso-
 nam, id est, externam speciem, opus, hypocrisim.

XXVIII.

Sanctus ego sum dicit dñs, et nō ira-
 scar in perpetuum. Hier. III.

Et ibunt ij in ignem æternum, Mat-
 thæi xxv.

Iesai. 57. Non in sempiternum litigabo, neq; usq; ad
 finem irascar. Psalm. 102. Miserator & misericors do-
 minus, longanimis & multum misericors. Non in per-
 petuum irascitur, neq; in æternum cōminabitur. Non se-
 cundum iniquitates nostras fecit nobis, neq; secundum
 peccata nostra retribuit nobis. Quoniam secundum al-
 titudinem cœli à terra, corroborauit dominus miseri-
 cordiam suam super timentes se. Vides quibus irascatur
 Deus nō irascitur in perpetuū. [dominus

dominus, quibus non? Timentibus ac resipiscentibus miseretur, sicut Maria canit: Misericordia eius à pro genie in progeniem, timentibus eum. Luc. 1. Incredulos magis obdurat. Qui agnoscent patrem, esuriunt & sitiunt iusticiam, eorum non potest non misereri, at qui saturi erubescere nescierunt, excæcat magis, ut uidentes non uideant. Iesaiæ, 6. Hæc sunt dei iudicia, quæ scrutari à nobis picaulum est. Audi prophetam, quomodo deus nõ irascatur perpetuo. Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit oia præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iusticiam, uita uiuet et nõ morietur. Oim iniquitatũ ei, quas operatus est, non recordabor. Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruina iniquitas. Audis resipiscentia, hoc est fide placari irã dei. Et Hierem. 18. Si pœnitentiã egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eã, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitauit ut facerem ei, & subito loquar de gente & de regno, ut ædificam & plantem illud &c. Sic Christus quoq; ait: Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnituerit dimitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, et septies in die cõuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, remitte illi. Luc. 17. Iam palàm est habere illos benignũ patrẽ, qui agnoscent peccata sua & ueniã deprecantur: at qui sordidi sunt, & contemptores diuinæ bonitatis, qui iratum. sordescãt adhuc. Apoc. 22, donec cõsumãtur de terra.

Qui nesciunt misericordiam petere, quare misericordiam consequerentur? Qui quaerit, inuenit, & pulsanti aperietur. Licet uideatur irasci ad tempus ob peccata populi sui, non tamen obliuiscitur misericordiae suae. Abac. 3. Cū iratus fueris, misericordiae recordaberis. Quoties quæso Iudæis insensus, rursus placatur, renitens offensam? ne uideretur perpetuo irasci, & non potius sit placabilis & multae miserationis, modo ad ipsum reuertamur. Vt pater corripit filios, sed non abiicit, imò uirgam, qua castigauerat filios suos, in igne proiecit. Iudicabit dominus populum suum, & seruis suis miserabitur. Deut. 32. Pijs & credentibus erit placabilis: at præfracte impijs iudex seuerus, ij nunquam patrem agnoscere uoluerunt, sed semper spreuerunt, cunctis post cogitationes suas. illis dicit: Nō noui uos. Discedite à me qui operamini iniquitatem. Matth. 7. Et demum ibunt hœdi, id est malignantes, in supplicium æternum, paratum ipsis ab exordio mundi. Iusti & oues in uitam æternam. Sic enim deo patri ab æterno placuit dare illis regnum. Lucæ. 12. Impij ne semel uoluerunt audire uocem dei, tam suauius ad regnum & nuptias æterni regis inuitantem, sed spreuerūt, nun

Iusticia dei cijs profligatis & perassis. Nō est igitur ira dei, quod est quod cō condemnat pertinaciter impios, sed iustum iudicium, demnat im imò non tam iudicium, sed iusticia sic ab æterno præstituta. Qui credit in filium, ait Ioannes Baptista, habet uitam æternam: qui autē incredulus est filio, non uide-

bit uitam, sed ira dei manet super eum. Ioann. 3.

XXIX.

Non deus diligens iniquitatem tu
es. Psalmo. v.

Quem uult indurat. Rom. ix.

Deus iniquitatem odit, & lege uetuit, nec facit eā,
quoniam sanctus est, & ipsa sanctitas, iustus & ipsa
iusticia. Nec est apud dominum deum nostrum iniqui- Deus nō di
tas. 2. Par. 19. Et quamuis operetur omnia in omnibus ligit iniqui-
bona simul etiam mala, tamen non diligit iniquitatem, tatem.
sed odit. Pharaonē Aegyptium ipse indurauit, ut ostē- Pharao aut
deret in eo potentiam suam, ederet miracula, & suorum induratus.
fidem confirmaret: sed quia indurauit, non propterea induratus.
dilexit eum aut peccatum ipsius, alioqui non aggrauas- Indiciū dei
set cor eius, nec submersisset aquis. Iudicium dei est, q̄ quod indu-
aliquorum miseretur, aliquos excæcat, quod adorauit rat.
rimus potius, quàm scrutati fuerimus. Iustum enim & rat.
rectum iudicium eius. Psalm. 118. Deus fidelis est &
absq; ulla iniquitate, iustus & rectus, Deut. 32. Ideo
non est iniusticia apud deum. Licet ipsi dare cui libue-
rit, nemini q̄cquā debet. Licet illi facere quod uult, q̄
bonus & iustus, oculus uero noster malus, Matth. 20.
Et quamuis induret, excæcat, perdat, mortificet, dedu-
cat ad inferos, tamen non diligit, minime gratā & acce-
ptam habet impietate: nō est illi ulli uolūt as, benepla-
citur aut affectus in peccato & iniquitate nostra. Om-

nia agit, moderatur & facit sua providentia & consilio, non cogitur nobis operum suorum rationem reddere. Faciat quod bonum est in oculis suis.

XXX.

Miserationes eius super omnia opera eius. Psalm. CXLIII.
Cui uult miseretur. Rom. IX.

Misericordie dei immensitas.

Maiores fecundiorque est dei misericordia atque bonitas, quam ut hominum linguis explicari possit. Misericordia domini plena est terra. Psalm. 32. Circumspice in omnes angulos terrae, usque ad sidera, nihilque nisi uberem et meram misericordiam domini conspicias, qua ignoscit, fouet, protegit et regit omnia. Omnes creature bonitatis et misericordiae diuinae sunt participes, nisi soli increduli, qui ut minime agnoscant misericordiam dei, ita de hac gratia exultare non possunt, sunt enim in regno mortis et principis tenebrarum sua sapientia excecati. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in domino, misericordia circumdabit Psalm. 31. Deus effudit bonitatem et misericordiam suam super humiles spiritu, super metuentes eum et qui diligunt ipsum, quos ante tempora aeterna praesciuit. Nam quos praesciuit, eosdem et praefiniuit, quos praefiniuit eosdem et uocauit, et quos uocauit, eos et iustificauit. Rom. 8. iisdem miseretur et benefacit. Deut. 5. faciens misericordiam in multa milia diligentibus

Impij misericordie dei in expertes.

Deus quibus misereatur.

me

me, & custodientibus præcepta mea. David orat dominum, ne misereatur impiorum, qui uerbo eius nolunt credere, Psal. 58. Igitur nemo deum debitorẽ suum accuset, quod tui aut aliorum non misereatur, non dite scat, non uiuet. Misereatur enim cui uult. Exod. 33. & clemens est in quẽ placuerit. Nihilominus misericors est, etiã si tui minime misereatur. Si uis tui misereatur, dilige ipsum ex toto corde. Ille enim deo placet, cui deus ipse placet, inquit Augustinus. & Salomon Prouer. 3. Ego diligentes me diligo, & querentes me. Sis tu quoq; rursus misericors, ita enim misericordiam consequeris. Matth. 5. Beati misericordes &c. Hic rursus iudicium dei imperscrutabile adorat, quod misereatur cuius uult. Nemini quicquam debet, Potius time deum, & recede à malo. Prouerb. 3.

XXXI.

Quisquis biberit ex aqua quã ego dabo ei, non sitiet in æternum.

Ioannis. IIII.

Qui me bibunt, adhuc sitient. Ecdesiastici. XXIIII.

Scriptura diuinitus inspirata duplicem nobis aquam præscribit, uiuam atq; mortuam, diuinam atq; humanam. Hier. 2. Dereliquerunt me fontem aque uiuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non ualent aquas. Viua est aqua cœlestis sapientiæ Iesus Christus

Aqua duplex.

Christus dominus noster, quam qui biberit, non sitiet in
 Spiritus an eternum. Hic unus est fons aquæ uiuæ, qui uiuificat in
 etus est a perpetuū, nec est uita in quoquā, nisi hauserit ex hoc
 qua uiua. fonte, unde manant flumina aquæ uiuæ. Ioan. 7. Fides

in Iesum Christum producit hunc laticem, qui est spi-
 ritus sanctus, interprete ipso spiritu in prophetis. Iesa.
 44. Effundam aquas super sitiētem, fluentia super aridam.
 Effundam spiritum meū super semen tuum, & benedictionem
 meam super stirpem tuam, & germina bunt inter herbas quasi
 salices iuxta præterfluentes a-
 quas. Et Ezech. 36. Effundam super uos aquam muni-
 dā, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus uestris.

Doctrina
 cœlestis sa-
 tiat sitim.

Dicit itaq; Christus: Qui ex hac aqua, quā ego propi-
 naturus sum, biberit, non sitiet posthac unquam. Id est
 qui credit in me, & spiritum meum accipit, non ara-
 bit neq; quæret de alio fonte, sat habebit, si me unum

Humane
 traditiones
 non pacifi-
 cant consci-
 entiam.

gustauerit, suauis est haustus meus. Beatus uir qui spe-
 rat in eo. Qui biberit ex aqua mortua, cisternis dissi-
 patis, fonte humano hoc est iusticia humanitus excogita-
 ta aut terrestri doctrina, quæ non fluit ex uentre spiri-
 tus sancti, etiam si perpetuo ingurgitauerit aquam hu-
 manæ sapientiæ & iusticiæ, satisfactionum atq; tradi-
 tionum, tamen nūquam satiabitur, redit sitis sedata ad
 tempus tantillum. Hoc uides in iusticiarijs nostris ad
 extremum affligentibus corpus suum multis selecticijis
 operibus, nunquam tamen uere pacantur, semper alia
 atq; alia excogitant opera, quibus satisfaciāt pro pee-

catis.

LOCORVM PUGNANTIVM. 61

etis, & deum sibi conciliem. Soli fideles ex isto fonte
 uiuo potantes, pacem habent erga deum per dominum
 nostrum Iesum Christum. Rom. 5. Vnde Christus Ioan.
 an. 7. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent
 aquae uiuae. Fons Iacob ab homine effossus, sedat qui-
 dem sitim, sed externam tantum, non internam, & id
 quidem breue tempus redeunte subinde siti. At fons a- Fons Iacob
 quae uiuae non tantum exterius, sed etiam interius con- non refun-
 scientiam satiat, & sitim refunguit. Is est sensus uerbi guit inter-
 Christi, Ioan. 4. At quod Ecclesiasticus inquit, situ nam sitim.
 ros amplius qui bibunt de fonte isto, sic accipe: Fideles
 quandiu in carne uiuant, semper sitire iusticiam, prae- Christiani
 rea nihil. Sittent adhuc, id est, pergunt in cognitione semper siti
 Christi de fide in fidem, de gloria in gloriam, de uirtu- unt.
 te in uirtutem, & magis esurient panem, qui de caelo
 descendit, & sittent aquam caelestis sapientiae. Ut sic
 iustus iustificetur magis, & sanctus sanctificetur adhuc
 Apoc. 22. Omni enim habenti dabitur. Et omnis pal-
 mes, qui fert fructum purgabitur, ut fructum copiosio-
 rem afferat. Ioan. 15. Sancti semper sitiunt iusticiam dei,
 nunquam non cupiunt esse cum Christo, non querunt
 alium seruatorem, quam unum Iesum Christum. Illu-
 minati enim gustauerunt donum coel-^{ste}, & participes
 facti spiritus sancti, gustauerunt bonum dei uerbum ac
 uirtutes futuri seculi, unde fit ut isthac aqua contenti ali-
 unde nolint saturari, hanc aquam sittant perpetuo, prae-
 terea nullam. Inuitantur enim hac solu, cum audiunt: Si
quis

CONCILIATIO

Christus uo quis sitit, ueniat & bibat, Ioann. 7. non inquit, bibat
 at ad se si- ex fonte Iacob, sed bibat ex me, hoc est, credat in uni-
 tientes. genitum filium dei, & habebit uitam æternam. Sem-
 Isaiæ. 55. per esuriunt & sitiunt fideles, quia uidemus nunc tan-
 tum per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad fa-
 ciem. 1. Corinth. 13. Tunc similes ei erimus. & uide-
 bimus eum sicuti est. 1. Ioann. 3. Huc properant & an-
 belant pauperes spiritu, hæc est fames aut sitis spiritu-
 alis, de qua etiam Dauid: Sicut ceruus desiderat ad fon-
 tes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Siti-
 uit anima mea. &c. Psalm. 41.

XXXII.

Deum nemo uidit unquam. Ioã. 1.
 Vidi dominum facie ad faciem.

Genesis, X X I I.

Deum ne-
 mo uidit
 unquam.

Deus inui-
 sibilis

Dei est tanta maiestas et claritas, ut eã nulla caro in-
 spicere queat, nulla ratio cõprehendere, nullus intelle-
 ctus emetiri, et ut Paulus ait: Oculus nõ uidit & auris
 nõ audiuit, & in cor hominis nõ ascenderũt. Velut no-
 ctue & uespertiones Solis radios contemplari mini-
 me possũt, ita quoq; nostra cæcitas (qui sumus in densis-
 simis tenebris et umbra mortis) clarissimum lumen di-
 uine maiestatis ærnere nec potest, præ horrendis oca-
 lorũ nostrorũ nebulis. Solus enĩ deus habet immortalitã.
 lucẽ habitans inaccessam, quẽ uidit nemo hominũ,
 neq; uideri potest. 1. Tim. 6. Nã cæci cum simus, qui
 uideremus

uideremus lumē uitæ? Et quādo ille lucē habitet inac-
 cēssā, quomodo uisu nostro tnebris obuoluo penetra-
 remus ad ipsum? sumus absq; lucē & extra cognitionē
 dei, ideo cernere non possumus tantam claritatē incom-
 prehensam carni. Non comprehendunt tnebræ lumē.
 Ioan. 1. Cupijt Mose uidere gloriam dei, at responsum
 accepit: Nō poteris uidere faciem meā, non enī uidebit
 me homo & uiuet. Exodi. 33. In summa: dei naturam
 & substantiam non uidit ullus homo. At q; aliqui san-
 ctorum se dominum uidisse dicunt, non ipsam deitatem
 & maiestatem inuisibilem cōspexerunt, sed tantū ima-
 ginem aliquam, qua se deus reuelauit, tectā diuinitatis
 forma, aut gustum aut specimen glorie suæ exhibens.
 Sic Iacob angelum dei uidit, cum quo etiā luctabatur.
 Gen. 32. Et de quo postea dixit: Vidi dominum facie ad
 faciem, id est, deus se mihi reuelauit uerbo suo per an-
 gelū. Sic Abraham, Mose, Iosue, Hiob, Iesaias, Miche-
 as, atq; alij uiros angelicos coram se stantes uiderunt
 & audierunt, aut certe reuelationē cœlestem, at substan-
 tiam dei uel ipsum deū minime cōspexerūt. Christus
 Iesus uerus deus ut homo conuersabatur in terris. Deū
 nemo uidit unquam per suam naturā, carne & sangui-
 ne spiritu autē & fide cernitur (quia ipse spiritus est) si
 Euangelio credimus. Vnde Paulus: Videmus nunc per
 speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem: nūc
 cognosco ex parte, tūc uero cognoscā quē admodū co-
 gnitus sum. 1. Cor. 13. Cū apparuerit, similes ei erimus,

Sancti quo
 modo deū
 uiderint.

quoniam

Verbum
est facies et
imago dei.

quoniam uidebimus eum facti est. 1. Ioan. 3. Nunc tã
tum fide per uerbum eius conspicitur. Verbum enim,
id est filius dei, sapientia dei, est ipsissima facies & ima
go, qua cernitur deus: alia ratione non uidetur in hoc se
culo. Coloss. 1. Qui est imago dei inconspicui, primoge
nitus uniuerse creature, quod per illũ creati sunt om
nia, que in cœlis sunt, & que in terra, uisibilia & in
uisibilia. Hebr. 1. Per quem secula condidit, qui cum sit
splendor glorie, & expressa imago substantie illius,
moderaturq; omnia uerbo potentie sue, &c. Et Chri
stus ait Ioan. 14. Philippe qui uidet me, uidet & patrẽ
meum, quasi dicat: Ego sum facies & imago dei, sum
uerbum dei. itaq; qui uerbum meum audit & credit,
ille deum audit & uidet. igitur in solo Christo uidetur
deus. sic Ioannes ait: Unigenitus filius, q est in sinu pa
tris, ipse enarrauit. Ioan. 1. Habes quomodo patres ui
derint olim deũ, per uerbũ & promissiones suas, quas
fide apprehenderunt, ita interpretare scripturas scri
pturis, non somnijs carnalibus.

XXXIII.

Deus neminem tentat. Iacobi. 1.

Tentaui deus Abrahã. Gen. xxiij.

Deus cur
tentet.

Multis uerbis declarauimus in annotationibus no
stris in Iacobum. Deum esse tentatorem, qui immittat
pericula, crucem, tentationem, afflictionem, & nulle ma
lorum genera, ut fidẽm nostrã exploret, & probatos

nos declaret, seu ut peccata nostra puniat. Illic quoq;
diximus, iacobum contra scripturam sentire, quando
toties legatur dominum tentasse suos. Legat illic qui ue-
lit, nō urgemus lectorē, nostra habeat pro oraculo Ap-
pollinis, quin liceat à nobis dissentire. Vnicuiq; sua mēs
satisficiat. Ro. 14. Clarissimus atq; doctiss. frater no-
ster IOANNES BRENTIVS Halæ Sueuorū
solidioris theologiæ buccinator, in suis in Hiobē cōmen-
tarijs exponit, Deum neminem tentare scilicet ut per-
dat, sed magis ut probet & seruet, non mortificet ut pe-
reamus, sed ut uiuificemur. Satanas autē tentat ut pdat.
Utatur quisq; suo dono & spiritu per dominum, & qui
melius sapit, non erubeat inferiorem docere.

XXXIII.

Oculum pro oculo, dentem pro
dente. Exodi. XXI.

Si quis te percusserit in dextrā ma-
xillā, præbe ei & alterā. Mat. v.

In lege permittebatur lex talionis, nō tamē propria Lex talio-
te meritate agebatur, sed ad iudices, diuina ordinatione nis.
constitutos, deuoluenda erat causa: qui iudicabant caus-
sa cognita, iuxta ueritatem: illis demandatum erat dis- Iudiciū offi-
cernendi officium, & iuxta legis præscriptum pronū- cium.
ciare sententiam. Nemini licebat seipsum ulcisci et uin- Vindicta
dicare de aduersario. Scriptum enim est: Mibi uindi- prohibita.
ctam & ego retribuam. Deuter. 32. Et quicumq; effu-
derit

derit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Gen. 9. Et ne dicas, quemadmodum fecit mihi, sic faciã ei. Reddam unicuique secundum opera sua. Prouer. 24.

Magistratui licet uindicare.

Porro magistratibus auctoritate diuina conueniebat uindicare & uindicare iniuriam subiecti populi, & in causa discernere, sepositis suis affectibus, ut qui alteri dentem exauississet, pateretur sententia legis & ipse dentem euelli: qui oculum cruisset, lucret poenam oculi: quisque reus & culpæ conuictus redderet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, uulnus pro uulnere, liuorem pro liuore. Exod. 21. Deutero. 19. At

Christianis madata est tollerantia.

Christianis à lege liberis, qui spiritualis sunt populus, omnis iniuria & ultio prohibita est, & præcepta patientia. Non licet ipsis iudicio contendere, & more gentium perpetuo odio uindictæ studio rixari, sed ferre iniuriam, quod interpretatur Christus Matth. 5. Luc. 6. Unde Paulus omnino delictum in uobis est, quod litis habetis inter uos inuicem. . Cor. 6.

XXXV.

Non resurgent impij in iudicio.

Psalmo. 1.

Oēs quidē resurgemus, 1. Cor. xv.

Non loquitur Propheta primo Psalmo de resurrectione nouissima, quæ fiet in cōsummatōe seculi, ubi Christus Iesus cum hortatu, & uocē archangeli, ac tuba dei

dei descendit de cælo, & apparebit in gloria maiestatis sue, iudicaturus uiuos & mortuos. Tū enim omnes cum pij, tum impij resurgent ad iudicium, ut reportet unusquisq; ea, quæ sunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum siue malum. 2. Cor. 5. De qua resurrectione disserit copiose Paulus 1. Cor. 15. & 1. Thess. 4. Dauid uero confert hoc loci pium cum impio, commendans uirtutes iustorum. ait: Et folium eius nō defluet, & omnia quæcumq; faciet prosperabuntur, succedent feliciter. Mox uero pulchra antithesi, impij malarecensens, subdit: Non sic impij non sic, id est, non prosperabuntur in omnibus operibus & studijs suis, uelut pij, qui in lege domini meditantur die ac nocte, sed tanquā puluis, quem proijcit uentus à facie terre. Propterea non persistent impij in iudicio, & peccatores in cœtu iustorum, nō perseuerabunt in functione iudiciaria, non erunt perpetui in officio, in magistratu, in administratione iudicij, hoc enim significat iudicium hoc loci: sed excidentur sicut Saul & Ieroboam cum postritate excisi sunt. Dauid uero pius in semine suo regnauit & p̄durauit perpetuo. Impij autem dispergentur uelut paleæ leuissimæ, quæ in impietate sua submersi, uero iudicio carent, quo p̄petuo etiā carebūt, dū sua somnia traditiones bñanas sequuntur, lege dñi cōtēpta. Deinde etiā nō resurgūt in iudicio, dū uerbo dñi dijudicari cœperint, nonne resipiscūt, sed turbata cōsciētia fugient à facie terre, nolūt sua dānari, & ubi audiūt se condēnari uer

Resurrectio
nouissima.

Impij nō re
surgūt in iu
dicio, quo
modo intel
ligendum.

bo domini, furiant insani, nolunt audire sanam doctrinam, sed blasphemant eam & persequuntur, instar canum & porcorum, mallet extinctam. Quod uides in pertinacibus Pharisæis, quantum tumultuentur aduersus dominum & aduersus Christum eius, coeunt, consulant, & nihil non tentant, quo gloriæ ipsorum nihil debeat, ut pereat Christus, & permaneat questus, potius cœlum terræ miserent, quam sinerent sua damnari. Hoc dicit nunc Psalmographus: Impij non resurgunt in iudicio, sed iacent & perdurant in sua cœcitate, nolunt ferre iudicium spiritus, dum interim sancti libenter patiuntur omnes iusticias suas condemnari, soli impij refragantur. Demum, si omnino uelis ad extremum iudicium referre, quod tamen minime licebit. quando cuius dentior sit eo Psalmo Prophetam nihil de extremo iudicio dicere, sic interpretare: Non resurgunt impij in iudicio et iusticia, uelut pij, sed in iniquitate sua resurgunt, neq; in concilio iustorum, sed condemnatorum corona, cum quibus ibunt in ignem æternum.

XXXVI.

Vade ad formicam ò piger, cōsidera uias eius, & discite sapiētiam, quæ cū non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibū sibi, & congregat in messe

messe quod comedat. Pro. vi.
 Ne solliciti sitis animæ uestræ, qđ
 manducetis, necq; corpori, quid
 induamini. Matth. vi.

Minime pugnant & istæ duæ sententiæ, nam Chri-
 stus laborem non prohibet, ad quem hic Salomon hor- Labor præ-
 tatur, sed curam & sollicitudinem uetat. Laborandum cipitur, cu-
 enim est iuxta uocem diuinam. Gene. 3. In sudore uul- ra prohibe-
 tus tui &c. sed cura deo committenda, qui dat incremen- tur.
 tum & pascit nos, benedicens laboribus nostris. Nam
 sola benedictio dei diuites facit. Pro. 10. Ipsi cura est
 de nobis. 1. Pet. 5. Nobis expedit in uerbum ipsius re-
 spicere, & uocationem nostram, qua ad laborem creati
 sumus, haud negligere. Id quod in formica uidemus,
 quæ cū nec præfectum nec ducē habeat, tamē æstate ci-
 bũ parat, id enim oportunissimũ isti animalculo laborã
 di tēpus, & colligit in messe alimentũ, nimirum intelli-
 gens se ad hoc creatã. Ita tibi agentũ, quando p̄ occasio-
 nē licet, sollicitudine deo commissa. Damnat enim ubi-
 q; scriptura sternuantes, ocisos, ἐργασιους, et Pau-
 lus inordinatos uocat qui minime laborant. 1. Thes. 3.
 Nam egestatem adfert manus ociosa, sed manus sedulo Inordinati
 rum ditat. Pro. 10. Qui exeret agrum suum, satiabitur ociosi.
 pane. At qui ocio indulget, egebit. Pro. 23.

XXXVII.

Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad uos. Zach. i.

Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Ioan. vi.

Lex impos- Legis uox est cum ait dominus exercituum: Conuer-
bilis præci- timini ad me, exigens à nobis maiora quam possumus,
pit. declarans quid facere debeamus, nempe ad dominum
 conuerti, sed unde quimus? Non mox potero ænum au-
 reos depromere, etiam si iubeat Papa, nec facile impe-
 rabis surdo ut audiat, etiam si præceptis obtundas. Lex
 sublimiora requirit, quam præstare possumus, impossi-
 bilia exigit, ut ferociam nostram aliquantisper domet, ue-
 lut equus freno cohibetur, peccatum saltem ostendit, non
 præstat uires faciendi bonum, nam id spiritus est offici-
 um: nihil itaq; promouent uires humane atq; uniuersum
 librū arb. Nemo conuertitur ad deum, nisi tractus
 spiritu dei. Sic Hieremias: Castigasti me dñe, & erudi-
 tus sum quasi iuuenalus indomitus. Conuerte me, et cō-
 uertar, quia tu dominus deus meus. Postquam enim con-
 uertisti me, ego poenitentia. & postquam ostēdisti mihi,
 percussi femur meū. Confusus sum, & erubui &c. Hie-
 re. 31. Audis prophetā interpretē, nō posse hominē cō-
 uerti ad deū, nisi dominus ipse conuerterit eum. Id est,
 neminem uenire ad patrem, nisi per Christum, rursus
 nullum posse ad Christum uenire, nisi trahente patre,
 Ioan. 6. Nō enim uolentis est, sed miserētis dei. Rom.

9. Lex non confert gratiam faciendi bonum, sed tantū iubet. Euangelion uero adfert spiritum, quo raperis ad bona. Lex peccatum ostendit, & irā operatur. Euangelion peccata remittit, & pacē secū aduehit. Lex urget, Euangelion uires suppeditat. Ita uides Christum exponere prophetam, & nihil dissensionis interesse.

Vide D. M. Lutherum de seruo arbitrio.

XX XVIII.

Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Psal. x.

Qui odit animam suam in hoc mūdo, in uitam æternam custodiet eam. Ioan. XII.

Supra diximus, deum non esse iniquū, sed iustum, & prohibere iniquitatē, non fouere. Qui itaq; iniquitatē amant, ex deo non sunt, sed ex diabolo. 1. Ioan. 3. Deus iniquitatem non uult, sed odit. Igitur qui iniquitatem diligunt, deū habent odio, & suam ipsius salutem contemnunt. iniquitas enim perpetrata seu amata salutem, nemini plus obest quam proprie salutem, nā ad mortē trahit. Auctoramentum enim peccati mors. Rom. 6. Sensus itaq; est, Qui iniquitatem amplectitur, nō cupit saluare, sed magis pdere aiā suā. Nisi q; in Hebræo aliter legatur, admonentibus D. M. Luthero & Io. Pomer. Bern. Zieglero p̄ceptorib; meis unice suspiciēdis, de repub, Christi. anorū būneritiss. scilicet: Impiū &

diligentem iniquitatem, odio habuit anima dei. hoc est, deus odit impios & iniquos, sicut Psal. 5 dixit: Odisti omnes qui operantur iniquitatē. Porro & alterū in Euangelio locum, cū quo pugnare uidetur, quoq; uideamus. Qui odit animā suam in hoc mundo, in uitā eternam custodiet eam. Quomodo ista conueniunt? An is odit animam suam, qui diligit iniquitatem? quomodo igitur in uitam eternam conseruabit eam? Prior locus satis excussus declarat iniquos salutē suam spernere, dū non timent deum & præcepta eius negligunt: dū pluris curant iniquitatē, quā equitatē & iusticiā. Odisse animam in Euangelio, est abnegare semetipsum, diffidere de iusticia propria, renunciare omnibus, quæ nos reuocant à regno cælorū, & soli uerbo dei & diuinæ misericordiæ inniti, ferre crucem & afflictiones propter Euangelion, sic itur ad astra, sic per mortem transimus ad uitam, dum animam nostram perdimus in hoc seculo. Id est, abnegauerimus & mortificauerimus totū ueterē Adam, nihil iusticiæ ponimus in nos ipsos, sed in solo deo speramus, ualedicimus omnibus diuitijs, amicis, uoluptati, mundo, & quidquid charum est in mundo propter Euangelion, libet̄ mortē patimur, si uelit deus pater. Istud est animam odisse & perdere, pietatis causa. Qui ad eū modū odit & perdit, in uitā eternā cōseruabit eā. Rursus qui amat animam suam in hoc seculo, perdit eam, hoc est, qui sua querunt, gloriam, honorem, diuitias, cordis desiderio acquiescentes, crucem fugientes, solam

Odisse animam.

Amare animam.

solam cuticulam curantes, ea quæ in mundo sunt sectantes, ij perdituri sunt animam suam, damnabuntur, & nõ habebunt spem in deo salutari. iniqui odiunt animam non propter iusticiam, sed propter iniquitatem. Vt inteligas aliud esse odisse animam propter regnum cælorum, & aliud odisse naturali ingenio malitiæ, uentris aut iniquitatis studio. Impij dicuntur animã odisse, quia negligunt animæ salutem, non curant deum. Psalm. 13. Dum pij Euangelij causa fastidiunt mundũ, & de ijs loquitur Euangelion, de alteris Psalmographus.

XXXIX.

Omnis homo mendax. Psal. cxv.
Non est in ore ipsorum inuentum mendacium. Apoca. xiiii.

Paulus primis tribus capitibus Epistolæ ad Romanos pluribus uerbis aperit, omnes homines esse peccatores, cum gentes, tum Iudeos. Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua. Gene. 8. Et quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Prouer. 20. Si dixerimus, peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis nõ est. Si confitemur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, non peccauimus, mendaciam facimus cum, & sermo eius non est in nobis. 1. Ioan. 1. Quid multis? Non est homo iustus in terra,

Oēs sumus
peccatores.

Fides tollit
peccata.

Sanctifica-
tio nostra
unde.

qui faciat bonum, & non peccet. Eccles. 7. Omnes declinauerunt, & inutiles facti sunt. Psal. 13. Natura nostra in uniuersum corrupta est, & peccatrix: sumus omnes filij irae. Ephes. 2. & condemnati, nisi filius hominis Iesus Christus eripuerit nos ab hac internitione. Sola fides in Christum abluit peccata, & emendat nos ab omnibus delictis. Sanctis igitur ob fidem peccata non imputantur. Psal. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum. Ro. 8. Nulla condemnatio his, qui insiti sunt Christo. Antequam Euangelion regni dei fide arripuimus, eramus filij tenebrarum & im mundi. At postquam credidimus Euangelio, sanctificati sumus, abluti & iustificati. Ioan. 15. Iam uos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum uobis. Act. 15. Fide purificas corda eorum. Ita quoque illi, de quibus Ioannes in Apocal. ca. 14. mundi & sancti sunt ex fide, domino remittente peccata, quia sequuntur agnum quemcumque ierit, & empti sunt ex omnibus primitiis deo & agno, & in ore eorum non est inuentum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum dei. Etiam si aliquando peccauerint, nunc tamen amicti albis stolis. Apoc. 7. Id est, fide purificati, induti sunt indumento iustitiae, & sunt sine macula ante thronum dei. Dominus sanctificauit eos, & purificauit ab omni macula, ob id dicit: In ore ipsorum non inuentum mendacium.

X L.

Christus

Christus uetat irasci. Matt. v.

Dauid ait: Irascimini. Psal. III.

Recte prohibet Christus iracundiam, quæ ex malo fonte promanat, id est, erumpit ex uicioso pectore, im-
 pura carne, qua pertinaciter fastidimus fratres nostros
 & in contemptum ipsorū prorumpimus, ut respiciamus
 omnino. Hoc autem facit, ut ad charitatem & miseri-
 cordiam prouocet. Qui enim non diligit fratrem, manet
 in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. 1. Io-
 an. 3. Vnde Ecclesiastes cap. 7. Ne sis uelox ad irascen-
 dū: quia ira in sinu stulti requiescit. Et Prouer. 19. Ma-
 gna ira detrimentū adfert, nisi coercatur. Pro. 27. Cru-
 delis est iracundia, & ira & c. Igitur omnino non uult
 dominus talem incandescentiā, sed magis misericordiā,
 quæ præstat sacrificio. At q̄ Psalmographus ait: irasci
 mini, sed non peccatis, non repugnat priori uerbo Chri-
 sti: hoc enim uult dicere Propheta: Si cōtingat fragilita-
 te humana prolabi in iram, da operam ne pecces, ne car-
 ni cedas, ne frenū laxaueris: sed cohibe, ne in peccatiū,
 & nimium furorē effluat ira, ne uideare charitatis ob-
 litus. Ephes. 4. Sol non occidat super iram uestram,
 ne detis locum calumniatori. Et paulopost. Omnis ama-
 rulentia, & tumor, & ira, & uociferatio, & male-
 dicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Roma. 12.
 Ne detis locum iræ. Irascabatur Christus aliquoties in
 ista causa in cæcos Phariseos, impios & pertinaces
 Iudeos

Iracundia
prohibita.

Irascimini
& nolite
peccare.

Ira sancto-
rum.

Iudeos, sed tamen non crumpebat in peccatum. 1. Pet. 2. Qui peccatum nō fecit, nec est dolus repertus in ore eius. Sancti pluries irascebantur, tamen citra peccatum, quando in persecutores, blasphemos, & uiolentos inuehebantur, & dolebant ueritatem calumniari, atq; opprimi. Verum id charitatis erat, quæ irascitur, sed nō peccat. Postremo zelus est, non odium, quando charitas arguit errantes. Prouer. 27. Melior est manifesta correctio, quàm clandestina dilectio. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, argue eum &c. In summa duplex est ira, fidei & carnis. Fidei est spiritualis zelus piorū, de qua David: Irascimini, &c. Carnis, est fastus, contumelia, & contemptus, de qua Christus.

XLI.

Sine ipso factum est nihil, quod factum est. Ioan. 1.

Non est creata hominibus superbia. Ecclesiast. x.

Verbū dei
est eternū,
et deus ipse

Probauit diuus Ioannes initio historie Euangelicæ uerbi dei eternitatem, et diuinitatem, quod illud uerbū fuerit in principio ante omnes creaturas, & sit deus ipse. Nec sit ex creaturis factis, sed creator & factor omnium. Vnde ait. Quicquid factum, aut creatum est, auctore isto uerbo conditum est, nihil quod factum est, citra illud ipsum uerbū creatū est. Omnia per ipsum facta sunt, omnia isthoc uerbo moderantur, portantur
& regunt

& reguntur, Subtrahere uerbum dei, & nihil constabit,
 omnia corruent in unum cahos. At q̄ Ecclesiasticus in-
 quit, superbiam non esse hominibus creatā, recte dicit.
 Deus enim odit peccatum, & lege lata interdixit, qua-
 re ergo creasset superbiam homini? Non est uiciorum
 conditor. Irrepsit illa, non authore deo, sed diabolo. Cō-
 diderat deus per uerbum suum uniuersa opera sua ual-
 de bona. Gen̄. 1. nec suberat quidquam mali. Homines
 quoq; fecit rectum, ipse uero se infinitis miscuit quæsti-
 onibus. Eccl̄s. 7. Superbia non est dei opus, nec enim Superbia
nō est crea-
tura dei.
 uerbo domini creatā est, sed Sathanæ inuentum, qui pri-
 mus hac intumuit, & proiectus est in terram. Apoc̄.
 12. De illo proserpsit malum in uniuersum genus hu-
 manum. Hanc non condidit deus, non est ex creaturis
 dei. Quidquid à deo factum est, & omnis creatura dei
 per uerbum, quod est ueritas, conditum est. At super-
 bia non est sancita uerbo dei, non est creatura, sicut nul-
 lum peccatū creatura est. Nam deus nō est conditor pec-
 cati, sed Sathanas lapsus à ueritate in mendacium, fons superbiæ
 est peccatorum. Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio, & auistis.
 in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum lo-
 quitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax
 est, atq; eius rei pater. Eccl̄s. 10. Initium omnis peccati
 est superbia. Initium superbiæ hominis est apostatare
 à deo, quoniam ab eo, qui fecit illū, recessit cor eius. Ve-
 lut igitur deus mortem uerbo suo non fecit. Sapiē. 1. ita
 nec superbiam condidit per uerbū suum, sed ipsa ē Sa-
 thana

thana emanauit in orbem terrarum, è quo, tanquam è pelago prefluxit, quicquid uspiam est uiciorum. Ipse enim est lerna & ilias malorum, rex super uniuersos filios superbiæ. Hiob. 41.

XLII.

Nescit homo, utrum amore, aut odio dignus sit. Ecclesiastes. IX.

Deposita est mihi corona iusticiæ
II. Timoth. IIII.

Abusi sunt iniquissime hoc Ecclesiaste locum male ferriati sophistæ, q. incertus sit homo Christianus suæ salutis, an gratus sit deo, necne: placeat deo, siue nō. Quod tamen nequaquam agit Ecclesiastes. Nō enim de conscientie iudicio loquitur. Nam quis nescit se odio dignum, quum deliquerit? Quis ignorat deum offendi peccato & malicia animi? Videtur igitur potius loqui de ratione discernendi pios ab impijs, & alijs extrinsecus, id est, de iudicio æterno & carnali, q. d. Nescit homo ex se, suis uiribus, sapientia, aut libe. arbit. uter ametur à deo, siue pius, siue impius, eò quòd iuxta eueniāt omnia iusto atq; impio. Effundat deus dona sua indiscriminatim, non habito respectu utriusq; tribuit opulentiam, robur corporis, legis doctrinam, iusticiam, sapientiam, eloquentiam, gloriam, sanitatem, formam, cum sanctis, tum impijs. Vnde nescit ratio humana in facie eorum, neq; dilectionem, neq; odium; aut quem diligat deus,

aut

aut quem odio habeat. Huc tandem cogit nos Solomon
 eò loci, ne dei iudicia & consilia seruemur altius, sed
 timeamus deum, & credamus ei. Rursus ne fidamus
 sapientiæ & iusticiæ nostræ, sed soli deo, in cuius manu
 sunt omnia opera nostra. Nam qui aliter loqueretur uir
 spiritu dei plenus? qui & ipse uerbo dei credidit. Si cre-
 didit? certus fuit fauoris diuini. Vnde igitur dicitur ho-
 minem incertum esse suæ salutis? quando omnes Chri-
 stiani certo sciunt se electos in Christo, antequam iacere-
 tur fundamenta terræ. Ephe. 1. Sciunt per uerbum dei
 se gratos deo patri, quia filiū suū unigenitū tradide-
 rit pro ipsis in mortem. Et quid est fides Christiana, ni-
 si illa certitudo? Vera & firma est illa promissio dei: *Fides Chri-*
 Qui crediderit, saluus erit. Iam quando credis Euange- *stiana est*
 lio, certus es de remissione peccatorū, certus es de bene- *certitudo sa-*
 uolentia & fauore patris, & certus es de salute eterna *salutis eter-*
 Eaq; cognitio & certitudo summe est necessaria. Nā uo- *na.*
 luntatem suam uerbo suo expressit deus, quo cognito, *Certi sunt*
 gnoscis etiam, an odio, aut amore dignus sis, id est, an *Christiani*
 te amet deus, siue non, faueat nec ne. Per uerbum dei o- *salutis suæ.*
 mnia scimus atq; agnoscimus, quæ scire opus est. 1. Co *Verbū ape-*
 rinth. 2. Nos mentē Christi tenemus. Ephe. 1. Patrefecit *rit omnia.*
 arcanū uoluntatis suæ. Extra uerbū dei, non est gratiæ
 cognitio, id est, si uerbum dei non habes, ne scis quid ue-
 lit, quid placeat deo, & cæcus es, manu uiam tentans,
 ignoras remissionem peccatorū, ignoras Aesum Christū
 & regnū cælorū, quæ omnia uerbo aduehuntur ad te.

Itaq;

Itaq; Christiani quia uerbum dei habent, & credunt illi, sentiunt beneuolentiam & fauorem dei, agnoscunt se esse sub gratia, & certi sunt suæ salutis: quia promissionem dei habent, in quam respiciunt, certa persuasione concepta, q̄ is, qui promiserat, idem potens sit et prestare. Roma. 4. Vnde Paulus recte dixit: Reposita est mihi iusticie corona, quam reddet mihi dominus in illo die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt aduentū ipsius. 2. Timoth. 2. Nimirū respiciens in promissiones dei infallibiles. Sic quoq; alibi loquitur. Noui certusq; sum, quod is, cui credidi, potens sit depositum meum custodire in illum diem. 2. Timoth. 1. Quia fidelis est, se ipsum negare non potest. 2. Timoth. 2. Hinc crebro admonet per omnes ferme epistolas, ne electionis & uocationis suæ sint immemores. Quid queso isthac adhortatione uoluit, quam admonere suæ salutis, ad quam sint uocati? ne quid faciant indignum salute æterna, & Christianis hominibus. Vides impiam esse sententiam eorum, qui strepunt locum Ecclesiastice id sonare, q̄ nesciat homo, siue sub gratia sit, siue non, habeat fauentem deū, nec ne. Certe ex se, propria natura nemo scit, sed ex uerbo & promissionibus dei per fidem uniuersi sciunt, nec est Christianus, qui non certo sciat suam salutem esse ratam, infallibilem, depositam in manu dei. Omnis enim qui audit uocem filij dei, & credit illi, habet uitam æternam. Si fides est integra, firma, constans, certa, nō fucata, aut hypocrisis, certa quoq;

ta quoq; est salus. Nam quemadmodum credimus, ita fit et nobis, & sic habemus. Roma. 8. Spiritus dei testatur cum spiritu nostro, q; simus filij dei. 1. ioan. 3. Sumus filij dei & c. Galat. 4. Emisit deus spiritum suum & c.

XLIII.

Consolamini, consolamini popule meus. Iesaiæ. XL.

Væ qui habetis consolationem uestram. Lucae. VI.

Gemina est cōsolatio. Altera spiritus, altera carnis. Consolatio spiritualis.
 Prior sancta, posterior impia. Spiritus est consolatio, quando fides promissionibus dei confirmatur, & ad deum remittuntur peccatores, et afflicte conscientie, quæ Consolatio carnalis.
 liter Paulus. 2. Corint 1. cōsolatur. Carnis est, quando gaudio huius mundi & bonis caducis & pollicitationibus excitantur filij huius seculi, quum neglecto deo, animū diuitijs & uoluptatibus applicuerint. Propheta cū gaudere iubet ac consolari, non significat carnale gaudium, sed spiritus: quia deus nostri misertus, factus sit propicius, quemadmodum etiam apostoli iubent gaudere in domino. Ait autem propheta: Consolamini, consolamini popule meus, dicit deus noster. Loquimini ad cor Hierusalem, & prædicæ illi, quoniam finita est militia eius, eò quòd iniquitas eius condonata sit, accepit enim de manu domini duplicia pro omnibus peccatis suis. Iubet letari propter remissionem peccatorum, per
 F Christū

Duplicia
accepimus.

Christum reuelandam, q̄ militia legis, quæ urgebat in
tolerabiliter, finita sit, & translati sumus in militiã spi
ritus, ut iam nõ sumus sub lege, sed sub gratia. Rom. 6.
& accepimus duplicia de manu domini, remissionem
peccatorum, & liberationem à seruitute legis. Hæc est
spiritualis cõsolatio, grata deo & scripturæ familiaris.
Nam præceptũ est nobis, ut adfluctos & pauperes spiri
tu cõsolemur uerbo domini, promissionibus æternæ ui
tæ. Rursus uertitum, ne spem ponamus in creaturis, &
bona huius mundi. Psalm. 61. Diuitiæ si affluent uobis
nolite cor apponere. Velut ille fecerat, qui dixit: Anima
habet multa bona, reposita in annos multos: requiesce,
comede, bibe, gaude, Luc. 12. Nam qui ad istum modum
consolantur & gaudent, recipiunt bona in uita sua,
post hac gghennam. Vnde Christus dixit: Væ uobis di
uitibus, qui habetis consolationem uestram, id est, qui
aliunde consolamini, quàm in deo uiuente, qui spem po
nitis in rebus fluxis, & cor diuitijs uestris apponitis,
qui rebus uestris, potentiæ, opibus, uiribus, & filijs ho
minum confiditis, & saturi estis, sprete pauperum ege
state. Væ, inquam, uobis, quia difficile est eos, qui fidu
ciam habent in pecunijs, regnum dei ingredi. Facilius
est camelũ per foramen acus ingredi, quàm diuitem in
regnum dei introire. Mar. 10. Faciendum igitur nobis
iuxta Prophetæ consiliũ. Non gloriatur sapiens in sa
pientia sua, & nõ gloriatur dux in diuitijs suis, & nõ
gloriatur fortis in fortitudine sua, sed in hoc gloriatur,
qui glori

qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum dominus,
 qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiam in ter-
 ra. Hier. 9. In summa: in domino consoletur, qui con-
 solari vult: nã uē impreatur oĩbus, qui habent cōsola-
 tionē suā in diuitijs, potentia, armis, exercitu copioso,
 curribus & equis, & non in deo cœli & terræ.

XLIII.

Quid tentatis deum, ut imponatur
 iugum super ceruices discipulo-
 rum, qđ neq; patres nostri, neq;
 nos portare potuimus. Act. xv.

Mandatũ qđ præcipio tibi hodie,
 nō supra te ē, neq; pcul positũ,
 nec in cœlo sitũ, ut possis dicere:
 Quis ualet ad cœlũ ascendere, ut
 deferat illud ad nos, ut audia-
 mus, & faciamus. Deut. xxx.

Cum esset controuersia inter discipulos Christi, de
 lege Moisaica, q; multi necessariam ad salutem contē-
 derent, restitit illis Petrus, & dixit: Quid deum tenta-
 tis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod
 neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus? Sed per
 gratiam domini nostri Iesu Christi, credimus nos sal-
 uos futuros, queniadmodum & illi. Quibus uerbis bre-

Legis diffi-
cultas.

Lex non iu-
stificat, sed
fides.

uiter legis difficultatem expressit, quæ ob id abrogata est, quod nemo potuit eam facere, quemadmodum legis Hebræ. 7. ex 31. Hier. Solus Christus finis est legis, et legis perfectior, nobis spiritu dei uacuis est impossibilis factus, non possumus eam implere, etiam si millies tenta uerimus. Imbecillior est natura nostra, quam ut tollere possit. Roma. 8. Ob id deus misit filium suum, qui, quod nos minime potueramus, præstitit, legem impleuit et de peccato condemnauit peccatum, ut iustificatio legis in nobis impleretur, qui non secundum carnem uersamur, sed secundum spiritum. Summa itaque orationis Petri est: Lex difficillima, et quæ non potest uiribus nostris perfici, abroganda est, non urgenda: credimus enim nos æque fide iustificandos atque gentiles. Porro Mose nec Deut. 30. nec ullibi locorum in toto Pentateuico, ne tamen illud de legis facilitate, quod possit haud difficulter à natura humana et libere arbi. fieri, loquitur: sed aliud agit hoc loci, nempe mandatum dei in promptu esse, non in remotissimis finibus, ne quis excusare se possit, quod non audierit. Ecce, inquit præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque longe à te, sed prope te ualde, in ore tuo, et in corde tuo, ut facias illud. Nihil opus erit montes transcendere, maria pernavigare, penetrare extrema terræ, ut audias præceptum domini, ne curras aliud, præsens est præceptum. En ego hodie uobis cunctis audientibus prælego, iamiam uestris auribus auditis, et corde percipitis. Hoc dicit Mose, de præsentia

presentia scilicet præcepti, & non de facilitate, uel liberi arbitrij assertores insipienter reclamant. Nulla igitur est discordia sententiarum. Petrus legem impotabilem uocat, Mose ignem maximum, Deuterono. 18. Igitur conueniunt ambo, si quo spiritualibus oculis inspexeris utrosq;.

XLV.

Iusto non est lex posita. i. Tim. i.

Vir qui in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, ut faciat ueritatē, hic iustus est. Ezech. xviii.

Vt magistratus nō est, nisi ob malos cohibendos, et reipub. pestes medendas, ita lex non est iusto posita, sed in iustis & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, reuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis & scortatoribus, masculorum cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersetur, secūdam Euangelion glorie beati dei. 1. Timoth. 1. Non sunt contra Christia nos, pios & credentes, lex & magistratus: sed contra præfactos, nocētes & impios. Rom. 13. Principes nō terrori sunt bene agenibus, sed male. Et 1. Pet. 2. Præsides mittuntur ad uindictam nocentium, laudem uero recte agentū. Si uniuersus mundus audiret uocem dei,

credere Christo, recte ageret, & non seruiret peccato, nihil opus haberemus magistratibus. Sed quia minor pars credit, seruitq; iusticiæ, ac potior pars decipit, rapit, & peccat, propter nocentes & malos habendi sunt magistratus, & sancitum est ius gladij, ordinatione diuina, non propter Christianos, qui sua sponte non pec-

*Magistra-
tus inuicem
publicam pa-
cem tuentur.*

ant, & faciunt que recta sunt, acti spiritu dei. Sed ne publica pax inturbetur, ne facinora sine ipunita, ne cuiuis liceat pro sua libidine grassari, & fraudem facere proximo, ut boni quietem habeant, & mali sub terrore atq; metu degant, aut poenis coerceantur. Prouerbi. 26. Flagellum equo, frenum asino, uirga tergo stultorum. Roma. 13. Potestas dei minister est, ultor ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit. Lex itaq; tantum contra impios lata est, non contra iustos, ut agnoscant peccatum, & maledictionem suam: deinde ex culpa iudicium ac

*Lex non fa-
cit iustum.*

condemnationem sui intelligant, ut conuertantur ad dominum deum suum, & salui fiant. Lex enim pedagogus est ad Christum. Galat. 3. non iustificat ipsa, sed ad ueram iusticiam renuntit. Functus est officio suo, si peccatum manifestauerit. Quod autem Ezechiel ait: iustum esse, qui in preceptis dei ambulet, non est Pauline sententiæ contrarium, declarat enim quis uere iustus sit, & que uirtutes & studia ipsius, unde possit cognosci, quando ex fructibus adnoscat arbor. Vir, inquit, si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iusticiam, in montibus non comederit, & oculos suos non leuaue-

*Iustus quis
sit.*

rit ad

rit ad

rit ad idola domus Israēl, & uxorem proximi sui non uiolauerit, & ad mulierem menstruatam nō accesserit, & hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit, per uim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit uestimento, ad usuram comoderauerit, & amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium uerum fecerit inter uirum & uirum, & in praeceptis meis ambulauerit, et iudicia mea astodierit, ut faciat ueritatem: hic iustus est, uita uiuet, ait dominus deus. Ezech. 18. Iusto non opus est lege, quia spiritum dei habet, quo rapitur ad optima, habet legem dei scriptam in corde suo, facit sponte, quae praecipit dominus, citra legis imperium. Bona arbor est, ideo non potest non bonos fructus edere. Non lata est illi lex. Currenti enim equo, non opus est calcaria addere. Ambulat in lege domini die ac nocte. Psalm. 1. Non urgente lege sed quia iustus & bonus est prius. Ideoq; sectatur iusticiam & aequitatem natura sua. Lex non habet dominum iniustum, quia tantum iniustus posita est. Ipse p se facit recta, etiā si lex haud fuisset. Spiritu regitur, qui non sinit ipsum in legem delinquere. Gala. 5. Quod si spiritu ducimini, nō estis sub lege. Nemo itaq; uere legem facit, nisi iustus, id est credens, ociosa nō est fides, sed mire foecunda. Spiritu implet legem, non hypocrisi. Ita iustus facit, hoc est, complet legem, at lex non facit iustum. Lex iusto non est posita, & tamen iustus obseruat legem.

Iustus citra legē bonus est.

Lex obiter subiñt, ut abundaret delictum. Roma. v.

Deus nemini mandauit impie agere, & nemini dedit spacium peccandi. Ecclesiast. xv.

Lex cur sit data.

Lex lata est ad reuelandum peccatū, ut inquit Apostolus. Rom. 3. Per legem cognitio peccati. Antē legē inuulgatam non cognoscebatur peccatum, nec erat conscientia peccati, non uiolabatur lex. Rom. 4. Vbi nō est lex, ibi nec transgressio, id est, non uidetur peccatū, aut transgressio, absente lege. & Ro. 5. Peccatū non imputatur, cū non est lex, hoc est, prohibitione delicti, aut lege sublata, peccatū non imputatur, non habetur pro peccato. Rursus Roma. 7. Peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentia non nouissem, nisi lex di-

Lex moribus detegit.

xisset: Non concupisces. Sed occasione accepta peccatum per præceptum genuit in me omnem concupiscentiam. Si quidem absq; lege, peccatum erat mortuum. Ego autem uiuebam sine lege quondam. Porro ueniente mandato peccatum reuixit &c. Lege manifesta abūdat delictū, non q̄ lex peccandi licentiam ministret, sed quæ natura est hominum, ut Poëta Sulmonensis dixit: Nitimur in

Lex auget peccatum.

uetatū semp, cupimusq; negata. Lex non cōfert gratiā et spiritū, nec tollit naturā nostrā, sed magis auget affectū

internum

internum & peccandi desiderium. Sicut etiam alibi dicit Paulus: Lex propter transgressiones, scilicet augendas, posita est. Gal. 3. Id est, lex impietatem quidem detegit sed non aufert, delictorum multitudinem ob oculos statuit, ut ad gratiam suspires. Vbi enim exuberavit peccatum, ibi magis exuberavit gratia. Romano 5. Deus per legem prohibet peccatum, non fauet aut permittit. Quod uero homines natura mali, cognito peccato magis delinquant, non legis uicium est, sed nature uiciatæ peccato originali. Deus nemini peccatum præcipit nullis peccandi licentiam præscripsit, sed magis uenit & interdixit, tanquam freno iniecto, uolens reuocare à naturali cursu. Lex repagulum est, quod peccato opponitur. Veluti obices flumini obijciuntur, ne currat alueo suo quo solet, & nauis gubernaculo regitur sicut equus freno. Ita natura nostra lege coerceri debet, ne faciat uoluntatem suam, qua prona est ad malum, ne feratur cursu suo ad quæuis uicia, ne putet se impune peccare, aut deum non offendi delictis. Pro. 26. Flagellum equo, frenum asino, uirga tergo stultorum. Atque hoc est legis officium, primum ostendere peccatum, deinde iram operari, id est augere peccatum, non quo ad externum opus, sed quo ad internum animi affectum, manente conscientia peccati, natura haud extincta, sed magis præcepta irritata, quæ non uult legibus cohiberi: semper magis arridens prohibita.

Deus non præcipit peccatum.

Lex peccati obex.

Legis officium.

XLVII.

F 5 Omnia

Omnia quæcunq; uoluit, fecit.

Psalm. CXIII

Vos semper spiritui sancto restitistis. Actor. VII.

**Deus solus
omnipotens.** Solus deus est omnipotens, solus facit quæ uult, & nemo potest ipsius potestati, omnipotentia & maiestati resistere. Psal. 134. Quoniam ego cognoui, q; magnus est dominus, & dominus noster præ omnibus dijs. Oia quæcunq; uoluit dñs fecit in cælo & in terra, in mari & in oibus abyssis & c. Pharao quidē restitit Mosi seruo dei. Sed unde? suis uiribus, sua potētia, quia Rex Aegyptiorū erat? Minime. Nam deus Mosi in Aegyptum reuertenti dixit: Vide ut oia ostenta, quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone. Ego indurabo cor eius, et nō dimittet populū. Exo. 4. Audis cur resistit Pharao? nēpe quod excitatus fuerat, & cor eius induratū diuino iudicio et cōsilio, sicut postea inqt: in hoc excitui ut ostēdā in te fortitudinē meā, et narretur nomē meū in omni terra. Exo. 9. Impij excæcati atq; exiccati resistūt uerbo & aulici, atq; ministris dei, alioq; ne uerbū cōtramutire possent. Pro. 21. Cor regis in manu dei est sicut flumina aquarū, quorsum uolet, inclinabit. Sua cuiq; uia placet, dñs uero corda impellit. Mōtes aut, hoc est, potēiores cōtra se excitat, ut potentiā & fortitudinē suā in illis declaret. Nam quis potēior erat Pharaone? & tñ in medio mari sternitur solo uerbo. Quis trulentior

**Potentis
prostrati.**

ualentior Nabuchodonosore, & reliquis Chaldecorum
 tyrannis? at manus dñi tetigit eos. Quis inhumanior
 Phariseis, scribis & pontificibus? sed illi perierunt,
 & ueritas dñi manet in eternū. Quis iudeis in borto
 ferocior? & tñ uno uerbo prosternuntur. Quis crudeli
 or Nerone, Domitiano atq; reliquis fidei Christiane
 oppugnatoribus? tñ illi perassi dextera dei, extinctos
 reliquerunt Christi discipulos. Quis insanior nostris
 dealbatis parietibus? uincit tñ ueritas, et nemo resistere
 potest. Videntur quidem resistere, & uerbi cursum re-
 morari, sed nihil proficiunt. Amentia ipsorum in dies
 fit euidentiore, nihil obtinent resistendo, quàm confusio-
 nem, quia uere resistere non poterunt. Obstrepunt sed
 nihil promouent. Insurgunt gigantes & Philistei con-
 tra arcum cœli, sed triumphos agere minime ualent, ni-
 si q̄ encomia canunt ante uictoriam. Confunduntur ante
 quā perferant, quod consilio suo decreuerunt. Cum se
 pultum putant Christuum domini, & tumultum fortius
 armatis uiris munierunt, rediuiuus surgit, militibus cu-
 stodibus omnibus perculsis extremo terrore. Quis enim
 ante faciem indignationis eius stabit? & quis resistet in
 ira furoris eius? Naum. 1. Hinc etiam Dauid. Tu arri-
 bilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua. Psalmo. 75. Resistere
 deo quis
 Quis resistere potest uultui meo? Hiob. 41. Nemo impu-
 ne unquam restitit deo, semper miserimum expertus
 exitum, nisi summe pœnituerit. Hiob. 10. Sapiens
 est corde & potens uirtute, quis restitit ei, & pro-
 speratus

speratus est? Iesa. 47. *Ultionem capiam, & non resistet mihi homo. Iam satis intelligis, resistentes non resistere*
Nam cum se impij potentiores, iustiores & sublimio-
res deo existimant, seruis dei se opponunt & resistunt,
sed excitati & permisi, hoc est, sua sapientia & forti-
tudine excæcati. Nequeunt enim ferre iudicium dei, cū
fuerint ab ministris uerbi dei correpti. Tū furore per-
citi resistunt ueritati, iustiores se existimātes, quā qui
à tam leuiusculis (uelut uocāt pios) hominibus arguan-
tur. Ista excæcatio atq; furor dicitur resistentia dei. Vnde
ait Stephanus rebellibus Iudæis: Vos semper resisti-
tis spiritui sancto, id est, non uultis credere ueritati, nec
recte monētes audire, semp opposuistis uos Prophetis
et uiris sanctis, nō uultis uestra argui; Euangelio repu-
gnatis, digniores atq; sanctiores uos iudicātes, quā
qui reprehendimini, hoc nimirum significat resistere
deo & spiritui sancto, quando ueritati & sanctis dei cō-
tradicitur.

Impij resi-
stunt deo.

Resistentia
dei.

XLVIII.

Domus mea domus orationis uo-
 cabitur. Iesa. LVI.

Tu cum oras, introito in conclaue
 tuum. Matth. VI.

Iudæis præ-
ceptus est o-
rationis lo-
cus.

Iudæis in lege præceptum erat, ne alio loco orarent
atq; imolarēt, præter eo quē elegisset dominus. Deu.
12. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem
uideris

videris, sed in eo loco, quem elegerit dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumq; præcipio tibi &c. Vbicunq; uero arca fœderis & tabernaculum erant, is erat locus à deo electus. Nam in de ex propiciatorio promiserat se exauditurum eos, & illic permansurum, Exod. 25. In Silo autem primū fixum est tabernaculum fœderis. Iosue. 18. Eratq; locus adorandi dei, ut ex primo Regum in historia Hannæ patet. Postea per Dauidem reducta est arca domini Hierosolymam, ubi demòps extructum est templū æleberrimū. 3. Reg. 5. & 2. Par. 3. Hoc templum elegerat deus, nam arca fœderis in eo erat, illic uoluit adorari. Quod templum licet destructum fuerit postea, tamen reedificabatur. Ad quem ritum respiciens Christus, pepulit cementes & uendētes e templo, dicens: Scriptum est. Domus mea domus orationis uocabitur. At uos fecistis illam speluncā latronū. Matth. 21. Voluit deus populū suū uerbo suo regere, ad quod primum legibus opus erat, ne suis affectibus & bonis, ut uocant, intentionibus ferreretur. Ideoq; etiam locum adorationis constituit, ut gentem alioqui æruicosam, lege cohereret, ne faceret quod sibi adlibuisset. Legibus rexit, qui carnales & indomiti erant. Ideoq; etiam priustus locus orandi præceptus erat. At Christianis nullus priustus locus adorandi mandatus est. Neq; enim in monte hoc, neq; in Hierusalem, sed in spiritu & ueritate adorandus est deus. Ioann. 4. Nec dicant: Ecce hic aut illic

Christianis
nullus lo-
cus oratio-
nis præcep-
tus est.

est

est Christus. Luc. 17. Regnum enim dei intra uos est. In Christo uult adorari pater, ideoq; neminē exaudit nisi in Christo Ioan. 3. Nemo ascendit in cœlum & c. Matth. 17. Hic est filius meus dilectus in quo mihi com placitum est. Ioan. 14. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. 1. Pet. 2. Ipsi uelut uiui lapides ædificemini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendas spirituales hostias, acceptabiles deo per Iesum Christum. Quod uero Christus iubet oraturos sedere in cubiculum, caue putes urgeri locum. Nusquā enim legis ipsum precaturum introisse conclauē. Oravit in monte, orauit in rure, coenaculo, coram discipulis, ubi ubi oportunitas oblata fuisset. Intelliget igitur per cubile locum à populari strepitu se positum, ne ostentandi gratia uideare coram alijs precari, ne effundas precas tuas, ut glorificaris ab adstantibus, sed reade à gloria uulgi, & in conclauē, id est, in spiritu & ueritate ora patrem. Precare ubi uolueris, siue in templis aut priuatis ædibus, sub labore, aut in rure, ubi auct; adlibuerit & necessitas adegerit, tantum caue ne gloriæ studio effundas orationem tuam, ne in hypocrisi & mendacio strepas uerba, sed in spiritu & ueritate. Templum Iudeorum figura fuit ecclesiæ Christianorum & domus spiritualis, que sumus omnes credentes. 1. Cor. 3. & 6. 1. Petr. 2. Igitur corde & fide orandum, non habito loci respectu. 1. Timoth. 2. Volo orare uiros in omni loco, sustollentes puras manus absq; ira & disceptatione.

Introire in
cubiculū &
raturum.

Templum
Iudeorum
figura ec-
clesiæ.

Ego dominus & non est alter, for-
mans lucem & creans tenebras,
faciens pacem & creans malum,
Ego dominus faciens oīa hæc.
Iesaiæ, XLV.

Diabolus cum loquitur mendaciū
ex proprijs loquitur, quia men-
dax est, atque eius rei pater. Io-
annis, VIII.

Paulus. 1. Cor. 12. inquit: Deus operatur omnia in
oībus. Et Eph. 1. Operatur omnia iuxta consilium uo-
luntatis sue. Quomodo uero bonum operetur, & quo
modo malum paucis aperiemus. Ipse est oīpotens, sua
providentia omnia mouet, gubernat, regit & agit. A-
cto. 17. Per ipsum uiuimus & mouemur & sumus.
Pro. 20. Ut auris audiat, & oculus uideat, dñs facit. 1.
Reg. 2. ait Hanna: Dominus mortificat, & uiuificat,
deducit ad inferos & reducit, Dñs pauperem facit &
ditat, humiliat & subleuat. Suscitatur de puluere egenū
& de stercore eleuat pauperē. Deut. 32. Videtis q̄ ego
sim, ego & non sit alius deus præter me. Ego occido, et
ego uiuere facio, ego percutio, & ego sano, & non est
qui de manu mea possit cruere. Hiob. 5. Ipse uulnerat
& mede-

Deus ope-
ratur oīa
in oībus.

et medetur, percutit, et manus eius sanat. Hosee. 6.
 Ipse cepit et sanabit nos, percutiet et curabit nos. Psal
 mo. 113. Omnia quaecumque uoluit fecit. Amos. 3. Si erit
 malum in ciuitate quod dominus non fecerit? Quia non
 faciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secre-
 tum suum ad seruos suos Prophetas. Eccl. 11. Bona et ma-
 la a deo sunt. Bonus autem cum sit natura, non facit malum
 in se, aut pro se, sed semper benefacit. Qui enim male fac-
 eret summa iusticia et bonitas? Ois creatura dei bona est
 1. Tim. 4. Opera domini uniuersa ualde bona. Sic David
 quoque. Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia
 in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua, Psal.
 103. Quando igitur natura bonus sit et bona opera ip-
 sius, quomodo facit tenebras et malum? quae arte rati-
 onis iudicio bona non sunt. Vbi deus Opt. Max. suo spi-
 ritu, fauore et gratia adfulserit, lux est et ueritas, ac
 omne bonum. Deus enim lux est, et tenebrae in eo non
 sunt ullae. 1. Ioan. 1. Ipse illuminat omnes homines. Non
 ambulat in tenebris, qui hanc lucem sequitur, sed lumen
 uita habet. Ioan. 8. Rursus ubi deus lumen suum subdu-
 xerit, tenebrae, errores et mendacia praeualebunt. Ipse
 est pax uera. Ephe. 2. Vbi ipse regnarit, illic est tran-
 quillitas, pax conscientiarum, et gaudium animorum.
 format lucem, cum beneuolentiam atque misericordiam
 suam exhibuerit, ac pectora nostra radio spiritus illu-
 strauerit. At cum manum retraxerit, tenebrae et nubi-
 le succedunt. Cum uerbum Euangelij offundit, pacem suam
 offert

Bona quo-
 modo gene-
 ret deus.

Tenebras
 quomodo
 creet.

Pax Chri-
 stus.

offert: at cum abstulerit propter ingratitudinem nostrā,
 rursus mala & tristia emergunt. Prouer. 29. Cum dese-
 erit propheta, dissipabitur populus. Quæ diximus,
 propheta David explicat dicens: Omnia à te expectāt,
 ut des escam eorum in tempus oportunum. Dant te il-
 lis colligem: aperiēte te manum tuam, omnia implebunt
 tur bonitate. Auertente autem te faciem, turbabuntur:
 aufres spiritum eorum, & deficient, & in puluerem
 suum reuertentur. Emittes spiritum tuum, & creabunt
 tur, & renouabis faciem terræ. Psalm. 103. Cum domi-
 nus clementer ad nos respexerit, bona, leta, & pro-
 spera fiunt, uniuersa. Rursus, cum uultum suū à nobis
 absconderit, mala, infelicia & tristia erunt omnia. Ad
 eum modum operatur deus bonum & malum. Nihil
 fit fortuito, uelut infideles ogganniunt, sed oīa gerun-
 tur diuino consilio. Operatur bona miserendo, mala ira-
 scendo, aut puniendo. Qualibus etiam instrumentis uti-
 tur, talia facit opera. In bonis agit bona, in malis ma-
 la. In electis salutem operatur, in impijs iniquitatem. In
 prophetis & sanctis salutem terræ, in iniquis perturba-
 tionem peragit. Prouerb. 11. Cum florent iusti, gaudet
 ciuitas, & in perditione impiorum letatur. Benedictio
 ne rectorum fortunatur ciuitas, at impiorum consilijs
 eueritur. In benedicentibus benedicit, & in maledicē-
 tibus maledicit. Velut si faber statuarius uiciosum atq;
 corruptum lignum à uernaculo, qui trips aut cinips di-
 citur, erosum, nactus, cogatur statuam aut scitulā ima-

Oīa geruntur
 diuino
 consilio.

ginem ex eo formare, quale lignū, talis fit statua & ima-
 go, non poterit affabrem statuam ex corrupto ligno for-
 mare: sicut nec figulus ex fuliginoso luto candidam fin-
 git ollam. Instrumenta si mala sint, malus fit labor: que-
 le luti, talis olla: quale lignū, talis statua: qualis est natu-
 ra nostra, tales sunt operationes. Ex impio nascitur pec-
 cator, ex peccatore non nisi peccata fluunt, deo creante,
 Sathanas formante, & agente illos ex natura tali. Sathanas cum
 agitur à deo. sit mancipium, & instrumentū dei, non agit aliud, nisi
 quod uult omnipotentia dei. Et quū sit natura nequā,
 mendax & malus, mouet & agit deus naturam suam,
 ut nunquā cesset & quiescat. Nulla enim creatura dei
 sunt ociose, motu omnipotentia diuina. Vtatur igitur de-
 Impijs uti- us Sathana, & quouis impio, uelut uasis contumelie
 tur deus ad ad iram suā, & tamen pro sua sapientia bene utitur illis
 iram suam. ad gloriam suam. Prouer. 16. Vniuersa propter semeti-
 ipsum operatus est dominus, impiū quoq; ad diem ma-
 Sancti & lum. Israëlitas per Pharaonē persequitur, Dauidi ma-
 impij sunt ledixit per Semei. 3. Reg. 16. Hiobem adfligit per Sa-
 organa dei than, iudeos per Chaldeos punit. Aliud operatur in
 uasis honoris & misericordie, & aliud agit in uasis cō-
 tumelie: non utitur unis instrumentis ad uniuersa ope-
 ra sua. Aliud operatur in principe, aliud in priuato. In
 rustico agricolationē operatur, in præsede administra-
 tionē prouincie, in iudice iurisdictionē, in episcopo uer-
 bi ministeriū. Vnde Paulus. 1. Cor. 3. Dei sumus coope-
 ratores. Aliud in doctis, aliud agit in idiotis, aliud in
 sanctis

sanctis, aliud in peruersis. Sunt instrumēta, quibus irā Instrumenta
 & indignationē suā obtrudit, uelut lex, peccatū, mors, ta iræ dei.
 infernus, sathanas, impij, grando, ignis, morbus, fames,
 bellum, pestis, & alia id genus mala, quibus ingrati-
 dinem & peccata nostra punit. Quoties illis utitur ius-
 tus iudex, iudicatur à nobis mala facere, & operari in
 iusticiā. Sunt rursus organa, quibus misericordiam & Instrumen-
 beneuolentiam suam exhibet, qualia sunt: prophetia, di- ta beneuo-
 scretio spirituum, sapientia, fides, sanitas, linguarum co- lentia.
 gnitio, sermonum interpretatio, diuitie, pax, robur cor-
 poris, fertilitas agrorum &c. hæc tamen omnia tribu-
 it & operatur unus deus. Aliud agit in filijs dei, aliud
 in filijs diffidentie, aliud in angelis, aliud in sathana.
 Solus uniuersa operatur. Nihil agit sathanas, cum uni-
 uerso regno suo, nisi quod permittit, & uult deus pa-
 ter. Et tamen deus nihil facit mali, sed omnia opera ipsi Opera dei
 sunt recta.
 us sunt recta, ueritas & iudiciū. Psal. 110. Nobis carni-
 scilicet & sanguini, uidentur aliquoties iniusta & ma-
 la, sed apud deū non est iniquitas. 2. Para. 19. Cū afflic-
 git, punit & perdit, uidetur nobis inique agere, cū non
 possit non recte agere. Quis nostrū iniquū uocat, si tollā Iniquos tol-
 tur apud nos publici latrones? tueatur publica pax? occi- lere non est
 dantur nocentes, ut boni pacem habeant? hæc nimirum malum.
 nullus iniqua pronūciat. Igitur si deus punit erroribus,
 excæatione, morbis, pestilentia, bellis, fame, bene agit,
 quāuis carni & iudicio ratiōis male uideatur egisse. In
 oculis hoīm mala sunt ignis, grādo, nix, glacies, fames,
 mors

Mala apud mors, at hæc in oculis dei mala non sunt, indignationis homines, re- sue tela, nisi q̄ aliquando etiam pios probat afflictioni. Ita sunt a- bus. Mundis igitur sunt omnia munda, sciunt enim o- pud deum. mnia geri diuino consilio: pollutis autem & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum mens & consci- entia. 1 it. 1. Bonis deus est bonus, electis electus, per-

Deū nemo uersis peruersus. Psal. 17. Creat alios uasa misericor- arguet ini- dia, alios uasa iræ, omnia iusto iudicio. Nec debet quis quitatis. quā contradicere illi, aut iniquitatis arguere. Sapient. 12. Quis dicit tibi, quid fecisti? aut quis stabit contra iudici- um tuū? aut quis in conspectu tuo ueniet uindex iniquo- rum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint na- tiones, quas tu fecisti? nec enim est altus deus, quā tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas, quoniam nō iniuste iudicas iudiciū. Neq; rex neq; tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti. Cū ergo sit iustus iuste omnia disponit. Habes rationem, quomodo deus mala operetur. Sic quoq; & illum alium locum, Iesa.

Errare 63. intellige. Quare errare nos fecisti domine deus de ui quomō nos is tuis, indurasti cor nostrum, ut non timeamus te? Sub- faciat deus tracto spiritu suo facit errare, dum non dirigit gressus nostros in semitis suis. Quapropter orauit Mose: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. In quo enim scire poterimus, ego & populus tuus, inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscū Exo. 33. Si uerbo domini attendimus, uelut lampadi lu- centi in obscuro loco, recte facimus. 2. Pet. 1. & non er- rabimus

rabimus. Lucerna enim pedibus nostris uerbum tuum,
 & lumen semitis. Psalm. 118. At si uerbum eius amoue-
 rit in furore suo, non possumus non extreme errare,
 dum dilectionem ueritatis non recipimus. 2. Thes. 2. et
 idola ponimus in corde. Ezech. 14. Id est, quando non
 audimus uerbum dei, & relinquimus fontem uiuum, ef-
 fodientes nobis cisternas dissipatas, quæ aquas contine- Errorũ &
 re non possunt. Hier. 2. Tum mittit nobis deus opera excecatio-
 tionem erroris, ut credamus mendacio. Ista est ratio ex-
 ceationis, quare errare nos faciat. Pro. 29. Cum de-
 est prophetia, perit populus. Eandem causam adfert
 Ezechias rex Iuda. 2. Paralip. 30. Patres & fratres
 uestri, inquit, recesserunt à domino deo patrũ suorum,
 propterea tradidit eos in interitũ, ut ipsi arnatis. Cur
 prius mundo, quem diluuiò aquarũ submersit, non pe-
 percit? Quia omnis malicia inundaerat, & pietas ne-
 glecta fuisset. Quare Pentapolim sulphure, & igne ex-
 tinxit? nisi quia iustum Loth audire renuit. Quæso cur
 toties Iudæos, cædibus, peste, captiuitatibus, et mille ma-
 lorum generibus pressit? nisi quia dominũ reliquerunt,
 euntes post cogitationes suas. Sic per Prophetam mina-
 batur: Ecce ego adducam mala super populũ istum, fru-
 ctum cogitationum eius: quia uerba mea non audierunt
 & legem meam proiecerunt. Hier. 6. Deus itaq; omnia
 operatur, bona & mala: quia solus est omnipotens, &
 nemo potest ipsi resistere. Iudicio & lege damnat, ad-
 fligit, iudicat, perdit, & pericula diuersi generis immit-

Sathan im- tit, hoc est, ut more nostro dicam, operatur mala. Sathā
potens est nihil potest, quamuis deus et princeps sit huius mundi,
inferior nisi permittente deo. Non habet tantam potestatem, ut
deo. possit cuncta pro sua libidine uertere & peruertere.
Sathan li- Christus est superior Sathana, & hic est sub pedibus
ctor & ser eius, minister & lictor ipsius. Habes copiosa exempla
uus dei. in scripturis. Sed quid multis ago? si solus deus omni-
 potens & supremus, consecrarium est neminem, nec Sa-
 thanam, nec hominem quidquam posse, nisi per deum.
 Hic sit epilodus omnium dictorum. Oēs sumus impoten-
 tes, solus deus oīa potest, facit, regit, administrat, dispō-
 sat, puidet, & operatur. Diabolus draco ille magnus,
 serpens antiquus, qui seducit uniuersum orbem, proie-
 ctus est in terram, & angeli eius cū illo proiecti sunt.
 Apoc. 12. Ideo superior est deus. Hic axodemon men-
 dax est ab initio, & in ueritate non stetit, est enim men-
 daciōrū parens. Cū loquitur mendaciū, non de alieno,
 sed ex proprijs loquitur, excidit semel de ueritate dei,
 ad quā redire non potest, ignominiā uas est, suo foetore
 orbem terrarum inficeret, si permitteretur a deo, circuit
Diaboli ma- quasi leo ruggēs, querens quem deuoret. 1. Pet. 5. solu-
licia. tis de carcere exit, ut seducat gentes, quę sunt sup qua-
 tuor angulos terrę. Apoc. 20. Solus deus ligat hūc dra-
 conem, solus quoq; soluit. Quos abiicit deus in ira &
 indignatione sua, illos haud segniter arripit Sathan,
 capit & illaqueat ad suam ipsius uoluntatem. 2. Ti. 2.
 & ita operatur in filijs contumacibus. Ephe. 2. non sua
 potentia

potentia sed abiectione dei, qui permittit diabolo suum dominū in impios. Iam credo intelligi, quomodo deus omnia agat etiam in Sathana & impijs. quòd deus nō velit iniquitatem, quamuis patatur eam à filijs perditionis fieri. Ipse peccatū, qd' lege cauit, non fecit: at tamē peccati authorem dicimus dū subtrahit sp̄m suum, nec impunitum relinquet, id quod ex lege pulchre doceberis. Hinc scriptura eos grauitr arguit, qui aduersa et prospera fortunę & imprudentię attribuunt, q' dicunt secundū rationē omnia fieri fortuito, non geri diuinitus. Soph. 1. Visitabo super uixos demersos in fecibus suis, qui dicunt in corde suo: nō faciet dominus bene, aut male. Thren. 3. Quis est iste qui dixit, quod fieret domino nō iubente? Ex ore altissimi nec bona nec mala egrediētur. Psal. 118. Quo ibo à spiritu tuo, aut quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero ad infernum, ades. Id est, ubiq; est tua omnipotentia, quę regit, mouet & operatur omnia.

L.

Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Exod. xx. xxi.

Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum & matrem, nō potest meus esse discipulus. Lu. xiiii.

G 4

Qui 2

Quid nunc obstrepimus ijs, qui scripturas pugnare dicunt? Nonne rursus manifesta est pugnantia in istis duobus locis? Cur igitur non edimus harena, & palmam tribuimus? quamdiu resistimus ueritati? Miseros qui spiritum dei in scripturis ueritatis & sobrietatis uerba loquentem, & ubiq; secum constantem, iudicant? Ipsi apud se conciperunt dissonantiã, & eam mox scripturæ plenis uelis inuehere uolunt, siue patiatur scriptura ipsorum pugnantia, siue non, cogitur tamen ipsorum furori cedere spiritus ueritatis, qui à patre procedit. Sed tu audi. Ergo & ista pugnant. Deut. 6. Audi Israël, dominus deus uester, deus unus est. Diliges dominum deum tuum ex toto corde & c. illi soli seruias. Et illud: Honora parentes: Si enim solus deus amandus, ubi remanet amor erga parentes? quia lex præcipit solum deum amandum. Respondeant nunc prophetastri nostri, quomodo ista conueniant? Nos dicimus ista minime pugnare, nisi sensui carnali, qui nihil spirituale sapit & percipit. ipsi dissident et habent duplicia corda, ideoq; scripturam pugnantem existimant, spiritualis omnia dii iudicat. 1. Corint. 2. Deus solus amandus ex toto corde, & anima, illi soli fidendum: at non sic parentibus. Qui & ipsi metuendi sunt, sed non supra deum: honorandi, sed post deum, & in deo. Hoc interpretatur ipsa ueritas, quæ fallere non potest, dirimens hanc cõtrouersiam. Qui, inquit, amauerit patrem, aut matrem ultra me, non est me dignus. Lõge igitur præferendus est amor dei dilectioni

Parentes,
post deum
amandi.

dilectioni parentum. Supra omnes creaturas adorandus est deus, honorandus, metucendus, nemo ei par diligendus. Zelotes est, non patitur æqualem, & gloriam suã alteri non tribuit, Iesa. 42. Altissimus est, non licet ultra ipsum ascendere. Diligimus itaq; & honoramus parentes, sed post deum & in deo, ne peccemus in primam tabulã. Amamus uxores, liberos, amicos, sed longe post deũ. Et huc pertinet nũc locus Evangelij, quando Christus ait: Si quis uenit ad me, & nõ odit patrem suum & matrem suã, non potest meus esse discipulus, Hoc est, Qui meus uult esse discipulus & me sequi, abrenunciet omnibus, nõ habeat chariores parentes, non præferat uxorem, liberos, familiam & suam ipsius animã, sed abnegatis cunctis, in me uno hereat, tolleret crucem, alioqui nunquã erit synærus discipulus. Qui enim manu admota aratro respexerit, nõ est aptus ad regnũ cœlorum. Lu. 9. Non iubet persequendos aut extrudendos parentes, uxores, liberos, sed sinendos, si retrahãt à Christo aut pietate. Qui enim uexat patrem, & fugat matrem, turpis est, & probro dignus. Prouerb. 19. Sic aliàs de membris scandalizantibus protulit. Matt. Parentes & liberi, familia, nisi pietati obstant, & à regno cœlorum auellant. Ita & anima odio habenda propter Euangeliũ & regnũ dei. Quid multis? Omnia seruire debent domino, & quicquid nos à timore & cultu dei auerit negligendum. Deo enim magis oportet obedi-

re quàm hominibus. Acto. 5. Non est Christianus, qui uxorem suam diligit ultra Christum, qui charitas habet liberos pietatis, cui potiora sunt bona temporalia diuitijs cœlestibus, qui præsert mundum regno cœlorum. Quantum ad charitatem pertinet, debemus parentibus omnem honorẽ, obedientiã & obsequiũ. Quãtũ uero ad fidem attinet, oportet nos parentes odisse.

L I.

Fieri non potest, ut qui semel fuerit illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbum ac uirtutes futuri seculi, si prolabantur, denuo renouentur per poenitentiam. Hebr. VI.

Quicumq; inuocauerit nomen domini, saluus erit. Ioelis. II.

Non pugnant hi duo loci, sed utriq; ueri sunt. Ne Nemo deũ mo uere inuocat, nisi credat in eum. Impossibile enim uere inuocari est, ut quis illi sine fide placeat. Heb. 11. Nam quomodo inuocabunt eum, in quẽ non crediderunt? Rom. 10. Nihil bonæ spei conciperunt, de quo incerti sunt an iuuare possit, an audiat clamantes? quisquis fide inuocauerit

uerit nomen domini, saluus erit. Aliàs hypocrisis & peccatum est, quod fide non fit. Roma. 14. sicut David orat impiorum orationem fieri peccatum. Psalm. 107. Igitur prior locus, qui est Heb. 6. loquitur de his, qui abnegarunt fidem, & blasphemant Christum, prolapsi in infidelitatem, & peccatum in spiritum sanctum, ij non possunt renouari per pœnitentiam, non possunt inuocare nomen domini. Quando fides sit donum dei, & non liberi arbitrij, ut liceat ponere & recipere ubi libuerit. Qui me contemnunt, ait dominus, erunt ignobiles. 1. Regum. 2. Qui me negauerit coram hominibus, negabo & cum coram patre meo, qui in caelis est. Matt. 10. Vbi Christum salutare amisisti non habes amplius iusticiam. Si ignorans peccasti, aut per fragilitatem humanam, poteris renouari per pœnitentiam fide in Christum. Septies enim in die cadit iustus, et resurgit. Pro. 24. Rom. 13. Iudicimini Iesum Christum. Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis uestrae. At si uolentes peccauerimus, hoc est, ad infidelitatem relapsi fuerimus, canes reuersi ad uomitum. 2. Pet. 2. post acceptam cognitionem ueritatis, id est fidem, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quaedam expectatio iudicij & ignis uehementia, qui deuoraturus est aduersarios. Hebr. 10. Vnde Christus dicit peccatum in spiritum sanctum non remitti, neq; in hoc seculo neq; in futuro. Mar. 3. Quia non potest deprecari uenia. Vbi fides abest, oratio est inefficax. Sola enim fides inuocat & impetrat est.

Peccatū in spiritū sanctū non habet locum pœnitentiæ.

Lapsus humanus habet ueniā.

Canes reuersi ad uomitum.

Oratio uera dei domini impetrat est.

petrat. Bene tecū agitur si uere poteris orare, at si ex cæcatus, nō precaris ueniā, quomodo seruabere? Omnis qui uere inuocat nomen domini, saluus erit. Incredulus atq; impius nunquam uere inuocat, sed ludit deum inanibus uerbis. Vides nunc an pugnent istæ duæ sententiæ? & quā nauici & insipientes sint homines, qui istam tragediam nobis excitarunt.

LII.

Ego nō iudico quenq̄. Ioan. VIII.
Pater omne iudicium dedit filio. Io
annis. V.

Statuimus in acie pauculos ex ueteri instrumento locos, qui uidebātur nuuuo concurrere, id est, disfidere in ter sese, ut priores in pugnam descenderent. Deinde altero loco ordinauimus ex ueteri & nouo, pro ut sese offerebant, non habito militum delectu, quos similiter passi sumus consistere. Restant nunc uelut triarij ex nouo testamēto quos adlibuit postremo cōstituere, ut et ipsi manus conferant, et aliter alterū gladio prosternat, id est, interpretetur & exponat. Consiste igitur lector, & illorum pugnam quoq; considera. Primi duo, si carnem constituas iudicem, acerrime concurrunt, sed aliud sentit spiritus. Christus (Ioan. 8) condemnat temerariū & carnale iudicium, qui secundum ea, quæ comprehendit ratio humana, iudicabant, & condemna-
bant citra respectum & integram causæ cognitionem,
humana

Iudicium
carnale da-
matur.

humana persuasione moti, & inquit: Vos secundum
 carnem iudicatis, putatis iudicium meum itidem carna-
 le, ac non potius diuinum & spirituale. Ego ista ratione
 non iudico quenquam, uidelicet humano more, iuxta
 uisionem ocalorum. Iesai.e. 11. Nam secundum cor &
 adfectus iudico, non iuxta externam personam, quae
 optima sunt condemnando, uelut solet caeca aro. Et si
 iudicem ego, iudicium meum uerum et rectum est, quia
 patris. Non solus sum & iudico, sed ego & qui misit
 me, pater. Pater & ego unum sumus. Pater omne iudi-
 cium dedit filio. Ideoq; ego non iudico, patris & filij
 iudicium unum est, nihil facio humana temeritate, ideo
 non iniquum est meum iudicium. Opera mea & patris
 sunt communia, nihil facit alter sine altero. Si ego iudi-
 co, nõ facio solus, sed ego, et qui misit me pater. Ego ue-
 ni ut saluem mundum & praedicem Euangelion regni,
 non ut condemnem. Qui credit in me, aut uerbo meo,
 saluus erit, qui non, condemnabitur. Te ipsum igitur co-
 demnas homo, qui in infidelitate permanes. Si quis au-
 dierit uerba mea, & non crediderit, ego nõ iudico eum
 Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum
 in extremo die. Iudex in rebus ciuilibus non conde-
 mnat furem, sed ipsum crimen. Si nolueris suspendi, ne
 furtum admisseris. Mose autem lex quidem accusat, sed
 delictum condemnat. Iudex pronunciat legis sententiam, Lex est au-
 tiam, cui homicida latrocinando factus est obnoxius, thor sententiam
 iudicat Christus impios, non ut homo, sed ut deus pa-
 tris.

iudicium
 Christi est
 patris.

Iudiciū im-
piorū absco
ditum.

tris autoritate. Verū istud iudiciū non statim reuelat
iudex uiuorum atq; mortuorū , neq; dat eis ut pro iu-
sto iudicio dei habeant , sed pro iniusticia cum hic iudi-
cantur , hoc est puniuntur. Huc pertinent & illa : In iu-
dicium ego ueni in hunc mundū , ut qui nō uident uide-
ant. Ioan. 9. et nunc iudiciū est huius mūdi. Ioan. 12. &
2. Theß. 2. Iudicentur oēs qui nō crediderunt ueritati.
Euangelion reuelat impietatē. Rom. 1. detegit hypocri-
sim, & cōdemnat uniuersas iusticias. Quod iudiciū ne-
mo nisi spirituales accipiunt. Nouissimo die palām fi-
et , ut glorificentur palām ij , qui crediderunt ueritati ,
& iudicentur omnes , qui nō crediderunt. 2. Theß. 1. &
2. Hic incipit iudicium impiorum , illic reuelabitur.

Euangelii
iudicat.

LIII.

Quis cognouit mentem domini ?

Romanor. x i.

Nos mentem Christi tenemus . i.

Corinth. i i.

Videntur uerbis pugnare , sed si penitus introspe-
xeris quæ utrobique præcedunt & sequuntur , cōciliabis
optime , & minime dissentire intelliges. Roman. 11. ubi
multa de prædestinatione diseruisset Paulus , hoc epi-
phonemate conclusit tantam disputationem : O profun-
ditatem diuiciarum sapientiæ & cognitionis dei , quàm
inscrutabilia sunt iudicia eius , et imperuestigabiles uic-
eius

eius. Quis enim cognouit mentem domini? Aut quis fuit illi à consilijs? Aut quis prior dedit illi, & reddetur iudicia dei ei? Quoniam ex illo, & per illum, & in illum omnia. nobis abscondita. Ipsi gloria in secula, Amen. Hoc totum uoluit Paulus abscondita. consilia & iudicia dei, quare illos eligat & assumat, alios uero reiciat, nobis abscondita, adoranda potius quam inuestiganda. Psal. 35. Iudicia dei abyssus multa. Et prohibet scriptura ne altiora nobis perquiramus. Eccl. 3. Qui enim scrutator est maiestatis, obruetur à gloria. Pro. 25. Quare igitur hunc saluet, alium condemnet, non est nobis scrutandum, ipse solus nouit, & ad eius omnipotentiam ac maiestatem pertinet, patris est beneplacitum et consiliū, nobis absconditum, hic nemo nouit mentem domini, quia nemo consiliarius eius fuit. Que scripturis sanctis prodita non sunt, ne scire haud In scripturis pudor est. Tantum reuelauit nobis deus opt. max. per ris mentem uerbum & filiū suum in scripturis, quantum scire opus suā expresse est. Nemo nouit patrem nisi filius, & qui filius uoluerit sit deus. reuelare. Matth. 11. Deum enim nemo uidit unquam neq; uidere potest. 1. Timoth. 6. Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit, Ioan. 1. Is sensum patris nobis exposuit, & uocali prædicatione docuit, quæ scire necesse erat, manifestauit Euangelion, quod patris beneuolentiam explicat. De hac cognitione, quæ fit per uerbū dei in scripturis sanctis, loquitur Paulus. 1. Cor. Mentem 2. Nos mentem Christi tenemus, scilicet quam patefecit Christi nobis per uerbū suum, Vnde Christus Ioan. 17. Verba uere.

quæ

quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt. Et diuus
 Ioannes: scimus quòd filius dei uenit, et dedit nobis mē
 tē ut agnoscamus illum qui uerus est. & sumus in uero
 in filio eius Iesu Christo. 1. Ioan. 5. Vnde quæso hanc
 mentem Christi scimus nos, nisi ex canonicis scripturis?
 similiter Paulus in epistola ad Ephesios multa differit
 de reuelato mysterio, quomodo Christus tēporibus suis
 patefecit arcanum uoluntatis suæ, hoc est Euangeli-
 on enarrauerit, & prædicandum discipulis commise-
 rit. Vnde factum fuit ut spirituales, Christiani scilicet,
 tantum sciant, quantum eis per enarrationē uerbi dei
 manifestatū sit. Hoc nimirum uocat Paulus. 1. Cor. 2.
 mentem Christi tenere uerbo. Verbo enim mentem suā
 exposuit Christus, unde supra diximus. Verbum esse
 faciem & imaginem patris. In summa, abscondita sunt
 nobis iudicia dei, nisi quæ scripturis sanctis reuelauit.

Scripturæ En maiestatem sacrarum scripturarum, quæ mentem
 maiestas. Christi ad nos adferant, contra nouitios pseudoprophe-
 tias. De qua infra liberius.

LIIII.

Ipse est Helias. Matth. XI.

Non sum ego Helias. Ioan. I.

Ioannes est Helias. Malach. 4. promittitur Helias his uerbis: Ecce
 ego mittam uobis Heliam prophetam antequam ueniat
 dies domini magnus & horribilis. Et conuertet cor pa-
 gram ad filios, & cor filiorum ad patres eorum &c.

Is He

Is Helias est Ioannes Baptista interprete Christo Mat.
 11. Hic est de quo scriptū est: Ecce ego mitto nuncium Malach. 3.
 meum ante faciem tuam, qui preparaturus est uiam tu
 am ante te. Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, q
 uenturus erat. Et Mar. 1. Initium Euangelij Iesu Chri
 sti filij dei, sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mit
 to nuncium meum ante faciem tuam, qui preparabit ui
 am ante te &c. & Matthæi. 17. Dico uobis Heliam
 iam uenisse, & non agnouerunt &c. Ioannes igitur Ba
 pta est Helias ille quem Malachias prædixerat. Cæ Heliam cur
 terum quod negat se esse Heliam Ioannes, nō quidē il- se negat Io
 lum se negat esse, quem Christus dicit, sed Thesbitem annes.
 illum de ciuibus Gilcad, qui temporibus Achab regis
 Israel prophetauit, curru igneo raptus in coelū. 4. Re.
 2. de quo somniarant Iudei, reuersurum in terram, an
 te Messie aduentum, hunc se esse pernegat. Aut per
 τὸν ἐγωσὶς non arrogans sibi dignitatem, qua se mi-
 norem iudicabat, uelut etiam fecit quando Christum ba-
 ptisare debuit, quasi ipse indigeret lauacro regenera-
 tionis. Hoc enim sancti habent peculiare, quod non Humilitas
 agnoscant in se iusticiā, aut uirtutes multas, nihil arro-
 gene sibi, sed extenuent & humiliant, id quod nunc pa-
 riter in Ioanne est ornere.

L V.

Quos uocauit, eos & sanctificauit.

Roman. VIII.

H Multi

Multi sunt uocati pauci uero electi.

Matth. xx.

Vocatio duplex. Duplex est uocatio, dei & hominum. Dei uocatio fit in spiritu, interna & sancta, qua deus ab eterno elegit, præscit, sanctificat, & deinde trahit ad se per uerbum

Vocatio dei rata. suum externa prædicatione. de qua Paulus Eph. 1. Elegit nos anteq̄ iacrentur fundamenta terre Et 2. Thes. 2. Elegit uos deus ab initio in salutem per sanctificationem spiritus, ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos p̄

Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ dñi nostri Iesu Christi. Hæc uocatio non fallit, non est ociosa. Quicunq; ad eum modum uocati sunt, æterna scilicet electione dei, ij non possunt perire. Ioan. 10. Nec peribunt in æternum, neq; rapiet eos quisquam de manu mea. De istac uocatione loquitur hic Paulus, id qđ totũ

apud abunde testatur, præsertim cum ait: Quos prædefinierat, eosdem uocauit, id est, quos ab æterno elegit & prædestinauit, eosdem etiam per Euangelij prædicationem accersiuit: quos uero uocauit, eos & iustificauit: quos autem iustificauit, hos & glorificauit, Roman. 8. Altera quæ ab hominibus tantum fit, sine

Vocatio hominum fal-
lax spiritu mediatore, quando per nuncios spargitur Euangelium, tum inuitamur quotquot audiunt Euangelion: Magna pars audit uerbum, minor pars fide arripit.

Huius uocationis meminit Christus in duabus parabolis: Priore, quando pater familias in uine m. Posterior

re, aut

LOCORVM PUGNANTIVM. 115

re, cum rex ad nuptias inuitat per seruos suos. Matth. 20. & 22. Concludens parabolas hac gnome: Multi sunt uocati, scilicet per prædicationem nunciorum, prophetarum, apostolorum, ad uineam patris familias, & ad nuptias regis coelestis: pauci uero electi ad regnũ. Omnes audiunt Euangelium, sed non omnes suscipiunt. Nemo autem uere suscipit nuncium illud sacrosanctũ, nisi diuina electione inuitatus. Nõ est uolentis neq; uerentis, sed miserentis dei. Roma. 9.

LVI.

Non erat ille lux. Ioan. 1.
Ille erat lucerna ardens & lucens.

Ioan. v.

Christus Iesus natura lux est uera, quæ illuminat omnem hominem, Ioan. 1. Id quod de seipso testatur, dum inquit: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed lumen uitæ habebit. Ioan. 3. Sine quo nemo illuminatur, sed omnes sumus in tenebris, et densissima caligine, nisi ille Messias, qui uera lux est, nos illuminauerit. Nam si Ioannes tantus uir, quo non sanctior natus fuit e mulieribus. Matth. 11. Non erat lux uera, confectionem est nos meras esse tenebras, caliginem & nebulas, nisi ille suum in nobis accenderit lumen. Credentium itaq; lux Christus est, quem sequentes lumen uitæ habent. Matth. 5. Vos estis lux mundi, id est, testes ueræ lucis. Philipp. 2. In medio nationis prauæ ac cor-

Christus
lux uera.

Ioannes non
est lux uera.

Lux mudi
quomō sine
credentes.

Ioannes lu
cyna.

tuose luce, tanquā luminaria in mundo, sermonem ui
te sustinentes. Sancti itaq; dicuntur lux mundi, quia uer
bum dei habent, per quod homines illuminandi sunt,
citra uerbum Christi neq; lux, neq; sal possunt esse. Ita
Ioannes non est uera & diuina illa lux, sed lucerna ar
dens & lucens, igne spiritu sancti accensa, p. eo & te
stis huius aeternae lucis. Ioā. 1. Erat homo missus à deo
sui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandū, ut testare
tur de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat il
le lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat, in
quam, lucerna: quia uerbū dei, quod est lumen uitae, cir
cumferbat & praeedicabat, nō sua natura, sed per Chri
stum, cuius spiritu & gratia erat illustratus, ut intus in
corde arderet fide & pietate, foris uerbo, doctrina, &
charitate splenderet. In summa, quidquid lucis est in
Ioanne, id à Christo habet, qui solus est lux mundi, in
cuius lumine uidebimus lumen. Psalmo. 35. Luceat Ioan
nes sed per Christū. Sic apostoli & uiri sancti lux sunt
non natura, sed gratia propter uerbū Christi, quod por
tam ad illuminationem gentiū. Luc. 12. Sunt lumbi ue
stri praecincti, & lucernae ardentes in manibus uestris.

L VII.

Nemo bonus, nisi unus, nempe de
us. Marci. x.

Bonus homo ex bono thesauro cor
dis sui profert bonū. Luc. vi.

Velut

Velut nemo luat, nisi per Christū Iesum, quia est ue Deus solus
 ra lux, illuminans omnem hominem credentem: ita ne- bonus.
 mo bonus, pius, sanctus, nisi per eundem Christum, qui
 est summum bonum, ueritas, iusticia uita, sapientia, & Boni unde
 uerbum patris. 1. Cor. 1. Qui factus fuit nobis sapientia simus.
 à deo, iusticiaq; & sanctificatio, & redemptio. Ioan. 15
 Iam uos mundi estis propter sermonem, quem locutus
 sum uobis. Euangelion Iesu Christi emundat atq; san-
 ctificat nos, si fide fuerit susceptum. Est enim uirtus dei
 ad salutem omni credenti. Roma. 1. Cui qui crediderit,
 saluus erit. Mar. 16. Sic uides omne bonum esse à deo.
 Iaco. 1. qui solus nos purificat, & ex filiis iræ, in dei fili
 os per uerbum suum regenerat. Nemo bonus, nisi quē
 dei bonitas bonum reddit. nemo sanctus, nisi quem do-
 minus sanctificauerit. Igitur non pugnant ij loci, si sal-
 tem spirituali iudicio legeris. Natura nemo bonus est,
 nisi unus ille optimus maximusq; deus: gratia & spi-
 ritu dei immutatur homo, & fit bona arbor, iustus &
 sanctus.

LVIII.

De die illo ac tempore nemo nouit
 ne angeli quidem, qui in cælo
 sunt, nec ipse filius, sed solus pa-
 ter. Marci. XIII.

Data est mihi om̄is potestas in cœ-

Io & in terra. Matth. XXVIII.

Christus nō
nunq̄ ut de
us, nōnunq̄
ut homo lo
quitur.

Diuinitatis
et hūanita
tis argumē
ta in Chrō.

Christus
quō ignoret
diem extre
mum.

Christus
deus.

Christus bifariam loquitur in scripturis, aliquando ut purus, simplex & nudus homo, cui nihil cum diuinitate commune sit, ut plane declaret se uerū esse hominem. Aliquando uero cum auctoritate & potestate, tanquam deus magnifice concionatur, ut manifeste se uerum esse deum probet. Quando comedit, bibit, dormit, infirmas uocis edit, hominē se declarat: at quando mortuos suscitāt, cæcis uisum reddit, languidos curat, deū se esse demonstrat. Hic tanquam homo dissimulans diuinitatem, dicit se ignorare diem extremum. Non enim est hominum nosse tempora & articulos temporū, quos pater cælestis in sua ipsius constituit potestate. Acto. 1. Ne discipuli (quibus expediebat ignorare definitū tempus) indolerent, q̄ ipsis haud reuelaret. Citius à se remittens, dum se nescire dicit, quā si confessus se scire, momenta & diem obtinisset. Rursus diuinitatem suam declarat his uerbis: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Et alibi: Mea omnia tua sunt pater, & tua mea. Ioan. 17. Ego & pater unum sumus. Ioan. 10. Quæ si non obseruaueris lector, qui poterit tibi scriptura esse concursus? Conferenda & collatis locis concilianda magistro spiritus, non e ratione confictis argumentationibus. Christus uelut deus omnia habet in potestate sua, nihil nescit, omnia nuda & resupinata oculis eius. Si quæ ignorare se dicit, secundum humanitatem intelligit

ligit. Mirum aut̄ Christum hominem nescire diei ex- Diem ex-
tremi horas et tēpora, q̄ nostri impostores nouitij pseu tremū glo-
doprophete Anabaptistarū, & huius factionis agmi- riamur se
na nouerunt, uelut se exploratos habere gloriantur, sc̄ re nostri
quasi fuerint à consilijs dei, & ex ipsius digitulis suxe prophetæ.
rimt. Certo enim definierunt non abfuturum diem ex-
tremum duobus annis, qui & ipsi prætrierunt. Nos
credimus haud longe abfuturum: quia signa, que præ-
dixit dominus, præ oculis ærnimus: sed articulos et mo-
menta temporum non definimus, quia pater constituit
in sua potestate. Vigilare iubet, ne improuisus obre-
pat, uelut fur in nocte.

LIX.

Gloriam meam non quæro, Ioan-
nis. VIII.

Ego sum lux mundi. Ibidem.

Paulo ante dixerat Christus eodem ex. Ioan. 8. Ego
demonium non habeo, sed cohonesto patrem meum.
Et Ioann. 5. Ego non quæro uoluntatem meam, sed uo-
luntatem eius, qui misit me patris. Ita quoq; hic ait:
Gloriam meam nõ quæro. Omnia accepta refert patri,
cuius gloriam solum quærit, sicut Ioan. 17. Ipse inter-
pretatur: Ego glorificaui te super terrā, opus cōsumma-
ui, qđ dedisti mihi, ut facerem. Manifestaui nomen tuū
hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Iam credo,
liquet Christum loqui de patris gloria quæ sita, non

affectata propria. Quod uero se lucem mundi prædicat
 non est gloriam affectare, sed simpliciter ueritatem fate
 ri. Nam ipse uerus Messias, uere lux mundi est, sicut
 uere pastor est, uia, ueritas, uita, filius & sapientia dei.
 Hoc autem non est laudē ambire, sed confiteri ueritatem, &
 se mundo declarare. Ut cum se noster Carolus Hispania
 rum rex cæsarem aut imperatorem pronunciat, non affe
 ctat gloriam suam, est enim uere Cæsar & imperator.
 ita Christus uere lux mundi, qui illuminat omnem ho
 minem ueniens in hunc mundum. Nemo illuminatur,
 nisi auctore Christo, nemo uidet lumen uitæ, nisi per
 Christum. Nemo penetrat tenebras huius mundi, nisi
 Christo ducta, solus illustrat, uiuificat & saluat.

LX.

Qui gladium accipit, gladio peris
 bit. Matth. XXVI.

Qui habet tunicam, uendat eam, &
 emat gladium. Luc. XXII.

Gladius in scripturis
 sumitur, quo unico contra Sathanam & omnes asul
 tus tenebrarum, aduersus spirituales nequicias in cœ
 lestibus pugnandum est. Hoc armatos uult suos discipu
 los dominus Iesus: his armis a cœdæmona pepulit Mat
 th. 4. uolens nos iisdem pfugare diabolū. Ephe. 6. Galeã
 salutaris accipite, & gladium spiritus, qui est uerbum
 dei. Apocalyp. 1. Ex ore filij hominis proædit gladius

utraq; parte acutus. Viuus enim est sermo domini, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente. Heb. 4. Huc gladium uerbi dei iubet dominus emere, qui absq; auro & argento (Iesa. 55.) sola fide comparatur. Non uult gladio ferreo pugnare Christianos priuatos homines, more gentium aut latronum, alioqui non prohibuisset toties uindictam, ne malo resistamus. Matth. 5. sed *Euangelion* uincamus in bono malum. Roma. 12. & 1. Pet. 3. Vnde Petrum illegitimo iure non iubente domino contra ministrros gladij gladium accipientem, grauius obiurgat, precipiens ensem uagine restituendum. Ioan. 18. Significans istis armis non defendendū *Euangelion*, sed oratione & patientia. Luc. 11. In patientia uestrabitur animas uestras. Iubet itaq; uendere tunicam, perā, & quicquid nos ab sermone ueritatis retrahit, abrenunciandum carni & praesidijs eius, & sola fide adherendum uerbo dei. Hoc unum faciendum, quod precipit sermo diuinus, cætera uelut noxia relinquēda. Isto gladio, qui est uerbum dei, sæptrum iusticiæ, uirga equitatis, uirga oris domini, & spiritus labiorum suorum, in *appellatio-* *nes.* terficatur impius. Iesa. 11. 2. Thessa. 2. expugnatur Sathan, & pellitur omnis hostis.

LXI.

Pauperes semper habebitis uobiscum, me uero non semper habebitis, Matth. xxvi.

H 5

Eae

Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationē seculi. Matth. xxviii.

INVENIO
Xii.

Pauperes
semper ha-
betis, me
nō semper
exponitur.

Christus in
firmus non
magis nobi-
scum.

Indignabantur discipuli, sicut ut Ioannes habet ca-
pite duodecimo, solus Iudas Iscariotes, ob effusum in
Christi caput nobile & preciosum unguentum, dicen-
tes: Ad quid perditio hæc? potuit enim istud unguen-
tum uenundari magno, & dari pauperibus? Ad quo-
rum indignationem respondebat Iesus: Quid molesti
estis mulieri? Opus bonum operata est erga me. Sem-
per enim pauperes habetis uobiscum, & quandocum-
q; uolueritis, potestis illis benefacere, me uero non sem-
per habetis: quod potuit hæc fecit. Marci. 14. Attendis
hic Christum de corporali presentia sua loqui, cui hic
honor & opus bonum à muliere impendebatur. Non
enim deum unxit, sed hominem. Intangibilis & mini-
me atrectabilis est deus, solo uerbo & fide tangitur,
Christus humano ac mortali corpore, quod assumpse-
rat, tangebatur, ungebatur, atrectabatur, cor & spiri-
tus mulieris fide tangebatur deum, non membri carnis.
Voluit dicere: Sinite illam me ungat. Futurum enim est
ut subducam hanc meam, quam cernitis, corporalem ui-
sibilemque presentiam: non amplius conuersabor uobi-
scum in hac uilitate ac seruili forma, nouissimus uiro-
rum. Posthac pauperes ungere, atque illis benefacere
poteritis, cum adhibuerit, illi non decerunt uobis. Mi-
hi non

hi non inuideatis hoc honoris, quod mox abiuro impenditur, non erit deinceps unguendi facultas. Vulgarium istorum pauperum semper erit parata copia, quorum egestati positis subuenire, mei breuis erit copia, iamiam moriar, non amplius uiuam in hoc mortali corpore, induam immortalitatem, auspicabor regnum spirituale. A dero quidem, sed uerbo, potentia & spiritu, quo uobiscum sum usq; ad consummationem seculi, qua Christus praesentia omnia repleo. Coelum enim mihi sedes, et glorificatus ra autem scabellum pedum meorum, Iesae. 66. Non semper notaq; loquitur de diuina potentia sua, qua coelum & ter biscum-ram implet. Hieremie. 23. qua nihil non implet, qua praesens est. Vbiq; quemadmodum Dauid acinit Psalmo. 138. Si ascendero in coelum, tu illic es, si descendero ad inferos ades: sed de subtrahendo ab ipsis corpore mortali, uisibili, legi obnoxio, quod ungeretur, patretur, cruci affigeretur, morti fieret obnoxium. Talem Christum humanis affectibus infirmum non habemus uisibilem in terris, quem ungamus, siue cui bene aut male faciamus, sed pauperes habemus, quibus uelut membris ipsius succurrere et benefacere poterimus. Is est germanus prioris loci sensus. Et tamen non collitur hoc dicto corpus & sanguis Christi à mensa dominica, quia uerbum Christi filij dei habemus: Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur. Tolle hoc uerbum, & corpus abstulisti, perdurante uerbo, perdurabit & caetera reuerentia, non praeualebunt portis

te inferorū aduersus ueritatem Christi. Si exere haud
 poteris, æde ueritati, da gloriam deo: non dicimus Chri-
 sti corpus uisibile sub pane latere, sed tantum ad apertū
 Christi uerbum remittimus, faciunt argumēta rationis
 us ubiq; est & commenta sophistarum. Fidei negocium agitur, so-
 la fides apprehendit, & solus Christus docet. Alias
 Christus Iesus deus noster nobiscum est usq; ad con-
 summationem seculi, tum similes ei erimus. 1. Io. n. 3.
 et semper cum domino erimus. 1. Thessa. 4. Habitat in
 nobis spiritu suo, & nos ipsius templum, habitatio, do-
 mus sumus & tabernaculum sumus. 1. Corin. 3. & 2. Cor. 6.
 Heb. 3. & 1. Pet. 2. Non relinquens nos orphanos. 10.
 annis. 14. iuxta promissionem suam Matthæi. 18. Vbi
 sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in
 medio eorum. Quod uero illic Matthæi. 23. de glorio-
 sa diuinitate sua loquatur Christus, præcedentia uerba
 fortissime cuiusdam: Data est mihi omnis potestas in cœ-
 lo & in terra. Hæc obseruanda sunt lectori uolenti sa-
 cras literas sane intelligere. Nam Christus alias ut de-
 us potentia uerba pronūciat, & ut inquit Euangelistæ
 fariā loqui Cum potestate erat coniunctus sermo ipsius. Luc. e. 4.
 tur. Rursus sepe numero loquitur uelut homo imbecillis, cui
 fit nihil cum diuina natura & maiestate commune, hæc
 nisi discernat lector, quomodo poterit ipsi scriptura cō-
 gruere? Mundis sunt omnia pura, conquinatis & infā-
 delibus nihil est mundū, Titū. 1. Vnde error errorem
 generat, dum nos citra iudicium omnia arripimus, &

non probamus spiritus, an ex deo sint, & quidquid rationi arriserit, sanctum habemus, quidquid huic displicuerit, prophanum esto & hereticum contra præceptum domini. A deo stulti insipienter agimus, ut pudor sit nos Christianos dici, qui in tantum dissentimus à Christo, in tantum lacramus, torquemus sacrum Christi sermonem: & quid non facit nostra temeritas? Christum doctorem & magistrum nostrum coelestem. Opt. Max. ipsi docere instituimus uerba ipsius simplicia, nuda, clara & aperta adeo obscuramus, ut sphingos ænigmatis sint abstrusiora. Quid multis? Lucem claram adeo obducimus nostris nebulis, ut iam non magis resplendeat. Atq; hoc faciunt hodie phanatici illi pseudoprophetae noui spiritus, sacramentorum ecclesie Christi euersores, Anabaptistæ, Christianæ reip. perturbatores, & seditionis spiratores. Quas quæso tragædias nõ excitât? quam scripturam non obscurant & detorqueant? Ipsi quando cauteriatam habeant conscientiam, & mentem euersam, deo minime fidentem, obstrepunt scripturam pugnare, ipsos sic apud se concipientes, quales sunt, talia euomunt. Ipsi cum haud constant, sed pugnant, non habent quietam conscientiam, sed tanquam mare feruens rapiuntur in diuersa. Et non est pax impijs dicit dominus deus, Iesaiæ quinquagesimo septimo. Igitur & ipsis scriptura pugnat: quia ipsi pugnant secum. Polluta est illorum mens & conscientia. Vide si hos locos iudicio spiritus exauterët, & non carnali iudicio,

Contra
Schæffer
meros.

Impij inconstantes.

cio, probe intelligerent Christum uno loco de se homi-
ne infirmo locutum: altero de se potente et maximo, &
sic dissilisset omnis contentio.

LXII.

Qui manducat carnem meam, & bi-
bit meum sanguinem, habet ui-
tam æternam. Ioan. vi.

Spiritus est qui uiuificat, caro non
prodest quidquam. Ibidem.

*Eius spū-
alis carnis
Christi est
fides.*

Hic etiam unus locus est, qui tantam tragœdiam ex-
citauit hodie inter spiritus nostros sacramentarios, e-
uersores pietatis, qui dum omnia ad spiritum referunt,
ipsi spiritu dei sunt uacui. Quales sunt, talia effutunt:
mali corui, malum ouum: omnia interturbant, & mi-
scent sacra prophanis. Christus toto sexto capite apud
Ioannē de esu spirituali, hoc est, fide dissertat, sine qua
nemo deo placere potest, Hebræorum. 11. Peccatum est
enim, quod ex fide non fit. Romano. 14. Igitur Christi-
ani fide manducant carnem Christi, id est, credens Ie-
sum Christum filium dei carnem factū, et in carne Chri-
sti se redemptos. Bibunt sanguinem domini spirituali-
ter, hoc est, credunt se Christi sanguine sanctificatos,
hanc manducationem ubiq; exigit spiritus sanctus. O-
mnis enim qui credit in eum, non condemnatur, sed ha-
bet uitam æternam, Ioan. 3. Qui uero non credit, iam
condemnatus est. Spiritus manducatio fides est in Ie-
sum

sum Christum crucifixum, quod factus sit nostra iusticia, sanctificatio, et redemptio. De hac spirituali manducatione differente Christi, insipientes Iudei et discipuli uerba ipsius carnaliter intellexerunt, putantes dilaniandam esse uiam carnem dentibus, et ore admoto, sugendum e membris eius sanguinem. Quos arguens insipientie indicat se non de tali esu et potu dixisse: sed de spirituali, imò oburgans ipsorum ruditatem et insipientiam, quòd carnales carnaliter intelligerēt spiritualia. Spiritualiter, inquit, sunt accipienda uerba mea, non carnaliter. Caro nihil prodest, carnalis sensus nauici est, spiritualis uero frugis, nolo sic dilaceretis dentibus meam carnem, sed ut credatis hoc carne uos liberandos. Prior locus est de carne Christi, modis omnibus utili cunctis credentibus: quia est pro mundi uita Io. 6. quòd in hac carne habitauerit deus corporaliter. Coloss. 1. Hæc caro id est Christus caro factus, fide editur, nō laceratur dentibus. Posterior locus est de carne nostra, que quantum prosit et sapiat, abunde testatur Christus, dum eam reijcit. Non enim inquit, caro mea nihil prodest, sicut prius semper de carne sua locutus, adiecto ubiq; pronomine, mea: sed spiritui opponens carnem uocat spiritum uiuificantem. Carnē uero nihil prodesse. Animalis enim homo non accipit ea, que sunt spiritus dei. 1. Corinthiorum. 2. In summa, caro Christi uere est cibus, et multū frugifer cunctis fidelibus: At nostra caro obest maxime, dum non intelligit ea que sunt spiritus. Apage igitur ad Gemo

Māducatio
nē spūalem
caro intelli-
git carnali-
ter.

Caro n. hū
prodest.

Caro Chris-
ti prodest
credentibus.

ad Gemonias scilicet cum nouitijs illis phreneticis prophetastris, carne inflatis, Christi carnem irridenabus. Non loquitur eodem loci, ne uerbum dei edēdo corpore suo uelut in nouissima cœna, quod nec ipsum sine fide editur à Christianis, ut ut blacterent uani spiritus.

Corpus Christi non edunt Christiani, nisi fide.

Quomodo ista conuenirent doctori ueritatis, & qui est ipsissima ueritas, ut diceret nūc carnem suam uerū esse cibum, & comedentem habere uitam æternam: mox uero contrarium inferret, carnem suam nihil prodesse? intellige igitur posteriorem locum per antithesim de nostra carne spiritu dei experti, quæ minime prodest, quod nō sapit cœlestia. Aut si admodum libet de Christi carne intelligere, sic accipe, caro, id est, carnalis dilaniatio, quæ tantū dentibus fit, de qua uos somniatis, nihil prodest. Spiritualis manducatio pdest, quia uiuificat. Et tamen non tollitur isto uerbo corpus & sanguis Christi in cœna, etiam si rumpantur Phanatici.

LXIII.

Hoc est corpus meū. Mat. xxvi.
Si dixerint: Ecce hic uel hic est Christus, nolite credere. Mat. xxiii.

Et hic locorum unus est, quo digladiantur sacramentorum euerfores, insanissimi homines, si modo homines sunt. En inquit: Christus p̄dixit fore, ut seductores monstrant Christum in pane &c. cum tamen sedeat in cœlis ad dexteram dei patris, & non habitet in manus

in manufactis templis. Acto. 17. Panis autem sit arto-
 pi manu formatus, deinde pistus, ob id non credendum
 ipsis, non est in pane corpus Christi, sed in caelis, ubi ui Contra san-
 dit Stephanus. Acto. 7. Bellos homunciones & deo- cramenta-
 rios. qui audent ipsam ueritatem mendacij arguere.
 re. An nostrum inuentum est, filij Belial, quod dicimus pa-
 nem mensse dominum esse corpus Christi? Nonne ueritas
 ipsa, quae Christus est, dixit in nouissima coena: Hoc est
 corpus meum, quod pro uobis frangitur, panem porrigere
 do? Nos haud effinximus proprio cerebro, non suximus
 e digitulis, sed Iesum Christum simplicia uerba pronun-
 ciantem audimus, quem deus pater audiendum e caelis re-
 ligiose commendauit. Matth. 17. illius uerbo credimus
 Hec enim nullus Papatu excogitauit, nullus hominum
 somnauit, sed pontifex noster CHRISTVS IESVS
 suo ipsius ore praefatus dixit in coena de pane: Hoc est
 corpus meum &c. Et de calice: Hic est sanguis meus, quem
 sequentes non ueremur idem dicere. Ipse caput & de-
 us noster, ipsissima ueritas, non fallit nos, & minime se-
 ducit. Si dicimus poculum domini esse Christi sanguinem,
 ipsum imitamur, non noua confingimus, uelut falsarij isti
 nobis impingunt, sed ueritatem fatemur. Alibi Matth.
 24. Marci. 13. Luc. 17. & 21. sollicitissime suos adhorta-
 tur Iesus, ne se suauit ab ullo uano impostore decipi, qui
 populo insinuans Messiam illum dudum patribus pro-
 missum, nunc tandem ad populi liberationem exhibitum
 sese affirmaret, & carnale regnum, securitatem uitae, et
 id genus

id genus Iudæis cum desiderata, tum plausibilia polliceretur. Ab eiusmodi, inquam, pseudochristis præmonet eos, q̄ regnum suum sit spirituale, cœleste & perpetuum, & non expectandum terrenum regnum, in quo sit libertas & uoluptas carnis: quemadmodum Iudæi & hodie quidam somniant. Futurum est, inquit, q̄ multi pseudochristi surgant, & seducant multos. Tū si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Si dixerint, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Audis præterea candidè lector Christū hoc loci de falsis prophetis concionari, qui Christum, hoc est, regnum Christi, salutem, & peccatorum condonationem externis rebus, locis, temporibus, atq; personis citra ueritatem uerbi dei alligant. Ignorantes dei iusticiam, propriam constituunt iusticiam. Contempto uerbo dei, suas indulgētiās, monasteria, remissiones, blattas, rosaria, missas, collegia, fraternitates, traditiones, & eiusmodi idola erigunt, qui Christum extra scripturas querunt, qui aliam iusticiam statuunt, quàm fidei, ij nimirum Christum locis amectunt, id est, operibus suis attribuunt iustificationem, quæ solius Christi est. 1. Corinth. 1. In summa, qui aliunde capiunt iustificari, quàm in sanguine Iesu Christi filij dei uiuentis, ij dicunt: Ecce hic est Christus & c. At qui sacrosanctum panem cœnæ domini, corpus Christi confitentur, ij non sunt pseudochristi, loquuntur enim secundum uerbum domini. Aliàs & ipse Christus falsus erat pro

pheta

pheta, qui prior dixit: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. Et Paulus erat falsus propheta, qui idem sentit quod nos, & tota uniuersalis ecclesia (quæ uno ore constanter, & ueraciter fatetur in mensa domini esse corpus Christi, & bibi eius sanguinem à fidelibus) falsa est: Qui ambulat simpliciter, ambulat cōfidenter. Prouerbio. 10. Et qui iuxta eloquium domini ambulat, recte ambulat. Malumus cum Christo, cuius Euangelium annunciamus, esse pseudopropheta, quando tam uolupte est phreneticis, ueritatem filij dei blasphemare, ipsiusq; ministros tamis proscindere calumnijs, quam cum ipsis pacis Christiane interurbatoribus, doctores uocitari ecclesie. Nos uerbum Christi habemus, cui diu attendimus, recte facimus. 2. Pet. 1. Christus accepit panem, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis, dicens: Accipite & comedite: hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, Hoc facite in mei memoriam. Idem & nos iuxta eius institutionē dicimus & facimus. Nō alligamus locis Christū, & regnum eius, sed credimus uerbo eius, quod non fallit, nec mentitur. Non dicimus: Ecce hic panis est Christus, sed tamen simplicissime proferimus eadem uerba, quæ Christus in ecena protulit, & credimus & fatemur propter uerba Christi panem esse corpus Christi, non integrum Christum. Poalū esse Christi sanguinem pro nobis effusum, non totum Christū. Aliud enim est dicere: hic est Christus, & hoc est corpus Christi. Nō idē est Christus, & corpus Christi.

Aliud est
Christus, a
liud corpus
Christi.

sti. Cum dico: Ecce hic est Christus, significo totum Christum, id est, regnum Christi, & quicquid ad Christum regnumque ipsius pertinet, esse in loco. Velut cum dixerem: Caesar agit in Hispanijs, intelligo totum regnum & exercitum Caesaris uersari in Hispanijs, non ipsum solum. Sic quando dico: Hic est Christus, intelligo totum Christum cum uniuersis & bonis & donis, iusticia, pace, gaudio, remissione peccatorum, gratia, & ueritate hoc loci uersari. Aliud uero est cum dico: Exercitus Caesaris agit in Hispanijs: Nam exercitus non est totus Caesar, sed pars Caesaris. Ita quando dico: Hoc est corpus Christi, significo partem Christi illic esse, non integrum Christum. Corpus Christi non est regnum Christi, aut totus Christus, sed pars regni Christi. Itaque uides haud pugnare istos locos: Hoc est corpus meum, &, Ecce hic est Christus &c. Christus per mortem suam spirituale regnum auspiciaturus, noluit regnum suum, hoc est se locis, temporibus atque personis alligari, & in clementis huius mundi queri, sed in spiritu & ueritate adorari. Libertatis est regnum, non seruum atque captiuum. Errant igitur uehementer, qui captiuare uolunt Christum, & locis adstringere. Quapropter admonuit pius magister noster Christus, ne audiantur eiusmodi pseudoprophetae: qui sine uerbo domini, personis, temporibus, aut locis annectunt Christum. Non autem ait: Nolite credere ijs, qui iuxta uerbum & institutionem meam in mensa domini panem corpus Christi manducandum ministrant, qui potulum

Regnum
Christi non
est captiuum.

poalum domini sanguinem eius pro uobis effusum
 prædiant, horum nihil monuit. Ipse enim prior dixit:
 Hoc est corpus meum & c. Hic alix nouum testamen-
 tum per sanguinem meum, qui pro uobis effunditur, &
 non tantum dixit, sed & nobis commendauit, Hoc fa-
 cite, inquiēs, in mei commemorationem. Sed isti boni ui-
 ri minime discernunt inter Christum & corpus Chri-
 sti. Idem ualet ipsis corpus & Christus, pars et totum,
 Caesar & exercitus, exc. eccl. & spiritali iudicio carē-
 tes, fingunt sibi dissonantiam, quam fingere possunt,
 probare non possunt, inquietam habent conscientiam,
 nunc huc, nunc illuc fluctuantem. Persuasum enim ha-
 beo omnes illos propheta stros nunquam certos & se-
 curos esse in conscientijs, sed dubitare aliquoties, an ue-
 ra sint que scribant, loquantur & sentiant, expertus
 loquor. Nam & ipse conuersatus inter eos, laborabam
 hoc morbo, sed dominus noster Iesus Christus misertus
 mei, reuocauit me ab errore isto. Utinam & ab alijs re-
 uocet deinceps, si lapsus fuero. Faxit deus, ut & ipsi re-
 deant ad mentem per dominum nostrum Iesum Chri-
 stum. Amen.

LXIII.

Omne quod uenit ad me, non eijci-
 am foras. Ioan. VI.

Non est uolentis, neq; currentis,
 sed misereantis dei. Rom. IX.

Qui hos locos pugnare dixit, c. eius est in legendis
 literis sacris, iudicat quod nescit, discernit qđ nō uidet,
 at tamē magister esse uult, & magnus haberi. Arripit
 locū aliquē ē medijs biblijs, quo de torto suo sensui ser-
 uire cogit, negligens id quod uel pr. c. dicit uel statim se-
 quitur. Qualiter faciunt iusticiarij in illo loco 1. on. 3.
 Vidit deus opera corū & c. mox ad operum iustificatio-
 nē rapiūt, neglecto quod paulo ante dixerat: Credide-
 runt uiri Niniuit. & dño & c. Ex fide proueniūt bona
 opera, quæ respicit deus: quod ex fide nō fit, peccatum
 est. Ro. 14. Ita etiā hic lib. arbitrij assertores hoc tamē
 uiderunt. Omne quod uenit ad me, quasi penes nos sit
 accedendi potestas. Sed qđ pr. c. dicit: Omne qđ dat mi-
 hi pater ad me ueniet, & nemo uenit ad me, nisi pater
 meus traxerit eū. Nō cernūt uanissimi scripturarū lac-
 ratores, diuellemes quæ debent ppetuo coherere. Rur-
 sus connectentes, quæ separanda erāt. Christus illic a-
 pud Ioannē non alia dicit, q̄ quæ Paulus Romanis scri-
 bit, nihil interest inter utrāq; sententiam. Nemo uenit
 ad Christū, nisi fuerit ei datū à patre, nisi quē traxe-
 rit, & cuius miseretur cœlestis pater. Misericōdia dei est,
 non uoluntatis humane, si uenimus ad deum. Salus no-
 stra non in potestate hominis, sed in manu dei omni-
 potentis reposita est. Ille quos uult, seruat, quos uult con-
 demnat. Iustus est, & recta iudicia eius. Recipit filius
 dei Iesus Christus, quos ipsi pater tradiderit, & eorū
 nullū reijcit. Ioan. 17. Quos dedisti mihi pater, ego au-
 stodiui.

Contra li.
 arb.

Electio est
 penes deū.

stodiu. Qui citra electionē atq; uocationē dei, uult ad deū pertinere, fur est et latro. Ioan. 10. Misericordie domini opus est, si uenimus ad Christū, id est, credimus in filium dei, non uoluntas lib. arb. Scriptum est enim: Erunt omnes docti à deo. Iesa. 54.

LXV.

Non ueni ut iudicē mūdum, sed ut seruē mundū. Ioan. XII. (Io. IX
In iudiciū ego ueni in hūc mundū.

Christus non uenit in hunc mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruet omnes credentes. pr. dicat uer-
bū salutis, omnes uocat, omnibus offert gratiā, ad uni-
uersos uenit uerbo salutis, cui attendentes, seruantur.
Primus aduentus Iesu in mundū est salutaris, iucūdus,
susuis, expectatus: tum enim non iudex, uelut in secun-
do aduentu, sed seruator apparuit. 1. Ioan. 4. Pater mi-
sit filium seruatorem mūdi. Euangelion quod attulit, est
uerbum salutis & gratiæ: quod qui fide arripuerit, sal-
uus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Mar.
16. Hoc nimirū est illud iudiciū, in quod uenit Christus In iudicium
ut credentes saluentur. Impij qui nolūt credere, p̄dan- uenit Chri-
tur. Cæci peccatores dānati, & corā mundo despecti, et stus in muns
ignorantes dei, agnoscant deum, & qui uident iusti & dnm.
sapientes, cæci fiant, et magis excæcentur iusto iudicio
dei. Positus est enim in ruina & in resurrectionem
maltorum in Israēl. Luc. 2. in lapidem offensionis &
petram

Sol illumi- petram scandali. 1. Pet. 2. Salutaris est credentibus, ex
nat & ex- cecatio & iudicium contemporibus. Velut sol lucidus
ceat. splendet in orbe terrarū, ut mundū illuminet, non ut te-
 nibras obducat & excecet. Tamen haud pauci ad so-
 lis fulgorem excecantur. Et plures lumen accensum to-
 lerare non possunt, uicio oalorum. Ita Christus in iu-
 diciū uenit in hunc mundū, ut qui non uident, uideant,
 & qui uident, cecifiant. Non uenit mittere pacem, sed

Gladū mit-
at Christus

gladium. Potior enim pars ueritatis impatiens, & sua
 ipsorū infidelitate turbata, dissensiones excitat contra
 Euangelion & ministros Christi. Illis uenit in iudiciū
 & condemnationem, dum cecis & esurientibus in sa-
 lutem & expectationem, ac petram refugij apparuit.

LXVI.

Si ego testimoniū perhiberem de
 meipso, testimonium meum nō
 esset uerum. Ioan. v.

Et si ego testimonium perhibeam
 de meipso, uerum est testimoni-
 um meum. Ioan. viii.

Testimoniū
carnale da-
mnatur.

Reijcit Christus (Ioannis quinto) hominum carna-
 le testimonium, humano more loquentium, qui de se
 magnificis uerbis gloriantur quidem, sed plerunq;
 uana ostentatione fumos uenditant. Mendaces enim
 sunt filij hominum, ut fraudem faciam in statris,
 ipsi

ipsi ex uanitate simul, Psalmo. 6. Omnis homo mēdax,
 Psalmo. 115. Suo iudicio magni sunt & inflati, seipso
 laudant, uident & extollunt, coram alijs quærentes glo
 riam ab hominibus. At Christus non ita: Ego, inquit, ab
 homine testimonium non accipio, non meipsum hominū
 more commendo. Non quæro uoluntatē meam, sed eius Christus
 qui misit me, Ioan. 5. Mea doctrina nō est mea, sed eius patris glo
 riam ubiq;
 3. minime ambio popularis gloriæ fumum. Opera quæ quærit.
 facio, testantur de me, quōd pater misit me. Et qui me
 misit pater, ipse testatus est de me. Ioannes quoq; fert
 de me testimonium, quemadmodum etiam scripturæ. Si
 ego solus uelut priuatus homo, meipsum magnificis uer
 bis commendarē auribus uulg; testimonium meū esset
 euentiuū, ac nullius ponderis. Scriptum enim est: Præ
 dicit te alienus, non os tuum, peregrinus, non labia tua.
 Prouerb. 27. At quia non simplex homo sum, sed unū
 eum patre uerus deus & homo, lux mundi atq; sal ter
 ræ, ipsa ueritas, quoties de me testatus fuero, uerissima
 sunt quæ dico, non mentior, non fallo, spiritualiter iudi
 co & testor, non carnaliter meis affectibus seruens: ad
 eum modum loquitur Ioan. 3. Et ego si testimoniū, per
 hibeam de me ipso, uerum est testimonium meum, id
 est, quia dei filius sum, mentiri non possum.

Laus pro
 pria for
 det.

LXVII.

Non possum ego ex meipso facere

1 5 quicq;

quicquam. Ioan. v.

Nemo tollit animā meam, sed ego
pono eam à meipso. Ioan. x.

Christus à iterum loquitur uelut homo imbecillis & infirmus
patre pen- ab alieno auxilio pendens, quando inquit se nihil posse
det. à se ipso facere, patri dans gloriam, & declarans q̄
eadem sit operatio, uoluntas atq; potentia patris &
filij: omnia reijcit in deum, per quem se omnia posse
affirmat. Velut Paulus quoq; fecit, magistrum suum
imitatus. Omnia, inquit, possum per Christum, qui me
corroborat. Philip. 4. Vide quantum se humiliet Chri-
stus deus noster, forma serui sumpta, & figura reper-
tus ut homo, seipsum exinaniiuit, ut dicat se nihil posse
& in cruce clamat se derelictum, in tantum pendet à

Christus so patre, in quem solum suspicit. Deinde quando solus
lus animā animam ponit, et nullus aufert citra ipsius uoluntatem,
ponit. discit diuinam uirtutem in Christo, qui potestatem habet
ponendi animam, & potestatem rursus sumendi, ne fu-
riose Iudei gloriari possint, se occidisse Iesum domi-
num glorie. Ipse semetipsum uolens tradidit in mor-
tem, teste propheta: Oblatus est, quia ipse uoluit. Iesa.
53. Quod & de se prædixit. Ioannis. 2. Destruite tem-
plum hoc, & in tribus diebus erigam illud. Et in cru-
ce: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Luc.
23. Idem Apostoli prædicarunt. Acto. 2. Hunc desi-
gnato consilio & præscientia dei traditum, & Acto. 3.

Deus

Deus quæ pronunciauerat per os omnium prophetarum suorum Christū passurū, impleuit sic. *Actorū. 4.*
 Conuenerunt ad faciendum quæ eamq; manus tua & cōsiliū tuū prius decreuerat ut fierent, & uelut sua sponte sese obtulit in supplicium mortis, ita quoq; propria potentia semetipsum excitauit à mortuis, ut filium dei se declararet magnifica uictoria.

LXVIII.

Voluntati illius quis resistit? Romanorū. IX.

Vos semper spiritui sancto resistitis. Actorum. VII.

Quòd Paulus dicit, neminem posse diuine potestati resistere, de omnipotentia, impermutabili ac æterna ipsius uoluntate intelligendum est, quæ creat alios uisa misericordie, alios uisa iræ, id est, aliquot eligit & sanctificat ab æterno, aliquot reijcit & excæcat. Miseretur cui uult, & quem uult indurat. Prouerbiorū. 16.
 Omnia facit dominus propter se, etiam impium ad diem malum. Huic uoluntati dei nemo poterit resistere.
 Velut lutum figulo non contradicit, ita et creatura dei uoluntati resistere nequit. Stabit enim consiliū dñi, & ois uoluntas eius fiet. Iesa. 46. Nō sistitur ulla potentia nec flectitur tyrannide, neq; remoratur ullis obstaculis.

Deo nemo
 potest resistere.

Impij resistunt deo.

Impij uidentur quidem uoluntati ipsius resistere, dum se opponunt ueritati & ministris eius, dum uerbum domini suppressere & prophetas perdere moliuntur (quæ admodum Stephanus pertinaces Iudeos obiurgat. Act. 7.) sed nihilo plus promouent, quàm si dent operam ut cum ratione insaniant. Non est enim sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominum. Pro. 21. Magnus est dominus deus noster. Omnia quæcunq; uoluit fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Psalm. 134. Si plura desideras, lege quæ supra locis. 57. annotauimus.

LXIX.

Omnis qui petit, accipit. Mat. VII.
Petitis & non accipitis. Iacob. IIII.

Oratio si-
dei exaudi-
tur.

Hæc est fiducia quam habemus apud deum, inquit sacer ille Christi scriba, quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. 1. Ioan. 5. Et Christus Ioannis. 16. Quidquid petieritis patrem meum sub nomine meo, dabit uobis. & Marci. 11. Dico uobis, Quæcunq; orantes petitis, credite quòd accipitis, & erunt uobis. In fide orandum est, & iuxta uoluntatem dei, non contra uoluntatem domini, alioqui nos ipsos mendaces facimus, qui orantes dicimus: Fiat uoluntas tua Si fide petierimus, exaudit nos, aliàs non. Fides enim non orat contra dei uoluntatem. Iacobus autem scribit contra quosdam uanos murmuratores: Petitis & non accipitis

accipitis. Cur uero repulsam patiamur, ipse mox sub-
nectit: Eo q̄ male petatis, ut in uoluptatibus uestris in-
sumatis. Id est, Deus omnipotens nō clamores uestros,
quia nō oratis ex fide, sed contra uoluntatem dei, in ue-
stram uoluptatē. Deus non acceptat preces cōtra uolun-
tatē & uerbū ipsius effusas, quæ fiunt in uoluptatē car-
nis, sed eas tamū audit, quæ fiunt iuxta consiliū ipsius,
quando ipsi tribuitur gloria. Impiorum uero preces po-
tius clamor sunt & inutiles labiorum strepitus quam
oratio, ideoq; nō audiuntur, & David precatur Psal.
108. Impiorū orationem fieri peccatum.

Orationes
carnales nō
exaudiuntur

LXX.

Vnica oblatione perfectos effecit
in perpetuum eos, qui sanctificā-
tur. Hebr. x.

Suppleo quod deerat afflictionum
Christi in carne mea pro corpo-
re ipsius. Collossen. i.

Christus Iesus unica corporis sui oblatione sanctifi-
cauit oēs credentes in perpetuum. Nobis natus & da-
tus. Iesaiæ. 9. ut quotquot recipere eum, acciperent
potestatem filios dei fieri. Ioann. 1. Sic enim deus dile-
xit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut o-
mnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitā æ-
ternam. Ioan. 3. Semel oblatuſ est ut multorum peccata
tolleret.

Christus n-
nica mort-
redemit o-
mnes.

tolleret. Hebr. 9. Semel pro peccatis nostris passus fuit. 1. Pet. 3. Semel mortuus est, iam non moritur amplius, Rom. 6. Quid multis? Christus unico mortis supplicio, redemit uniuersos credentes ab eterna morte. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris, nō pro nostris autē tantū, sed etiam pro totius mundi. 1. Ioan. 2. Sicut enim Moses exaltauit serpētem in deserto, ita exaltari oportuit filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pe-

Christū nō
satisfecisse
pro peccatis
oīm cre-
dentū, bla-
phemia ē.

reat, sed habeat uitam eternam, Ioā. 3. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac uictimam deo in odorē bonę fragantię, Ephe. 5. Sancti fixati itaq; sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam. Hebr. 9. 10. An plura requiris testimonio? Lege Iesaiam cap 53. Iam quod Papistę & noui qđ dā impostores, ex illo loco Pauli, Col. 1. Suppleo quod deerat afflictionum Christi & e. rugunt Christi mortē

Appli &
sc̄ti nō mor-
tui sunt pro
peccatis no-
stris.

non satis fuisse pro abolendis peccatis omnium credentium, sed Apostolos, martyres, sanctos cōsummasse defectum, id est, ipsos quoq; pro expiandis peccatis nostris tulisse martis supplicium. Deinde etiam nos supplere, quod deerat, horrenda est blasphemia passionis domini nostri IESU Christi, & conuicium in spiritum ueritatis. Morientū erat Apostolis & martyribus, quādo constitutū erat hominibus mori, sed mors eorū nō liberauit ipsos à morte perpetua, nō placuit irā patris, non est redemptio piorum, sed tantum innocētis mortis tessera, aut Christianę doctrinę sigillum, potius fo-

res ape-

res aperuisset ad mortem, nisi prius Christi morte fu-
 issent redempti. Sola igitur Christi mors eripuit nos à
 morte perpetua, totum debitum persoluit pro nobis,
 qui non eramus soluendo, non reliquit nobis partem
 soluendam uelut infernales furie relarent. Sanguis
 Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. 1. Ioan-
 nis. 1. Ipse solus est dilectus patri, in quo sibi com-
 placuit. Nulla mors grata patri, nisi filij sui unige- Mors Chri-
 niti, in quo solo dilecto, dilectos nos sibi reddidit. sti sola pa-
 Ephesior. 1. Nihil igitur horum agit Paulus, quod tri grata.
 oportuerit sanctos defectum redemptionis nostræ com-
 plere, uelut malesani homines Apostolo imponunt.
 Sed agnouerat Paulus Christianos affligendos & tru- Christiano-
 cidandos pro nomine Iesu. Deinde Christianorum rû afflicti-
 afflictiones esse Christi, iuxta illud: Qui tangit uos, ones sunt
 tangit pupillam oculi mei. Zacharie. 2. Et quod uni fe- Christi.
 ceris de minimis meis fratribus, mihi fecistis. Matth.
 25. Quando etiam sibi Paulo adhuc persecutori dixerat
 uox dei: Saul Saul quid me persequeris? cum tamen Ec-
 clesiam persequeretur. Restabāt igitur adhuc passiones Christiani
 aliquæ, nondum passæ à capite Christo, passurus easdē affligendi.
 membris suis, id est sanctis. Oēs enim qui pie uiuere uo-
 lunt in Christo persecutionem patientur. 2. Timoth. 3. Et Paulus cō-
 Christus dicebat: Si me persecuti sunt et uos persequen- plet defe-
 tur. Ait itaq; Paulus, se nunc adimplere quod deerat etū passio-
 passioni Christi, id est, consortem fieri afflictionum nis Christi.
 Christi. 1. Petri. 4. conformē imaginis filij dei. Rom. 8.

pati quòd nondum passum erat, & cursum suum consummare, supplere quod deerat, quod sibi impositum fuerat, ad quod ipse ordinatus fuisset, adfligi pro ecclesia, quæ est corpus Christi. 2. Timot. 2. Omnia suscepero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria æterna. In carne mea inquit, ego suppleo quod deerat, ad quod me uocauit atque ordinauit dominus, qui crucem ecclesie sue reliquit, cuius et ego particeps factus, cõsummo uocationem meam. Non autem dicit: Ego suppleo redemptionem generis humani, quemadmodum debuerat dixisse, si uera esset illorum sententia. Tantum inquit se passionem adimplere, & pati pro fratribus ut confirmentur in Euangelio. Alias enim ipse errorem eorum suggillat, quum inquit: Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati fuistis? 1. Cor. 1. In summa, nemo sanctorum confregit infernum, uicit mortem, al-

Paulus non ligauit Sathanam, conuulcauit peccatum, emeruit nobis cõpleuit re regnum dei, nisi solus Iesus Christus, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius. Ephescor. 1. Coloss. 1. & non per mortem Apostolorum & Martyrum. Christi adfluctio & mors est salus credentium, nõ Apostolorum, Prophetarum aut Martyrum mors.

LXXI.

Prædicate Euangelion omni creaturæ. Marci. xvi.

Ne proieceritis margaritas ante
porcos. Matth. vii.

Præcipit dominus Iesus discipulis suis prædicare Euangeliū
Euangelion omni creature, hoc est palam, non tam u- prædicandū
deis, sed & gentibus, quod omnes sub cælo audiant oī creature
Euangelion, ut si omnes creature habeant aures audiē
di, audiant hoc letum & salutare nuncium redemptio
nis humane, & nemo sit qui excusare possit, nondum
apud se sparsum hoc diuinum semen, neq; intonuisse
cælestem illam doctrinam. Hinc Paulus e' Psalmis ait:
In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis
terre uerba eorū. Psal. 18. Roma. 10. & Colos. 1. Eua-
gelion prædicatū est apud uniuersam terram, que sub
cælo est, id est, ubiq; percrebuit, nusquam non audit
sum uocis Euangelij, & prædicatio de Iesu Christo in-
tonuit in orbe uniuerso. Quid uera sibi uult, quando
prohibet sanctum dare canibus, & margaritas sparge-
re subibus? Nam sanctum & margarite significant Eua-
gelium Iesu Christi. Hoc uult ubiq; concionandū Euan-
gelion, nisi ubi uideritis tantum canes, id est, persecuto-
res uerbi, ac porcos, id est, contemptores, & nullas o-
ues omnino, tunc tacendum erit. Matth. 7. ne canes uer-
si in uos, lacrent uos, & porci conculcent margaritas
pedibus suis. Prouerb. 9. Qui castigat subsannatorem,
ignominia adficietur. Et corripiens impium contamina-
bitur. Ne corripe subsannatorem, ne oderit te. Si corri-

Sanctum.

Margarite

Canes.

Porci

Euangelium pueris sapientem, diliget te. Da sapienti, & sapientior
 non comuni- erit. & Prouerb. 23. Auribus stulti ne loquaris: conte-
 mandū contē- mnit enim prudentiam sermonis tui. Verum si canibus
 ptoribus. atq; porcis mixtæ fuerint oues, quæ libenter audiunt

uocem ueri pastoris, minime tacendum erit. Sic Chri-
 stus prædicauit præsentibus pharisæis, sed propter tur-
 bam. Quando uero uidit omnino fore absq; fructu, abi-
 it, & dereliquit eos. Acto. 18. Cum Paulus prædicaret
 Corinthi, & multi resisterent ei: dixit dominus nocte
 per uisionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne ta-
 ceas, propterea quod ego sim tecum, & nemo adorie-
 tur te, ut affligat te: quoniam populus est mihi multus
 in hac ciuitate. Iam uides istos locos minime pugnare.

Euangelion Prædicandum est Euangelion omni creaturæ, nusquam
 ubiq; prædi- non publice, ac priuatim, in luce, in tenebris, secreto &
 candem. in propatulo atq; in tectis. Vbi uero deprehenderis ca-
 nes & porcos in grege, præterea nihil, tace potius, &
 ne sparseris ultra margaritas ante porcos. At quando
 uideris ab aliquibus recipi uerbum, propter illos præ-
 dica: coram solis canibus non prædica. Audis Christiane
 lector uocalem prædicationem, & externum uerbum præ-
 cipi, ne igitur contempseris: hoc enim medio plerunq;
 illabitur spiritus sanctus. Ne audias nouitios propheta-
 stros ab scriptura & prædicatione externa reuocantes
 ad uoces cælestes, ad somnia & uisiones Sathanæ hoc
 commemorū est, quo inuadit te, ut deiciat à simplicitate
 erga Christi. transfiguratur in angelū lucis, querit oca-
 sionem

Vocalis
 prædicatio
 necessaria.

sionem

tionem perdendi te, apparauit decipulam. Vigila igitur
 & ora. Deinceps liberius occurremus furori pseudo-
 prophetarum, scripturas irridentium.

LXXII.

Deus uult oēs saluos fieri. I. Ti. II.
 Pauci sunt qui saluātur. Luc. XIII.

Obserua uerbum saluare non semper significare e. Saluare.
 ternam salutē consequi, sed sepius pro seruare, protege-
 re, custodire, succurrere & adiuuare sumi, uelut Psal.
 35. Homines & iumenta saluabis domine. Hoc est nu-
 tris, adiuuas & conseruas homines & animalia, pas-
 cis uniuersa: nemo est qui seruet, nutriat, pascat, nisi
 tu solus, qui finis solem oriri super bonos atq; malos.
 Matthæi. 5. Qui das esam omni carni. Psal. 135. Sic ac-
 cipitur Matthæi. 24. Nisi deartati fuissent dies illi, nō
 fieret salua omnis caro. Hoc est, perirent uniuersi ho-
 mines, & ne ullus superstes ac saluus remaneret. Item
 Matthæi octauo: Salua nos, perimus, id est, adiuua, ne
 submergamur. Deinde Matth. 27. Alios saluos fecit,
 seipsum nō potest saluum facere, id est, adiuuit multos
 & serauit incolumes, seruet nunc seipsum à morte.
 Sic Mar. 6. Quotquot tangebant eum, salui fiebant. Ita
 hic deus uult oēs saluos fieri, de salute cōmuni, & cor-
 porali intelligendū est. q. d. A postolus: Orate p regibus
 & principibus, ut quietā et pacificā uitā degamus. Nā
 hoc bonū & acceptum est coram deo, qui cunctos uult
 K 2 saluos

Pauci saluandi.

saluos fieri, qui reges, principes, & uos seruat, fouet atq; nutrit, salutem & pacem indulget: hunc sensum uideatur cogere totus contextus. Inde etiam saluari pro æternâ salutem consequi, benedici, et iustificari transsumitur, quam spiritualem salutem pauci assequuntur. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Arcta est porta que ducit ad uitam, & pauci sunt qui inueniunt illam. Matth. 7. Pusillus est grex Christi, Luc. 12. Iesaiæ. 10. Si numerus filiorum israel fuerit sicut harena maris, reliquæ duntaxat saluæ erunt. Psalm. 11. Defecit sanctus, & diminutæ sunt ueritates à filijs hominum. Alij interpretantur priorum locum ad hunc modum: Deus uult omnes saluos fieri, id est, ad omnes uenit uerbo suo, omnes inuitat ad se, nullos excludit atq; reijcit, qua uocatione declarat se omnium salutem uelle. Quæ admodum alibi inquit: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, Ezech. 18. Et non ueni, ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Ioan. 12. Atq; maior pars uerbum contemnit, & non saluatur, secretum est dei iudicium, adorandum potius, quam inuestigandum, & cum Dauidè dicendū: iustus es domine, & rectum iudicium tuum.

Deus uult omnes saluos fieri.

LXXII

Qui uicerit, dabo ei sedere mecum
in throno meo. Apoca. III.
Sedere ad dexteram non est meum
dare

dare, sed ihs cōtinget, quibus paratum est. Marci. x.

Nihil disident istæ sententiæ, si presius introspece
 ris. Quis vincit Sathanam, peccatum, mortem, infernū? Nemo vincit
 nemo hominum: ergo nemo sedebit cū Christo in thro- si Sathanā, nē
 no suo, quia nemo vincit. Fortiores nanq; sunt princi- si Christus.
 pes tenebrarum, quā ut ab homine animali vincan-
 tur. Alter locus, qui est Matth. ei. 20. aut Marci. 10. ad
 predestinationem pertinet. Tantum electi saluantur, Electi tan-
 Romano. s. Quos elegit, hos etiam uocauit, & eosdē tū saluātur
 quoq; iustificauit. Elegit sanctos in Christo ante consti-
 tutionem mundi. Ephese. 1. Illis dedit uincere pecca-
 tū, mortem, malignum, sed in Christo. 1. Corint. 15. Deo
 gratia, qui dedit nobis uictoriam per dominum nostrū
 Iesum Christum: & 1. Ioann. 5. Omne quod natum est
 ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria, que uin- Victores te
 cit mundum, fides nostra. Illis paratum est regnum ab nebrarum.
 exordio mundi, Matth. 25. ij sedebunt super sedes duo Sedere ad
 decim, iudicantes duodecim tribus Israēl, Matth. ei. 19. dexteram
 quia electi sunt, et uincunt omnes assultus Sathane per quorū sit.
 Christum, non suis uiribus, iusticijs, aut operibus: sed
 sola fide in Iesum Christum. Vides ergo tantum cre-
 dentium esse uictoriam & confessum in throno dei.
 Quod uero ait: Non est meum dare, intellige secun-
 dum hominem: Nam solius patris est electio, idq; in fi-
 lio Iesu: semper tribuit patri gloriam, sicut & Mat-

thæi 25. inquit: Venite benedicti (non mei aut aliorū) sed patris, possidete regnum paratum uobis ab exordio mundi.

LXXIII.

In Christo omnes uiuificabuntur,

1. Corinth. xv.

Filius quos uult uiuificat. Ioan. v.

Mors tri-
plex.

Tripliam mortem esse scripturæ nobis prodiderūt, Carnis, fidei, & salutis. Carnis mors est, cum uita animalis abruptitur, cum exhalamus spiritum, & æfungimur hac uita animali. Fidei, quando in impietate submergemur, ut deum non caremus, & ueniam haud deprecæmur. Salutis, quando æternis tenebris mancipamur, quæ dicitur mors æterna.

Uiuificatio
triplex.

Deinde quoq; triplex est uiuificatio, aut resurrectio. Prima est carnis, quoties sermone dei excitantur mortui ad uitam priorem: De qua loquitur Christus, quando ait: Sicut pater suscitatur mortuos & uiuificat, sic et filius quos uult uiuificat. Ioan. 5. Id est filius, quia eandem habet potentiam cū patre, excitatur defunctos ad uitam pristinam quos uoluerit, non minori uirtute quàm pater. Altera est uiuificatio, seu resurrectio ab infidelitate, id est morte peccatorum, quæ fit, quoties impij per Euangelion excitantur ad uitam iusticiæ, id est conuertuntur ab impietate ad fidem, ut credant in Iesum Christum. Corde enim creditur ad iusticiam. Roma. 10. & iustus in fide sua uiuet.

Abacuc.

Abac. 2. Eius resurrectionis meminit Christus, cum inquit: Amen amen dico uobis, quod ueniet hora & nunc est, quando mortui, hoc est gentes, impij, infideles, audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Ista resurrectio est fidei iustificatio. Tertia uiuificatio est ad salutem eternam, que fiet in extremo die, tum suscitabuntur omnes, qui in domino obdormierunt ad uitam immortalem. De hac dicit Christus eodem cap. quo de alteris duabus differuit. Veniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius, & prodibunt qui bona fecerunt in resurrectione uitae: qui uero mala egerunt, in resurrectione condensationis. Ioan. 5. De eadem disputat Paulus per totum sermone caput. 1. Corint. 15. maxime cum inquit: Quemadmodum per Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes uiuificabuntur: unusquisque autem in proprio ordine, primitus Christus, deinde ij, qui sunt Christi in aduentu ipsius. Loquitur de nouissima uiuificatione, quemadmodum quoque. 1. Thes. 4. ipse dominus cum hortatu & uoce archangelus, ac tuba dei descendet de caelo, & mortui in Christo resurgent primum: deinde nos qui uiuemus, qui reliquerimus, simul cum illis rapiemur in nubibus, in occursum domini in aera, et sic semper cum domino erimus. Nihil itaque controuersiarum est. Christus de uiuificatione ad uitam mortalem loquitur, quam aequae habet in sua potestate atque pater, id quod in Lazaro excitando, Ioan. 11. in filia archisynagogi, Marc. 5. in filio uiduae, Lu. 7. satis

Resurre-
ctio carnis.

Christus su-
scitat mor-

cōmonstrauit. Ait igitur: Filius quos uult uiuificat. Paulus uero de uiuificatione loquitur, quæ fiet in cōsummatione seculi, quando uniuersi ad iudiciū excitabimur. Omnes enim nos manifestari oportet coram tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ sūt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum siue malum. 2. Cor. 5. Ista uiuificatio quoq; fiet per Christū, qui cum tuba descendet. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorruptibiles. 1. Cor. 15. Alij ad resurrectionem uitæ, ut possideant regnū paratum ab exordio mundi, Matth. 25. Alij ad resurrectionem condemnationis, ut accipiant ultionem interitum æternum, quia Euangelio non obedierunt. 1. Theß. 1. 1oan. 5.

LXXV.

Conclufit deus omnes sub incredulitatem, ut omnium misereretur.

Roma. x i.

Qui non crediderit, condemnabitur. Marci. xvi.

Multis argumentis probauit Paulus in Roman. Omnes homines esse peccatores, tam Iudeos, quàm Gentis, ut non haberet uniuersa caro, unde gloriatur de iusticia sua. Nam si mala arbor es, quomō poteris bonos fructus proferre? In hanc charybdim & lernam malorū coniecit nos deus, ut ad ipsum suspiraremus, erumna
nostra

nostra conspecta, nomen ipsius inuocaremus, de omnibus iusticijs atq; operibus nostris desperaremus, in nullo nisi salutem nostram sperantes, ipsi soli confidemus misericordiam eius implorantes. Sic ait Paulus: Deus omnes (per legis sententiam) sub peccatum, seu in Deum quacredulitatem conclusit & tenet captiuos, ut nostri misericordiam re nos con-reatur, beneuolentiam; suam nobis exhibeat, qui nos conclusit sub ipsos non potueramus esse uinculis eripere & salui ab infidelitate ire, nostri misertus saluauit nos à peccatis in filio suo. Primum mortificat, ut deinde uiuificet, deducit ad inferos ut reducat, confundit ut subleuet, condemnat ut saluet, non conclusit sub peccatum ut perpetuo retineret captiuos & condemnaret miseros, sed ut miseretur. Vides quàm breui uerbo Legem & Euangelium expressit Apostolus. Legem, cum ait: Omnes sub peccato conclusos. Euangelium cum addit: Ut omnium miseretur, quemadmodum & facit. Galat. 3. Conclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus, id est, declarauit iniusticiam & impotentiam nostram scriptura, ut cogat quodammodo trementes et afflictos ad gratuitam misericordiam dei in Christo propositam, currere. Lex per deum noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. Nihil obicit fuisse peccatorem, quando non sit iustus super terram qui non peccat, modo audias eum, qui dicit: Nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat, & Vt ait ad me omnes qui laboratis & onerati estis &c.

Non condēnabit incredulitas sub qua conclusus eras o-
lim, modo credas deinceps in filiū dei, ubi hanc gratiā
prædicari audieris, ne respuas ppetuo, sed patrē inuo-
ca per dominū nostrū Iesum Christū. Qui enī obdurat
aures, nō obedit Euāgelio, nō credit in Iesum Christū,
condēnabitur. Qui agnoscit peccata sua & ueniā depre-
catur, misericordiā cōsequetur: at qui præfractē contē-
mniū ueritatē, neq; minus nec pmissiōib; excitātur, illis
est Euangelion excæcatio, iudiciū & mors. Sic ait Chri-
stus: Qui crediderit saluus erit. Qui uero nō crediderit
condēnabitur. Huc refer que supra diximus locis. 65.

LXXVI.

**Nolite iudicare, & non iudicabimi-
ni.** Matth. vii.

Iusto iudicio iudicate. Ioan. vii.

**Iudiciū te-
merarium
& iniquū
phibetur.**

Non prohibetur rectum iudicium in scripturis, sed
tantummodo temerarium, impium, inuidum, fauore aut
odio corruptum, iniquum, causa non explorata. Chri-
stus cum uetat iudicare, non iudicibus loquitur, sed Chri-
stianis & priuatis, uult ne condēnemus alios peccato-
res, quasi nos simus integriores, sed potius nos ipsos iu-
dicemus. 1. Corinth. 11. & trabē nostram ē ocalis nostris
eruemus prius. Luc. 6. Id est, ne detrahā; fratribus, et
sinistre loquamur de ipsis, ne condēnemus alios, damnā-
di ipsi: ne leuia impingamus, ipsi grauioribus obnoxij,
aut arte isdem. Vt si fur furem uelit carpere, aut latro
blasphem-

blasphemū cōdemnare, istud iudiciū prohibet deus. Rectum uero iudiciū quod secundū ueritatem fit, sepositis humanis affectibus, nō modo nō phibet, sed etiā præcipit. Hinc enī iudices constituti sunt ordinatione diuina, ut iudicent hoīes secundū legis præscriptū, & causam dei agant nō respiciētes personā, sed solā causam considerent. Deut. 1. & 2. Para. 19. quos etiā ob id deos appellat scriptura. Exo. 21. & multis alijs locis. Ro. 13. Dei minister est. Pro. 16. Ponderus & statera iudicia domini sunt. Leuit. 19. Iuste iudica proximo tuo. Zach. 7. Iudiciū uerū iudicate. Psal. 57. Recte iudicate filij hoīm. Et Christus Ioan. 7. Nolite iudicare secundū aspectū, sed iustam iudiciū iudicate. In summa, rectū iudiciū mā datur, iniquū interdicitur. Aliud est spirituale iudicium ad doctrinā pertinēs, qd' similiter exigit spiritus sanctus Matth. 7. Attendite à falsis prophetis &c. 1. Ioan. 4. Probate spiritus an ex deo sint. 1. Thessa. 5. Omnia probate. Et. 1. Corinth. 2. Spiritualis omnia dijudicat.

Iudiciū re-
ctum præ-
ceptum.

Iudices mi-
nistri dei.

Dij sunt Iu-
dices.

Iudicium
spirituale.

LXXVII.

Orantes ne sitis multiloqui. Mat-
thæi. VI.

Sine intermissione orate. 1. Thes. V

Oratio est uehemens cordis desiderium impetrandi Oratio qd
quippiam à deo. Longissimi igitur absunt à præcationi sit.
bus, qui Psalmos nō intelligendos, inani labiorū strepi-
tu, citra cordis desiderii personāt, qualis fuit hactenus
uniuer

uniuersi clericatus, id est, unctorum nostrorum mug-
tus, et eorum, qui sine ordine Rosaria & Psalteria, ut
uocant, impræmeditato numerarunt potius quam ora-
runt. Non est oratio coram deo, si absit mens. Iesaiæ

Orare sine
iarmisioe.

29. Populus hic me labijs honorat &c. Ob id Paulus
recte interpretans, quid sit assidua precatio, inquit: In
omni deprecatione & obsecratione orantes in omni tē
pore in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni

Christiani
semp orāt.

sedulitate. Ephes. 6. sit precatio perpetua, sed ea non
fiat nisi in spiritu & ueritate, & cum sedulitate. Iam
Christiani semper orant, semper habent adfectos in de-
um erectos, semper esuriunt & sitiunt iusticiam, etiam
quum nihil ore perstrepuerint. Velut captiuus aliquis
nunquā non libertatem sibi desiderat, etiam dormiens,
edens aut bibens, et uelut infirmus semper sanitatē pre-
catur, ita Christianus assiduo orat, etiā quādo minus pre-
cari uidetur. Sūt enim Christiani pauperes spiritu, satū-
rari cupientes & dissolui, ut uiuant cū Christo, sentiūt
penes se non esse iusticiā, salutem & cœleste bonū, ob
id continuo desiderant, non abit momentum quo non

Semp ora- ad deum suspirent. Hoc uult scriptura, cum semper o-
re quid sit. rare iubet, hoc est, adfectus in deū tollere, diffidere de
propria iusticia & meritis, à solo autem deo isthæc ex

Multiloqui spectare. Qui enim uere orant, rem qua carent, precan-
um in ora- tur: nobis igitur iusticia dei uacuis indefinenter orandū,
tione prohi- quo pertingamus ad thronū gratiæ. Atq; Christus ue-
betur. tat, ne simus uerboosi precando, uult ne gentium more

loquaci

loquacitatem effundamus. Quia in multiloquio non de-
 crit peccatum. Pro. 10. Existimant enim Ethnici, quod
 ob multiloquium suum exaudiantur. Deus corda intue-
 tur, non labiorum motum. Iesa. 1. Quo mihi multitudi-
 nem uictimarum uestrarum dixit dominus? Amos. 5. Gentium ora
 di mos.

Aufer a me tumultum carminum tuorum, Matth. 15. Fru-
 stra me colunt. Gentes prophanæ satis existimabāt pre-
 catum, si multa uerba in deprecādo permurmurassent
 etiā si nihil e pectore manasset. Simplicitate gaudet de-
 us, non simulato cultu. Possunt quidē uerba repeti, aut
 longior fieri oratio, quando spiritus accensus lumine gra-
 tiæ nō possit satis euehere & cōmendare dei maiestātē,
 sed genuū more, inqt Christus, ne sitis multiloqui, e e-
 nim non in deū sperant, sed in βαρβαρολογίαν, hoc est, lo-
 quacitatē suam. Sine fide accumulāt uerba. Christianos
 adiutat spiritus et intercedit pro ipsis genitibus inenar-
 rabilibus. Rom. 8. orant spiritu & mente, non in hypo-
 crisi & mendacio, uelut Ethnici, sed in ueritate. In sum-
 ma Christus uetat hoc loci, ne gentium & hypocrita-
 rum more prestemus eleemosynas, oremus et ieiunemus,
 qui non recte, sed sinistro oculo seruiunt, non candido
 pectore, sed prestigijs. Simplicem oculum exigit & cā-
 didum pectus, non simulatum cultum. Ioan. 4. In spiri-
 tu & ueritate oportet adorare patrem.

LXXVIII.

Alter alteris onera portate. Gal. vi
 Vnusquisque onus suū portabit. Ibid.

Multis

Multi sunt loci, nobis à quibusdam adsignati, quasi pugnēt inter se, quos nunquā attigissemus, nisi illi prescripsissent nobis. Eiusmodi ferme sunt ij duo e Galatis

Onera aliorū
sufferēda.

cap. 6. ubi Paulus primū ad charitatē hortatur Galatas, ne inflati sua tantū curent, proximorū rebus uel neglectis uel despectis: sed iuuent fratres, tolereni infirmos, subleuent pressos, aliorum peccata non proclamēt, ut solet liuor edax, sed aient, quod charitatis argumentū est, quae tegit delictorū multitudinem. 1. Pet. 4. Nō traducit, & sic, inquit Apostolus, complete legem Christi,

Lex Christi est
charitatis.

qui scilicet toties inuolauit charitatem, hanc unicā precipiens & exigens à grege suo, ut diligam se mutuo. Iā qui diligit proximū, onera ipsius sufferet: nō cōdemnat, sed suscipit: considerans semetipsum, ne et ipse tentetur. Deinde quod addit: unusquisq; onus suū portabit. Idē est quod Roma. 14. scribit: Unusquisq; de seipso rationē reddet deo. Igitur non condemnemus alios, sed portemus onera infirmorū, & potius nos ipsos iudicemus, ne iudicemur à domino. 1. Cor. 11. Nemo pro altero descendet ad stygā, quisq; suam sarcinā baiulabit, de seipso respōsurus iudici Christo. Qui fecerit iniquitatē, morietur in ea. Filius nō portabit iniquitatem patris &c. Ezech. 18. Lignū ubi ceciderit, ibi erit. Eccle. 7.

Quisq; de se
rationē reddet.

LXXIX.

Nequid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neq; peram, neq; panem,
neq;

necꝫ pecuniam. Luc. ix.

Non portabitis in uia, nisi uirgam tantum. Marci. vi.

Christus missurus discipulos suos ad prædicandum Euangelion regni, eximit illis omnem affectũ rerum terrenarũ & sollicitudinẽ de crastino, ne scilicet alia sollicitudine teneantur, quàm prædicandi uerbi, nam si pecunia, pera, uirga aut pane eguerint, dominus providebit ipsis: si transilienda ripa, ipse curabit baculũ et tuebitur aduersus uim hostilẽ, tantũ ne anxij magis pro uirga quàm uerbi cursu sine solliciti, prohibet: quemadmodum facta est dñi prohibet, ne quẽ per uia saluauerint. Luc. 10. Alioq̃ nihil refert, siue uirgã gestens siue non, siue pecuniã portent siue non, modo curam harum rerũ ponant, solũ uetat, ne ipsi rerum suarũ satagant, ne ad iter parent ista quasi non sit prouisurus eos, quasi sua sollicitudine possint pellere euenturam necessitatem. Alioqui et Christus pecuniam habuit, quàm Iudas Iscariotes portabat, & Paulus ex aulaeis suis mercatus est pecuniam, uerũ animus non hæserat in his, sed in solo deo, quare etiam nihil defuit illis, quemadmodum deinceps interrogat discipulos: Quando nisi uos sine sacculo et pera & calciamentis, nunquid defuit uobis? Certe nihil defuisse audiuit, Luc. 22. Ita tu fac, ne de ere uocationẽ tuã. Iacta in dominum curam tuam, & ipse te enutriet.

Nihil tuleritis in uia.

Sollicitudo tollenda.

LXX.

le. 12

Iesus morabatur in Iudæa, ac baptizabat. Ioan. iij.

Iesus nō baptizauit. Ioan. iiij.

**Christus ne
minē bapti-
zauit.**

Non legimus in tota historia Euangelistarū quenquā à Iesu Christo baptizatum, id enim muneris cōmiserat Apostolis, & Euāgelista seipsum interpretatur, cū subdit: Quanquam Iesus ipse nō baptizaret, sed discipuli eius. Ioan. 4. Et tamen dicitur Christi baptismus. Nam Christus ipsum instituit, uerbo suo cōsecrauit, suo baptismate insigniuit, promissione adiecta sanctificauit, intus lauat pectora, hoc est, ipse dominus & magister huius sacrosancti lauacri baptizat spiritu sancto, purgat affectus, remittit delicta, que Ioannes de seipso prædixerat. Ego, inquit, baptizo aqua ad pœnitentiam, id est tantum lauo aqua & paro ad futuram iustificationē. At ille, qui post me uēturus est, fortior me est, cuius nō sum idoneus ut alciamenā portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni. Matth. 3. Luc. 3. Intellige ita; prior rem locum, Iesus baptizabat, scilicet per discipulos suos & non per se, ut sit ουενδ οχη.

**Baptismus
Christi.**

LXXXI.

Odio habebis inimicum tuum.

Matth. v.

Diligite inimicos uestros. Ibidem.

Iudæis ex Aegypto proficiscantibus ad occupandam
terrām

Terram Chanaan promissam à domino, scimus præ- Chanaan ei
 ptum à deo, ut perderent Chanaan eos. Exodi. 23. & perdendi à
 Deut. 7. sed propterea non erant omnes inimici deo iudeis.
 uendi et peractendi. Nam Philistæi, Moabite, Ammo-
 nite, & Edomite non minus impij, quàm Chanaan ei,
 excipiuntur, quos noluit à iudeis perdi. Igitur nusquàm
 in tota lege reperies hæc uerba: Odio habebis inimicū
 tuum. Apparet igitur Christum pharisaicam traditio-
 nem retulisse, non ut probaret, sed condemnaret, uelut
 annotauit noster Philippus Melanchthon in locis theo-
 logicis. Pharisei enim, ubi audierant proximum dili-
 gendam esse, ex opposito inferebam: ergo inimicus est
 odio habendus. Hanc pharisaicam doctrinam refellit
 Christus, erudiens, Christianis conuenire, ut omnes a-
 ment, cum amicos, tum inimicos: omnibus ex æquo be-
 nefaciendum & consulendum, iniuriam nulli inferen-
 dum, remittendum ledenti, condolendum peccanti, ea-
 dem abunde inualeant apostoli. Paulus Rom. 12. Ephe.
 4. Colof. 3. 1. Pet. 3.

Christiano-
 rum est pa-
 tientia.

LXXXII.

Vide ne cui dixeris. Matth. viii.
 Narra quæcunq; fecerit tibi deus.
 Luca. viii.

Quare leproso interdixerit, ne sanationem manife-
 staret, & alteri demoniaco præcepit enarrare magni-
 fica dei, nolumus explicare. Sic ipsi placuit, qui hæc fe-
 cit, bona

cit bona fuit uoluntas dei, nobis excutere haud licet. Alioqui cur reuelat paruulis sua mysteria, & celat sapientibus huius seculi? nisi quia bona sit uoluntas apud patrem. Matth. 11. sic complacitum est illi. Consultat potius Augustinum in concordia Euangelistarum, si quis curiosior erit.

LXXXIII.

Percutienti te in maxillam, obuer-
te illi & alteram. Matth. v.

Christus percussus à seruo pontifi-
cis, respondet: Si male locutus
sum, testare de malo: sin bene,
quid me cædis? Ioan. xviii.

Qualis hic est doctor, præcipit alijs, quod ipse non facit? Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Nonne potest in ipsum torqueri illud: Medice cura te ipsum? lubet ne malo resistamus, & alteram maxillam quoq; obuertamus percussa una. Ipse uero cum alapa accepisset à seruo summi pontificis, non modo non retrahit alteram, sed grauius quoq; obiurgat uspulantem. Quid hoc sibi uult? Quis hunc præceptorem tole-

Christus al raret, qui exigeret à discipulis quod ipse negligeret? terã maxil- Ad eum modum obstrepunt rane seriphiæ, impij Pa- lã præbuit pistæ, & alia quedam sex. Nos uero dicimus, Christi peractienti. doctrinam suam opere compleisse, & non tam alteram
maxillam

maxillam obuertisse, sed totum corpus dedisse peracti-
 tibus. Iesa. 50. Nonne hoc est præbere alteram maxil- Præbere al-
 lam quum minime resistitur aduersarijs: non desidera- terã maxil-
 tur uindicta, non regeuntur conuicia, non repercutitur, lam.
 nõ accusatur, sed patienter toleratur iniuria: uelut Chri-
 stus facit, paratus grauiora ferre. Vnde Petrus: Qui
 cum maledictis inæsseretur, non regebat maledicta, cũ
 malis afficeretur, nõ minabatur. Sed tradidit uindictam
 ei, qui iudicat iuste. 1. Petri. 2. Tanquam ouis ad occasio-
 nem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus
 &c. Iesa. 53. Acto. 8.

LXXXIIII.

Non ueni pacem mittere, sed gladi-
 um. Matth. x.

Pacem meam do uobis, pacem re-
 linquo uobis. Ioan. xiiij.

Iesaias propheta Christum Iesum, principem pacis Regnum
 uocat, cuius imperium multiplicetur, & pacis non fiat Christi, res-
 finis. Iesaiæ. 9. Id est regnum Christi erit pacis & tran- gnum pa-
 quillitatis regnum, sub quo omnia erunt leta & pro- cis.
 spera, personabunt lyræ, chori, cantica, & omne gaudi-
 orum genus, audietur uox gaudij, & uox læticiæ, uox
 sponsi & uox sponsæ, erunt iubilationes & tripudia,
 nihil triste aut turbulentum erit in hoc regno. Et Hiere-
 mias æque magnifica & gloriosa prædicat. In diebus
 illis, inquit, saluabitur Iuda, & Israël habitabit cõfidẽ

ter. Hierc. 23. Cesso multa congerere testimonia de pacifico Christi regno, quibus refertissimæ sunt literæ sacre, contentus adhuc uno, & erit opus iusticiæ, pax: et cultus iusticiæ, silentium & securitas in sempiternum. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Iesaiæ 32. Cōstabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentē gladiū, nec exerebuntur ultro ad prælium. Iesa. 2. Deinde cū nasceretur Iesus Christus, acinerum angeli: Gloria in excelsis deo, & in terra pax, hominibus bona uolūtas. Lu. 1. Isto tempore quoq; pacis specimen exhibitum est, uelut Eutropius lib. 7. rerum Romanorum scribit. Apostoli quoq; crebrius Christum uocant deū pacis. Ephe. 2. inquit Paulus: Ipse est pax nostra. Quomō ergo conueniunt, q; scriptura regnū Christi appellet regnū pacis & securitatis, ipse uero dicat se non uenisse pacem mittere: sed gladium? Decepit Iudæos scriptura, non recte intellecta, de regno Christi. Falsi sunt & hodie qui Schæwer- dam nouitij spūs, qui adhuc somniant quandā securitatem, & regnum Christi corporale, quo regnet externa pax, uoluptas carnis, tranquillitas mūdana: sub quo regno nō leuet gens gladiū contra gentem, & conslectentur gladij in uomeres, fiat unus pastor, & unum ouile, regnet pax temporalis. Hoc expectant etiā nūc Iudæi restitutionem regni sui, & nostri prophetastri, sed frustra, nō intelligētes illud, quod Christus corā Pilato ap-
tis uer

tis uerbis confitebatur, inquiens: Regnū meū non est de hoc mundo. Ioan. 18. nescientes Christi regnum esse spi- rituale, & non corporale aut terrenū. Nam deus spi- ritus est, Ioan. 4. 2. Cor. 3. igitur & regnum eius est spi- rituale, & omnia sub regno hoc sunt spiritualia. Ideoq; & pax est spiritualis. Hoc est securitas cordis & cōsci- entiarum (non externa uoluptas, sed potius afflictio) nō erit metus mortis, peccati, sathane, aut inferni, sed bona uolūtas, gratiarū actio, quāuis affligātur electi à mūdo, tamen habebūt fiduciā in domino, non cōmouebuntur, erunt gaudentes: quia habent coronā repositam & magnā mercedē in cœlis. Christus enim confirmat eos hoc uerbo: In mundo afflictionē habetis, in me pacē: cōfidite, ego uici mundū. Ioan. 16. Hæc est piorū consolatio & pax, q̄ habent patrem in cœlis beneuolentem. Pax mundi est securitas carnis, impiorum & ueritatis hostium concordia, gaudium temporale, fructus uoluptatis, delitiæ seculi: quam pacem habuit ille qui dixit: Anima, habes multa bona reposita in annos multos, re quiesce, comede, bibe, gaude, Luc. 12. Aut ille purpuratus diues, qui quotidie epulabatur splendide: Luc. e. 16. Ista pax gaudent filij huius seculi: sed reuera non est pax, que mixtam habet amaritudinem, & tot curas, nō est pax, ubi plus aloes, quàm mellis adest: erumnis, quibus abūdat hic mūdus, refertissima. Istam pacem nō tribuit Christus, sed mundus hanc dat, & cum libuerit rursus rūpit: breuis est ista pax et momētanea, ut que durat uix

Regnum Christi est spirituale.

Pax spiritus alis.

Pax mūdi qualis sit.

Pax mūdi

- Pax Christi.* aliquot atomos. CHRISTI uero pax est perpetua, nō definit, non rumpitur, eius non erit finis, unde ait Christus apud Ioannem: Pacem meam do uobis, pacem meā relinquo uobis, non quomodo mundus dat, ego do uobis. Qui mea pax sunt præditi, cum mūdo bellū habēt. Caro enim semper concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem. Galat. 5. Hirmael semper persequitur Isaacum, & Esau Iacobum, Cain Abelum. Non est consortium iusticiæ cū iniusticia, aut communio lucis cum tenebris, aut conuentio Christi cum Belial. 2. Cor. 6. Unde ait: Non ueni pacem mittere, sed gladiū, id est, seperationem. Luc. 12. Nam ueni, ut disidere faciā hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & sponsam aduersus socrum suam, & inimici hominis erunt ij, qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrē aut matrem ultra me, non est me dignus &c. Hoc idem prædixerat antea Simeon: ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël. Luc. 2. Pijs pacem adfert, Impijs turbationem. Ii enim impatientes sunt ueritatis, nolunt ferre iudiciū spiritus, ut sua damnentur: unde excæcati seditiones commouent ad opprimendum Christum, concitant alios aduersus ueritatem, ne uictrix ueritate ipsi confundantur, sed nihil promouens. Omnia quæ loquitur populus iste coniuratio est. Iesaiæ. 3. Fremunt et conueniunt aduersus Christum domini. Psalmor. 2. sed nihil proficiunt. Non est prudentia & consiliū contra dominum. Pro.
- Non ueni pacem mittere, sed gladiū.*
- Cristus impijs uenit in iudiciū.*
- Cõcilia malignantiū.*

21. Dominus dissipat cogitationes eorum, quoniam uane sunt. Iam audis gladium stringi à contemptoribus superbis, & excecatis. Pij enim pacis amantes, ferunt in iuriam, non conuiciantur, nō excitant seditiones, ad patientiā hortantur. Impij rursus fremunt, insaniunt, ceterum spirant, tragœdias excitant, & persequuntur pios, uelut paulo ante dixi: Hirmael persequitur Isaacum, & is qui secundum carnem natus, persequitur eū, qui secundum spiritum natus erat. Galat. 4. Vnde ait Propheta: Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conuulsionem & luctum. Non est pax impijs, dicit dominus. Iesa. 57. & Hierem. 12. Non est pax uniuersæ carni. Quid multis? extra Christum non est pax, sed tantum spes & fumus pacis, qui euanescit euestigio, priusquam recte apprehenderis: ea tantum pax nomine est, re nihil. Soli Christiani habent ueram pacem, etiam in medijs bello. & afflictionum tumultibus, habent securam & bene muritam conscientiam uerbo domini aduersus peccatum, mortem, sathanam, infernum, mundū: sciunt oīa sibi coadiumento esse in bonum. Ro. 8. Mundis oīa munda, omnia sibi subiecta, nihil damnationis esse ijs, qui insiti sunt Christo, habere patrem in coelis beneuolentem & propitium, cui curæ sit, qui foueat ipsos, è cuius manu non possunt eripi, & quid multis? Soli credentes agnosant & glorificent deū. Ita est uera pax, quā mundus non potest dare, nec rumpere, solus deus largitur.

Christiani
pacifici.

Impij sedi-
ciosi.

Pax Chri-
stianorum.

gatur hęc, hęc sola fide apprehenditur & conseruatur.
 Fide appre Romano. 5. Iustificati fide, pacem habemus erga deum
 henditur per dominũ nostrũ Iesum Christũ. Hanc pacem Christi
 pax. ani libenter alijs communicant, prædicant Christũ, pro
 mittunt remissionem peccatorũ in sanguine Christi, cha
 ritatem exercent, non litigant, non contendunt, non insi
 dianur: ponunt iniuriam & conuicia, nenunem offen
 Cõflare gla dũt, nullos spoliari, sed potius alios iuuant, de suis tri
 dios in uo buunt, atq; hoc est cõflare gladios in uomeres, pauere
 mercs. fstrum, inuidiam, & animum homicidam, succurrere a
 liorum inopiæ, seruire necessitati fratrum, neminem læ
 dere, omne bellandi studium in pacem uertere. Si hanc
 pacem intellexissent olim Iudei, non somniassent Chri
 sti regnum fore carnale. Igitur non est aliud regnũ Chri
 sti expectandum, dudum enim cõceptum est in terris
 per Euangelij prædicationem, qua inuati sunt omnes
 Regnum Christi cõ- accepimus, sumus iam in eo per fidem, spem & charita
 piũ i terris tem. In fine seculi consummabitur & declarabitur, quid
 sperauerimus & crediderimus. Tum similes regi
 Christo erimus, & uidebimus sicuti est. 1. Ioannis. 3.
 Nunc uidemus per speculum in ænigmate, tunc autem
 facie ad faciem. 1. Corintheo. 13. id est ueritatem pos
 sidebimus, non umbram: ueræ reguabimus & glorifi
 cabimur. Quæ igitur de pace sub regno Christi prædicũ
 tur à prophetis, spiritualiter non carnaliter sunt accipi
 enda. Ea pax est in spiritu & mentibus piorum, ne
 somnie

Somniemus cum nostris factiosis prophetastris quandā
 licentiam & tranquillitatem carnalem & mundanā, ut
 fiat unus pastor & unum ouile iuxta ipsorum furorē.
 Fides generat eam spiritualem pacem per Euangelion
 dei. Qui audiunt Euangelium & credunt, hi habent
 pacē, quā propheta tam magnificis uerbis prædixe-
 runt. Ea dicitur pax dei. Philip. 4. Coloss. 3. quia solus Pax dei.
 deus tribuit istā, & Christus uenit hanc mundo imper-
 tiri. Alarā uero, quæ carnis est, non uenit mittere, sed
 potius dirimere, ut cū mundo & ijs, quæ sunt seculi hu-
 ius bellū habeamus, & perpetuā discordiam, id est, non
 simus adfixi inerrituris rebus, cū solo aut deo pacem &
 concordiam habeamus per dominum Iesum Christū. Sa-
 tis multa bona habebimus, si deum ipsum bonorum om-
 nium autorem possederimus.

LXXXV.

Cum omnia feceritis, dicite: serui
 inutiles sumus. Luc. xvii.

Nos secuti sumus te, quid ergo erit
 nobis? Matth. xix.

Docet Christus possim nō cōtingere iusticiā ex ope- Meritum
 ribus nostris, nihil promouere bona opera, nullū esse nullum &
 meritū apud deū patrē, sed merā & gratuitam beneuo- pud deū.
 lentiam atq; misericordiam dei, quod filij dei sumus,
 purificati à peccatorum sordibus. Ephes. 2. Gratia estis
 seruati per fidem, idq; non ex uobis. Dei donum

L s est

est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Et, 2. Timot. 1.
Saluos fecit nos & uocauit uocatione sancta, non secun-
dum opera nostra, sed secundum suum propositū &
gratiam. Titam. 3. Non ex operibus que faciebamus
nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

Humiliari
nos deat.

Vult ne gloriemur in conspectu dei de operibus & me-
ritis nostris, sed ut humiliemur sub potenti manu dei,
ut nos extollat cum erit oportunū. 1. Pet. 5. nihil agno-
scamus nostrorū operū, etiam quando omnia fecisse nos
putauerimus, que lege præcepta sunt, nihil meritorum
arrogemus nobis, sed soli diuine miserationi confida-
mus. At quod Petrus de præmio interrogat, carnalis ē
questio, humano affectu prorūpens, non celat caro natu-
rā suam omnino, semper querit sua, uult certificari de
præmio priusq̄ adeat laborem. Gal. 5. Caro semper cō-
cupiscit aduersus spiritum. Nondum totus erat spiritua-
lis Petrus, dudū enim ante hac audierat promissiones
regni cœlestis, que forsā animo exciderant, igitur rur-
sus interrogat. Cui respondens dominus inquit: Vos, q̄
secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius homi-
nis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes
duodecim, iudicantes duodecim tribus Israhel. Et omnis
qui reliquerit domos aut fratres, aut sorores, aut patrē
aut matrē aut uxorē, aut filios, aut agros propter no-
men meum, centupla recipiet in tempore hoc, & in seau-
lo futuro uitā æternam. Id est, uos credentes habebitis
lætā conscientiam, & delectamini in multitudine pa-
cis,

Bona cre-
dētibus pro
missa.

eis, non affligemini fame, uerum bona terræ comedetis. Iesa. 1. Quoniam non est inopia timentibus eum. Psal. 37. Nō affliget dominus fame animam iusti. Beni dicti domini super caput iusti. Benedictio domini diuites facit citra molestiam. Prou. 10. Tantū querite primū regnū dei & iusticiā eius, & hæc omnia adiiciētur uobis Matth. 6. suppetat uictus & amictus. Pietas enim ad oīa utilis est, ut quæ promissiones habeat uitæ præsentis & futuræ. 1. Timoth. 4. Vnde Dauid inquit: Iunior fui, etenim senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Psalm. 36. Præter huius uitæ bona, quæ gustus sunt futurorum bonorū, etiā æternā recipietis hereditatem, quia dominus amat uos & promisit, & fallere non potest, non propter iusticias et æquitatem cordis uestri possidebitis regnum, sed propter dominum nostrum Iesum Christum.

Iustus non derelinquitur

LXX XVI.

Si quis expurgarit seipsum ab his,
erit uas in honorem. II. Tim. II.

Deus operatur omnia in om̄ibus.

I. Corinth. XII.

Qui li. arb. susceperunt defendendum & isto Pauli locoutuntur: Si quis expurgarit seipsum &c. Quasi Contra li. mox emundare se possit homo cum audierit: Si quis arb. expurgarit seipsum, aut, emunda te. Cum sit oratio cōiunctiua, nihil opis aut uirtutis affirmās siue negās in homi

Deus operatur oia.

homine, sed prescribens tantum quid operis & uirtutis in homine esse debeat. Et adhortatur Paulus, non tribuit homini lib. arbitr. & uim faciendi. Non enim mox expurgat se homo, ubi audierit se expurgandum a uasis contumeliae; nec mox credit, quae iubetur credere, sed tantum istis coniuunctiuis aut imperatiuis orationibus praescribitur quod fieri debeat. Legis sunt uerba, quae uim faciendi minime praestant, sed tantum exigunt, uelut ab unde & diserte D. Martinus Luth. in libello de seruo arbitrio ad Erasmus Rotterodamum explicat. Altera uero ratio: Deus operatur omnia, est indicatiuus, quae omnia deo attribuit & accepta refert, quod deus sit omnipotens, qui operatur et faciat omnia in omnibus, quae admodum etiam Propheta dicit: Omnia opera nostra operatus es in nobis. Iesaiæ. 26. & Paulus alio loco: Deus est qui operatur in uobis uelle & perficere, pro bono animi proposito, Philip. 2. Nos sumus tantum instrumenta sub manu artificis, qui nos regit, ducit, mouet quo uult & ad quod uult, pro libito suo operatur, nos possumus nihil, sumus impotentes & mortua organa, nisi ille rapiat, ducat & moueat, quorsum respexisset uidetur Christus. Ioan. 5. Pater meus usque modo operatur & ego operor. Id est regit, administrat, mouet agit, in creaturis, quae alioqui quiescerent & morentur, nisi pater meus moueret, conseruaret & administraret eosdem sua prouidentia. Haec supra locis. 49. copiose tractata sunt.

Pater

Pater ipse facit opera. Ioan. XIII.

Multa bona opera operatus sum
uobis. Ioan. X.

Nil sibi tribuit atq; arrogat Christus, sed omnia Chrüs oia
accepta ad patrem refert, à quo pendet totus, in quem attribuit
solū suspicit, cuius gloriā solum querit, id quod non se patri.
mel admonuimus, idemq; nunc facit quando ait: Pater
in me manens, ipse facit opera. Ego in patre sum &
pater in me est. Ignatur quidquid ego loquor aut ago, nō
ex meipso facio, sed patris authoritate & consilio, qui
operatur in me, & uoluntatē suam exsequitur per me.
Cōmunia sunt opera mea & patris, nihil facit alter si-
ne altero, eadē uolūtas & operatio est patris & filij.
Nec aliud dicit Ioan. 10. cū inquit: Multa bona opera
ostendi uobis ex patre meo. Et si non facio opera
patris mei, nolite credere mihi, sin uero facio, et si mihi
nō creditis, operibus credit, ut cognoscatis et credatis,
quod pater in me est, & ego in patre. Auditis Schwoer-
meri cacodemonis satellites, quos Sathā ad internitionē
ecclesie piorū excitauit, Christi diuinitatē? Pater cœ-
lestis est in filio Iesu Christo, & filius in patre. Ideoq;
unū sunt pater & filius, unius nature, maiestatis, essen-
tiæ & potentiæ, cōmunia possident bona, communem
gloriam, cōmunis sunt omnipotentie. Pater in filio ope-
ratur, filius in patre, neuter sine altero.

In schwoer-
meros Chri-
diuinitatem
abnegātes.

Erunt

Erunt omnes docti à deo. Ioan. vi.
Scrutamini scripturas. Ioan. v.

In scriptu-
rarum ma-
stigas.

Nunc etiam illorū errori pestilentissimo obuiandū est, qui sacrarum scripturarum lectionem ubiq; fasti-
dium & amarulenter proscindunt. Non, inquit, oportet legis & scripturæ esse peritum, sed deo doctum. Etiam si nullies percurreris bibliorum lectionem, tamē nō nisi scripturæ peritus euades, & nunq̄ deo doctus, uanus est labor qui scripturæ impenditur. Scriptura enī creatura est. Non conuenit Christiano nimium creaturæ addictum esse, Deum audire oportet, huius uocēs è coelo expectandæ ut erudiat. Beatus uir, inquit Dauid, quem tu erudieris domine, Psalmo. 93. Aequè docet nos hodie atq; olim patriarchas & prophetas, uisī onibus, somnijs attendendū, illis enim loquitur nobis deus. Si olim sanctis uiris loquutus est, cur nō & hodie nobis similiter loqueretur? Vox dei recte docet. Scriptura nō est uerbum dei, sed mortua tantum litera, & inter alias creaturas reputāda. Ne putes ex scripturis te deo doctū iri, è coelis illud expectandū erit non è libris. Spiritus sanctus, è supernis illabitur citra omne mediū, nō p̄ externū auditū & uocalē prædicationē seu scripturarū lectionē. He sūt uirulētæ illæ uocēs, q̄ iactātur passim à q̄busdā nouitijs spiritibus et p̄phetastris. Sed tu uide

liatur

Voces præ-
stigatorū.

liatur perditissimus Sathan in satellinibus suis, ijdem
 mox urgebunt, non edendum, non bibendum, quia aliàs
 citra omne medium pascat nos deus, & possit & uelit
 præter omnem cibum æque pascare atq; pane adhibito.
 Recte, potest quidem omnipotentia sua, sed non uult.
 Posset hominem creare citra uiri & mulieris congressum, sed non uult. Isti phrenetici spiritus omnipotentie
 dei leges præscribunt, imò deum cogere uolunt, faciat
 quod ipsis adlibuerit. Deus uult pane pascare, sic illi
 placuit, sic statuit, nec aliter uidebitur diuine maiestati.
 Copulauit maritū uxori, qua commistione liberos gene-
 rat, aliter haud uoluit. Quid igitur diuine ordinationi
 resistimus malefani? quid creaturas dei spernimus ipsi
 creaturæ? Scripturis uult credere uelut organo. Exter-
 nā rē esse scripturā quam legimus, audimus corporali-
 bus auribus, nemo non nouit, etiam tacentibus spiritibus
 erroris. Ipse uero intus docet spiritu & gratia. Panis
 quoq; res est externa, edas millies, tamen nunq̄ satiabe-
 re, nisi ipse te nutriat uerbo suo. Deu. 8. Nō in solo pa-
 ne uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore
 dei. Vnde multos sanè uideas opulentos ac rerū omniū
 abundātes, staccsære, & omnibus uiribus deficere, qui
 dei benedictione carent, quibus deus cibādi panis actio
 nem subtrahit. Leuit. 26. Comedetis & saturabimini.
 Coëas decem nullies cum uxore, tamen nunq̄ generabis
 filios, nisi dominus tradiderit. Omnes creaturæ sunt
 organa atq; lanæ dei, sub quibus tectus operatur, sūt organa
 que dei.

Per media
 opatur deo

Panis non
 pascit sed
 deus.

que uult omnipotentia sua. Abiice creaturas, & creato-
rem abiicisti. Contemne scripturas, & scripturarum au-
thorem deum reicisti. Non dico te creaturis adiectum
fidere, spreto creatore, sed uolo te in creaturis creatorē

In scriptu-
ris deus
querendus.

agnoscere, uenerari & querere. In scripturis deū que-
re, nō te & tua, nam illic iacet obuolutus, quemadmodū
puer Iesus in fascijs olim inuolutus erat. Huc te remit-
tit Christus, quando inquit: Scrutamini scripturas, & il-
le sunt que testantur de me, 10an. 5. Vides scripturas
Iesu Christi testes esse, uelut omnes creature dei testimo-
nia sunt. Amplexande sunt scripturę quando deus sic
statuit & uoluit, imō has relinquens tradidit legendas
ut ex illis docere uoluntatem dei. Quęcunq; enim pre-
scripta sunt, in nostram doctrinam prescripta sunt, ut
per patientiam & consolationē scripturarū spem habea-
mus, Rom. 15. Propter nos est scriptura, nobis donata,

Scripturę
instrumen-
tum dei.

nobile & præclarum donū dei, hac uult docere, institue-
re, monere, terrere & consolari. Instrumentū dei sunt,
quo infundit doctrinā cœlestē, uelut infusorio. Potens
est citra scripturam docere spiritu suo, id quod aliquoties
fecit, mauult tamē isthoc uti organo, maiestati diuine
sic placuit per scripturas docere. Anathema sint, q̄ scri-
pturas tanto fastu derident. Sed audiamus Apostolos
quid super scriptura & uerbo externo sentiant. Diuus

Scripturę
dignitas.

Petrus commendans eos qui scripturę inuigilāt. Habe-
mus, inquit, firmiorem sermonem propheticum, cui tunc
attenditis, et lucernę apparētī in obscuro loco, recte sa-
citis.

citis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordi-
 bus uestris. Si illud prius noueritis, quod omnis prophe-
 tia scriptura nō sit priuatæ interpretationis. Non enim
 uoluntate hominis allata est olim prophetia, sed à spiri-
 tu sancto impulsu, locuti sunt sancti dei homines. 2. Pet.
 1. Qui potuit magnificentius extulisse scripturæ maie-
 statem, cum inquit, à spiritu sancto fluxisset, ideoq; ua-
 ne nō sunt, commendatq; eos qui legunt litteras sacras,
 appellans lucernam splendentem in caliginoso loco, ex-
 emplo Davidis, qui dixit: Lucerna pedibus meis uerbū
 tuum, & lumen semitis meis, Psal. 118. Verbum dei scri-
 pturis uelut uasculo conseruatur, et ad nos defertur. Vel-
 le audire uocem e cœlis, Dei tentatio est, cum possis e
 scripturis doceri uoluntatem diuinam. Velle e cœlis pa-
 sci, cum panem habeas ad manus, irrisio dei est. Produ-
 citur & Paulum, quid super scripturarum dignitate
 dicat. Audi salutem quam diligenter adinoneat Timothe-
 um, ne scripturarum lectionem seponat. 1. Timoth. 4.
 Donec uenero, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ.
 & 2. Timoth. 3. At tu persistito in his quæ didicisti, &
 quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didicisti, et quod
 à puero sacras litteras noueris, quæ te possunt eruditū
 reddere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Iesu.
 Vitiam hæc tantum uerba caperem phanatici spiritus,
 q. Apostolus inquit: Scripturas erudire ad salutem per
 fidem. Quid enim prodest legisse, si non attendas, neq;
 credas lectioni. Si fide legas, ad salutem instituunt, &

Scripturæ
 lucerna.

nouū hominem regenerant: nam spiritus sanctus corda
 certificans, & arrabo nostræ salutis. 2. Cor. 1. Ephe. 1.
 Spiritus sanctus quō il- plerunq; hoc medio illabitur, ut paulo post repetam.
 labitur. Postea uberius scripturæ fructum explicans Apostolus
 subdit: Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad
 doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, quæ
 est in iusticia, ut integer sit homo dei, ad omne opus bo-
 num apparatus. 2. Timot. 3. Per scripturas dixi, aut uo-
 calcm prædicationem plerunq; spiritus sanctus distribui-
 tur credentibus. Nam sic Paulus, Gala. 3. docet non ex
 operibus legis, sed ex prædicatione fidei accepisse spiri-
 tum sanctū, & Roma. 10. inquit: Fides ex auditu est,
 auditus autem per uerbum dei. 1. Thessa. 2. Gratias agi-
 mus deo indefinenter, quòd cum accepistis sermonem
 à nobis, quò deū discobatis, accepistis non sermonem ho-
 minum, sed (sicut erat uere) sermonem dei, qui & agit
 in uobis credentibus. Ephe. 1. Cum audissetis uerbū ue-
 ritatis Euangelion salutis uestræ, in quo etiā postquā
 credidistis, ob signati estis spiritu promissionis sancto, q
 est arrabo hereditatis nostræ in redemptionem acqui-
 sitæ possessionis in laudē gloriæ ipsius. Legant ista scri-
 pturarum contemptores fastuosissimi, & desinant uerita-
 ti resistere, & montes montibus accunulare, ut Iouē
 cælo deturbent, arcum suum tendit, & parauit illū.
 Quid sibi uult Paulus, quando ait: Nos mentem Chri-
 sti tenemus. 1. Cor. 2. nisi quod scripturarum authorita-
 tem subleuat? ex quibus discimus mentem Christi, ut
 sciamus

sciamus, q id i nobis requirat deus, quid sibi placeat, Mentem quia non loquitur de absconditis consilijs dei, & imper Christi ex j. rutabili uoluntate eius (nemo enim fuit illi à consilijs) scripturis, sed de uoluntate & mente Christi, quam uerbo suo & discimus. scripturis expressit Iesa. 8. Ad legem & testimonium, alioqui non erit eis matutina lux. q d. Nisi e scriptura uoluntatem dei requirant, nō posse fieri, quin in maximos errores incidant. Vide quantam dignitatem scripturis attribuit spūs sanctus. Quoties remittat Christus ad scripturas. Nam quoties queso citat scripturas inter loquendum? quoties edit has uoces, Sicut scriptū est, & Oportet impleri scripturas? Adde quōd Euan-gelion, quod deus olim promiserat per pphetas suos in scripturis sanctis de filio suo. Rom. .1. per scripturas prophetas patfactum sit. Rom. .16. Et Christus arguit Sadduc. eos scripturæ ignaros, Mar. .12. Paulus secundum consuetudinē suam per sabbata tria disserabat Iudæis, qui erant Thessalonice e scripturis. Qui uero ex ipsis receperant sermonem, cum omni animi promptitudine quotidie scrutabantur scripturas, an hæc ita se habent, æu legis Actōrū. .17. Semper fuit sacrosancta scripturæ authoritas, nisi q, his nouissimis & oim periculosissimis tēporibus sordere cupiat scripturā uocantissimus Sathan, ut iam à multis iniquissime consturcetur & ad summum proscindatur. Vnde mei muneris esse Nō audien-
putaui, ut omnes in Christo Iesu fratres admoneam, ne di spūs uer-
patiantur se ab illis errorū magistris seduci, ne aures tignis.

Scripturæ
 ifund. bulū
 spū sancti.

adhibeant tam callidis uiris ab scripturarum lectione aut uocali prædicatione auocantibus. Frigidus ó pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Astutus est Caco-demon, & nulle artifex, longe alia machinatur, quam in fronte ostendit. In fine uidebitur cuius toni. Reputentur quæso penes se fratres, quod à spiritu sancto commendatur, non deberi ab homine prophanari. Christus quando toties scripturas citarit, & ad easdem remittat, cur à mortali fastidirentur? Infindibulum sunt spiritus sancti, quibus descendit in corda nostra uelut per gradus, uelut in actis Apostolorū cap. 10. legis. Adhuc loquente Petro, spiritus sanctus cecidit super omnes, qui audiebant sermonē. Et fides in plurimū prouenit ex auditu uerbi dei, seu scripturæ sanctæ. Ob id non audiendi sunt noui atq; pestiferi prophetastri, qui diuersa doct. Probandi spiritus an ex deo sint. 1. Ioan. 4. Hos spiritus ex Sathana esse certum est apud me: nam sacra contamināt, & cauant in castra Israelitica. Legende sunt literæ sacræ, audienda externa & uocalis prædixio, quæ fit ab homine: sed interim orādus deus pater ut interius doceat, & scribat legē suā in cordibus nostris, ac rapiat mentē ad se, id est, ut ea quæ auribus audivimus, capiamus mētē, credamus & salui fiamus. Docet deus spiritu, nihilominus utitur medio externo et ministerio hominū. Hinc Paulus: Ego plantauī, Apollo rigauit, sed deus dedit incrementū. 1. Co. 3. Et dei sumus uaduitores. Cur? quia uerbū dei & scripturas sacræ prædi

prædicabat. & quare uocat Christus apostolos lucē mū
 di, sal terræ, nisi ob ministeriū uerbi dei, quod de ipso, Lux munda,
di, sal terræ
apostoli
 uera lux, testarentur & condirent atq; salirent hoīes le
 gis atq; Euangēij prædicationē quod uerbū ueritatis cir
 cūferrent & spargerent in omnes credentes. Adco ne
 cessariū est uerbi ministeriū, ut nolit hoc intermitteri, imò
 religiose præperit. Vnde euidentis est istos scripturarū
 inimicos nō loqui ueritatē, sed mendaciū, docti à Satha
 na patre ipsorū. Ex ore ipsorū iudico eos, & ex fructi
 bus agnosco arborē, alioqui manuum ori impositurus. In
 summa, deus docet, siue id spiritu suo faciat, siue per mi
 nisterium uerbi, siue lectione bibliorū, nihil refert, quo
 medio docearis, modo rapiaris ad cœlestiū desiderium.
 Non credis lectioni aut prædicationi, nisi ipse doceat
 intrinsecus. igitur DEVS est doctor, pater & magi
 str. Attamen & scriptura legenda & audienda. Quid
 ad nos, si uocet nos legisperitos, aut scripturæ doctos?
 etiam si mille conuicijs inxerint, tamen nō auocabūt
 à scripturarum lectione. Desideramus à deo doceri, si
 ue id scripturis, siue ministerio hoīm faciat, penes ipsū
 est potestas, nos eius misericordiā expectamus.

Deus do
ctor.

LXXXIX.

Deus reddet unicuiq; iuxta facta
 sua. Roma. ii.

Arbitramur fide iustificari hoīem
 absq; operibus legis. Rom. iij.

En dissonantiam in Paulo inquit Sophiste & no
 Opera non stri sanctuli iusticiarij ignauū pecus. Opera iustificant,
 iustificare. non fides tantum, uelut noui Euangelici prædicant, &
 à parte nostra stat sanctus Iacobus, qui longa disputatio
 ne probauit operum iusticiã. Audi Sophie: Spiritus qui
 in Paulo loquitur, non est sibijpsi contrarius, sed spiri-
 tus tuus pugnat secū. Paulus ubiq; per omnes epistolas
 Iustus ex si cōmendauit fidei iusticiã, non semel prophetã testem ad
 de uiuet. duens, qui inquit: iustus ex fide sua uiuet. Abacuc. 2.
 Multis uerbis contendens non esse iusticiam, nisi fidei,
 neminem deo conciliari & gratum esse, nisi per solam
 fidem. Et peccatum esse, quod ex fide non fit. Hoc ubi-
 q; constanter prædicat, nihil aliud tonat, nec quicquam
 constantius affirmat. Ex fide enim promanant benefi-
 cta, ex infidelitate quidquid malorum est, unde sunt fi-
 dei opera, & sunt incrudelitatis factu. Fides iustificat,
 incredulitas damnat, teste Christo. Ioan. 3. Hinc ubiq;
 pronunciat dominus: Fides tua te saluum fecit. Scriptu-
 ra uero nobis se attemperans, totam arborem cum fru-
 ctibus iudicans, inquit: Deum redditurū uniaiq; iuxta
 opera ipsius, uelut Christus ait? Ex fructibus cognosce-
 tis eos, Matth. 7. Arbor mala non profert fructus bo-
 nos. Ideo excindetur, & in ignem mittetur. Malefacta
 declarant incredulitatem. Quando igitur scriptura di-
 cit, uniaiq; retribui iuxta opera ipsius, non derogatur
 fidei iusticia, nec operibus attribuitur, quando præcla-
 ra opera pharisei non potuerunt ipsum iustificare. Lu-

ex. 13. neq; lampades oleo, hoc est fide uacue iuuarūt
 quinq; uirgines. Matth. 25. Nam si ex operibus est ius-
 ticia, frustra Christus est mortuus, Galat. 2. Rursus ubi
 fidei donum in homine accreuerit, non possunt nocere
 præterita peccata, quæ admiserat, sicut legis Ezech. 18.
 & 33. Sicut nec peccatrici obscurunt. Lucæ. 7. nec la-
 troni, nec apostolis, nec aliquam conuerso à peccatis su-
 is. Diligentibus enim deum omnia simul adiumento
 sunt in bonum. Roma. 8. Oculi domini fidem respici-
 unt. Hier. 5. Nouit dominus corda omnium operanti-
 um, quo animo quisq; faciat opera. Non secundum ut-
 sionem oculorum iudicat, neq; secundum auditū aurium
 arguet. Sed iudicabit in iusticia. Iesaiæ. 11. Vnde dicitur
 iuxta opera iudicare, qui cordium & renum scrutator
 est, explorata habens omnia, Heb. 4. Omnia nuda &
 aperta sunt oculis eius. Alias si recte introspicias tan-
 tum iuxta fidem & infidelitatem iudicat. 1. Regum. 26
 dicit David Sauli: Dominus retribuatur unicuiq; secun-
 dum iusticiam suam & fidem. Scriptura tamen quia no-
 bis loquitur, nostro intellectui se format, nec potest no-
 bis fidem uel incredulitatem aliorum ostendere, nisi ex
 operibus. quando igitur ait: Retribuet unicuiq; secun-
 dum opera sua, aut opera eorum sequuntur illos, de
 toto opere uel fidei uel infidelitatis intellige. Nam pro-
 pter fidem respicit deus ad opera nostra, quæ alioqui
 nunq; consideraret. Rursus propter incredulitatem da-
 mnat opera nostra. Fides dei donum est, ita quoq; bo-

Deus est
 cordium a-
 gnitor.

Scriptura
 accommodat
 se nostro in-
 tellectui.

Deus operatur in nobis bona opera. na opera deus regnans in cordibus nostris operatur in nobis. 2. Cor. 3. Ois idoneitas nostra ex deo est. Phil. 2. Deus est is qui agit in nobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro animi proposito. Eadem opera remunerat propter fidem et promissionem suam. Nihil meremur benefactus, sed recipimus, quæ dei bonitas pollicita est. Promisit ille credentibus uitã æternam, quã perpetuo nunquã mereretur, dabit præterea, quod promisit: quia diues & uerax, mentiri & seipsum negare nõ potest. Veritas dei

Mercês non est, sed gratia.

est, si recipis bona à deo, nõ merês. Rom. 6. Donũ dei est uita æterna, non meritũ. Opera sunt tantũ fidei protestationes, nihil merentur. Oia ex bonitate & misericordia dei nobis obueniunt. Igitur per se non iustificant

Opera sunt fidei signa.

opera, sed sunt fidei, et iustificati indicia. Sola fides sanctificat, quæ in promissionem dei dirigit oculos. Nos cũ simus caro, tantũ carnalia sapimus & facimus. Rom. 9. Affectus carnis mors est, & inimicitia corã deo. Igitur opera nostra impura sunt propter carnem, et potius cõdemnantur quã saluant. Omnis enim plantatio, quam non plantauit pater coelestis, eradicabitur.

X C.

Caro & sanguis regnum dei possidere non possunt. 1. Cor. xv.

Credimus carnis resurrectionem.

Carnis resurrectio.

Scriptura ueteris nouiq; testamenti passim prædicat carnis resurrectionem. Iesaiæ. 26. **Viuent mortui tui.**

tui, interfecti mei resurgēt. Daniel. 12. Multi de his, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt. Hiob. 19. Scio q̄ redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea uidebo deum. Quem uisurus sum ego ipse & ocli mei conspecturi sunt & c. Hic audis Hiobem fateri, quòd in carne sua sit conspecturus deum. Et est articulus fidei nostre, quo confitemur resurrectionem carnis. Quomodo igitur dicit Apostolus: Caro & sanguis regnum dei non possidebunt? Pugnat articulus fidei & alia scriptura de carnis uiuificatione cum Paulo? Minime. Apostolus sui interpres est cum addit: Neq; corruptio in corruptibilitatis hereditatem accipit. Ecce mysterium uobis dico. Non omnes quidem dormimus, omnes tamen immutabimur (en carnis immutationem ad perfectionem) in puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubā. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc, carnale scilicet corpus, induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Audis carnem resurrectionem ad uitā, sed immortalem, incorruptibilem, gloriosam, & nō animale, mortalem, carnalibus affectibus obnoxiam, ea enim non possidebit regnum dei. Rom. 8. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem glorie filiorum dei & c.

Et quemadmodum supra locis. 4. de coeli & terrae immutatione dictum est, ita hic de carnis renouatione intel-

Caro ei sanguis
quis nō possidebit regnum dei.

Carnis immutatio.

ligendum. *Cadit mortale, resurgit immortale.* 1. Cor. 15. *Aurum igne probatur ut purius fiat, sic caro nostra per mortem soluitur, ut integrior & incorruptior resurgat, & sic caro integritate & immortalitate induta resurget ad uitā immortalē, et regnū dei possidebit. Unde dixit Iob se in carne sua scilicet renouata, integriore & immortalitate uestita, uisurū dñm deū, sicut etiā Apli docēt 1. Io. 2. Videbimus cū sicut est. 1. Cor. 13. Facie ad faciē.*

XCI.

Ipse est propiciatio pro peccatis nostris, nō pro nostris aut tñ, sed etiā pro totius mūdi. 1. Ioan. 11.

Non pro mūdo rogo. Ioan. xvii.

Christus propiciatio mundi. Iesus Christus filius dei uiui, sapientia & uerbum patris caro factus, pro peccatis omnium credentiū subiuit mortem, iustus pro iniustis, ut nos adduceret deo, 1. Pet. 3. Factus est reconciliator omnium fidelium totius mundi, ubi ubi locorum fuerint in toto orbe terrarum. Mortuus non tam pro gente Iudaica, sed ut filius dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Ioan. 11. spirituale scilicet corpus, in unam fidem & in unum ouile. Nō igitur intelligēdū Christū factū propiciationē pro mūdo infideli mundana sapienti, sed tantū pro electis dei, quibuscūq; regionibus dispersi sint, siue inter Iudeos siue inter gentes. Omnis qui fudit illi non pudet, non enim est distinctio uel Iudaei uel Graeci, nam
idem

idem dñs omnium, diues in omnes iruocantes se. Quis-
 quis enim inuocauerit nomen dñi, saluus erit. Rom. 10.
 Quid multis tantum credentium est propiciator factus,
 non impiorum, qui nunquam uere inuocant deum, non metuunt neque
 curant deum, non sperant in deo. Vult igitur Apostolus di-
 cere: Non tam pro nobis discipulis suis appetijt mortem,
 et ijs qui uiderunt et audierunt eum in carne, uel pro solis
 Iudeis, sed mortuus est pro omnibus electis ubicumque illi *Mundus in*
 in mundo fuerint. Alias enim idem Ap[osto]lus totum mundum *peccato sopitus*
 concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum et fastu
 uit et refertissimum scribit. 1. Ioan. 2. et 5. ut qui non cogno-
 scat dei filium. Ioan. 1. nec accipiat spiritum ueritatis. Io-
 an. 14. ut non possis haec intelligere de toto mundo, id est,
 cunctis hominibus qui uiuunt in mundo. Alias enim et im-
 piorum et gentium incredularum esset propiciatio, sed pro
 misera hominum uniuersitate. Sic intelligendum et illud uer-
 bum Ioan. Baptistae: Ecce agnus dei qui tollit peccata mun-
 di, Ioan. 1. Quid hoc aliud quam in semine tuo benedicuntur
 omnes tribus terrae? Multi autem minime benedicuntur,
 igitur de solis electis intelligendum dispersis per uni-
 uersum mundum, qui licet in mundo uiuant, tamen de
 mundo non sunt. Ioan. 15. et 17. per fidem enim retra-
 cti a mundo, et nouo homine induti, non curant ea *Mundus non*
 que mundi sunt, liberti sunt ab affectibus mundanis, *recipit*
 et habent conuersionem suam in caelis. Philipp. 3. *Christum.*
 Mundus Sathanae regnum non recipit Christum, non
 credit uerbo eius. Quomodo igitur seruaretur per eum.
 Qui

Qui credit in filium, habet uitam æternam, qui nõ credit condemnatus est. Ioann. 3. Mundus infidelis seruit peccato & iniusticiæ, persequitur Euangelium, mactat Christum, explodit innocentes & est mancipium diaboli. Ob id ait Christus: Non pro mundo rogo, id est, ijs qui nõdum facti sunt ciues sanctorum et domestici dei: hoc enim Mundus significat hoc loci, sed pro ijs, quos dedisti mihi, quia tui sunt, & mea oĩa tua sunt, & tua mea sunt, et glorificatus sum in eis, nõ pro eis autem rogo tantum, sed pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unis sint. Ioan. 17. Ex hoc loco interpretare priorem, Quod Christus sit propiciatio totius mundi, id est, omnium qui credunt in mundo, aliàs perpetuo non conciliabis.

XCII.

Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quàm diuitem in regnum dei. Marci. x.

Iugum meum commodum est, & onus meum leue. Matth. xi.

Accesserat ad Iesum adolescens quidam interrogas, quo opere uitam æternam demeretur, quem cū iussisset Iesus omnia uendere & distribuere pauperibus, abiit moerens, quia diues erat ualde, multas habens possessiones

ones, quo discedente dixit discipulis suis: Quam difficulte hi, qui diuitias habent, in regnum dei intrabunt. Obstupescantibus discipulus rursus respondit: Filij, q̄d difficile est eos, qui fiduciam habent in pecunijs, regnum aulter saluā dei ingredi. Facilius est enim camelū per foramen acus Auari diffi-
tury. transire, quā diuitem in regnum dei ingredi. Nemo potest duobus dominis seruire, deo & mammonæ. Matt. 6. Aut enim hunc odio habebit, & alterum illum diligit, aut huic adhaerebit, & alterum illū negliget. Qui deo seruire vult, oportet sit abdicatis affectibus humanis, ne in aliud respiciat atq; confidat, quā in unum deum. Nulla est conuentio luci & tenebris, Christo & Balia, iusticie & iniquitati. Qui seruit diuitijs, deo seruire non potest. Iubet igitur Christus abrenunciare omnibus, & illum solum sequi, hoc carni & diuitibus est præceptum nō bonum. Et inquit Psaltes: Diuitie si affluant uobis, nolite cor apponere. Psal. 61. Suffocat enim diuitiarū fames semen uerbi dei, Matth. 13. Et radix omnium malorum est studium pecunie. 1. Tim. 6. Auarus non implebitur pecunia, Eccl. 5. Ob id haud facile possidebunt regnū dei diuites. Verū isti sententiæ non repugnat illud uerbū Christi (Matth. 11.) Iugū meū cō iugū Christi-
modum est, & onus meum leue. Christianis enim leuis sti leue.
est crux & afflictio, quia salutem agnoscent: facilis est persecutio, quam ferunt ob nomen Christi, habet enim promissionem coronæ uitæ: optata & suauis est mors, quum sit ianua ad immortalitatem. Sciunt hoc iter esse
ad

Ad afflictio ad salutem Per multas enim tribulationes oportet nos mundi ingredi in regnum dei, Act. 14. Et non pares afflictio par gaudio nes presentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur er futuro.

ga nos. Roman. 8. Momentanea leuitas afflictionis nostræ supra modum æternum pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ uidentur, sed ea quæ non uidentur. Nam quæ uidentur, temporaria sunt, at quæ non uidentur, æterna. 2. Corinth. 4. Commodum est iugum Christi propter spiritum, quem dedit nobis, deinde propter promissiones uitæ æternæ. Fideles igitur non respiciunt in crucem & potestatem afflictionum, sed Christum, in quo est salus, iusticia, sanctificatio, sapientia & redemptio. 1. Cor. 1. Vident Christum per crucem rediisse in gloriam suam, sentiunt & se per eandem transituros ad patrem, quæ certitudo & fides dulcem efficit crucem & onus leue. Quod impijs & auaris est difficile & leibale, & præceptum non bonum, hoc pijs est salutare, commodum & mel.

XCIII.

Abrogatur quod præcessit præceptum propter imbecillitatem & utilitatem. Heb. VII.

Legem igitur irritam facimus per fidem? imò legem stabilimus. Roman. III.

LOCORVM PVGNANTIVM. 191

Abrogatum est uetus & Leuiticum sacerdotium, & Sacerdotiū
 subrogatum Christi nouum, quia prius non potuit con- Leuiticū ab
 summare, hoc est, perfecte sanctificare, ut conscientie rogatum.
 amplius peccatum suū non sentiam. Nam hoc sacerdo-
 tium umbra tantū fuit & figura noui sacerdotij, quod
 in Christo manet in æternum. Oportuit umbram cedere
 ut subintraret ueritas. Translato autē sacerdotio, neces-
 se erat et legis translationē fieri. Heb. 7. Nam sub prio-
 re sacerdotio populus legem acceperat. Abrogato sacr-
 dotio lex quoq; abrogata est propter imbecillitatē, quia
 ne ipsa potuit hominē perfectū reddere. Nihil ad per-
 fectionem adduxit lex, non aufert cōscientiam peccati,
 igitur perfectiore lege opus erat. Inutilis erat lex Mo-
 saica ad iustificationē & sanctificationē internam, non
 purgabat corda, non auferebat affectus peccandi, non
 tollebat peccata, sed tantum reuelabat, iram operabatur
 & ad desperationem adigebat. Et nemo poterat aliqd
 boni sperare sub lege. Ideo in locum abrogatæ legis,
 subrogatur melior spes: metus & horror erant sub pri-
 ore lege & uides Exod. 19. & 20. Sed sub noua lege,
 sub Christo sacerdote & Euangelio est pax & gaudi-
 um in spiritu sancto. Quatenus autem lex abrogata sit
 audi, ne somnias sic ablatam ut non sit magis imple-
 da, et liceat impune quiduis agere. Abrogata est in Chri-
 sto & membris eius, id est, nō habet ius & autoritatē Lex quō sit
 exercendæ tyrannidis in Christianos, exarumificandæ abrogata.
 conscientias, non potest magis damnare pios, & tamen
 implenda

Legis offi-
 cium.

implenda est. Vbi lex peccatum offenderit, illic suum habet ius accusandi & condemnandi. Christianis dimissa sunt peccata ob fidem in sanguinē Iesu Christi, hinc nō potest lex stringere suum gladium in pios, qui non sunt sub lege, sed sub gratia, spiritum dei acceperūt, qui eripuit eos à legis condemnatione. Lex tantum peccato res reos agit. Qui sine peccato est, nō metuat legis tyrannidem. Soli credentes liberati sunt à lege, mortui ei, in qua detinebantur. Rom. 7. ij sunt sub gratia, Rom. 6. Sub Christo legis impletore & domino, hoc dixit Paulus. 2. Cor. 3. Vbi spiritus domini, ibi libertas. Quasi si diceret, nō sunt liberi à lege, qui spiritū domini nō habent. De legis abrogatione habes nō pauca Ephes. 2. Colos. 2. Iam si intelligis, quatenus abrogata sit lex, intelliges quoq; & alterum locū Pauli, Fide legē non fieri irritā, sed stabiliri. Quia Christus nō uenit soluere legē, sed adimplere, Matth. 5. Et ipse est finis & perfectio legis. Rom. 10. Nemo legē implet, nisi per Christum. Dominatur lex super omnes peccatores, quos accusat, terret, excarnificat, & damnat. Rursus abrogata est omnibus, ij enim non metuunt legis maledictionem, sed spiritu domini acti, rapiuntur ad legem perficiendam, quæ spiritu aut fide, non operibus adimpletur. Spiritus uires suppeditat, quas citra fidem non obtinebis. Lex igitur fidei stabilitur, id est per fidem impletur, quæ prius haud adimplebatur. In summa, abrogata est lex fidelibus, nō quòd licētia nihil nō mali faciundi facta sit, sed quia

Libertas
Christiana.

Lex fide
stabilitur.

sed quia acceperunt de manu domini duplicia, Iesa. 40. *Duplicia*
 Liberationem à legis seruitute & peccatorum remissionem, non potest eos lex magis accusare, uelut prius cū
 Christum fide nondum recepissent, inuenit eos sanctifi-
 catos sanguine Christi, nihil inueniens quod damnet,
 retrahit manum ab exercenda tyrannide, alio declinat
 ubi plus iuris habeat. Interim tamen credentes in lege *Iusti faciūt*
 domini ambulant die ac nocte, spiritu eos agente, nō co- *legem sine*
 gente lege, faciunt legem desiderio cordis, non metu, *lege.*
 sunt bona arbor, ideoq; proferunt fructus in tempore
 suo, Psalm. 1. Iam satis euidens est fide non tolli legem,
 sed impleri, frustra legem facis sine fide. Peccatum est,
 quod ex fide non fit. Repetē si uolueris, quæ supra qua-
 dragesimo quinto locis adnotata sunt.

XCIII.

Qua mensura metiemini, ea metiē-
 tur uobis alijs. Matth. VII.

In poculo quo miscuit, miscete illi
 duplum. Apoca. XVIII.

Postquàm Christus uetuisset iniquum atq; temerari-
 um iudicium, addit hæc uerba: Eadem mēsurā, quā me-
 timini, metientur alijs uobis, id est, ut ut feceritis alijs ho-
 minibus, ita quoq; faciet uobis deus. Nō præcipitur lex *Lex talio-*
 talionis, quemadmodum multi nō recte intellexerunt. *nis phibitū*
 Si misericordes extiteritis, misericordiam consequemi-
 ni, scilicet apud deum & non apud homines, qui in plu-
 rimam

rimum pro bonis referunt mala. Si remisistis, remittet etiam pater. Si condemnaueritis, condemnabimini. Non superbiendum est in donis dei, sed per humilitatem animi alius alteri seruiat. Et quisque alium se prestantiorem existimet, ne sua quisque spectet, sed unusquisque quae sunt aliorum, Philippen. 2. Et omnia quae uolueritis, ut faciant uobis homines, sic et uos facite illis. Hoc enim est lex et prophetiae, hoc dicit Christus in Euangelio, Matth. 7. Luc. 6. In Apocalypsi uero nihil praecipitur huic diuersum. Non enim ait: Reddite omnibus dupliciter, sicut uobis reddiderunt, sed praecipitur ultio contra Babylonem, quam uoluit dominus euertere: quae fecerat secum fornicari reges terrae, et eleuata superbia dixit in corde suo: Ego sum, et non est praeter me amplius. Non sedebo uidua, et ignorabo sterilitatem, Iesa. 47. Sedeo regina, et uidua non sum, et luctum non uidebo et c. Apoc. 18. Vnde iratus dominus, praecipit populo suo uindictam dicens: Perueniunt peccata eius usque ad caelum, et recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut et ipse reddidit uobis, et duplicite ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo misit, misce illi duplum. Quantum glorificauit se et in delicijs fuit, tantum misce illi tormentum et luctum. Eadem legis Hiere. 50. Sed noli tu ex uindicta no facto hoc tibi legem facere, ut putes tibi licere malum malis prohibita lo rependere. et uindicare iniuriam quoties libuerit. Illis praepitum erat, tibi non item, et in solos Babylonios

non in

Babilonis
fastus et
ruina.

non in alios similiter. Si habes præceptū dei, quod ad te pertinet, & tu ne cede malis, sed contra audentior ito. Sin præceptum domini non habueris, patere & abstinere, uelut Christus te multis uerbis, Matthæi. 5. docuit. Iudæis olim mandatū erat de perdendis Chanancis, Exodi. 23. quemadmodum supra locis. 81. admonuimus, sed non de alijs. Vt scias dei esse ultionem, & non uindictā Ultio dei est. dam priuam iniuriam, nisi ubi habueris apertum præceptum dei. Scriptum enim est: Mihi uindictam, & ego retribuam, Deuterono. 32. Dei tantum est uindicare. Si magistratus uindicat, auctoritate dei facit, is enim habet præceptum dei, sed tibi dictum est, Prouer. 24. Ne dicas: quemadmodum fecit mihi, sic faciam ei. Reddam uniuersūq; secundum opera sua. Ultio dei est, ad te patientia spectat. Magistratus licet uindicare.

XCV.

In uia gentiū ne abieritis. Matt. x.
Ite in mundū uniuersum, & prædicare Euāgelion omni creaturæ.
Marci. xvi.

Mysterium redemptionis nostræ uiuo Christo uulgari extris nationibus non debuit, ne quid Iudæi haberent quod caussarentur, qui se populum dei propter promissiones diuinas, quas habebant, & propter legis opera gloriabantur. Et Christus testatur eos oues esse Iudæi populus dei et oues. ad quas missus sit à patre, Matt. 10. quāuis seductæ fue

rint pharisaicis doctrinis. Et quando quidē Iudaeis mis-
 sus erat, noluit ante glorificationem suam apostolos ad
 gentes praedicatum enūtere. Minister erat circumcisio-
 nis. Roma. 15. Oportebat primum electionem fieri Is-
 raelis, deinde intrare plenitudinem gentium. Rom. 11.
 Postquam autem Christus glorificatus est, id est, ubi re-
 gnium Christi completum erat, ut salus susciperetur à
 gentibus, misit quoq; gentibus praedicare Euangelion di-
 cens: *Ite in mundum uniuersum, & praedicate Euange-
 lium omni creatur.e.* Paulus quoq; cum Iudaeis expo-
 stulans. *Vobis, inquit, oportebat primum loqui sermo-
 nem dei, sed quoniam repellitis illum, & indignos uos
 iudicatis aeterna uita, ecce cōuertimur ad gētes, sic enim
 praecipit nobis dominus.* Act. 13. Nulla igitur sub est di-
 uersitas, si non ipse confundas ordinem.

Euāgelion
 post resur-
 rectionem
 Christi gen-
 tibus praedi-
 catum.

XCVI.

Estote prudentes sicut serpentes.

Matth. x.

Si quis sibi uidetur sapiens in hoc
 seculo, stultus fiat. I. Corint. III.

Sapiaentia
 mundi non
 omnino re-
 pudianda.

Scriptura tantum in rebus spiritalibus damnat sa-
 pientiam mundi, q; animalis homo non accipit ea quae
 sunt spiritus dei. 1. Corint. 2. alioqui in rebus ciuilibus
 tanquam utilis & necessaria commendatur, uelut satis
 probat parabola prudentis oconomū commendati à do-
 mino. Luc. 16. Igitur Christus sub prima legatione apo-
 stolorum

stolorum ad spargendum Euangelium regni dei, nō exi-
mit prudentiam sed magis doct. Nam cū dixisset: Ec-
ce ego mitto uos uelut oues in medio luporum, ne pu-
tent se debere stupidos esse, addit: Estote igitur pruden-
tes sicut serpentes, & simplices uelut columbæ. Serpen- *Serpentum*
tes insidiantis gressus declinant, obturant aures ad uo- *prudencia*
cem incantantis, & dum percutiuntur, omnia obijciunt,
ut seruent caput: quo saluo, uita superest: tuentur inco-
lunitatem suam, magis prudentia quàm uiribus, & ut
habet Tertullianus in libr. de pallio. Iste quod sortitus
est conuertit corium et æuum. Siquidem ut senium per-
sensit, in angustias stapat, pariterq; specum ingrediens,
& aut egrediens ab ipso statim limine erasus, exuiuis
ibidem relictis, nouus explicat, cum squamis & anni
rearsantur, hæc ille. Ista est prudentia serpentis, quan-
tum ego sciam. Mose quoq; ait: Serpens erat callidior
cunctis animantibus, Gene. 3. Ita intello debere Chri-
stianos sub initio Euangelij insidiantium manus euitare
ne magis irritent, quia mox addit: Cauete ab illis homi-
nibus: tradent enim uos in concilia, & in conciliabulis
suis flagris cædent uos: deinde debere quoq; obturare
aures ad impiorum contumelias, nō regerere conuicia,
ne uideantur occasio tumultus & scandali, postremo
omnia potius perdere quàm caput, id est, fidem in Chri-
stum. Per arcum cauernam, hoc est, per crucem & ab-
negationem sui, tendere ad regnum cælorum, expo-
liato uentre Adamo, & induto nouo homine. Non ius-

Columbe
simplicis.

Sapiēs stul-
tus fiat.

bet serpentis calliditatem et nocendi auariciam imitari: nam serpens semper insidiatur calcaneo nostro, alio qui non addidisset: Et simplices sicut columbæ, quæ reuera nemini insidiantur, sed sunt simplices, id est sincere, innocentes, rectæ, citra odium. In summa, iubet simplices prudentes esse, id est, candidos, sine dolo, prouidos, fursichtig, sapientes. Nec est huic sententiæ diuersus Paulus, cum inquit: Si quis sibi uideatur sapiens esse inter uos, stultus fiat. Nam in rebus fidei omnino repudianda est sapientia carnalis. Sapientia enim mundi, stulticia est apud deum. Vult dicere: Sapiens huius mundi humiliet semetipsum, iudicet se nihil sapere in mysterijs fidei, abneget seipsum, submittat se ferulæ, discat à Christo, qui est sapientia dei. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Stultus fiat, id est, extenuet se, fateatur se puerum aut stultum, qui nihil sapiat in rebus dei. Nam si quis sibi uideatur aliquid esse, cum nihil sit, suum ipse fallit animum. Gal. 6. sic fecit ille qui dixit: Stultissimus sum hominũ, nec est penes me intelligentia, nec didici sapientiam, nec sanctorũ scientiam cognoui, Prouer. 30. Qui sic se humiliauerit, exaltabitur, fiet sapiens in domino. Huc pertinet etiam illud. Hier. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua, sed in hoc glorietur, qui gloriatur scire et nosse me. Rom. 76. Volo uos sapientes esse in bono, et simplices in malo. 1. Corinth. 1. Quæ stulta erant secundum mundum, delegit deus, ut pudefaceret sapientes. Talis stultus etiam

etiam ipse Paulus factus erat, omnia enim referebat ad deum. Non tumebat sapientia mundi, omnia habebat pro stercoreibus & damno, propter excellentiam cognitionis Christi Iesu, Philippen. 3. unde ait: Nos stulti propter Christum. 1. Corinth. 4. Huc etiam refer si uoles & illa, Matthæi decimo octauo: Nisi efficiamini sicut pueri, nõ ingrediemini in regnum cælorum. & 1. Corinth. 14. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis.

XC VII.

Nemo usurpat sibi honorẽ, sed qui uocatur etiam à deo, tanquam Aaron. Heb. v.

Potestis singulatim omnes prophettare. 1. Corinth. xv.

De uocatione & docendi munere magna est hodie inter Theologos controuersia. Quidam omnibus liberum faciunt publicum docendi munus citra personarum respectum, quando nec deus sit $\pi\rho\sigma\omega\tau\omicron\lambda\acute{\iota}\omega\tau\eta\varsigma$. Vnde sacrotores, lanij, textores, rustici, & multi è plebeis, maxime qui sunt ex Anabaptistarum fãctione, docendi prouinciam sibi usurparunt. Sunt qui nullis licere contendunt, nisi uocatis. Et ij mihi rectissimo sentire uidentur. Nam quis probet illos idiotas temere sese ingerentes, agri culture exercande idoneo-

Citra uocationẽ nemo prædiat.

res quàm prædicandi officio? De quibus olim dixit dominus: Currebant, & ego non mittebam, & seduxerunt

Sua uocatio populum meum. Hier. 23. Sutores futuriam exercant. Agricola rus colant, ea enim est ipsorum uocatio. **serat.** Coriarij parando corio insudent, artoopi in pistrinum abeant, quisq; maneat in sua uocatione. Ne sutor ultra crepidas. Aut si uolent omnino prædicare, urgente zelo, uelut quandoq; iactitant, ad nationes pergant, quibus nondum prædicatum est Euangelion, aut domi do-

Cõcionator
debet esse
certus de
uerbo dei.

ceant familiam suam: modo certi sint se uerbum dei docere, ne suas salinas expuant, ne hominum traditiunculas & somnia spargant, ne adulteratam doctrinã prædicent. 1. Pet. 4. Si quis loquitur, loquatur ut eloquia dei: si quis ministrat, ministret tanquam ex uirtute, quã supeditat deus, ut in omnibus glorificetur deus per Iesum Christum. Deinde si uocentur ad publicum munus suffragijs ecclesiæ, tum licet illis libere prædicare Christum. Hæc dico, q̄ uiderimus Sathanam mille artificum suum uirus ubiq; euomere in ecclesia, ut nos rursus à sincèritate erga Christum in suas symplegadas retrahat. Quid non malorum sparserunt insipientes speromologi? quas non tragœdias commouerunt non uocati blacterones? Examinandi saltem erant prius præficiendi ecclesiæ, probandi spiritus num ex deo sint, an satis idonei suffiendi, ne citra respectum quiuis sycophantia doceat, & simplices oues seducat. Licet quidem omnibus Christianis docere, sed suos. Verum quis nos

Christianis
licet prædi-
care.

certos

ætos reddidit illos esse Christianos? quãdo multi luporũ ouinis pellibus tecti sunt. Quoties igitur scriptura docedi libertatẽ præscribit, nõ intelligit nisi pijs spiritu dei illustratis et uocatis, licere. Nã si quod dicit Paulus: potestis omnes prophetare, nisi ad Christianos? Quibus dicit Petrus: Vos genus electum, regale sacerdotũ, gens sancta, populus qui in lucrum accessit, ut uirtutes prædicetis illius, qui è tenebris uos uocauit in admirabilem suam lucem. 1. Pet. 2. quibus inquam hæc scribit nisi sanctis & credentibus? Et longe aliud agit Paulus. 1. Corinth. 14. quãdã ut cuius nebuloni blactrandi licentiam præbeat, uult omnia decanter & secundum ordinem fieri, nihil præcipitanter & tumultuarie. Nemo igitur docet nisi uocatus. Sed heu pudor, quãdã paucos habet hodie Germania uerè uocatos concionatores, potior pars per posticum ingressit sese. Dominus igitur addat nobis gratiam, ut rectè doceamus Ecclesiam suam per dominum nostrum Iesum Christum.

Vocati nũc
sunt pauci
in Germa-
nia.

XCVIII.

Neminem per uiam salutaueritis.

Lucæ. x.

Salutate uos osculo sancto. 1. Corinth. xvi.

Obserua Christum hoc loci non uetuisse Apostolis, ne quenquam perpetuo salutarent, nam id non charitatis atq; humilitatis, quæ præcipue inuolauit, sed fa-

N s stus &

Vocatio nō
deserenda.

stus & inhumanitatis uideretur argumentum. Verum hoc uoluisse ne uocationem desererent, aut commissum murus interrūperent, sed potius charitatis, quā fidei officia intermitterent. Potior enim est fides charitate, Seruicendum fratribus, sed post deum, ait enim: Primum querite regnum dei & iusticiam eius, Matth. 6. Salutandi fratres ex eate dei imperio. Cuius habes exemplum apud eundem Lucam præcedenti capite. Nam cum quidam uoluisset sepelire patrem, & postea sequi Christum, dixit illi Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnum dei. Et alius ait: Sequar te domine, sed permittite mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota aratro respexerit à tergo, aptus est regno dei. Ita hic quando præcipit, ne quem per uiam salutent, uult prædicatores negocium suum prosequi, & nullo impedimento remorari negociū Euangelij. Quasi dicat: Ecce ego mitto uos ad prædicandum, non ad salutandum, docendi prouinciam cōmitto non salutandi, pergite igitur, docete Israël, postea ubi negocium Euangelij exequi fueritis, salutandi locus erit, uocationi uestre nunc inseruite. Sic Helizeus seruo suo eundem salutandi affectū prohibuit, dum ad excitandum filium Sunamitidis mittit: Accinge lumbos tuos inquit, & tolle baculum meum in manu tua & uade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum, & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi, & pones baculum

Neminē p
uā saluta-
ueritis.

baculum meum super faciem pueri. 4. Reg. 4. Primum potiora exsequenda, deinde licet ad alia se quoq; ac cingere. Salute demaps quotquot uolueritis post uerbi ministerium, & ubi meum imperiū exsecuti fueritis. Sic iubet salutare domum, offerre pacem. Et Apostoli crebras salutationes intermiscent Epistolis suis, ne putetis Christianis non licere salutare amicos.

Salutare licet aicos.

XCIX.

Videte & caute à fermento Pharisæorum. Matth. xvi.

In cathedra Moyà sedent scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcumq; iusserint uos seruare, seruate & facite. Matth. xxiii.

Christus ubiq; abiicit doctrinas hominum & traditiones Pharisæas, inutiles ac pacificandas cōscientiis & ingratas deo. Matth. 15. Frustra me colunt docentes doctrinas præcepta hominum. Hic easdem quoq; prohibet inquit: Videte & caute à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, Lucæ. 12. fermentum eas appellans, nam uelut modicum fermenti totam consersionem fermentat. Galat. 5. ita quoq; doctrina Pharisæica corrumpit & euerit omnem sanam doctrinam, turbat conscientias, labefactat animas, & subuertit audientes. Porro illi sententiæ uidetur diuersa illa, quan-

Traditiōe hoim damnate.

Fermentū est doctrina Pharisæorum.

do aīs

do ait: In cathedra Moſi ſedent ſcribæ & phariſæi. Omnia ergo quæcunq; iuſſerint uos ſeruare, ſeruate & facite, ſecundum uero opera eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt. Non pugnant autem. Nam Chriſtus non iubet attendere Phariſaicæ doctrine, quam aliàs toties damnat, ſed ei, quam ex Moſe prædicant: quæcunq; ex lege Moſaica præceperint, ea oportet audire. Sedere enim in Cathedra Moſi eſt docere Moſis doctrinam. Nam non legimus Moſen externam cathedrâ inſtituiſſe. Sicut ſedere in Cathedra peſtilentiæ, eſt doctrinas dæmoniorum & erroris ſtabilire, peſtilentẽ doctrinam docere, ita ſedere in Cathedra Moſi eſt ipſum Moſen prædicare, qui ab ætatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus in ſynagogis per omne ſabbatum legebatur, teſte Iacobo Acto. 15. Vult dicere: Nolite in docentis perſonam deſigere oculos, ſed doctrinam ipſam conſiderate. Sedent enim in Cathedra Moſis ſcribæ et phariſæi, uerum quando in Moſis Cathedra ſedeant, et nõ in Cathedra peſtilentiæ, uos omnia, quæ iuſſerint ſeruare, ſeruate & facite, quidquid ex lege prædicarint, contemnendum non erit, obſeruate, ea tamen nolite ipſorum facta imitari. Sunt enim phariſæi hypocritæ, dicunt & nõ faciunt. Colligent onera grauiâ difficiliaq; portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterũ digito nõ lunt ea mouere. Vrgent legem & legis opera, ſed ipſi non attingunt, uidet illic non ſtabiliri traditiones humanas, ſed magis per totum caput damnari.

Sedere i cathedra Moſi.

Sedere i cathedra peſtilentiæ.

C.

Erit unus pastor & unum ouile. Io-
annis. x.

Seprabit oues ab hœdis. Ma. xxv

Multa hoc uerbū Christi: Erit unus pastor & unum ouile, sinisterrime interpretantur p̄ cōmuniōne omnū gentū. Quasi Christus dicat: Ante seculi consummationē oēs gentes coiuras in unā fidē, ecclesiam, religionē, rempublicā, ut non sint diuersi principes, tot sectarum discrimina, tot cultus & ritus sacrorū, tam diuersi mores & uarietas rerum, unus sit futurus rerū oīm status, una conditio oīm hoīm, qui sub cœlō degunt. Aut q̄ in fine seculi sint oēs hoīes in unū æternæ uitæ locū in ualle Iosaphat conuenturi & simul gauisuri. Abutuntur & hodie hoc loco præpostere sanguinarij nostri prophetae, qui propterea iugulādos persuadent principes ac magistratus, ut fiat unum ouile, una rerum administratio, æqualitas inter oēs. Sed hi uniuersi toto errant cœlo, nihil enim horū oīm dixit Iesus: Nunq̄ fiet unus status rerū omnū, semper erunt mali & boni, semper infelix lollium & steriles dominabuntur auenæ, generatio prauorū non desitura sst. Veluti ab initio mundi semper fuerunt bonis mixti mali, ita usq; ad finem non desituri sunt prauis & pertinacis, adde q̄ extremis tem-
Mali et bo-
poribus, quando illi somni ut rerum immutationem ni semper
in trāquilliozem statum, sient tempora multo periculo erunt.
siora

Separatio
electorū ab
impijs.

Messis est
cōsumatio
seculi.

Vna eccle-
sia iudeo-
rū & gen-
tium.

iosiora & homines pessimi, teste Paulo. 2. Timoth. 3.
At in consummatione seculi seperabuntur pij ab impijs
ne sint magis commixti. Et uelut oues segregat pastor
ab hœdis, ita electi segregabuntur à peruersis. Dicit e-
nim rex his qui à dextris sibi erunt: Venite benedicti
patris mei, possidete regnum paratū uobis ab exordio
mūdi. Tunc quoq; dicit & his qui à sinistris erunt: Di-
scedite à me maledicti in ignē eternū, qui paratus est di-
abolo et angelis eius. Vbi nunc manet Schœrmerorū
nostrorū unū ouile? Aut si nō satis facit tibi unus locus
adhibe & totum caput Matth. 13. & satis doaberis nū-
quam defuturos malos & bonos, triticū & zizania,
quæ in messe, id est, in fine seculi colligentur ab angelis.
Zizania & eos qui parant iniquitatem mittent in cam-
inum ignis, ibi erit ploratus & stridor dentium. In sum-
ma, in fine seculi (quando illi unum ouile putant futu-
rum) uenient angeli & separabunt malos de medio ius-
torum & c. Igitur quandiu mundus hic perdurabit,
non erit tale ouile, quale multe somniarunt. longe ali-
ud dicit Christus, nempe. Ex iudeis & gentibus unam
Ecclesiam futuram, dicens: Ego sum pastor ille bonus,
& cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut no-
uit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam
pono pro ouibus. Et alias oues habeo, id est, electos ex
gentibus, quæ non sunt ex hoc ouili. Non iūdei, ad
quos specialiter missus sum, non habent promissiones
dei, alieni sunt à republ. Israël, non sunt conclusi sub
lege

lege, illas quoq; oportet me adducere, scilicet per Euangeliū & promissiones uitæ, quæ modo disperse sunt nō habentes pastorem. Et uocem meā audiēt, & fiet unum ouile, id est, una ecclesia, una fides oīm credentū ex Iudæis & gentibus, unū pastorem Iesum Christū agnosens, & hoc ideo, quia uocem meam audierūt. Hoc uerbum uidetur postea clarius exponere Euangelista. Nā cū Cayphas dixisset: Expedit ut unus homo moriatur pro populo, addit Ioannes uelut priora interpretans: Hoc à semetipso non dixit, sed cū esset pontifex anni illius, uaticinatus est, quòd Iesus moriturus est pro gente, & non tantum pro gente uidelicet Iudaica, sed ut filios dei, qui erant dispersi, congregaret in unū. Ioan. 11. Quid hoc aliud quàm quòd Christus sua morte & Euāgelij prædicatione omnes electos, quibuscuq; tandē regionibus dispersi essent, congregaret in unum spirituale corpus, cuius ipse caput & pastor esset, in unam fidē, in unam Ecclesiam, & in unum ouile. Hoc idem Paulus dicit Ephes. 2. Vos quondam gentes in carne, eratis sine Christo, ab alienati à testamenti promissionis, spēs non habentes, deoq; ærentes in mundo. Nunc autem per Christum Iesum, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi. ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisq; scilicet Iudæis & gentibus unum scilicet ouile, & interstitium mæcrie diruit &c. Hæc communio facta est post spiritus sancti promissionem, quando Euangelion prædicatum est

Erit unum
ouile.

Vnū ouile
qñ factum.

est omni creatura. Gal. 3. In Christo Iesu nō est Iudaeus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus ac foemina. Omnes enim unum estis. & Ephes. 4. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus deus & pater omnium, qui est super omnia & in omnibus uobis. Col. 3. Vbi non est Græcus & Iudaeus, circūcisio & præputiū, barbarus, Scythia, seruus, liber, sed omnia in omnibus Christus. 1. Corin. 10. Vnum corpus multi sumus. Hæc est germana sententia uerborū Christi. Cæteras interpretationes uelut abortiuas & uirulentas fuge.

C I.

Requieuit deus die septimo ab omni opere quod patrarat. Gen. ij. Pater meus usq; mō operat̃. Ioā. v.

Scriptura
se nobis ac
commodat.

Scriptura sacra propter nos scripta est, inquit Paulus Rom. 15. Ideoq; se nobis accommodat, & ad captū nostrum format, & in deo quandoq; humanos affectus exprimit, ut formet ingenium nostrū, & ad se attrahat ut dei benignitatē imperscrutabilē expendamus, discamus, atq; intelligamus, qui se nobis accommodat, noster fit, hominem induit, mores & affectus nostros sibi fingit, omnia nostri causa facit, ut apprehendamus eū. Ad

Deus requi
escit.

istū modū ἀνασχετότατος etiam hic se format cum inquit Moses, deum requieuisse ab uniuerso opere suo, id est, expressit nostra studia, qui post diutinum laborē

quiesci

quiescimus aliquando à labore, desijt à condendis crea-
 turis, satis fuit isthæc condidisse, non addidit nouū cœ-
 lum nouum mare, aliud firmamentum, aliam terram,
 alia animantia: sed ista quæ condiderat, benedixit, &
 cuiq; creaturæ suam naturam, nomen, ingenū, & opus
 indidit, ipseq; uerbo suo, quod est sapientia dei, uniuersas
 moderatur & conseruat. Ab ista diuina dispensatio-
 ne habet suas leges, officia, terminos, omnes creaturæ.
 Et ut Paulus Atheniensibus prædicat, per ipsum uiui-
 mus, & mouemur, & sumus. Acto. 17. Ex illo, & per
 illum, & in illum omnia, Roma. 11. Indidit naturæ suæ
 ordinem. ipse est naturarum dux, rector & magister,
 ipse agit naturas omnium creaturarum. Non cessauit à
 mouendis creaturis & agendis rerū naturis, sed desijt
 à condenda fabrica quam patrauerat, non aliam terra-
 rum molem priori superaddidit, non aliud firmamen-
 tum adiunxit, non alios angelos creauit, hominem quæ
 fecit, auxit, et crescēdi naturam in seuit. Vnde ait Chri-
 stus: Pater meus usq; modo operatur, id est, non cessat Pater opes
 creaturam suam regere, generare, multiplicare. Non ratur.
 uult creare alium mundum, homines, pisces, aquam, stel-
 las, angelos: ab isto opere quicuit, sed ab conditis admi-
 nistrandis non quiescit, sed sine cessione operatur &
 curat res. ut etiam capillus de capite nostro non cadat si-
 ne patre deo. Iam uides non pugnare istos duos locos.
 Requicuit enim deus ab nouo mundo, cœlo & c. condē-
 do, uerum ab regendo, non desijt, sed continuo admini-
 strat,

strat & gubernat uniuersas creaturas. Alioqui neq; ego, nec tu esses. Psal. 107. Dant te illis colligent &c.

CII.

Non dormitat qui custodit Israël.

Psalmo. CXX.

Exurge, quare obdormis domine?

Psalmo. XLIII.

Dormire
quod dicitur
dominus.

Dormire dicitur dominus, tropo scripturæ, quæ tentat nos afflictionibus, et dissimulat ac subtrahit ad tempus auxilium, tarde subuenit, non curat nos, abscondit uultum & bonitatem suam aliquandiu. Rursus uigilare dicitur, quando suam opem atq; presentiam manifeste demonstrat, defendendo electos suos, & malos uindicando. Non dormit uere, sicut solet homo, sed nobis dormire uidetur, quando tentamur. Et talis est nobis dominus qualem credimus. Oculi misericordiam, adfligit, mortificat, deducit ad inferos, auertit faciem suam a nobis, & tum nobis dormire putatur, qui uigilat perpetuo, derelinquit ad tempus, ut credentes temptationum pællis exercitati, manifesti fiant, ut fides nostra probetur. Quando igitur sancti dei homines ad deum clamant, ut euigilet, hoc rogant, ut deus clementius eos respiciat, e temptationibus eripiat, ne succumbant. Alioqui non dormitat, qui custodit Israël. Psal. 32. Oculi domini super metuentes eum, ad eos qui sperant in misericordia eius. Et Psal. 33. Oculi domini erga iustos, et aures eius ad clamorem eorum. Qui igitur semper

per

per respicit timentes, non potest non semper uigilare,
sanctus est uigil, Daniel. 4. non obdormit.

CIII.

Statutum est hominibus semel mo-
ri. Hebræ. 1X.

Omnis qui credit in me, non mori-
etur in æternum. Ioan. XI.

Priori parte Conciliationum nostrarum diximus de
triplici morte: Vna corporis, cui subiacent uniuersi ho-
mines: altera animæ, q̄ peccantibus imminet: tertia æter-
na, ea est maledictorum, idq; satis superq; fulcitur
est ex quinto capite Ioannis. De prima loquitur Apосто-
lus, Hebræorum. 9. Quatenus illud manet omnes homi-
nes, ut semel moriantur: post hoc autem iudicium, id
est omnes semel defungentur secundum corpus, ut
morte naturæ concordant, nemo est, qui non factu succum-
bat, aut mortem effugiat, & post hanc mortem erit iu-
dicium. At Christus Ioā. 11. de morte æterna dicit, quæ
impietatis stipendium est, cum inquit: Omnis qui cre-
dit in me, non morietur in æternum, id est mors non in-
commodabit electis, non absorbebit omnino, sed euo-
met rursus in uitam longe meliorem atq; diuturniorem.
Ioan. 5. Amen amen dico uobis, qui sermonem meum
audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam,
& in condemnationem nō ueniet, sed transibit à morte
in uitam. Et Ioannis. 11. Ego sum resurrectio & uita,

Morimur
omnes.

Pij non mo-
riuntur.

Mors
somnus.

qui credit in me, etiam si mortuus fuerit uiuet. Mors pi-
orum somnus est suauissimus & transitus ad diu exopta-
tam uitam, æternam scilicet hereditatē. Moriemur igr-
tur omnes corpore, at non anima & spiritu. Pij enim
uiuent in æternum. Mors corporis communis est omni-
bus, mors animæ tantum impijs.

CIIII.

Iustus in fide sua uiuet. Abac. II.

Hoc fac, & uiues. Lucæ. X.

Nemo iu-
stus, nisi fi-
delis.

Vt nemo iustus, nisi fidelis, qui uere credit in deum
patrem per dominum nostrum Iesum Christum, id est,
qui non fudit suæ sanctitati, suis meritis, iusticiæ, natui-
tati, sapientiæ, operibus: sed in deum sperat, nomen dei
inuoat. Ita nemo uere uiuit, nisi iustus & credens. Et

Nemo uiuit
nisi iustus.

nemo iustificatur & uiuit ex ullis operibus legis, sed ex
sola fide, uelut omnis sacra scriptura plenissimis uerbis
prædicat. Præterea nemo obseruat & implet legem, ni-
si solus iustus, id est fidelis. Iusticia dei & fides est uita.
Infidelitas autem mors est. Et Christus non remittit le-
gis peritum ad operum iustificationem. Non enim di-
xit: Si non occideris, iustus eris corâ deo: sed ad fidem,
hoc est obedientiam uerbi sui inuitat, & iubet diligere
dominum ex toto corde, anima, mente, uiribus: quod ni-
hil aliud est quam intentum esse in deum, fidere deo, in-
niti deo. Nemo enim diligit deum toto pectore, nisi ue-
re pius & fidelis. Hoc fac, id est, obedi dei imperio, di-

Hoc fac &
uiues.

lige ex

lige ex animo, sincere, non in hypocrisi, spera in domino, non in tua iusticia, & benefac egenti, & saluus eris. Et tribuitur hic fidei iustificatio æque atq; Abac. 2. cum ait uir dei: Iustus in fide sua uiuet, id est, uita, salus, & sanctificatio iusti ex fide sua est, non ex ullis meritis. At si uoles omnino urgere Christum operibus tribuere iustificationem. Respondeo: Deum non respicere ad laruas externorum operum, sed in abyssum cordis in fidē. Iesaiæ undecimo, Hieremiæ quinto. Si cor fuerit mundum, pura sunt omnia. Titum primo. Mundis omnia munda. At si oculus malus fuerit, totum corpus tenebrosus erit. Matthæi. 6. Cor est radix operum, & iuxta cor iudicat deus. Adde quod lex spiritualis est, & nos carnalis, nec uult carnaliter impleri, sed spiritualiter: adfectus & cor ipsum exigit, nō manum tantum, id est externum opus. Igitur nemo implet legem, nisi spiritualis, id est, uere fidelis, iustificatus fide: ideoq; fide iustificatur homo, & bonus bona agit. Arbor bona gignit fructus bonos, fructus sapiti sunt argumenta fecundæ & bonæ arboris, quæ arborem nihil reddunt meliorem. Si ex opibus est iusticia, frustra Christus mortuus est, Galat. 2. nihil opus haberemus gratia, si opera nostra iustificarent nos inopes, at quia nihil possumus ex nobisipsis, gratia opus est.

C V.

Lex ministra mortis. II. Cor. III.

○ 3

Mano

Mandatum eius uita æterna est. Ioannis, XII.

**Lex quid
operetur.**

Per legem est cognitio peccati, Roma. 3. id est lex reuelat animi morbum, & transgressoribus maledictionem indicat, Deut. 27. Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut opere perficiat. Lex non iustificat, nec est data diuinitus dispositione angelorum, ut sanctificat perfecte, Hebræ. 7. sed dei uoluntatem & beneplacitum indicat, quid dominus requirat à nobis, quid non. Deinde mortem minatur, si quis negligat aut contemnat legem. Hoc agit Paulus, cum ait: Lex est administratio mortis, hoc est lex uniuersa nostra condemnat, & reos agit nos, deinde occidit quoque, non uiuificat, quod est spiritus officium, non sanat, non erigit, non consolatur, sed territat, trepidare facit, ad desperationem adigit, iram operatur, & mortificat, agit nos in crucem, mortem, infernum. Christus uero, Ioannis duodecimo, non loquitur de lege, sed de mandato sibi à patre suo cælesti delegato. Non misit deus pater Christum filium suum, ut condemnet mundum, sed ut seruet, gratiam patris annunciet, Euangelium, id est, remissionem peccatorum prædicat. Iesaiæ. 61. Luc. 4. Istud nunciū, qui fide arripuerit, seruabitur in æternum, iuxta illud: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Marc. 16. Et Euangelium est potentia dei, ad salutem omni credenti, Rom. 1. Euangelion itaque est uita

est uita aeterna, non lex. Et Christus missus est ut sanet non occidat. Querat quod perierat : hoc praecepit illi pater, ad hoc misit eum pater. Aliud igitur est lex, aliud Euangelium. Lex occidit, Euangelium uiuificat, de quo aliàs abunde dictum.

CVI.

Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt. Gala. v.

Nemo carnem suam unquã odio habuit. Ephes. v.

Crucifigere carnem, est mortificare ueterem hominẽ cum concupiscentijs suis, abnegare semetipsum, poenitentiam agere, exuere corpus peccati, mori peccato, ut in nouitate uitae ambulemus, & iusticiae uiuamus. Qui enim in carne sunt, deo placere non possunt. Et debitores sumus non carni, ut secundum carnem (quae est natura, ratio & ingenium hominis) uiuamus. Nam si secundum carnem uixerimus, moriemur, Roma. 8. Quod si spiritu facta corporis mortificauerimus, uiuemus. Qui Christum induerunt, mortui sunt carni, abrenunciauerunt carnalibus desiderijs & mundi delicijs. Et caro aliàs semper pro ueteri homine sumitur, id est, pro eo quod est homo, quantus quantus est, natura et libero arb. At in Ephesijs metaphoricis pro uxore capitur, quod sit os de osibus, et caro de carne, Gen. 2. et iam non sint duo, sed una caro. i. unũ corpus. Uxores uero non crucifigendas, Caro quid significat potissimũ. Caro pro uxore.

hoc est habendas odio, sed amandas & tolerandas monent apostoli. Qui enim diligit uxorem suam, seipsum diligit. Nullus enim unquam naturali ingenio suam ipsius carnem odio habuit, imò enutrit ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiam. Ephes. 5.

CVII.

Non acceperunt promissiones. Hebræor. XI.

Affecuti sunt promissiones. Ibidē.

Nolo rem per se non difficilem multis uerborum am-
bagibus reddere obscuriorem, uelut non pauci sacre
solent, qui ut soli uideantur sapere, & rem acutissime,
non perstringunt id, quod scribunt paucis uerbis, sed
longis anfractibus, magno lenocinio uerborum, sese qui
pedalibus, & ad gloriam excogitatis sermonibus exor-
nant, & rhetoricantur mirum in modum, quos ego non
probo. Veritatis oratio debet esse recta & simplex, non
confusanea & perplexa, aut eminentia sermonum splen-
dens, sed perspicua, facilis integra. O quam multos uidi,
qui ex musca elephantem, & ex tenui cumulo magnam
producant olympum, sed quam commode uideant ipsi.
Si ueritas multitudine & furo uerborum constat, & non
potius simplicitate aut rectitudine, paucos reperies re-
ctos ueritatis professores. Ego quod duobus uerbis pos-
sum explicare non longa garrulitate expediam, sint alij
uerbosi, et ære dodoneo loquaciores, ego quod sentio,
breuibus

breuibus dicam, nisi ubi summa neccitas coegerit lo-
quacitatem. Apostolus igitur, ut ad rem accedamus, hoc
agere mihi uidetur, Abrahamum, Isaacum & Iacobū
non accepisse promissiones, hoc est, rem promissam aut
promissionum executionem, que tamen temporalis fuit,
sed tanū credidisse promittenti deo. Nam deus pollici-
tus est Abrahæ & semini eius terram Chanaam, Gen.

12. & 15. uerum promissioni non fecit executionem, nō Patres non
prestitit promissā terrā. Et ut inquit diuus Stephanus, acceperunt
non dedit illi hereditatem in ea, ne uestigū quidem pe- pmissione.
dis, & repromisit illi eam se daturū possidendā, & se-
mini eius post ipsū, cū non haberet filiū, Acto. 7. Expe-
ctauerunt igitur patres promissionem, crediderūt salu-
tarumq; & confessi sum, se hospites atq; aduenas esse
in terra, Heb. 11. sed rem promissam tanū fide possede-
rūt, non re ipsa. Sicut nos nūc tantum per speculum in
enigmate uidemus deū, tūc autem facie ad faciē. 1. Cor.
13. uidebimus eum sicuti est. 1. Ioan. 3. Ita illi promissio-
nē audierūt, sed rem promissam, id est, hereditatē ter-
re Chanaam non acceperūt nisi enigmaticos. Vera pro Promissio
missio, de qua nobis sermo, uita est eterna, hereditas cœ uera est ui-
lestis patriæ, nouæ Hierusalem, quam in fine seculi ta eterna.
mutuo omnes sancti possidebimus & hereditabimus,
quod deus de nobis melius quiddam prouiderit, ne sine
nobis consummarētur, qui fide defuncti sunt. Itaq; illæ
promissiones spirituales in hoc seculo non exequentur
plenissime, sed in futuro, id est, post hanc uitā in consum-

Promissio-
nes multi-
plicis.

matione seculi, tum possidebunt uere terram fluentē mel-
le & lacte, quæ est eterna beatitudo, & sine fine gau-
dium & regnum omnium seculorum. Vt intelligas plu-
res esse dei pollicitationes. Vna est promissio terræ Cha-
naan, quam Abraham, Isaac, Iacob nõ acceperunt in se,
uelut paulo ante memini, de hac ipsa loquitur Apo-
stolus cum inquit: iuxta fidem mortui sum hi omnes,
cum non accepissent promissiones, sed procul eas ui-
dissent, & credidissent &c. Acceperunt tamen eam
in filiis Israël successoribus suis, ut abunde totus li-
ber Iosua testatur, & huc pertinet locus Ezechielis
tricesimo tertio: Vnus erat Abraham & hereditate pos-
sedit terram, id est, in filiis suis possedit, aut per fi-
dem. Alia est spiritualis promissio, qua electis dei,
id est, credentibus uita eterna est promissa ab eterno,
Ioannis sexto: Omnis qui uidet filium dei & credit
in eum, habebit uitam æternam. Hanc promissionem
ante diem iudicij nemo perfecte accipiet, tum enim erit
resurrectio iustorum ad uitam immortalem & indue-
mus incorruptibilitatem. Tertia est priuata & singu-
laris promissio, qua etiam priuatim priuatis factæ sunt
aliquot pollicitationes, ueluti Dauidi promissum est re-
gnum Iudæ, 1. Regum. 13. & 16. Actor. 13. Ezechie
regi Iuda sanitas, 4. Regum. 20. Gedeoni, quod libe-
raturus esset Israël de manu Midian, Iudicum. 6. Ba-
rach quod oppressurus esset Sisseram ducē exercitus
regis Chanaan, Iudicum. 4. Samsoni, quod esset Israël
lem cre-

lem crepturus de manu Philistinorum. Iudicum. 13. & istas promissiones affecti sunt, deq; illis loquitur Apostolus, & probat quod sanctos viros, quibus factæ sunt tales promissiones, nominatim recensuerit, ut intelligas aliquot priuatas & singulares promissiones accepisse, quæ fuerunt temporales et bonorum huius terræ. Rursus aliquot promissiones non accepisse, & istæ fuerunt spirituales & æternorum bonorum, quæ in fine seculi uere possidebimus, sic providente deo, ne sine nobis cõsummarentur sancti, id est, perfectionem acciperent, et ante nos in regnum dei cœlestemq; gloriam ingrederentur, ut communi gaudio & felicitate perfrueremur. Expende totum caput diligentissime, & uidebis conciliationem hanc nostram non esse falsam.

CVIII.

Non bibam post hac ex hoc fructu uitis, usq; in diem illum, cum bibam illud uobiscum nouum in regno patris mei, Matt. xxvi.

Comedimus & bibimus unà cum illo, posteaquã resurrexit à mortuis, Actorum. x.

Christus relicturus hunc mundum, & iturus ad patrem, hoc est subiturus mortem pro nobis, ut pararet nobis regnum ante supplicium suum, cœnam dominicã instituit

instituit & ualedixit suis discipulis, bibitq; unã cum illis nouissimum haustum, priusquã manifestaret resurrectionem suam, & declararet se uerum & potentem dei filium. Dixitq;: nõ bibam posthac uinum, donec resurrexero, et regnum spirituale, quod est regnum oĩm seculorum, aspiciatũ suero, tum iterum bibam uobiscũ.

Regnum Christi à resurrectione cepit.

Christus ingressus est regnum patris, id est, declaratus est filius dei cum potentia, ex eo quòd resurrexit à mortuis. Rom. 1. Ante resurrectionem, id est, glorificationẽ eius non erat planẽ manifestum ipsum esse naturalem dei filium. Resurrectio ipsius à morte prodidit eius diuinitatem. Voluit igitur dicere: Non edam et bibã post hac uobiscum in hoc mortali, quòd circumfero, corpore, expediam prius patris uoluntatem, crucifigam, sepeliar & resurgam, deinde post diem illum regni mei et resurrectionis, bibam rursus uobiscum. Vnde legimus ipsum postquam resurrexit sepius manducasse cum apostolis. Luc. 24. Ioan. 21. Hinc etiam Petrus ait se comedisse & bibisse cum eo à resurrectione mortuorũ. Porro nouum uidetur dicere, quòd post resurrectionem iam nouus sit factus & immortalis, qui prius mortale hominẽ circumferebat, & caro factus erat. At si quis uelit ad spirituales manducationem in regno dei, id est, ecclesia electorum referre, quid ad me?

Christus edit à resurrectione.

CIX.

Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit

descendit è cœlo filius hominis
qui est in cœlo. Ioan. III.

Pater quos dedisti mihi, uolo, ut u-
bi sum ego, & illi sint mecum, ut
uideant gloriã meã. Ioan. XVII.

Alter locus prioris interpretis est, ideoq; nihil pu-
gnat, Christi sumus & cum Christo quotquot credimus
in nomen eius. Vbi sumus congregati in nomine eius, i-
bi est ipse in medio nostri, Matth. 18. Caput noster est, Per Chri-
nos ipsius corpus & membra. Ipse in cœlis habitat, stum est no-
& nostra conuersatio in cœlis. Philipp. 3. Sumus conci- bis aditus
ues sanctorum, & domestici dei, Ephes. 2. idq; per do- ad patrẽ.
minũ nostrum Iesum Christum, non ex nobisipsis, aut
nostra iusticia. Ipse descendit in nostram infirmitatẽ &
nos secum euexit. In ipso ascendimus, & sine ipso non
est nobis uia aut transitus ad cœlum. Ioann. 14. Nemo
uenit ad patrẽ nisi per me. Nihil emeruit nobis patrẽ,
quã Iesus Christus filius dei. Nihil cõciliat nos patri,
quã sanguis domini nostri Iesu Christi. Nihil cœlum
nobis aperuit, qua solus Iesus. Ipse spiritu sancto nos su-
perinduit, qui facit uos unum cum ipso. Eundem enim
spiritum effundit in nos, ideoq; unus spiritus, una fi-
des, unus baptismus, nos ipsi unum, & unum corpus effi-
cit. sic alibi dixit: Iterũ ueniam & assumam uos ad me
ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis, Ioã. 14. Licet corpo-
re absi

re absumus à regno cœlorum, spiritu tamen semper cū deo uiuimus. Christi spiritus, qui in nobis est, trahit nos ad se: non ascendimus ad regnum cœlorum nostris meritis & uirtute, sed per dominū nostrū Iesum Christū. Itaq; ubicūq; terrarū egerimus, dominus erit nobiscū, quemadmodum sanctissimus ille citharœdus cecinit: Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero ad infernū ades. Psalmo. 138.

CX.

Peccati eorum non recordabor amplius. Ierem. xxxi.

Non exhibis illinc, donec persolueris extremū quadrātē. Matt. v.

Præsens uita ac seculum ferendi, plantandi seminandiq; tempus habet: in altero autem seculo demetendum erit. Nam quicquid homo seminauerit, hoc & metet. Qui seminat per carnem suam, de carne metet corruptionem: sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet uitam æternam, Gal. 6. Messis enim erit consumatio seculi interprete Christo, Matth. 13. Tum qui bona fecerunt & seminauerunt, ibunt in uitam æternam: qui uero malos fructus produxerunt, in ignem ibunt æternū, Ioan. 5. Viuentibus in hoc seculo pœnitentia congruit, emendandiq; olei facultas. In altero seculo credentibus corona uitæ reddetur. Hieremias itaq; de nouo testamento in Christo Iesu reuelando prophetat, in quo omnibus ui-

uis &

uis & in dominũ sperantibus iniquitas remittetur. Christus uero de messe loquitur, in qua impij, crudeles & immites detrudẽdi sint in gehennã. Nouum testamentũ est remissio peccatorũ per sanguinem Christi: pertinent ad nouum testamentum, qui pœnitentia acta uere resipuerunt, dolentq; de omnibus iniquitatibus suis, & inuocant nomen domini, id est, credunt in nomen unigeniti filij dei, credunt sanguine Christi se purificatos & resurrectione iustificatos, Rom. 4. Mortuus enim est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationẽ nostri, hoc agit propheta Ieremias cap. 31. & Apostolus Hebr. 3. ubi lege. At qui non pœnitent, nõ credunt, ij non accipient remissionem peccatorũ, sed ibunt in ignẽ æternum. Qui crediderit, saluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur, Marci. 16. Ioan. 3. Et Christus Matth. 5. & .13. hoc agit, si non remiseras fratri tuo, nõ recipies remissionem, sed æterno torqueberis, & uermis tuus non morietur, Iesa. 66. Promissa est iusticia & peccatorũ remissio solũ pœnitẽtibus, Ierem. 13. Ezech. 18. 33. Mat. 3. Sup incredulos manet ira dei. Ioan. 3.

CXI.

Non ueni uocare iustos sed peccatores. Matth. ix

Longe à peccatoribus salus. Psalmo, CXVIII.

Christus induit carnem, id est, factus est homo, ut adnunciaret

Christus renunciat nobis remissionem peccatorum, ut ad se alliciat peccatores. non uenit ad perdendum animas hominum, sed ad seruandas, Luc. 9. predicat igitur poenitentiam in remissionem peccatorum. Vocat peccatores ad se, id est quos premit conscientia male sibi conscia, & istos uult resocillare, Matth. 11. Sani enim non opus habent medico, Mar. 2. Quod uero propheta inquit salutem longe abesse ab impijs, non intelligit peccatores poenitentes, aut se ipsos agnoscentes & misericordiam implorantes, sed de his loquitur, qui sunt impij, increduli, & inquieti anima & conscientia, qui blasphemant deum, nec audiunt uocem eius, uelut ipse rationem subijcit. Longe ab impijs salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt. Non quia peccauerunt (Non est enim homo super terram, qui non peccet. 3. Reg. 8.) sed quia uerbum tuum abiecerunt, & iustificationes tuas, siue statuta, quibus credentes iustificas, non exquisierunt, non intelligunt & non requirunt deum, non sperant in deo salutari suo, non inuocant nomen domini. Ideoq; longe abest ab illis salus, & hereditas caelestis patriae. Ipse enim dixit: Qui me contemnunt, erunt ignobiles. 1. Reg. 2.

CXII.

Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.
Prouerbior. XXII.

In praec.

In præceptis patrum uestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis &c. Ezech. xx.

Qui uolunt ex isto loco Prouerbiorum Salomonis *Contra humanas traditiones, quas alioqui dānat uniuersa scriptura, confirmare, manifeste labuntur, & idem ex propheta Ezechiele erroris conuincuntur.* In regno huius mundi audiendi sunt homines. At in regno spiritali solus deus magister & doctor est, Matth. 23. Nihil docendum in ecclesia Christianorum, quàm solū dei uerbū. In cuilibus rebus aliud est iudicium, in illis opus est legibus & ratione humana. Aliud agit Salomon, nempe ne per auariciæ studium arripias, quæ tui iuris nō sunt, nec ad hereditatem tuam pertinent, ut sorte tua contentus, relinquant uniuersū quod suum est, ne per tyrannidem transferas priscos limites, & omnia uelis ad te uel aut iniuria rapere. *Limites nō transferēdi* Estq; hæc sententia ē Mose scripta, ubi sic legis: Non transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam dominus deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam, Deut. 19. Propheta autem Ezechiel, quia uidit patres Iudeorum dereliquisse legem dei, & in studijs suis & gentium abominationibus ambulasse, dixit ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum uestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini. Ego dominus deus uester, in

ster, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea. Et sabbata mea sanctificate, ut sit signum inter me & uos, & sciatis, quia ego sum dominus deus uester & c. id est, impietatem patrum nolite imitari, sed potius dñm deum uestrum audite, & benefaciet uobis.

CXIII.

Charissimi, non præceptum nouum scribo uobis, sed præceptum uetus, quod habuistis ab initio. I. Ioan. II.

Rursum præceptum nouum scribo uobis. Ibidem.

Vetus præceptum. Lex de diligendo proximum, nunc nouum, nunc uetus præceptum ab apostolis appellatur. Vetus autem dicitur, quòd iam olim multis retro seculis & patribus & prophetis traditum sit, deinde etiam cordi inscriptum digito dei. At nouum propterea dici uidetur, quòd nouis, id est renatis ex aqua & spiritu, & iuxta nouum hominem uiuentibus sit datum. Deinde nouum est, quia à Christo datur, & in corda scribitur. Vel nouum dicitur, quia innouatur et nouo populo, id est Christianis repetitur, quòd iam pharisaicis constitutionibus antiquatum deciderat. Nam quis fuerit amor proximi in Iudæorum natione, satis perspicuum erit, si quis diligentius exatit quintum caput Matthæi, simulatac-

rat dilec-

rat delectio, & tantum externa hypocrisis, corde, odio & inuidia, æde, dolo atq; iniuria madenti, ob id repetit ueterem legem, & nouam uocat, nō quòd omnino noua sit, sed quòd in nouatione haberet opus, sicut Deuteronomium dicitur secunda lex, non quòd sit altera à priore: sed quia rursus repetitur filijs Iudæorum, quorum patres in deserto conciderant.

CXIII.

Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit &c. Matt. viij. Lu. xi. Clamauerunt, & non erat qui saluaret, ad dominum, & non exaudiuit eos. Psalm. xvii.

Abundat scriptura promissionibus diuinis, quibus petentibus polliantur sua uota & petitiones exaudiri, sed ijs tantum, qui corde recto quæerunt dominum, qui non hypocrisi orant, & labijs strepunt tantum. Deus enim omnipotens diues et uerax est, præstat quod promittit, non fallit, pollicetur autem pœnitentibus & sperantibus in eum exauditionem, propterea reijcit hypocritas, qui tempore tribulationis ad ipsum confugunt, non tanquam patrem, sed uelut horrendum iudicem, et diuntur suis opellis ut cunq; simulatis placere student. De quibus Dauid Psalm. 77. Cum occideret eos, tūc exquirebant eū (alias nunquā inuocaturi) & reuertebantur, &

Oratio fidelis exauditur.

Hypocritæ non audiuntur.

diluulo ueniebant ad eū. Et dilexerūt cum in ore suo⁹ lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles fuerunt in testamentis eius & c. Non audit impios, quantumuis simulent pietatē, & multiplicauerint precēs. Solum cor intuetur, non ba-
tologiam. Hierē. 5. Domine oculo tui fidē respiciunt. Igitur Moses recte hos locos interpretatur, Deute. 4. Cum quæsieris dominum deum tuum, inuenies eum, si tamē toto corde quæsieris, & tota anima tua, cum tribulatus fueris & c. Fidei oratio penetrat cælos. quidquid ex fi-
de non fit, peccatum est, Roma. 14. Ita interpretare simi-
les locos, Et 1. Ioā. 5. Hæc est est fiducia quam habemus apud deum: quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos & c.

XVI.

Dominus ipse est deus in cælo sur-
sum, & in terra deorsum, & non
est alius. Deuter. IIII.

Sathan deus huius seculi. II. Corin-
thi. IIII. dicitur.

Deus unus. Unus est deus uerus & omnipotens, qui creauit &
moderatur uniuersa, hic est dominus cæli & terre, om-
nia subiecta sunt pedibus eius, nihil est in cælo & in
terra cui nō potentissime dominetur, ipsius est regnum,
potentia, & gloria, ipse est primus & nouissimus, &
omnis

omnia in omnibus. Quòd uero sunt qui dicuntur dij, ueluti iudices & doctores, non sunt uere dij, sed per denominationem, quemadmodum prima parte Conciliationum nostrarum retulimus. Ita Sathan non est uere deus, quia ne tantillum poterit sine deo cœli & terræ seruus est alius, & ad nutum ipsius regitur. Dicitur autem deus huius seculi & princeps, non quod sit uere deus huius mundi: sed quia mundus relicto deo uiuente, seruit diabolo & cupiditatibus suis obsequitur, recte dicitur deus huius seculi. Id enim deus noster est, quod à nobis colitur, cuius uoluntati obtemperamus, & cuius studia sectamur. Iam quando peccatis seruimus, uoluptati operam damus, Genio indulgemus, et egregie aramus uentrem, ipse uenter deus noster est. Si auariciæ studemus, et amulandis opibus inhiamus, Mammon deus noster est. Vnde & Paulus auariciam uocat idololatriam, id est idolorum & alienorum deorum cultum, Coloss. 3. Et auarum simulachrorum cultorem. Ephes. 5. Ita Sathan deus & princeps dicitur, quod seruiat ipsi mundus, & se mancipauerit ei, dum facit quæ carni & menti libent, conuersatur in concupiscentijs carnis, non facit legem dei uiuentis, sed declinat ad sua desideria. Fortis armatus est, at deus noster multo fortior est. Caro semp fingit deos alios quos adorat, non uult uiuentem deum adorare, nisi mortificetur spiritu sancto, & quos sibi fingit, non sunt uere dij, sed opera manuum hominum, aut demonia, sic olim gentes plurimos sibi constituerunt deos

Dij multi.

Sathã quò
deus huius
seculi.

Deus no-
ster quid.

Venter de-
us noster.

Mammon
deus noster

Dij carnis.

Iouem, Mercurium, Saturnum, Martem, Bacchum, Venere, Iunonem, & c. de quibus uide Augustinum in libris de ciuitate dei. Stulta gentilitas nõ creauit deũ cœli. Et nos sub Romano Antichristo alios atq; alios finximus deos & patronos, spreto conditore cœli & terre, unde sunt & tot templa magnifice extructa, tot imagines, tot altaria, tot ritus sacrorum, tam diuersæ armonie, ut ad nos æque possit dicere propheta dei, atq; olim ad Iudæos: Secundum numerum ciuitatum tuarũ erant dii tui Iuda, & secundum numerum uiarum tuarum Hierusalem, posuisti aras confusionis ad libandũ Baalim, Hieremie undecimo. Istud templum est Apostolo consecratum, aliud martyri, hoc Virgini, & arguit ipsa templorum dedicatio & diuersitas, deorum multitudinem quos adoramus, & per omnia superstiores facti sumus gentibus. Faxit deus, ut resipiscamus & diligamus, ac metuamus dominum deum nostrum ex toto corde. Ipse enim deus uiuens & rex sempiternus. Ab indignatione eius commouebitur terra, & non sustinebunt gentes comminationẽ eius. Sic ergo dicamus mundi Sathan. Deus huius mundi Sathan. eis: Dij qui cœlos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cœlo sunt, Hieremie decimo. Habes nunc cur Christus Sathanam principem huius mundi, & Paulus deum huius seculi uocet, quòd mundus ad uota ipsius uiuat, ipsum colat, adoret et seruiat, se totum illi dederit regendum. Vnde etiam ipsius regnum dicitur regnum mundi, & regnum tenebrarũ, quod

quod lux uera, quæ Christus Iesus est, non luceat illic, sed peccata, errores, tenebræ dominantur: nec reguntur à uerbo domini, sed suis affectibus. Locum Pauli. 2. Corinth. 4. alij aliter interpretantur, non de Sathana, sed deo uero, quorum intelligentiam subijcio ecclesie iudicio, contentus dixisse, quare Sathan deus & princeps huius seculi nominetur. In summa: Deus quamuis dominus omnium sit: quia omnia ab ipso creata sunt, & in omnibus ipse dominetur potestate, uirtute, natura. Horum tamen præcipue dominus & deus esse dignatur, qui dominum ac deum suum uere agnoscant, præcepta-que eius fideliter custodiant. Sathan uero horum tantummodo dominus intelligitur, quos à uero deo ac parente seducens per incredulitatis peccatum, nequissime suæ subiugat seruituti, & quibus per iniquitatis suæ operâ, illicito iure dominatur: quando igitur mundo incredulo per peccatum dominatur, recte deus & princeps huius seculi appellatur.

CXVI.

Dominus in montem Sina descendit, & dedit legem. Exod. XIX. Accepistis legem per dispositionem angelorum. Acto. vij.

Non est obscurum dominum deum nostrum in monte Sina per angelos, qui sunt administratorij spiritus, Moysi legem tribuisse, & tamen ipse dicitur tradidisse

Dñs utitur ministerio creaturarum,

per $\Sigma\upsilon\upsilon\epsilon$ καὶ ὀχλῶν, id quod frequentissimum est in scripturis sacris: Locutus est dominus ad populum suū Iesusa. 1. scilicet per angelos, aut Moſen, aut prophetas. Euerit dominus castra Hebræorū, aut per angelos, aut per aliorū ministrū. Ioan. 4. Baptizauit Iesus scilicet per apostolos suos, remisit preata per ministrū suorū apostolorum, conuertit ad se per instrumenta et media, & sic de alijs. Nos enim ministri sumus dei, & dispensatores mysteriorum eius. 1. Corinth. 4. Ipse operatur in nobis uelle & perficere, Philip. 2. Dei sumus cooperarij. 1. Corinth. 3. Quando predicamus Christum, non nostrum opus facimus, sed dei: quia sumus dei ministri, baptismus suum opus est, non nostri. Ipse pascit corpore & sanguine, nos ministri iussa ipsius expedimus, et diaconorū. dispensamus mysteria eius, ut intelligas quid usurpemus nobis in ministerio ecclesie, nihil agimus propria temeritate, nisi quod precepit dominus, organa dei sunt uniuersae creature, ipse conditor, artifex & magister uniuersorum. Sic legem quidem dedit dominus ipse, & locutus est Moſi in monte Oreb, sed per angelos suos, ut legis Acto. 7. & Galat. 3. Heb. 2.

CXVII.

Ecce ego mitto uos in medio luperum. Matth. x.

Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis, Ioan. XIII.

Christus

Christus hanc quæ in uerbis apparet, pugnantiam conciliat dum inquit: In mundo afflictionem habetis, in me uero pacem, Ioan. 16. Mundus uos persequetur, & fugabit de una ciuitate in aliam; nunquam sinet uos scarios agere, semper insidiabitur, semper ignominia adficiet, & tam scari & quieti eritis in mundo, quàm est simplex ouicula in medio agmine ferocium luporum, quia non de mundo estis, propterea odit uos mundus & intentabit omne malum, calumniabuntur, flagella-
 bunt, & occident, & non erit uobis pax in mundo, at non est pax intus in spiritu habebitis pacem, quia in me credidistis, à mundo. & ego ero uobiscum & consolabor uos spiritu meo, Ioan. 14. Alium consolatorem dabit uobis pater, ut maneat uobiscum in æternum, spiritus ueritatis, quem mundus non potest accipere: ita ut ab una parte ab inferis, à carne, à mundo, semper affligemini, ab altera parte, à superis, à spiritu consolabimini & tranquillam habebitis conscientiam. Iustificati enim fide pacem habemus erga deum per dominum nostrum Iesum Christum, Rom. 5. Ipse est pax nostra, Ephes. 2. Foris à regno tenebrarum mirum immodum adfligemini & feretis ingentes molestias, intus confortabit uos dextera dei, foris pugna, intus gaudium. Et milita est uita hominis super terram inquit uir dei, Hiob. 7. Ne cesse est igitur Christianos perpetuo armatos esse, fide & uerbo domini, ut fortiter ferant huius mundi turbas. Ait enim Christus: Eritis inuisi omnibus hominibus, propter nomen meum, quia

oues mei estis, adorientur uos lupi rapaces, & eritis angusti simplices in medio luporū. At ego pacem, quæ spiritalis & interna est, uobis relinquo, nihil incommodabit mundus. Ego enim uobiscum sum & eruam uos ne uincamini ab hostibus tam insensissimis, tranquillam habebitis conscientiam, scientes hæc bona mea uoluntate uobis accidere non ut pereatis, sed salui fiatis. Per multas enim tribulationes oportet nos in regnū coelorū ingredi, Act. 14. & non sunt pares presentis seculi afflictiones, gloriæ quæ reuelabitur erga nos. Rom. 8. cum uidebim⁹ dñm facie ad faciē. 1. Cor. 13. sicuti est, 1. Io. 3.

CXVIII.

Date eleemosynam, & ecce omnia munda. Lucæ. XI.

Et si erogauero oēm substātiā meā in usum pauperū, charitatē autē nō habeā nihil sum. I. Cor. XIII.

Christus quoties de operibus loquitur, non disputat phariseorū more, qui tantū in manū respiciebāt, id est, externā sanctitatē, etiā si cor impurū minimeq; spiritu dei sanctificatum esset, ipse uero nō iuxta uisionem oculorum iudicat, Iesaiæ. 11. sed corda & renes scrutatur.

Charitas Ait igitur: Date eleemosynam & omnia munda sunt
scificat oīa uobis. Diligentibus enim deum omnia cooperantur in
opera. bonum, Roman. 8. Et mundis omnia munda, Titum. 1.

Si ueram

Si uerā charitatē habueritis, nihil est immundū uobis. habent aut uerā charitatē, quicūq; fide iustificati sunt, id est, qui omnia iuxta uerbū agunt, & in solū Christū intenti sunt, nihil agunt, quod nō sciant summe placere deo. 1. Tim. 1. Finis præcepti est charitas, ex puro corde & cōscientia bona, & fide non simulata. Nihil gratū est deo, ubi abierit charitas. Matth. 5. Si offers munus tuum ad altare & c. Osee. 6. Misericordiā uolo & non sacrificiū. Ait igitur Apostolus: Si absit uera charitas nullius momenti erit elemosyna, id est, si non ex integri dilectione proximi distribuis facultates tuas, sed ut uideare & popularē gloriolā ueneris, nihil facies. At si ex fide et charitate nō ficta præstabis elemosynā, nō perditurus es mercedē tuā. Mat. 10. Quicumq; ad bibēdū dederit uni ex pusillis his pocullū aquæ frigidæ, tantū nomine discipuli, Amen dico uobis: nō perditurus est mercedē suā. Rom. 13. Consummatio legis est dilectio. Gal. 5. Tota lex in uno uerbo cōpletur, nempe hoc: Diliges proximum tuū ut teipsum. Huc facit etiam quod Daniel propheta ad regem Babiloniorū dicebat: Rex consilium meū placeat tibi, & peccata tua elemosynis, redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum, forsitan ignoscet deus delictis tuis, Dani. 4. Nec iubet scriptura te in opus tuum respicere, etiam cum feceris omnia quæ præcepta sunt tibi, Lucæ decimo septimo. sed in dei promissionem. Ieremiæ nano. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & c.

Elemosyna
præstā-
tia.

CXIX.

Non occides. Exodi. xx.

Qui maledixerit patri aut matri
morte moriatur. Exodi. xxi.**Nō occidas**

Præceptum de non occidendo, ad omnes priuatos, & non sunt in eminentia constituti, pertinet, nulli licet aliorum interficere aut sumere ultionem, et Christus legē de non occidendo interpretatur, Matth. ei. 5. quod etiam omnis iniuria sit ferenda propter dominum, Roma. 12. Nec licet tibi priuato etiam nocentem occidere, & ulci sci acceptā iniuriā. Præceptum enim habes: Ne occides.

**Occidendi
præceptum
ad quos p-
tineat.**

Sed inquires: Quo pertinet igitur, quæ plurima in lege sunt, de interimendis fontibus & publicis latronibus, & si qui sunt sælesti homines, si ergo nec alius occidere debet eiusmodi sicarios, quis securus domi manebit? tamen mandauit dominus tollēdos malos. Sed uide tu, an tibi præceperit, an ad te pertineat istud. Abraamo præceptum erat de imolando filio, tibi non item. Primum uidendum tibi est diligentissime, ad quem pertineat præceptum domini de occidēdo. Magistratui cōmissum est ius gladij, si magistratum geris, non tuam rem agis, sed domini, puniendo nocentes. At si non es iudex ordinarius, caue ne gladium arripias, Christus enim te feriet ista sententia: Qui acceperit gladium, peribit gladio, Matt. 26. Vnde Paulus ait: Omnis potestas est à deo, et quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit, qui autē resistierint

resisterint, sibiipsis iudicium accipient. Nam principes non terrori sunt bene agentibus, sed male. Vis autem nō timere potestatem: quod bonum est facito, & feres laudem ab illa. Dei enim minister est tibi in bonum, quod si feceris id quod malum est, time, non enim frustra gladiū gestit, nam dei minister est ultor ad iram ei, qui quod malum est fecerit & c. Romano. 13. Dicit, id est iudicibus præcepit lex ut occidant malos & fontes, tibi priuato non, iudex non est persona priuata, sed dei minister (Gottes statthalter) Ideoq; dei loco plectit noxas. Iudicium est domini, Deu. 1. & 2. Paralip. 19. Hic uideant iudices ne sinistre iudicent, ne muneribus corrupti aut fauore siue affinitate moti, aut suis affectibus seruientes iniquum pronunciant iudicium. Domini est iudicium non priuatum, Prouerbi. 16. Pondus & statera iudicia domini sunt. Ciuilis administratio & magistratus dei est ordinatio, ideoq; punire possunt, quicumq; ciuili & ordinariæ potestati resistunt et subiacent. Hoc tamen cauendum est potestatibus, ne quid sibi arrogent quod ad ciuilem administrationem nō pertinet, uelut est in rebus fidei iudicare, istud iudiciū ad spirituales spectat qui uerbo dñi præsumunt. & hi debent spiritualibus armis confodere ueritatis hostes et apostatas. Magistratus ciuiles non nisi in rebus ciuilibus administrationē habent, sunt enim regni mundani iudices & principes, non regni cælorum & conscientiarum, solus deus cordis & renum est iudex, ipse solus de fide & increduli

Ad iudices
admonitio.

2. Cor. 10.
Galat. 6.
Ephes. 6.

Principes
nō iudicent
in rebus fi-
dei.

tate

tate iudicabit. Ideoq; non licet principibus in rebus fidei (ubi non aperta transgressio legū ciuiliū, furtū, homicidiū, seditio, latrocinū, fornicatio, peculatus, perurū, p̄ditio, aut alia publica crimina quæ nō tā diuina, q̄ ciuili lege prohibita sunt) quenq; cōdemnare, corporū enim sunt iudices uō animorū, Christus deus sibi soli mētū, fidei, et impietatis cōseruabit iudiciū. At dicit: Quid igitur Iudæi fecerunt priuati homines, inuaserūt gentes Chanaanos, Amorreos &c. & occiderūt? Respōdeo, iuxta uerbū dñi egerūt, deus sic præcepit ipsis. Ideoq; nō possunt peccare, qui iuxta dei mandatum egerūt. Si tibi idem datū est præceptū, audenter fac quod iussus es à dño. Ast si non habes dei mandatū, caue ne ex aliorum facto tibi mandatum statuas. In summa, priuato nō licet occidere, nec malum malo rependere, Roman. 12. sed ferre iniuriam. At magistratibus præcepta est ultio, qui non sunt priuatae personæ, sed publici magistri, id eoq; publicam æquitatem asserere æquum est. De contumacia filio perdendo lege Deut. 21.

CXX.

Non facies furtum. Deut. v.

Spoliabis Aegyptum. Exod. iii.

*Nō furtum
facies.*

Lex ista dei de non cōmittendo furto non tam tabulis lapideis inscripta est, sed & mentibus. Hoc enim habet lex naturæ: Quod tibi uoles fieri, alteri ne facito. Ideoq; non tam diuina, sed & naturæ lex uetat ne surripiamus

ripiamus per furtum aut iniuriam proximo ne tantillum, nollemus enim id nobis fieri. Itaq; præceptum est ne furtum faciamus, sed quod te Hebræorū factō excusare uelis, qui Aegyptū spoliarum, nihil faciet ad chor-
dam. Israëliticis præceptum erat istud furtum atq; hoc
solum, tibi non licet factum aliorum, sed præceptum
domini sequi. Si es in choro Israëlitarum ex Aegypto
in terram Chanaā patribus promissam properantium,
agendum est tibi secundum dei imperium. At quando
non sis ex ipsorum chiliade, quid arripis ipsorum factum?
ipsis præceptum erat, tibi uetitum. Cur ipsos iussit
dominus, nihil ad nos. Iustus est dominus & recta
iudicia eius, non debet nobis operum suorum rationem
reddere, nobis agendum iuxta uerbum eius, quod ad
nos aut uniuersos spectat. Nam sic præcipit, Deut. 12.
Hoc tantum facito, quod præcipio tibi, ne declinas siue
ad dextram nec ad sinistram. De spoliandis fratribus,
nihil nobis præceptum est, imò legibus uetitum, ideoq;
uitandum furtum & benefaciendum fratribus. Ephe-
siorum quarto. Si quis iurabatur non amplius furctur
& c. Postremo Christiani sumus, liberi à lege Mosai-
ca ut magis deat in Christum seruatorem nostrum de-
figere mentis oculos, quàm in Mosen. Moses defun-
ctus est officio ubi ad fines terræ Chanaan deduxerit.
Lex quoq; suum egit ministerium, postquam ad Chris-
tum direxit. Moses non iustificat nos: sed Christus,
ideoq; nos iustificati in Christo, quid ad Mosen specta-

Furtū Isra-
elitarum.

Libertas
Christianorum.

mus

mus? Iusto non est lex posita, 1. Timot. 1. sed iniustus, raptoribus &c. Christiani & qui spiritu dei aguntur, suo pte non occidunt, furantur, fornicantur, sed reddunt unicuique quod suum est, et honestius uiuunt quam uulgus Ethnicorum.

CXXI.

Gratis accepistis gratis date. Mat-
thæi. x.

Dignus est operarius mercede sua.
Luc. x.

Gratis acce-
pistis.

Vult Christus ne dei beneficia & sacramenta nobis gratuita, et beneuolenti misericordia præstita, uedamus alijs, sed potius distribuamus omnibus quando simus uillatici & dispensatores mysteriorum dei: potestatem quidem habemus ab illis accipere uictum & amictum, necessaria scilicet quibus adnunciamus uerbum dei, iuxta illud Pauli. 1. Corinth. 9. Dominus sic ordinauit, ut qui Euangelium adnunciant, ex Euangelio uiuant, & Galat. 6. Communiat qui catechisatur sermone, ei qui se catechisat in omnibus bonis, & 1. Timoth. 5. Presbyteri q bene præ sunt, duplici honore digni habentur, maxime qui laborant in sermone & doctrina. Dicit enim scriptura: Boui trituranti non obligabis os, & dignus est operarius mercede sua. Debent igitur Christiani auditores doctoribus suis administrare necessaria, quæ illi uigilant pro animabus suis, Hebr. 13. & totos dies
lectioni

Predicato-
ribus debe-
tur uictus,

lectioni scripturarum impendunt. Verum caueant, qui diuinitus acceperunt dona dei, ne pro auro aut argento uendant (uelut apud nos Papisici, siue Romani mercatores, qui indulgentias et omnia sacra pluris uendiderunt) hoc enim prohibet hic dominus, & nemo nescit quàm male acserit olim ijs, qui uendiderunt dei dona.

Venditio

Esau uendidit ius primogeniti pro lentis pulmento, Ge-
ne. 25. & iudicatus est inter reprobos. Gehasi seruus
Helisei lepra percussus est, quia postulauit munera ab
Naaman Syro. 4. Regū. 5. Simon magus uoluit à disci-
pulis mercari, ut & ipse impositione manuum daret
spiritum sanctum: sed audit à Petro: Pecunia tua tecum
sit in perditionē, quoniā donū dei existimasti pecunijs
parari & c. Acto. 3. Vnde discimus dei dona nō uēden-
da precio, sed gratis exhibenda, quæ gratis accepimus
ē liberalitate dei patris per Christum dominū nostrum,
ipse citra omne meritum nostrum fecit nos homines ac
filios dei, deinde sua benignitate benedicit & auget
in nobis spiritualia & temporalia bona. Istæc uniuersa
dei sunt dona, non merita nostra. 1. Corint. 4. Quid
autem habes quod non accepisti? Ideo pro illis uniuersis
gratos nos exhibeamus, laudemus eum & benedicimus
in secula: deinde ijsdem seruiamus proximo, quan-
do quidem ad fratris nostri utilitatem præstita sunt nobis
tot & tanta munera. 1. Corin. 12. Non sunt digni uerbo
dei, qui non liberaliter suppeditant necessaria ministris
ecclesie. Et hodie bona pars Germanorū suo factō de-

sacrorū ma-
le acserit uen-
ditoribus.

Doni dei
in utilitatē
proximi
utenda.

9 clarat

clarat indignos se Euangelio, dummodo tam ingrati & illiberales sunt in sanctos episcopos: mallēt enim mul-
ti ab episcopis, id est pastoribus suis, etiam id quantum-
cumque est, quod habent, surripere, quam aliud admini-
strare. Et eō magis uidentur sibi εὐαγγελικότεροί, dum nemini tribuunt, sed potius expoliant uniuersos.

Ingrati au- atius esse dare, quam accipere. Acto. 20. Ista ingratius
ditores Eu- do pariet nobis maximum malum. Christum enim spo-
angelij. liantes, dum ministros eius priuamus necessarijs. Mihi
inquit fecistis, quod uni ex minimis hisce meis fratri-
bus fecistis, Matth. 10. & 25. Christum pasimus, dum
ministros ipsius alimus. An hoc pusillum pasere Chri-
stum? Sed uere nobis, qui tam large effudimus olim in Ba-
alistas & ministros Sathane, ut illi omnium rerum co-
pia abundarent. Et quid queso defuit famulatio & sa-
cerdotibus Baal? Vide saltem quā magnificas aedes &
sumptuosa monasteria extruxerint, quas non opes ad
se rapuerint: quis nam non fuit liberalissimus in illos?
Hodie uero cum dandum esset egentibus omnia marsu-
pia sunt ere uacua. Et fingimus nos libēter audire Eu-
angelicos buccinatores: uerum quando dandum est il-
lis, omnes retrahunt manus, uniuersi produnt hypocri-
sim & ingratitudinem, quam alunt intus in pectore. Om-
nes quidem obtrudimus istud uerbum: Gratis accepis-
tis, gratis date, quasi uenderentur nobis dona dei. Aut
dicimus ministris uerbi, ut laborent manibus, ne sint
alijs

alijs oneri: hic rurſam ſe prodit iniquitas. An uerbi mi-
 niſterium onum eſt, & nō potius labor perpetuus? De-
 bebant illi auari & ingrati homines etiam expendere
 quæ ſupra retulimus, Catechumenum debere communi-
 care in omnibus bonis catechiſtæ, quōd dignus ſit opera-
 rius mercede ſua. An eſt uenditio aut pretium, quando
 pro iugibus & indefeſſis ſudoribus recipimus alimenta?
 Vnde igitur uiuendum nobis? Num lac eſt digitulis nō
 ſtris ſugendum? Certe dignus eſt operarius mercede ſua.
 Quis uerorum eccleſiaſtarum unquam uendidit dona
 deis de hypocritis & lupis ſub ouilla ſpecie, nemo non
 uidit quantum mercaturam exercuerint, omnia habue-
 runt uenalia, cœlum & terram, deinde quoq; animas.
 Vnde emerſit ille purgatorius ignis ſub regno Antichri-
 ſti, ſed quis dicit illos fuiſſe ueros Apoſtolos? Radix
 omnium malorum auaricia.

CXXII.

Eos qui peccant, coram omnibus ar-
 gue. i. Timoth. v.

Argue eum inter te & ipſum ſolum.

Matth. xviii.

Quidam ſic conciliant iſtas duas ſententias Chriſti
 & Pauli, ut ij q publicè delinquerint, publicè quoq; ar-
 guantur. At qui in occulto, eos priuatim corripiendos,
 quando Chriſtus dicat: Si peccauerit frater tuus in te, uas
 de & argue eum inter te & ipſum ſolum, non exclu-
 dens

Arguendū
 peccantes.

Q • dens

dens manifestam correptionem, si publicū fuerit crimē.
 quasi diceret: Priuatus priuatim argues fratrem, ubi in
 te solū peccauerit: at ubi publicē deliquit, publicē corripiē
 dus est. Mihi uidetur Paulus dicere de episcoporum cor-
 reptione, quō illi sint arguendi, postq̄ peccauerint. Pri-
 mum enim uult Apostolus episcopum esse irreprehen-
 sibilem, & bonum habere testimonium ab extraneis. 1
 Timoth. 3. Deinde quando illi qui præsunt alijs, facile
 demerentur aliorum odia etiam optimi quicq; utpote in
 quos omnes habeant defixos oculos, iubet ne aduersus
 presbyterum accusationem admittat, nisi sub duobus
 aut tribus testibus. Conuictos uero peccati coram omni-
 bus arguendos, ut ceteri timorem habeant, ne sumant
 ex aliorum delicto peccandi licentiam aut exemplar.
 Hoc Apostoli præceptum egregie à se exauisit Roma-
 nus antistes, & noluit impius impostor à quoquam ar-
 gui, quantumuis flagitiosissime uiueret, etiam si ipsius
 uita nihil aliud esset, quam sentina & lerna omnium
 malorum: & si innumerabiles populos æteruatim se-
 cum ducat primo mancipio gehennæ, tum ipso plagis
 multis in æternum uapulaturus: tamen à nullo mortaliū
 redargui uoluit, lege ipsius libros, distinct. 40. ca. Si Pa-
 pa. & coacti sumus potius adorare ipsius deplorandā
 conuersationem, & uitam flagitiosissimam, quā emen-
 dare. Lege ipsius libros, et uidebis quid dixerim. Chri-
 stus itaq; loquitur de peccato fratrum, quos corripi iu-
 bet, si non fuerit in propatulo peccatū, inter te et ipsum
 solum.

Episcopi
 quoq; corri-
 picndi.

Papa non
 uult à quo-
 quā argui.

solum. Paulus uero dicit de episcoporum flagitijs, qui ubi conuicti sunt duorum aut triũ testimonio, publicè coram omnibus arguendos præcipit, ut ceteri summysse timorem habeant, & uiuant inculpati.

CXXIII.

Quodcũq; uoueris redde. Eccle. v.
Displicet ei infidelis & stulta promissio. Eccle. v.

De uotis multa scripsit solidissime sanctus ille dei cõfessor Martinus Lutherus, nec est opus nos multa super hac re repetere, consulat eius libros, q̄ plura cupit, præsertim eos quos scripsit de uotis ecclesiasticis. Hæc paucis dico uota ad legis populum pertinere. Christiani enim, qui spiritum domini habent, liberi sunt ab illis uotis legalibus. Galat. 5. & 2. Corinth. 3. ubi spiritus domini, ibi libertas. Adde q̄ scriptura loquitur de uotis dei, id est de illis quæ requirit deus, quæ uerbo suo exigat, non de illis quæ stulta caro & ratio humana sibi fingit & eligit. Displicet enim deo infidelis & stulta promissio. Sunt autem infideles promissiones & stulta uota, quæ non fiunt ex fide iuxta uerbum & consiliũ domini dei nostri. Ista nostra delyra uota, quibus impossibilia uouimus, castitatem scilicet, et reliqua id genus inutilia, non sunt domini præcepta, sed infidelia, stulta, uana, temeraria. Ideoq; licet nobis per dominũ ea irritare: iam enim quia spiritum domini accepimus, liberi

Vota ad legis populũ pertinent.

Stulta uota quæ sunt.

Vota temeraria licet irritare.

Q 3 sumus

sumus à lege & uotis istis futilibus, & per insomnium excogitatis, & infregit eadem Romanus pontifex, multisq; productis exemplis docuit negligenda. lege in Decre. 2. quæstio. 4. post multas patrum sententiâs, & istum epilogum: In malis promissis rescinde fidem. In turpi uoto muta decretum, quod incaute uouisti ne facias, impia est promissio, quæ scelerè adimpletur. Quid

Votū bapti in super in nouo testamento uouemus multa, quum hoc fini negligi unicum uotum in baptismo factum nunquam præstitemus, et alia rimus? Redde hoc uotum altissimo, & satis uotorū præstulta uouestitisti: si hoc non reddideris, stultæ sunt aliæ extraneæ promissiones, quas deus nō respicit. Vouisti autem deo obedientiam, hanc redde. Vouisti & renunciaisti Sathæ, hoc præsta, & fac fructus qui deæant pœnitentiâ, satis superq; uouisti: quid uotum uoto supperaddis, & maiorem tibi accersis damnationem? Adde, quòd uota fuerint temporalia non perpetua, uelut nos stulti stulte hodie uouemus perpetuum cælibatum, deinde fuerunt deuotiones & sacri cultus non obligationes perpetuæ. Vouent nostri sacrifices, monachi & nonnæ castitatem, sed quando eam præstant: Nemo est libidinosior hoc genere mortalium, nemo prociator. Cur quæso non seruant quod uouerunt impurissimi scortatores? & quare damnant nos, qui honesta coniugia contrahimus? Vouerunt paupertatem, sed quis ditior & auarior nostris rapacissimis monachis? Vouerunt obedientiam, sed non est sub cœlo populus magis rebellis, præfractus

ctus

ctus & seditiosior. Reddendum est deo, quod uotum est ipsi. Nihil autem uouetur deo, nisi quod ille præcepit nobis: nam nihil ipsi placet, quàm Iesus Christus filius suus dilectus, qui est sapientia & uerbum dei. Si igitur secundum uerbum ipsius egeris, facies domino beneplacitum: at si iuxta consilium tuum citra uerbum domini uoueris, stultus es & stulta promissio tua, quæ displicabit altissimo. Habes rationem uotorum.

CXXIII.

Non dico quod ego rogaturus sum patrem pro uobis. Ioan. xvi.

Ipse intercedit pro nobis. Ro. viii.

Iesus Christus dei filius & homo factus, sacerdos et pontifex est in æternum secundum ordinem Melchisedech, sicut iurauit illi dominus. Psal. 109. ideoque semper intercedit pro nobis apud patrem, aduocatus noster est. 1. Ioan. 2. & mediator. 1. Timoth. 2. Propitiatorum, Roma. 3. Thronus gratiæ. Hebræo. 4. semper agit causas nostras, semper conciliat nos patri, nam propterea factus est pontifex noster. Hebræo. 5. Pater solum filium diligit, nemo est dilectus patri, quàm Iesus Christus. Nemo ascendit in cælum, nisi solus Christus. ideoque: ne mouenit ad patrem, nisi per solum Iesum Christum, qui est uia & ostium, ueritas & uita, lux & resurrectio. Et si ille Iesus Christus desierit intercedere pro nobis, actum est de salute nostra: uerum quia est æternus

Q† pontifex

Interasso-
re opus ha-
bemus.

pontifex, ideoq; perpetuo interpellat pro nobis patrē,
Iesus Christus heri & hodie, & in secula. Hebr. 20. 13.
Ipse est Α & Ω, nunq̄ desinit p̄ nobis orare. Quòd
uero Christus inquit apostolis: Ego non rogaturus sum
patrē pro uobis, causam huius sermonis ipse mox sub-
nectit. Ipse pater amat uos, quia uos me amastis, & cre-
didistis q̄ à deo exiuerim, id est, accepto spiritu sancto
fratres mei, & unum corpus facti estis mecum: propte-
rea pater respiciet in uos propter me, id est, quia mihi
per fidem uniti estis: quia unū mecum estis, quia me so-
li deo amatis, & credidistis quòd dei sim filius, chari e-
stis deo propter me, nec indigetis uos apostoli ac reli-
qui filij dei interassessore: pater enim uos amplexus est,
& adoptauit in filios. Reliqui uero, qui adhuc infirmi
aut peccatis obnoxij sum, me interassessore opus habebūt,
donec perfecte crediderint, & spiritu sancto induti fue-
rint, ut & ipsi fiāt ciues sanctorū & domestici dei, cor-
pus et mēbra Christi. In summa: Pater suapte amat uos
propter fidem uestrā. Ideoq; non deseret uos, sed foue-
bit. Et tamen Christus perpetuo intercedit pro nobis, et
est mediator noster, qui reconciliat nos deo patri. Tolle
Christū, & abstulisti salutem, remissionē peccatorū, &
uitam æternam, & non est aditus ad regnum cœlorū.

CXXV.

Pater quid me dereliquisti? Mat-
thæi. XXVII.

Non sum

Non sum solus, quia pater mecum
est. Ioan. XVI.

Christus assumpta carne factus est pro nobis peccatū
2. Cor. 5. & execratio, Gal. 3. aut nouissimus uirorum, simulauit
Iesaiæ. 53. clamauit ad patrem in ligno: pater quid me
dereliquisti? dissimulauit deum, non exiit deum, sed ab-
scudit, id est, finxit se quasi deus non esset, siue ut A-
postolus habet, Philip. 2. semetipsum inaniuit forma
serui sumpta, habuit se uelut nuda caro, miser homo, in-
firmus, fragilis & despectus, de quo deo nihil caræ
esset, qui non tam à deo, sed & uniuersis creaturis
esset desitutus, & hanc maledictionem induit, ut nos
eriperet à præsentis seculo nequam, & faceret filios dei.
Nemo mortalium hunc Christum pendentem in ligno
putauit uere esse deum, dixerunt enim, Si filius dei est
descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Ali-
os seruauit, seipsum nõ potest seruare, Vah qui destru-
is templum dei & in triduo reedificas illud, mouerunt
capita et illuserunt ei, nec erat è tanto numero qui uere
crederet hunc esse deum, quòd in tantum se inaniuerit,
ut inquit Paulus, sed tamẽ nõ aberat deus pater ab hoc
Christo: in omnium oculis erat deploratissimus, & quam-
uis dissimularet diuinitatem suam Christus ut uincret
mortem, Sathanam & infernum, tamen paulo post rur-
sus exerit, multoq; potentissime aperit suam diuinam
potentiã, dũ à mortuis resurgit rediit, et ad cœlos a-

scendit. Itaq; clamans ad patrē aut derelingeretur, ex-
presit nostram fragilitatem & naturam, quam in se re-
ceperat, tentatus per omnia iuxta similitudinem absq;
peccato, Heb. 4. forma serui sumpta, in similitudine ho-
minum constitutus & figura repertus ut homo, humilē
se præbuit, factus obediens usq; ad mortem, mortē autē

Deus nō de crucis, Philip. 2. Et tamen habuit patrem sibi præsentis-
reliq; Chri simum, quanq̄ oculis carnis non uideretur. Vnde sup-
stun. plicio uicinus ait Apostolis: Ecce instat tempus & iam
uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, meq; solum re-
linquatis, & tamen nō sum solus, quia pater mecum est

Ioan. 16. Videbor quidem destitutus omni humano au-
xilio, sed pater omnipotens mecum est in infirmitate mea.
Sicut filij Israël uidebantur derelicti ab omnibus creatu-
ris, quando per quadraginta annos per desertum uaga-
rentur, et tamen habuerunt deum indiuiduum comitem.

Nota quoq; est Historia de Heliseo, 4. Reg. 6. quū ab
exercitu Syrorum esset circumdatus, & uideretur de
ipso actum, eo quod nemo esset, qui auxiliaretur ei, di-
xit ad seruum suum: Plures nobiscum sunt quàm cum
illis. Simile legimus de Ezechia rege Iuda. 2. Paral. 32.
Immittet enim angelus domini in circuitu timentium eum
& eripiet eos, Psal. 33. Et angelis suis mandauit de te
ut custodiant te in omnibus uijs tuis, Psal. 90. Videntur
sancti derelicti, uerum non derelinquet dominus oēs,
qui sperant in eo, sed est cum ipsis in omnibus tribula-
tionibus suis, Iesai. 43. Cum transieris per aquas, te-

cum ero

Sancti non
destituuntur
à deo prē.

eum ero, & flumina non operiente te. Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non inflammas bit te, quia ego dominus deus tuus sanctus Israēl, saluator tuus &c. Vnde etiam David excinit: Non uidi iustū derelictum &c. Psalm. 36. derelictus est quidē iudicio carnis, at non iudicio spiritus. Nouit enim piū cor deum ubiq; esse presentissimū, et nunquā magis esse presentem, quam quem minus putatur adesse. Ideoq; posterior locus priorē interpretatur.

CXXVI.

Non potest mundus odisse uos, Ioannis, VII.

Quia de mundo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mundus, Ioan. XV.

Si uoles hos geminos locos recte intelligere, & pugnantiam quæ uidetur subesse, tollere, considerabis in primis quibus loquatur dominus Iesus, id quod non tam hoc loco sed in uniuersa scriptura obseruandum moneo exactissime diligentissime quæ præcedunt & sequuntur, & exactissime collatis locis, ac circumstantijs, sefellit enim multos scriptura obiter tantum, citra iudicium & locorum collationem lecta, ubi omnes circumstantiæ non fuerint probe examinatæ, quādo è media locutione, unū tantummodo locum attripueris, et pro tuo captu huc atq; illuc

Collatio
scripturarū
necessaria.

q; illuc torqueas, neglecto toto contextu, qui longe aliud loquitur quam tu intellexeris. Non tantum expendendum est, quod dictum aut scriptum sit, sed quis, quando, quibus & ubi loquatur, si istud tanquam leuiculu cōtempseris, perdes totum sensum, & nunquam cum fructu quidquam leges. Itaq; Christus Ioan. 7. Non loquitur a postolis suis uelut Ioan. 15. sed fratribus, id est, cognatis carnalibus, qui non credebant in eum, ut inquit Euangelista, sed aliud querebant in Christo quam iusticiam & sanctificationem. Cum enim tabernaculoru festum, quod iudæi celebriter summaq; religione obseruabant, fuisset in propinquo, & Iesus uersaretur in Galilæa, dixerunt Christo fratres agnati aut Galilæi: Trā si hinc & uade in Iudæam, ut discipuli tui, qui mordicq; tue doctrine adherent, uideāt opera tua que facis nō sine miraculo. Nemo quippe in occulto facit aliquid et querit ipse palam esse. Si hoc facis, declara teipsum mundo. Respondit illis Iesus: tēpus meū nondū adest, tēpus autem uestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse uos, me autem odit, quia ego fero testimonium de illo, quod opera eius mala sint, id est, uos quia carnales estis, & nondū renati ex aqua & spiritu,

Mundus nihil curatis regnū dei spirituale, nec reprehendetis mīa quod suum di iusticiam, sed uiuitis carnaliter et secundum mundū, est amat. propterea rursus amplectitur uos mundus, & diligit non uulgariter. Simile aut gaudet simili, uelut dixit Ecclesiasticus cap. 17. Omne animal diligit simile sibi, sic

& omnis

Et omnis homo proximū sibi. Omnis caro ad similem
 sibi coniūgetur, et omnis homo simili sibi sociabitur. Idē
 aliquando Cicerō dicere solebat: Pares cū paribus facillime
 coniunguntur. Vos igitur cum mundani et reprobi sitis, et
 mundum sapiatis, à mundo rursus amāmini: applauditis
 mundo, terrena sapitis et loquimini, adulatores, philauti
 et gloriosi thrasones, humani nihil à uobis alienum,
 redamantur à sapientibus, potentibus et filijs huius
 seculi. Ego uero, qui nō sum de hoc mūdo, et qui arguo
 opera mundi mala, et contemno ipsius iusticiam et sapien-
 tiam, aliam nimirum prædicans sanctificationē, male
 audio apud mundi huius alumnos sapientes et iusticia-
 rios, qui confidunt in semetipsos, propterea etiā me
 persequitur mundus ad mortem usque: non uericali odio,
 et non tam me solum, sed et omnes conuictos meos,
 nomen meum publice profitentes. At Ioan. 15. cū suis
 discipulis loquitur, non de falsis fratribus. In cœna
 autem nouissima totum hūc sermonem fecit à decimo
 tertio capite usque ad decimū octauū. Ait igitur:
 Si mundus uos odit, id est, sapientes et iusti huius
 seculi, terrena sapientes et nondum ascripti in regnū
 cœlorum, scitis quod me prius quam uos odio habuerit:
 Si de mundo fuissetis, mūdo quod suū est diligeret.
 Quia uero de mundo nō estis, sed ego selegi uos de mundo,
 propterea odit uos mundus. Memento uere sermonis mei,
 quoniam ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo
 si me persecuti et uos persequerentur. **Quæ uerba omnia**
ad electos

ad electos & ueros suos Apostolos præfatus, prædixit illis euentura mala, ne improuisis periculis obruti deficerent à domino deo suo. Quasi diceret, uos discipuli mei, qui nomen meum & professionem meam coram mundo infideli prædicabitis, repulsam patiemini, & omnigenas adfluctiones tolerabitis, aliud enim per me facti estis quam olim eratis, caro & sanguis filij tenebrarum & ire, nunc autem lux in domino, condemnabitis omnes iusticias carnis, propterea odio habebit uos mundus, non potest enim pati suas iusticias condemnari, ideo seuiet hostiliter, & grassabitur in uos uelut nocentissimas pestes, sed uos erecti in me confidite: Ego enim uici mundum.

CXXVII.

Cogitationes meæ cogitationes pacis. Hierem. XXIX.

Ego mittam in eos famem & pestem.

Ibidem.

Opera dei
sunt duo.

Iesaias propheta capite. 28. duo adscribit deo opera, proprium & alienum. Proprium opus dei est misereri, indulgere, remittere, saluare, consolari. Vnde ubique prædicator, misericors, longanimis, patiens, uerax, iustus, clemens & benignus. Alienum uero opus uocat irasci, adfligere, punire, quoties peccatis impiorum irritatur ad uindictam. Suum opus est, ut patrem agat: alienum, ut iudicat. Ipse per se semper pronus est ad misericordiam

ricordiam & benefaciendum. Et cogitationes ipsius cogitationes pacis: nostra mala prouocant ipsius irā: quoties igitur iusto iudicio animaduertit in transgressores dicitur in scripturis irasci, cogitare mala, poenitere & dolere, qui affectus dei Græcis ἀνδρωπόνιατ & appellatur. Ipse per se semper idem est, & non mutatur. Scriptura tñ quia nobis loquitur, nobis quoq; se accōmodat, & deo nostros adfectus tribuit: quū tñ deus nō sit uelut homo, qui mutetur aut poenitentiā agat. 1. Reg. 15. sed hoc propterea fit, ut doceamur, redarguamur, corrigamur et instituamur: Ad hoc enim utilis est sacra scriptura, teste Aplo. 2. Tim. 3. Vnde etiam propheta ipse subiicit rationē cur dñs adfligat populū. Quia inqt. pessimi sunt, et uerba mea nō audierūt, Hier. 19. & 29. Lege bñdictiones et maledictiōes in Mose, Deut. 28. Benefacit dñs ppter misericordiā suā. punit quia iustus. Irascitur ut rursus opus suū operetur. Et in ira recordatur misericordie sue, Aba. 3. Ideoq; semp est patiēs, misericors, clemēs, et multe miseratiōis, ac uerax, custodiēs misericordiā in milia & c. Exo. 34. Adfligit ut ad poenitentiā prouocet, 1. Cor. 11. Dum iudicamur à domino, corrigimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

Deus non
mutatur.

Deus qua-
re benefaci
at aut puni-
at.

CXXVIII.

Per nomen illius (dei) iurabis Deu-
teron. vi.

(Matt. v.

Ego dico uobis, ne iuretis omnino.

De iura-

**Iuramentorū
ratio,**

De iuramentis ita accipe. Non licere homini pio iurare in causa priuata, propria libidine aut leuitate, & si ne iusta causa: at si ipsa necessitas exegerit iusiurandū, ut uolens confirmare ueritatem, nec possis alia ratione, nisi iureiurando, interponis iuramentū, te non falsa pronuntiare, non peccas. Licet etiam si magistratus extorserit, ueritatē iureiurādo testari. Velut gladiū arripere nulli priuato licet: at iudicibus cōmissum est ius gladij: et ij iniusti, aut ppria temeritate nō accipiūt gladiū, sed dei p̄cepto, deniq; nō suā agūt causā, sed dei. Ita in iuramentis, si tua res non agitur, sed stabiliendæ ueritatis gratia, aut in causa proximi urgeris à magistratibus, licet tibi iurare sine peccato, quando nō maligno pectore iuras. Ita Christum, Paulum, & Apostolos aliquoties iurasse legimus. Iubet igitur Moses iurare per nomen domini: ne ulli rei tribuamus honorem ueritatis nisi nomini domini: nō iubet leuiter et uanie iurare, quā auq; ex causa, sed per nomen domini, id est. Si omnino iurandum tibi est urgente magistratu aut necessitate, cōfirmandæ ueritatis gratia, per nomē dei iurabis. Deus enim ueritas est. Iurāt per nomē dñi, qui ueritatem simpliciter & citra dolum testātur: qui nō sua querūt, nō fallere studēt, sed ueritatē pronūciant: et ista iuramēta nō prohibet Christus, nec illa quæ magistratus à nobis exigit, pondus enim & statera iudicia domini sunt, Pro sedecimo. Et potestates dei ministri sunt, Roman. 13. Hoc tantū prohibet, ne nomen domini inuanū usurpemus,

**Iurandū p̄
nomē dei.**

mus, ne nostram gloriam queramus, ne mendaciū pronunciamus, & fraudem inferamus, nec circumuencendi studio decieremus.

CXXIX.

Precio empti estis, nolite fieri serui hominum. i. Corinth. vii.

Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnem &c. Ephe. vi.

Duplex seruitus est, spiritualis & carnalis. De spirituali seruitute loquitur Apostolus. i. Corin. 7. quum inquit, nolite fieri serui hominum, id est, precioso sanguine Christi Iesu redempti estis à uana uestra conuersatione, à captiuitate Sathanaica, à regno tenebrarum, & seruitute peccatorum, & serui dei facti estis. Illi conscientia uestra obstricta est: ideo oq; non patiamini ullam creaturam cum periculo conscientie uestrae uobis dominari. Vos enim Christiani per spiritum Christi, qui in uobis est, domini estis omnium creaturarū: libera est uestra cōscientia ab uniuersis creaturis, soli deo subdita, cui soli seruitute est obnoxia. Nemo regnet in conscientijs uestris, nisi solus deus. Nemo uobis faciat peccata, nemo captiuam ducat uestram conscientiam, quae libera est à Mosaica lege & uniuersa seruitute. In libertate igitur, qua Christus uos liberauit, stete, & ne rursus iugo seruitutis implicemini, Gal. 5. Nemo dominetur fidei uestrae, nisi solus deus. Nolite fieri hominū serui, qui pri-

Seruitus duplex.

Christiani sunt spūaliter liberi.

us consecrati estis domino, & magno precio per ipsum redempti. Non poteritis duobus dominis seruire, Matth. 6. Dominum deum tuum timebis, & illi soli serues, Deut. 6. Et Colo. 3. Domino Christo seruite. **Conscientia** **potius si tyranni huius seculi conscientie uestrae laqueum** sit nemini **iniecrint, & spiritui uestro imperare presumpserint,** obnoxia **exaucte iugum, ne obedieritis. Deo enim magis oportet** **quod** **obedire, quam hominibus. Vnde Dauid: Dirumpamus** **uincula eorum, & proiciamus a nobis iugum eorum.** **Habitans in caelis ridebit, & dominus subsannabit** **eos. Psalm. 2. Alia est seruitus carnalis, qua serui obe-** **diunt per omnia his, qui domini sunt secundum carnem:** **quae pietati.** **quae mentionem crebro facit apostolus Paulus, Ephe. 6. Coloss. 3. & 1. Timot. 6. quae pietati non obstat: quan-** **do dominus haud raro istam obedientiam praecipit:** **Sed cauendum tibi, ne ex spirituali carnalem: aut ex car-** **nali spirituales facias, & te ipsum totum confundas. Non** **enim iubet Paulus, ne ulli seruiamus homini externe, et** **iuxta carnem: sed tantum cauet, ne conscientia ulli rei ob-** **stricta sit, quam soli deo uiuo & uero. Vult dicere: Ne** **mo in conscientijs uestris, nisi solum dei uerbum regnet:** **illi obsequimini, illud gubernet uos. Quantum uero ad** **corpus attinet in seruitutem redigendum est, ne laxis ha-** **benis lasciuat pro sua libidine.**

CXXX.

Ego testimonium ab homine non
accipio.

accipio. Ioan. v.

Vos testimoniū perhibetis de me.

Ioan. xv.

Christus Iesus quum sit summa bonitas & ueritas, per quem creata sunt omnia, quæ in caelis sunt, & quæ in terra, uisibilia et inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus siue potestates. Coloss. 1. modereturq; omnia uerbo potētæ suæ. Hebr. 10. 1. Nō opus habet pro se ullo humano testimonio. Nam qui potest homo mortalis immortalī & æterno deo authoritatis adijcere? Voluit igitur dicere: Ego planè non egeo ullius hominis testimonio, nihil maiestatis aut diuinitatis accedit mihi ex hominis testimonio. Patior quidē homines testari de me, sed non propter me, imò magis propter uos, ut aliorum testimonio moti, credatis in me, & salui fiatis. Nuncij mei testantur quidem de me, sed uestri causa, ut pœnitentiā agatis, & saluemini. Testimonium itaq; hominum de me nihil prodest mihi: uestre autem fidei conducit mirum in modum. Omnia quæ ago, uel per meos ministros, uel per meipsum, ut uestri commodum cedent, si repperitis testimonium de me, salui eritis. Ioannes testatur de me, ut omnes crederent per ipsum, Ioannis 1. & 5. Et uos, inquit Christus Apostolis suis, eritis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerum etiam in uniuersa Iudæa Samariaq;: deniq; usq; ad extrema terra. Actor. 1. Et quid sunt sancti in

Christus nō indiget testimoniō hominum.

Ioannes testatur de Christo propter nos.

Sancti te uniuersum, quam testes Iesu Christi? uelut satis ex isto
 stes dei. sermone Petri, quem Cæsare in domo Cornelij fecerat
 patet. Nos testes, inquit, sumus omnium quæ fecit Iesus
 & in regione Iudæorum & Hierosolymis, quem occi-
 derunt suspensum in ligno: Hunc deus suscitauit tertio
 die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret, non toti po-
 pulo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo, nimirum
 nobis, qui comedimus & bibimus unà cum illo, postea
 quam resurrexit à mortuis, et præcepit nobis, ut prædi-
 caremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille, qui
 constitutus erat à deo, iudex uiuorum ac mortuorum.

Testimoniū
 de Christo
 car produ-
 eatur.

Huic omnes prophete testimoniū ferunt, quòd remissio-
 nem & eorum accepturus sit per nomen eius, quisquis
 crediderit in eum, Acto. 10. Vbi audis testimonium pro-
 pterea adduct, ut per illud credamus & seruemur. Hic
 dicti sunt μαρτυρες, id est testes, qui ppter nomen eius
 cæsi sunt à mundo, & testimonium perhibuerunt ueri-
 tati. In summa, Christus sui causa non opus habuit testi-
 monio, sed homines eguerunt, ut crederent Christo, ui-
 eti testum multitudine. Potuit Christus se prodero mū-
 do miraculis, & efficaci doctrina, prout fecit. Itaq; 10-
 annis testimonium & apostolorum, sanctorumq; mar-
 tyrum nobis summe est necessarium, ut tandem creda-
 mus & salui fiamus. Et Christus præcepit discipulis,
 ut de ipso testarentur, ut mundo persuaderent, ipsum
 uere esse dominum cæli & terræ.

Apostolo-
 rū de Chri-
 sto testimo-
 nium nobis
 summe ne-
 cessarium.

Seruus uocatus es: ne sit tibi curæ.

I. Corinth. VII.

Quinetiã si potes liber fieri, potius
utere. Ibidem.

Non pauci arbitrati sunt Apostolum hic libertatem
persuadere, quasi dicat Paulus: si potes ad libertatē ad
spirare, aude, exaure seruitutem, arripe libertatem: non
negligas opportunitatē, quæ ultra oblata est. Quod si
ita interpreteris, uidebitur Paulus sibi ipsi non constare.
Qui iussit unamquēq; credentiū in sua uocatione per-
manere: seruum in seruitute, gentilem in præputio, cir-
cumcisum in circumcisione. Et nīm qui in domino uo-
catus est seruus, libertus est domini. Similiter & qui li-
ber uocatus fuit, seruus est Christi. Nec uult æthnicum
hōiem circumcidi, ppter Christianā professionē & iusti-
ciā dei: nec rursus iud. eū acersere præputiū. Quando
neutrū faciat ad fidei iustificationē. Nam in Christo Ie-
su neq; circūcisio quicquā ualet, neq; præputiū, sed fi-
des per dilectionem operans. Galat. 5. Et Paulus nusq̄
non seruos monet, ut dominis suis carnalibus obtempe-
rent, & omni honore dignos ducant, ne nomen dei &
doctrina male audiat. Qui uero fideles habent do-
minos ne cōtemnant, q̄ fratres sint, sed magis inseruiāt, q̄
fideles sint & dilecti, qui beneficiæ participes sunt.
1. Timoth. 6. Non iubet exaure iugum seruitutis, imō
magis adhortatur ad seruitutem, etiam si per optimam

In sua uoca-
tiōe manens
dum.

Vocatio
quid?

oasione liceat abrumperere seruitutis uinacula. Et ait: Si potes liber fieri, potius utere seruitute, & subiuga te magis, ut in uocatione tua, qua uocatus es seruum scilicet permaneas: nihil agit hoc loco de amplectenda libertate, id quod ex toto contextu patebit, si omnes circumstantie diligentius expendantur. Sed age audiamus Theophylacti Vulgariensis episcopi interpretationem, ne primi sensum hunc usurpasse uideamur. Is sic in hunc locum adnotauit. In uocatione qua uocatus, hoc est, quocumq; in uitae genere, uel ordine, uel conditione, Christi fidem susceperit qui ipsam, in hoc perseueret. Uocationem autem uocat inductionem ad fidem. Seruus cum esses, uocatus es, nihil sis uelim ob seruitutem hanc anxius, neq; ob id obturberis. Non enim quae a deo est, obsutura est seruitus. Quin potius si potes liber fieri, utere magis, hoc est, acrius seruitutem exerce, in usum aliquem & utilitatem conferto. Hactenus Theophylactus, seu Athanasius: quicumq; tandem author fuit istarum enarrationum. Subscribit Theophylacto Nicolaus Lyranus, non ubiq; contemnendus sacrarum literarum interpres. seruus uocatus es, scilicet ad fidem, non sit tibi curae, id est, non feras hanc conditionem moleste: nam in illa potes Christo seruire. Sed & si potes liber fieri ex gratia domini tui, uel alia uia de facili. Magis utere, scilicet seruitute quam ante, seruiendo Christo in membris suis. Exemplo Christi, qui sicut minister erat cum discipulis. Haec ille. Christus reuera non uenit, ut sibi ministraretur, sed

tur, sed ut ipse ministraret, Matt. 20. Vnde etiam Paulus ait Philippensibus: Per humilitatem animi, alium quisq; se præstantiorẽ existimet (ecce ad seruitutem adhortatio) ne sua quisq; spectetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorum. Is enim affectus sit in uobis, qui fuit et in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis deo: sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, & in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Paulus ubiq; sibi similis est, nusquam non ad humilitatem hortatur. Nihil enim obest pietati seruitus ista carnalis, modo spiritu liber sis, et scias unũ te dominũ & patrem seruatorem habere in coelis. Par est ratio coram deo patre, liber sis, an seruus: non enim respicit personam, sed cor atq; fidem. Ad hanc libertatẽ potius aspira, ut spiritu sis liber, reducta carne in seruitutem, ut conscientiam habeas liberam, pacatam uerbo domini, & nullæ creaturæ obstrictam. In uocatione qua uocatus es maneat. Seruus uocatus es, seruus maneat. Et si tibi contigerit occasio non importuna exiitẽ de seruitutis & obtinendæ libertatis, tamen potius seruitute utere, & humilia te in omnibus, serui magis. Etenim qui in domino uocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Precio empti estis, nolite fieri serui hominũ. Unusquisq; in eo, in quo uocatus fuit fratres, maneat apud

Seruitus corporalis non obest pietati.

deum. Hæc uidetur mihi Paulus hoc loci agere: nulli tamen præscribo meam sententiam, quisq; suum habeto iudicium, modo synærum & secundum scientiam.

CXXXII.

Nolo mortem peccatoris, sed ut cõuertatur impius à uia sua, & uiuat. Ezech. XXXIII.

Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut rogas. I. Ioan. v.

Mors pœna peccati. Mors pœna & stipendium peccati est, Rom. 6. Oēs morimur, quia omnes legem dei præuariati sumus, Roma. 5. & Christus propter peccatum (non suum sed nostrum, quod in se transtulit) mortuus est. At deus non adficiatur, aut delectatur nostra morte, mallet enim ut poenitentia acta resipisceremus. Ait enim: Nolo mortem peccatoris, id est, non gaudeo super morte impij, sed hoc uolo, hoc me delectatur, hoc mihi gaudium & beneplacitum, ut impius conuertatur ab iniquitate sua, ad dominum deum suum redeat, & saluus fiat. Sapien 1. Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione uiuorum. Non igitur est meæ uoluntatis, studij, aut desiderij, mors peccatoris, magis enim optẽ uitã ipsius, quàm mortem. Viuet autem si dereliquerit iniusticiam & fuerit iudicium & iusticiam, Ezech. 18. Istud requiro, hoc uolo, hoc opto ab impio, non requiro peccata, iniquitatem &

tem, & iniusticiam, sed resipiscentiam. Si uero omnino uocē meā nō audierit, nec resipuerit, ipsa iniusticia sua condemnabit eū, & mortis reum faciet. Ego ad resipiscentiā inuito, nō ad iniquitates. Libenter indulgeo & parco peccatis, modo posthac non peccet. Ego enim miserator & misericors, patiens & multae miserationis. Ego deleo iniquitates, & peccatorum non recordabor

amplius, Iesae. 43. Porro peccatum ad mortem est illud, quod Christus uocat conuicium in spiritum sanctum, Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. manifesta scilicet blasphemia nominis dei, & contemptus ueritatis: de quo alijs non semel, de hoc lege Heb. 6. & 10. Illud dicitur peccatū ad mortē, quod nō habeat ueniā: nam est ipsa impietas siue incredulitas ubi Christū per infidelitatē auisisti, nō reliqua est pro peccatis hostia. Ideo non remittitur in aeternū. Sola fides remissionē impetrat: abiecta fide, id est contempto uerbo dñi, nō est reditus ad salutē, unde excidisti. Peccatū praeterea est, quod ex fide non fit. Rom. 14. At nihil pugnam isti duo loci. Nā deus mallet te non peccare, nulli praecipit impie agere, Eccl. 15. Sed ubiq; sancta docet. Verū si tu patrē suauiter alliciemē nō audieris, te ipsum cōdemnas, & peccas tuo ingenio. Si ad mortem peccaueris, id est, si aperte cognitā ueritatē dei blasphemaueris et mendaciū esse, aut doctrinā impiā, siue demoniacā calūniaueris, nolo pro te orare. Ipse enim respus & explodis sanā doctrinā & deū mēdaciij arguis, & abominaris spiritū sanctū.

Peccatū ad mortem.

Remissio peccatorū est ex fide.

Gentes natura quæ legis sunt faciunt. Roman. II.

Caro legi dei non est subdita.

Roman. VIII.

Duplex lex naturalis et scripta.

Conscientia quid sit.

Lex nõ manu sed spiritu impletur.

Nemo est qui nesciat duplicem esse legem, naturalem & scriptam. Et quam Iudæi habent in libris, Gentes habent in cordibus scriptam, quæ aliud est nihil quàm ipsa conscientia. Sciunt enim non licere furari, mœchari, occidere, & quod ubi noles fieri alteri ne facias. Nouerunt deum ex creaturis, quæ omnia Iudæi ex libris didicerunt. Paulus autem non dicit, Gentes natura hoc est suo ingenio, aut libero arbitrio, ductu rationis & nature, facere legem diuinam, quam habent in cordibus scriptam. Nemo enim est qui faciat bonum, nemo implet legem. Non enim dicitur impleri aut fieri lex, nisi cum spiritu & mente impletur (so es mit ganzem hertzen und mit lust geschicht) quod non faciunt gentes, etiam si simulent opera quædam externa. Sed hoc dicit Paulus: Nam cum gentes quæ legem non habent, natura quæ legis sunt, fecerint (sed quando faciunt) eam legem non habentes (scilicet scriptam) sibi ipsi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, simul attestante illorum conscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiam exasantibus, in eo die cum iudicabit dominus occulta hominum, iuxta Euangelium meum per Iesum Christum, Roman. 2. id est, utriusque

utriq; habent legem, alij naturalem, alij scriptam, sed nihil sunt meliores, nisi legem impleuerint, quæ citra spiritum sanctum impletur minime. Hoc agit in uniuersum, Paulus primis tribus capitibus Epistolæ ad Romanos, omnes esse peccatores & transgressores cum Iudeos, tum Gentes: neutri faciunt legem. Est enim lex spiritualis, id est, spiritualia requirit, non carnalia aut externa, ut corde & spiritu facias bona, non manu tantum: ut puro & integro sis affectu in omnes, non similes amicitiam: & hoc est quod præcepit lex: Diliges dominum deum tuum ex toto corde, tota anima, totis uiribus, id est, non hypocritice, aut ore tantum, sed omnibus studijs, tota mente. Et proximum sicut teipsum, id est, non minus quam te diligas, syncere & fideliter. Sed num hoc Gentes unquam præstiterunt? ergo non faciunt naturaliter, id est suo ingenio, uiribus & libero arbitrio, quæ legis sunt: deberent quidē facere id quod lex naturalis dicitur (nam frustra non inscripsit cordibus) at minime faciunt expertes spiritu. Nec Iudei scriptam legem obseruant. Caro enim legi dei non est subiecta, si quidem ne potest quidem, Romano. 8. Animalis homo non accipit ea quæ sunt spiritus dei, 3. Corinth. 2. et dixit dominus: Nō requiescit spiritus meus super homines, quia caro est, Gen. 6. non curat ratio dominum deum. Excidit homo ab imagine dei, à ueritate in mendacium, ideoq; non requirit deū. Gentes quæuis legē nature habeant scriptam in cordibus suis, tamen non reuertentur

Lex est spiritalis.

rentur deū, nō faciunt bona & quæ suggerit lex naturalis. Deū cognouerūt quidē ex operibꝯ, sed nō ut deū glorificauerūt, neq; grati fuerūt, id quod Paulus Rom. 1. & deinde susissime disputat. deinde si qui sunt ex gētibꝯ, qui faciunt aut fecerunt unq̄ legē, uelut olim Melchisedech, Hiob, Naaman Syrus, Cornelius Centurio, & alij non pauci, citra spiritū dei non fecerunt, id quod satis ex historijs ipsorū licet colligere: fuerūt spiritu dei accensi, non suis uiribus, natura, libero arbitrio, ratione aut sapientia. Nemo enim potest dicere, dominū Iesum nisi per spiritū sanctū. 1. Corinth. 12. Nulla mala arbor gignit bonos fructus. Fuerunt itaq; intus illustrati spiritu, quicunq; bona fecerunt ex Gentibus. Erasmus oēs natura filij iræ, quemadmodum & ceteri, Ephes. 2. Et quando fuerint mali, qui potuerunt benefacere? Citra dei spiritum nemo recte facit, sunt uniuersa studia nostra mala: omnes sunt hypocritæ & malignantes, Iesaiæ. 9. Sensus & cogitatio humani cordis in malum pna sunt ab adolescentia, Gene. 8. Et nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum dei. Certum igitur est omnes illos, Hioben, Melchisedechum, regegitos è cælo, aliam mentem habuisse, quàm reliquum uulgus gentium. Et aliud est simulare legem & implere legem: quid profuit gentibus naturalis, & Iudæis scripta lex? nihil omnino, nisi impleta. Nullus hominum unquam seruauit legem ex suis uiribus, et in genuo, id est, natura & libero arbitrio. Et Petrus dixit
sanctis

Lex sine
 spiritū non
 impletur.

sanctis fratribus : neq; se, neq; patres suos portasse & satis fecisse legi. Actorum. 15.

CXXXIII.

Circumcisio quidem prodest, si legem seruaueris, Rom. II.

Si circumcidamini, Christus nihil uobis proderit. Galat. v.

Circumcisio Iudæis olim diuinitus præcepta, externum signum erat foederis dei, quod per se citra uerbum promissionis non iustificabat, sola enim fides iustificat: sed erat signaculum iusticiæ fidei, Rom. 4. per quod omnes credentes agnoscebant se in foedere diuino, id est, quod deus factus esset pater & adiutor eorum, qui circumcisi erant, & ipsi essent in populo dei: fides ipsa, quæ foederis uerbum aut promissionem acceperat, confirmabat hoc foedus dei cū hominibus. Externa circumcisio nihil prodest, si absit interna, quæ est iusticia dei & circumcisio cordis & spiritus. Ait igitur Paulus: Circumcisio nihil est, præpucium nihil est, sed obseruatio mandatorū dei, quæ est uiuida fides soli Christo adherens & obediens. Hoc est enim opus dei, ut credamus in eū quē misit pater, Ioan. 6. Nihil externū sanctificat perfecte, sola fides iustificat. Omnino nihil profuisset circumcisio Iudæis, citra uerbum dei: sed quia nō respiciebant in extremam resectionem præpucij, sed in solum deum, qui ista iusserat, hæc fides sanctificabat illos

Sacramēta
quō p̄sint.

Baptismus
qui seruet.

illos. Velut sacramenta nostra tantillum nobis prode-
runt, si neglexerimus Christi uerbum, in quod est fides
directa. Christus est iusticia & sanctificatio nostra. 1.
Corinth. 1. Ideo in Christum respiciendum, propter
hunc enim salubria sunt sacramenta, quia habent ad
nexam Christi promissionem. Fides in Christi uerbum
purificat corda. Aqua omnino non mundaret men-
tem, sed pactum bonæ conscientie cum deo. prima Pe-
tri tertio. Id est, fides seu conscientia uerbo & signo de
benevolentia dei artificata, quasi diceret Apostolus: A-
qua per se lauat corpus tantum, animam non item: sed
quia credis promittenti Christo, accipis sigillum iusti-
ciæ fidei baptismum: corpus aquam suscipit, fides
uerbum: externe mundaris aqua, intus fide. Vnde
Paulus alibi de circumcissione inquit: Ecce ego Pau-
lus dico uobis, quod si circumcidamini, Christus nihil
uobis proderit, id est, circumcissio externa non est
iusticia, non enim sanctificat, liberum est uobis circum-
cidi uel non. Si eo animo circumcidimini, quate-
nus per illam iustificamini, à scopo & ueritate ex-
cidistis. Christus uos redemit à maledictione legis, si
tantum in externam circumcissionem defixeritis oau-
los, omnino non ambulatis in ueritate, non iustifica-
bimini, non ponenda est iustificatio in externa circum-
cissione, à quo liberi estis, sed in Christo ipso, qui est
finis legis. Romanorum decimo. si ad hunc scopum,
in Christum scilicet, non intenderitis oculos mentis,
omnino

omnino nihil proderit uobis nec Christus nec circum-
 ciso. Nemo ex operibus iustificatur. Si enim per legem
 est iusticia, Christus frustra mortuus est, Galat. 2. 19. & Christus factus est nobis ociosus: quicumq;
 per legem iustificamini, à gratia excidistis, Galat. 3. 12. & Christus factus est nobis ociosus: quicumq;
 per legem iustificamini, à gratia excidistis, Galat. 3. 12. & Christus factus est nobis ociosus: quicumq;
 quinto. Circumcisio salubris est propter Christum,
 imò in Christo, quia adfectus prauos reseueris quòd
 interne non externe solum circumcisis sis. Longissime
 aberras, si tribuis soli externe circumcisioni iusticiam,
 intus circumcidaris necesse est. Circumcisio autem
 interna siue spiritalis, fides est & regeneratio. In
 corde seruat lex, non externis signis tantum. Cir-
 cumcideris autem corde, dum positis concupiscentijs
 carnalibus, sis nouus homo, noua creatura, renatus
 ex aqua & spiritu, baptizaris igne & spiritu sancto, ignis et spi-
 dum accipis remissionem peccatorum, quæ citra fidem ritus sancti.
 non contanget. Obseruas itaque legem, dum diligis do-
 minum deum tuum ex toto corde, mente, anima & ui-
 ribus. Observatio legis planè aliud est nihil, quàm
 charitas rei aut fides, si deo soli seruiers, & totum il-
 li te ipsum quantum quantum es tradideris regendum:
 ut ab ipso uno pendeas, unum ames, unum metuas:
 hoc si feceris, saluus eris. Loquitur igitur Apostolus
 Romanorum secundo, de spiritali circumcisione,
 quæ prodest. At carnalis, quæ non fit ex spiritu, nihil
 prodest.

Circūcisio
 spiritalis

Baptismus

Observatio
 legis.

Perijt

Perijt iustus de terra, & rectus in
hominibus nō est. Mich. vii.
Noe uir iustus atque perfectus.
Genes. vi.

**Nemo
iustus.**

Canit David, Psal. 13. & 52. Dñs de cœlo respexit
super filios hoīm, ut uideat an sit intelligens aut requi-
rens eum. Vnusquisq; declinauit, simul abominabiles
facti sunt: Non est faciens bonum, non est etiam unus.
Et repetitur hic uersus à Paulo, sed uolo per Synecdo-
chen intelligas tropo scripturæ familiari, nō enim crant
uniuersi mali & iniusti, sed potior pars. Omnes debe-
bant esse pij et ueri rectiq; amantes, sed maior pars est
inutilis, blasphema, nullius momenti, impia, ut inter mil-
le uix unum reperias sanctum, innocentem: imò ne inno-
cens quidem est innocens, Exodi. 34. Ita tempore Noah
omnis caro corruerat uia suam super terrā. Solus No-
ah inuenit gratiam coram deo. Hic solum cum deo am-
bulauit & fuit uir iustus atq; rectus. Quemadmodum
idem de Abraamo, Isacho, Iacobo, Hiobo, Dauide, He-
lia, prophetis atq; alijs patribus sanctis legimus, quos
deus conseruauit ab populari immundicia. Ut accipias
istos locos, q̄ oēs hoies damnāt per συνεκδοχήν, id est,
intellektionem, ut löge aliud intelligas, quàm tradit lite-
ra, & maiorem partē populi euersam intelligas, atq;
paucos

**Noah
iustus.**

paucos è tanto numero uere pios. Helias propheta omnes sanctos sublato crediderat, et tamè deus reseruauerat sibi septem milia uirorum, cui non inflexerunt genu imaginì Baal. 3. Regū. 19. Quando tam pauci sine, qui deum uerum metuant & adorent, dicit scriptura ne unum quidè superesse. Et si euoluerimus diligentius sacras historias, colliges per plures pietatis studiosos, sanctitate & innocentia conspicuos. Sed si istos ad reliquam multitudinem contuleris, nulli sunt aut pauci. Puffillus est grex Christi, Lucæ. 12. Diminuti sunt sancti, Psalmo. 11. Et reliquie tantum conuertentur. Numerus impiorum tam grandis & populosus est, ut præ illis pij uix uideantur: & apparet nullos omnino superesse iustos, præ illorum multitudine.

Sanctorum
paucitas.

CXXXVI.

Non ueni destruere legem, sed cōplere. Matth. v.

Christus nos redemit ab execratione legis. Galat. III.

Lex, inquit apostolus Paulus, pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur, Galat. 3. quasi diceret: non iustificabat lex, neminem ad perfectionem ducit, Hebræo. 7. Sed tantum ad Christum iustificatorem remittebat, qui est perfectio legis, ad iustificationem omni credenti, Romæ. 10. Solus Christus implet legem, & satisfaciat legi, ac de peccato condemnauit peccatum per

Lex nemi-
nè uere iu-
stificat.

S tum per

Christus tū per carnem, ut iustificatio legis impleteretur in nobis, fit legi obnoxius. Rom. 8. Non enim uenit soluere aut abolere legem, ne omnino non sit implenda. Sed propterea uenit, ut pro nobis impotentibus, infirmis præstaret legem, et de suo spiritu nobis impartiret, hoc est gratiam, spiritū et copiam faciendæ legis suppeditaret. Nam nemo seruat legem, nisi spiritualis. Nemo autem est spiritualis, nisi qui spiritum Christi habet, Roma. 8. Spiritum Christi habent omnes uere credentes. Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, gratiam pro gratia. Primū igitur explicat Christus usum, et abstrusorem atq; reconditum sensum legis, et docet legem esse spiritualem, id est, spiritualia requirere, non manum et externa facta tantū, sed cor, renes, adfectus, mentem atq; spiritum, ut uides apud Matthæum. 5. 6. et 7. capitibus. Deinde suppe- ditat spiritum, reddit alacrem, propensum, et spiritua- lem, ut rapiaris totis affectibus ad præstandam legem. Non iubet negligere legem, sed addit animum imple- ndæ legis. Et Apostolus non dicit nos liberatos per Chri- stum à lege, ut porrò nihil ad nos spectet, non sit com- plenda: sed hoc dicit, nos Christianos redemptos à ma- ledictione atq; tyrānide legis, id est, lex non agit reos, non condemnabit, non execrabit nos Christianos, qui spiritum domini accepimus, et ultro præstamus legem, sumus bona arbor, plantata secus riuulos aquarum, et in tempore suo reddimus fructum, non transgredimur legem, non uiolamus præceptum, ideoq; nihil iuris con- demnandi

demnandi nos habet lex, erepta est illi ius & tyrannus in nos. Maledicit transgressoribus, & qui non seruant legem, tradit orco, execrationi & Sathane. Ne uero & nos pietatis cultores & Christianum nomen profesos simili tyrannide exarnificet, Christus uenit, & **Christus re nobis factus est execratio, peccatum, ut nos ab istac ma demit nos ledictione legis criperemur, & benediceremur cum si à maledicti deli Abraham. Christus peccatum nostrum in se tran- one legis. stulit, factus est legi obnoxius, ut nos qui legi eramus obnoxij redimeret, ut adoptione ius filiorum accipere mus, Galat. 4. Nunc itaq; ut paucis dicam: liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus per nouitatem spiritus, & non per uetustatem literæ, Roma. 7. à litera legis soluti sumus, sed non à spiritu. Implenda est lex, at spiritualiter, quæ omnia dominus apertissime explicat apud Matthæum. Non occidit, non exarnificat, non agit reos, non maledicit, non condēnat nos lex: non enim inuenit in nobis (Christianis dico) q. accuset, qui libero spiritu charitatem exeramus, & facimus quod deus à nobis requirit. Hac de re non pauca in prima parte diallages nostræ differuimus, illuc te remittimus lector.**

CXXXVII.

Facies altare ad adolendū thymia-
ma. Exod. xxx.

Quo mihi multitudo uictimarum
ueststrarum: Iesaiæ. i.

Sacrificia
Iudeorum
ad tempus
tamē insti-
tuta sunt.

Iudeos olim sibi delegit deus de cunctis populis suis per terram, Deute. 7. & 14. quibus etiam iudicia, testamenti, & legem suam tradidit, ut faceret sibi populum peculiarem, sanctum, & legitimum. Nec fecit taliter omnī nationi, Psalm. 147. Voluit enim hisce ceremonijs mundo innotescere: unde addidit externa sacrificia, oblationes, holocausta, & ritus sacrorum, uelut symbola quibus à gentibus idololatriis segregarentur, ut haberent signa beneuolentiæ dei: & istis corporalibus aut externis ceremonijs ad mutuam dilectionem prouocarentur, qui habebant eundem cultum, unum deum, easdem ceremonias, eadem sacrificia, agnoscerent se unius dei populum, & charitate mutua cōstringerentur. Quibus uoluit deus præcludere aduenturū Christū. Ideoq; isthæc omnia figuræ & umbræ fuerunt reuelandæ ueritatis, Christi scilicet. Lex enim, inquit Apostolus, umbra futurorum bonorum, Hebræ. 10. & pædagogus ad Christum, Galat. 3. Voluit hisce legibus sibi parare populū, & ad tempus demandauit sacrificia & reliquos cultus. Hinc est q, toties instituta sunt sacrificia atq; alia sacra. Voluit hisce figuris & regno eterno, aliud spirituale scilicet regnum præfigurare, & populum spiritualem sibi adparare in regnum spirituale: qui se deum non in monte, aut Hierosolymis in templo, coleret, sed
in spiritu

in spiritu & ueritate, Ioan. 4. Id est, qui non in hypocrisi & ficta religione, sed mente & corde seruire deo ueni. In summa, sacrificia externa umbræ fuerunt tantummodo reuelandæ paulo post ueritatis Euangelicæ. Et dominus præcipue fidem requirebat et charitatem in externis illis sacrificijs, uelut Apostolus Paulus inquit: Lex spiritualis est, Roma. 7. id est, spiritualia opera exigit. Non curabit deus corporalia. Bonorum nostrorum non indiget, Psalmo. 15. Ideoq; reijcit holocausta, sine fide oblata. Oculi eius fidem respiciunt, Hiere. 5. Quando autem non confidebant Iudæi in deo salutari suo, sed magis in suas oblationes, holocausta & sacrificia, opera manuum suarum, reijcit deus ista omnia, & dicit: Quis hæc quesituit de manibus uestris? Iesaiæ. 1. Quasi diceret: Ego fidem & charitatem docui, uos neglecta fide & dilectione, tantum in uestra opera confiditis. Nolo igitur, ut posthac sacrificetis mihi ad eum modum. Animum ego & pectus requiro, uos manum ostenditis sanguinolentam, & charitate uacuum. Aurum expectaui, sed plumbum obtruditur mihi. Vuas queerebam, sed ecce labruscas. Ideoq; aspergete cum istis nugis. Non accipiam de domo tua taurum, de caulis tuis hircos: quoniam meæ sunt omnes bestie agri, iumenta in montibus & boues: Cognoui omnia uolantia cæli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi, meus est enim orbis & pulchritudo eius. An manducaabo carnes taurorum, & sanguinem hircorum potabo?

Sacrificia
Iudeorum
quare reie-
cta.

Immola deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & glorificabis me. Psalm. 49. Vnde etiam postea Dauid dolens de stupro admissio clamat. Si uoluisses, sacrificium dedissem utiq; , holocausta nõ amabis. Psalm. 50. Sacrificiũ deo spiritus contritus, cor contritũ & humili

Opera que
sunt bona et
sacrosanct.

atum deus non despicias. Vides ubiq; aliud requirere deum, quàm nuda sacrificia, fidem scilicet & misericordiam: que ubi absuerint à tuis operibus nihil egisti, nec tantillum prestitisti. Vbi uero fides & charitas adfulserint, egregia, aurea, sacrosancta, & uere diuina sunt uniuersa tua opera. Hoseæ. 6. Beneficiamã uolo & nõ sacrificium. Repete nunc que propheta in uniuersum scribunt, & uidebis non aliam ob causam damuasse sacrificia, q̄ q̄ ex incredulitate cordis proruperint. Lege integrum caput Iesaiæ primum, & in promptu est causa reiectarum oblationum. Manus inquit, uestræ sanguinibus plene sunt, immundi estis, malis studijs, putris arbor. Et Christus dicebat pharisæis: Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Matth. 12. Nõ placet deo munera aut quecuq; opera, nisi antea placeat persona. Opus deo gratum est, si persona fuerit grata. Hypocritarum et iniquorum opera maledicta sunt, quia sunt et ipsi maledicti. Iusti uero facta, sacra & bona sunt: nã & ipse sacra & benedictus est. Sacrificia impiorum abominatio sunt deo: atq; hæc est ratio, cur explodat illa deus.

Deus opera
respicit
propter psonam.

Mundis

Mundis, inquit apostolus Paulus, sunt omnia munda. Tit. 1. porro pollutis & infidelibus nihil est mūdum, sed polluta est illorum & mens & conscientia. Et his qui diligunt deum, omnia simul adiumento sunt in bonum, nimirum his qui iuxta propositū uocati sunt, Roma. 8. Atq; hoc est quod Christus sæpe repetit: Bona arbor, bonos fructus facit, Matth. 7. 12. Lucæ. 6. Adde q̄ sacrificia Iudæis tantū sint præcepta, Christianis nō, quibus istud tantum mandat dominus Iesus, ut abnegēt semetipsos, tollant crucem suam, & sequantur ipsum: offerant corpora sua, hostiam uiuentem (non mortuam) sanctam (non prophanam) acceptam deo, Matt. 16. Lucæ. 9. Roma. 12. Spirituales scilicet hostias, acceptabiles deo per Iesum Christum. 1. Pet. 2. Prophetæ igitur tantum impias oblationes impiorum hominū condemnāt, q̄ uiderent præcipua legis, misericordiam, & iudicium (Matth. 23.) ab illis hypocritis negligi, & tamen sine fini congeminare sacrificia. Quòd iusticia & iudicium facta magis placeant domino, quàm uictimæ, Prouerb. 21. Et multo melior sit obedientia, quàm stultorum uictimæ, Eccle. 4. Dominus enim abominatur sacrificia impiorum. Prouerb. 15.

Hostia acceptabilis deo

CXXXVIII.

Pseudo ppheta interficiatur. Deuterono. XIII.

Hæreticū post unam atq; alteram

monitionem deuota. Titum. iij.

Permittamus q̄ Iudæis licitum fuerit seductores ac
 pseudoprophetas gladio ferire, sed num̄ propterea &
 nobis Christianis liabit Sectarum auctores eodem gla-
 dio perdere? minime. Nouerūt omnes pij, arma in scri-
 pturis aliud significare, nempe uerbum dei, quo ferien-
 di sunt uniuersi pietatis hostes. Regnum Iudæorum ex-
 ternum fuit regnum, fuit quoq; sacerdotium externum,
 ideoq; habebat externa sacra & arma. Regnum Chri-
 stianorum spirituale est, igitur & sacrificia atq; arma
 sunt spiritualia. Cereemonie Iudæorū, typus fuit Chri-
 stianæ religionis. Pugnatum est ab Israëlitis aduersus
 Amorrhæos, Chananeos, Iebuseos, & reliquas gentes
 idololatrias corporalibus armis. At nobis contra insul-
 tus diaboli, portas inferorum, hereticos, spiritualibus
 armis dimicandum est. Arma, inquit Paulus, militiæ no-
 stræ non carnalia sunt, sed potentia deo ad demolitio-
 nem munitionum, quibus consilia demolimur, & omnē
 celsitudinem, quæ extollitur aduersus cognitionem dei,
 & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediend-
 um Christo, et in promptu habemus uindictam, aduer-
 sus omnem inobedientiam. 2. Corinth. 10. Sathan spiri-
 tus est, & sunt ipsius astutiæ spirituales, Ephe. 6. ideo-
 q; spiritualibus armis oppugnandus, carnalibus nihil ef-
 ficies, sed reddis uolentorem. Hiob. 41. Ab attacku
 gladij non surgit, lancæ, hastæ, & thoracis. Reputat
 . pro palea

Arma in
 scripturis
 aliud signi-
 fiant.

Cereemonie
 Iudæorū ty-
 pus religio-
 nis Christia-
 norum.

Sathā spūs
 est, et nō ti-
 met arma
 carnalia.

pro palea ferrum, pro ligno putrido æs. Nō fugabit eū sagittarius, ad stipulam uertūtur ei lapides funde. Quā si stipula reputantur ab eo iacula, & ridet ad tremen- tem clypeum & c. Frustra igitur laborant principes et Episcopi nostri, dum ferro & igni nituntur extinguere pseudoprophetiā, errores, hæreses, catabaptistas, Sacramentarios, & reliquos uertiginis spiritus. Ideo q; ait Paulus, sectarum authorem post unam & alteram admonitionem fuge (non interfice, combure, sus- pende, suffoca aquis, aut perde mala morte) sciens q; euersus sit qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus, Titum. 3. Et diuus Ioannes: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in do- mum, nec aue ei dixeritis. Non iubet stringere gla- dium, sed deuitare. Videns nimirum hæreses, non ui- aut ferro extirpari posse, alioqui dixisset, ne permitta- tis uiuere. Christus quoq; Matth. 13. non iubet euelle- re zizania, sed sinere usq; ad messem, hoc est, non uiol- entia dissipandas pseudoprophetas, sed uerbo domi- ni extinguendas. Et propheta olim dixit, impium spi- ritu labiorum dei occidendum. Iesa. 11. Et Paulus ait: Antichri- Antichristum (à quo omnes pestes, errores & pseu- stus nō gla- doprophetiæ in Ecclesiam Christianorum sparguntur) dio corpo- conuictum iri spiritu oris domini. 2. Theß. 2. Ex qui- rali, sed spi- bus potenter intelligimus, non carnali gladio, sed spiri- ritu oris do- tuali conficiendos Hæreticos & falsos prophetas. Ex- mini inter- rant igitur magistratus qui flamma & ferro occurrunt ficitur.

malo. Nihil iuris habent in eos iudices huius mundi,
 Gladius ci- (non enim sunt mentium & animorum atq; conscientia-
 uilis nō ha- arum iudices, sed corporum) nisi in ius civile peccat
 bet ius in rint, id est, erroribus suis publica crimina addide-
 hereticos. rint, ut si fuerint seditiosi, fures, adulteri, raptores, pa-
 cis publicæ perturbatores, civilium legum transgresso-
 res, latrones, proditores, tum licet magistratui in eos
 animaduertere: at cum tantum in fidem peccarint, deus
 iudex esto, & Episcopus eos excommunicato. Quicunq;
 in administrationem legum civilium, & regnum mun-
 di deliquerit, ab eodem regno & præfectis eius puni-
 etur. Verū qui in regnū spirituale peccat, ab eodē argu-
 endus est, & spiritualibus armis confodiendus. Legt. 6.
 caput. Ep̄læ ad Ephesios. Breuiter mundus habet gladi-
 um civile & administrationē legū civilium: corporum
 & bonorū mundi sunt iudices: quicunq; in leges civiles
 peccant, ab eisdem quoq; puniētur: nihil puniant magi-
 stratus civiles, nisi quod ad suam administrationem at-
 q; ius pertineat. Hæreses uero non sunt ciuilia aut cor-
 poralia mala, sed spiritualia, propterea solis spirituali-
 bus uerbo domini e mentibus euellenda. Nemo regnet
 in conscientijs, nisi solus deus: nemo dominetur fidei,
 nisi solus deus, nemo iudicet infidelitatem, nisi solus de-
 us. Tyranni igitur sunt quicunq; arripiunt sibi ius per-
 dendi impios, aut hæreticos. Duplicia enim sunt pec-
 cata, alia spiritualia, alia corporalia: horum quoq; sunt
 duplices iudices, Spirituales & civiles. Spiritualia pec-
 cata

Deo iudex
 cōsciētiarū.

Pctā spiri-
 tualia et cor-
 poralia.

cata sunt, infidelitas, desperatio de diuina misericordia,
 pusillanimitas, hæresis, scripturarum non sana intelli-
 gentia, occultum odium, concupiscentia, & quicquid con-
 ram deo peccatum est, in ista nemini mortalium licet ani-
 maduertere, nisi spiritualibus & spiritualibus armis, ue-
 lut dixi. Alia sunt corporalia peccata siue ciuilia, quæ
 cūq; admittuntur in leges ciuiles, eiusmodi sunt prodi-
 tio, furtū & c. quæ paulo ante recensui, ista sunt ciuili
 gladio obnoxia & plectēda. Igitur spiritualis spiritua-
 lia iudicet: magistratus ciuilis, ciuilia administret, & ui-
 olatores legū ciuiliū puniat gladio ciuili. Quoties itaq;
 uoles extinguere hæreses et falsas doctrinas, caue ne
 gladio ciuili id tentes, hoc enim modo magis prouocabis
 Sathanā, & ignē igni addes, nō terretur armis corpora-
 libus, sed uerbū dei omni fiducia docet, insta tempestiue
 & intēpestiue, detege hypocrisim, errorē & falsam do-
 ctrinā, suggere sanū uerborū dei intellectū, explica my-
 steria, p̄duc Sathanā è tenebris in lucē, quā ferre nō po-
 terit, & euicēs quicquā aliās conatus fueris, laterē laus-
 bis, nō restingues in cendū, uerū magis excitabis. Ipse
 mēdax est, & pater eius rei, Ioan. 3. Si tu nudā & sim-
 plicē ueritatē protuleris, pelles et uicēs oēs assaultus di-
 aboli. Sic Petrus iubet resistēdū fide. 1. Pet. 5. Quod ue-
 ro Iudæi suos pseudo p̄phetas occiderūt, scito ap̄ illos
 oīa fuisse carnalia aut corporalia, regnū fuit carnale, sa-
 cerdotiū carnale, populus carnalis, sacrificia carnalia, oīa
 corporalia et externa: umbra figura et typ⁹ spiritualiū
 bonorum

Iudeorū sa-
 cra omnia
 corporalia

bonorum, regni, populi, uelut paulo ante dixi, propterea licuit carnali gladio occidere pseudoprophetas. Populus Chuiſtianorum uero ſpiritualis, ſpiritualibus armis dimicat aduerſus pseudoprophetas, hæreticos & falſos fratres.

CXXXIX.

Non delinquent omnes, qui ſperant in eum. *Psalm. XXXIII.*

Septies in die cadit iuſtus. *Pr. XXIIII.*

Sancti peccant, ſed non ad mortem.

Quod hic dicit *Psalmographus*, idem etiã diuus *Ioannes* ait, *1. Ioann. 3.* Omnis qui habet hanc ſpem in eo purificat ſe, ſicut et ille purus eſt. Et iterũ, Ois qui in eo manet, non peccat. Et paulo poſt. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatum non committit, quoniam ſemen ipſius in eo manet & non poteſt peccare, quod ex deo natus eſt. Peccant nonnunquam credentes ex infirmitate carnis, remanentibus in carne reliquijs peccati: uerum iſtud peccatum ignoſcit deus, fidem & cor inſpiciens, non imputat, non exprobrat, qui habet exploratam fidem & mentem omnium fidelium. Nemo eſt qui non peccet, at deus remittit, et nihil eſt damnationis ijs, qui inſiti ſunt *Chriſto Ieſu*, *Ro. 8.* Repete ea, quæ in principio conciliationum ſcripſimus, & habebis eadem quæ nunc agimus, ob id nihil opus eſt uerbis multis & actum agere.

CXL.

Sathanas expetiuit uos. *Luc. XXII.*

Malus

Malus ille non tangit eū. i. Ioan. x.

Sathan stat in perpetuis exabijs, semper insidiatur Sathan mil calæneo nostro: circuit quasi leo rugiens, querens quē le artifex, deuoret: nō cessat à tentandis mortalibus, ut præcipitet milib. tech= ad mala: est enim aduersarius noster, hoc est, Sathan et nis adori= mille artifex. Ideoq; et Christi discipulos adgressus est tur pios. uelut ipse Christus Petro insinuat, dū inquit: Simon, Si= mon, ecce Sathanas expetiuit uos, ut cribraret sicut tri ticū, sed ego rogauī pro te, ne deficiet fides tua & c. Vn de igitur fit q, Aplus Ioan. dicat, malignus non tangat eū qui ex deo genitus est, qñ uideamus ipsum oīm maxi mū imponere sanctis: impios quos totos ad suū nutum possidet, nō tentat plurimū, aguntur enim prius pytho= nico spiritu capti ab eo ipsius uoluntatem. 2. Timoth. 2. Sathan nō Videtur igitur idē mihi Aplus dicere quod Chrūs, Por uincit ele= te inferorū nō pr. ualebunt aduersus eā. Mat. 16. Qua ctos. si diceret: Tentabūt & adorientur quidē ministri Satha n. sed non pr. ualebunt. Malignus hostis omnibus mo dis inuadet uos rectos atq; credētes, sed nihil promoue bit, nō nocēbit uobis, nō tanget uos, uidebitur uos multis molestijs diuexari, at nihil incommodabit. Ipse enim Christus dux & seruator noster uicit mundū, uicit etiā principē huius mundi. Si capiti non nocuit, minime etiā membris obierit. Confidamus igitur, uiriliter agamus, simus fortes, stemus in fide & custodia, & non pr. uale= bit aduersus nos Sathā. Nō sinet nos deus ultra tētari,

supra

Supra id quod possumus, imò faciet unà cum tentatione euentū, quo possumus sufferre. 1. Cor. 10. Liberabit nos à malo, Amen. Nemo rapiet oues Christi de manu eius. Ioan. 10. Deo enim gratia, qui dedit nobis uictoriam per dominum nostrum Iesum Christum. 1. Corinth. 15.

C X L I.

Dominum deum tuum adorabis,
& ipsi soli seruiēs. Deut. VI.
Surgens Abraham adorauit popu-
lum terræ. Gen. XXIII.

Adorare Adorare primū est deū colere, pietatē suā testari, cor
quid sit. de & spiritu uenerari, et dei auxiliū implorare. Et isto modo hic dicit Moyses: dominū deum tuū adorabis, id est, coles, inuocabis, honorē cordis prestabis, & uelut uitæ atq; salutis authorē honorabis, in eū solū sp̄e fixā collocabis. & sic adorare est id quod nos Germani dicimus Anbetten, ein Gots dienst thun. Ita etiam Christus Ioan. 4. utitur. Veniet tempus cum ueri adoratores, id est, dei cultores, patrem in spiritu et ueritate adorabunt, hoc est, colent, seruient & inuocabunt. Aliās adorare creberrime pro uenerari, genua flectere, adosulari, prosternere accipitur, quod Græci προσκυνῆν dicūt & προσκύνωσι in adorationem, seu honorē qui corpore exhibetur. Velut Abraam adorauit populū terræ, id est, genua aut geniculatiōe egit gratias, siue honorauit populū terræ. Genes. 33. Iacob fratrem suum Esau septies adora-

es adorabat in terrā, id est, incuruauit se aut prosternebat se corā illo in terrā. Matt. 2. Magi prostrati adorauerunt puerum, hoc est, uenerati sunt, exhibuerunt honorem. Matthæi. 3. Leprosus adorauit Christum, id est, inclinauit se, & gestu corporis ueneratus est Adorare eum. Aliud igitur est adorare deum, aliud adorare Deum. hominem. Adorare deum est timere, colere & inuocare donū num. Adorare hominem est honorem exhibere, & gratias agere. Scriptura refertissima est exemplis eiusmodi. Aliās peccatum & idololatria est, si manum. creaturam adoraucris, & spem in illam collocaueris, quod est osculari manum.

CXLII.

Possedi hominem per deum (dicit
Eua de Cain) Gen. III.

Non sicut Cain ex illo malo erat, &
occidit fratrem suū. I. Ioan. III.

Aliud est, dei aliud hominis iudicium. Deus uniuersorum conditor omnia nouit, omnia scrutatur renes, & corda, nihil est illi absconditum, omnia patent oculis eius. Homo uero iuxta oculorum uisionem & secundum personam, id est, externam speciem iudicat, quale iudicium est in Eua, que ubi primum filium Cain genuerat, iudicauit ipsum esse de quo prius audierat dei uocē. Semē mulieris cōteret caput serpētis, Gen. 3.
Quam

Cain malus
et ex malo.

Quam promissionem deus pater de Iesu Christo filio suo ediderat, qui serpentis caput, id est regnū & potentiam Sathane esset confracturus. Ipsa uero cogitauit Cain esse istud semen, non sanè intelligens mysterium de Christo. Et dixit: Possedi hominem per deum, hoc est, possideo, nacta sum, & habeo nunc quem deus mihi pollicitus est. Per deum inquit, id est, prestante & exhibente deo quod promiserat: Dei homo est hic filius meus, à deo mihi diuinitus exhibitus, errauit igitur mater. Euentus enim aliud indicauit. Cain nempe occidit fratrem, quod argumentum est ipsum nō ex deo sed ex malo, id est, Sathana genitū. Ioānes Euangelista longe habens oculos clariore atq; perspicacior (est enim spiritualis, qui omnia diiudicat. 1. Cor. 2.) aliam sententiam fert de impio Caino, quàm mater Eua, uidens nimirum fructus impietatis, qui sunt protestationes & signa maligni pectoris. Ex fructibus iudicat arborem, & dicit: Hæc est adnunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicē. Non sicut Cain ex illo malo erat & occidit fratrem suū, et propter quid occidit eū? quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. 1. Ioan. 3. Diuina est sententia, quam Ioan. de Caino pronunciat, nam deus ipse clamat Cain maledictum esse Gen. 4. Ideoq; decepta est Eua uerbo dei male intellecto, dū sibi persudet, Cainum esse illud coeleste semen quod mulieris caput conculcaturum esset, rationis fuit iudicium & arnale. Suspicata enim mox prestiturum

rum

rum deum, quod sibi pollicitus fuerat, indidit nomen
 puero Cain, quod significat nancisci & acquirere: uolens nimirū significare se adeptam promissionem dei, genuisse filium seu uirum dei, quem deus pollicitus erat &c. *Cain unde nomen habet.*

CXLIII.

Num uere cognouerunt principes
 nostri, hūc esse uere Christum?
 sed hunc nouimus unde sit. Io-
 annis septimo.

Si cognouissent, haud quaquam
 dominum gloriae crucifixissent.

I. Corinth. II.

Cognitio dei siue Christi duplex est, carnalis & spi- *Cognitio*
 ritualis. Carnalis est, qua opinionem quandam & fidē *dei duplex*
 mortuam ex rumore creaturis, operibus conceptam de
 deo habemus, qualem gentes habuerunt, Roma. 1. &
 qualem etiam Sathan habet, qui sentit diuinam potē-
 tiam, agnoscit Iesum Christum esse dei filium, unde to- *Carnalis*
 ties clamauit, ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazare *dei cognitio*
 ne, Marci. 1. Scio quis sis, sanctus ille dei, Lu. 4. Matt. *nihil facit*
 3. Ista uero cognitio omnino nō prodest, nisi accedat spi- *ad iustifica-*
 ritualis cognitio, quae est fides non simulata. Viderunt *tionē citra*
 Iudaei Christum, & agnouerunt eum secundum carnē, *spiritualē.*
 nihil spirituale in eo agnoscentes. Ideoq; dixerūt: Nōn

T ne his

ne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem
 & matrem. Quomodo ergo dicit hic, de coelo descen-
 di? Ioan. 6. Vnde huic hæc? & quæ est sapientia, quæ
 data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiun-
 tur, Mar. 6. Verum ista cognitio non iustificat, nec pro-
 deſt quicquam, uelut illa ſpiritualis, de qua propheta Ie-
 ſaias ca. 53. In ſcientia ſua iuſtificabit ipſe iuſtos ſeruos

Cognitio meos multos. **Spiritualis** igitur cognitio eſt fides ipſa,
 ſpūalis iuſti quæ agnoſcit deum patrem in Chriſto Ieſu. Ioan. 14.
 ſuat creden Philippe, qui uidet me, uidet & patrem meū. Non crea-
 tes. dis q̄ ego in patre ſim, & pater in me? Spirituallyter a-

Mūndus nun-
 quā cogno-
 uit deum.

gnofcunt deum, qui deum patrem ſuum, uiam, uerita-
 tem, uitam, reſurrectionem, iuſticiam ſanctificationem,
 ſaluatorem uere credunt, quam cognitionem non habuit
 unquam mundus. Ioan. 1. In mundo erat, & mundus
 per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In
 ſua uenit, & ſui eum non reaperunt. 1. Corinth. 2. Car-
 nalis homo non accipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Stulti-
 cia ſiquidem illi ſunt. Matt. 11. Nemo nouit patrem, ni-
 ſi filius, & ai uoluerit filius reuelare. Si enim domini
 gloriæ cognouiſſent, & credidiſſent in eum, non ſuſpē-
 diſſent in ligno. Vnde excuſat eos Petrus: Scio quod p̄
 ignorantiam feciſtis, Acto. 3. Nihil igitur diuinæ poten-
 tiæ crediderum in Chriſto Ieſu. Itaq; tanquam ſeditio-
 ſum, execrabilem, demoniacum, blaſphemum, & ma-
 la morte dignum, ſupplicio tradunt, & interficiunt in-
 nocentem. Opinio tantum fuit, & carnalis cognitio, id
 eſt fides

est fides ficta & inanis iactantia, quando dicunt: Nouimus eum, & uenite occidamus, quia hæres est, Matth. 21. quod arguit ipsa defectio, qui tã leui causa orta afflictione, abnegant rursus. Intellige igitur locum Ioan. 7. de carnali fide & cognitione, quæ bulla & uentus est. Paulũ uero loqui de spiritali, hoc est uiuaci fide, quã si habuissent Iudæi, nunquam mactassent Christum domini. Hæc enim est uita æterna, inquit Christus, ut cognoscant te solum, deum uerum, & quem misisti Iesum Christum, Ioan. 17. id est uera cognitio & integra, uiuaxq; fides iustificat: dominus noster Iesus Christus addet nobis, ne nomine tantum simus Christiani, hoc est, profiteamur saltem nos deum nosse, factis autem negemus, faciat nos rectos et integros, induat uirtute ex alto, ut ipsum solum glorificemus in secula, Amen.

CXLIII.

Ne possideatis aurum neq; argentũ, neq; æs in crumenis uestris.
Matth. x.

Iudas habebat loculos. Ioan. XIII.

Aurum, argentum atq; æs possidere, malum per se non est, nisi abutaris, aut animũ adposueris. Sunt enim creaturæ dei. & omnis creatura dei bona est, & nihil reiiciendum, si cum gratiarum actione sumatur. 1. Timoth. 4. Christus igitur non uetuit pecuniæ usum, & possessionem honestam: sed abusum & adfectum prohibet.

hibet, ne speremus in caducis & incertis diuitias. Veluti etiam sanctus Paulus fecit. 1. Timoth. 6. Aut quia nouam doctrinam mundo erat inuulgaturus dominus Iesus, uoluit eam miraculo confirmare, prouidens discipulis suis necessaria, etiam cum non haberent res in crumenis, unde compararent quibus haberent opus, ut non tam ipsi, quam auditores Euangelij confortarentur animis, & crederent Euangelicam doctrinam, quam annūciabant apostoli uere diuinam atq; coelestem, quando uidebant omnia ipsis affatim suppeterere. Non enim possum persuaderi sic præceptū apostolis, ne perpetuo considerent crumenam, sed tantum sub primam emissionē prædicatum Euangelium, quasi uellet cauere, nedū Euangelicum munus subirent, de uictu atq; amictu essent

Christus nō plus æquo anxij atq; solliciti, imō ut pergerent spargere uctuit argē Euangelicam semen, ipsum interim ipsis de necessarijs prouisurum, ne careant aut in ediam patiantur. Facit ad hanc meam interpretationem uerbum Christi in cœna nouissima, ut persuadeā mihi recta & simplicia esse que scribo. Dixit enim: Quādo misi uos sine saculo et pera, & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nūc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, uendat tunicam suam, & emat gladium, Luc. 22. quasi diceret: Tum prohibui uobis sacculos, peras, & calciamenta: nunc autem non interdico, olim confirmande fidei uestra, emisi nudos absq; ullo uiatico, ut mihi crederetis,

ab me

ab me uno patre & domino uestro penderetis, qui cura
 ui uobis de necessarijs. Nunc uero qui habet sacculum
 tollat: ergo licuit illis extra negocium Euangelij circum
 ferre sacculum, peram & crumenam? Si igitur Iudas lo-
 culos habebat, eò quòd portaret que mittebantur, Ioan.
 12. & 13. Deinde legimus Lucæ octauo: Mulieres quas
 dam pias Christo & apostolis de facultatibus suis mini-
 strasse. Adde q; et apostoli habuerunt pecunias, uelut
 ex historia ipsa de panum emptione colligimus, Matth.
 14. Mar. 6. Lucæ. 9. Ioan. 4. Et Philippus dicebat Chri-
 sto: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis,
 Ioan. 6. Paulus quoq; ex auleis suis uenditis meratus
 est es. Igitur non possum adduci, ut credam discipulis
 Christi in uniuersum prohibitam pecuniam, sed tantum
 sub prima emissionem in Iudæâ ad prædicandum regnâ
 dei. Voluit illis specimen sue paternæ prouidentie ac-
 cure exhibere, ne posthac de patris prouidentia despe-
 rarent, aut solliciti essent, neue in sua considerent. Po-
 tens est enim deus pascere citra panem, sola dei benedi-
 ctio diuitem facit: prouidet nobis etiam, si desint numi,
 non derelinquit iustum, nec patitur semen eius quære-
 re panem.

CXLV.

Nequaquã ultra maledicam terræ
 propter homines. Gene. viii.
 Maledictus eris in ciuitate, male-
 T 3 dictus

dictus in agro. Deut. xx viij.

Quum semel inundasset malicia hominis super terram, deleuit deus omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usq; ad pecus, tam reptile, quàm uolucres cœli, & deleta sunt de terra. Remansit autem solus Noah, & qui cum eo erant in arca, Gene. 7. Vbi uero cœsit diluuium, & aquæ fuissent imminutæ super terram, & exiisset Noah cum omnibus suis ex arca, ut crescerent & multiplicarentur. Aedificauit Noah altare domino, et obtulit holocausta super aram. Et odoratus est dominus odorem suauitatis: & dixit dominus: Ultra non maledicam terræ propter hominem. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt. Non igitur ultra percutiam omnem animam uiuentem sicut feci. Cunctis diebus terræ sementis & messis, frigus et æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent. Aduerte igitur, non enim inquit: parcam homini, & non maledicam: sed ait se terram non maledicturū propter hominem, parsurus est uniuersæ terræ, interim tamen percutit unam gentem, urbem, uillam, ut dum Pentapolim igni & sulphure perdidit, Gene. 19. Dum Chore Dathan Abyron terra absorbet, Num. 16. Vel turris in Siloc decem & octo casu suo perdidit, Lucæ. 13. Sed hoc certi sumus non fore generalem cataclismū & internitionem uniuersæ terræ, usq; ad consumptionem seculi, quando cœli in morem procellæ transibunt.

Diluuiō nō
p̄diturus ē
deus terrā.

sibiunt, clementia uere estuantia soluentur, terraq; &
 que in ea sunt opera, exurentur. 2. Petri. 3. Habemus
 enim dei promissionem, & scimus quod uerax, fidelis
 & potens sit: mentiri enim non potest, qui est ipsissima
 ueritas. Moses igitur Deut. 28. non contradicit isti pro-
 missioni diuine, non enim inquit: Maledicta erit uni-
 uersa terra: sed hoc dicit: Si audire nolueris uocem do-
 mini dei tui, ut custodias & facias omnia mandata eius,
 & cerimonias quas ego precipio tibi hodie, uenient su-
 per te omnes maledictiones istae, & apprehendent te.
 Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro &c. id
 est, tu praeuicator legis diuinae eris execrabilis, non
 uniuersa terra. Tu tu, quia non audis uocem domini dei
 tui. Nam ultra promissionem suam, q; non esset porro
 aboliturus terram diluuiio, addidit quoq; signum, ar-
 cum scilicet in nubibus, Gene. 9. Maledictiones igitur
 illae alterae ad priuatos pertinent, id est ad contempto-
 res diuinae maiestatis, quos malos male perdet, Matt.
 21. Fideles igitur benediuntur à domino deo nostro.
 At qui incredulus est filio dei, non uidebit uitã, sed ira
 dei manet super eum, Ioan. 3. Lege Iesa. 1. Prouer. 10.
 Psalm. 36. & nusquam non in scripturis sacris benedi-
 ctionem iustorum, & uidebis quoq; impiorum male-
 dictionem. In summa, beatus est, qui non ambulat in
 consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, &
 in confesso irrisorum non sedit. Sed in lege domini uo-
 luntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte, Psal.

Maledictio
 nis praeua-
 ricatorũ le-
 gis diuinae.

Rurſus maledicti qui declinant à mandatis dei, Pſal. 118. & maledictus, qui non audit pactum domini, Hier. 11. Habes præterea benedictiones piorum uberrime, Leuit. 26. Deute. 28. quemadmodum etiam ibidem legis maledictiones impiorum.

CXLVI.

Nunc Antichriſti multi cœperunt eſſe, unde ſcimus nouiſſimum tempus eſſe. I. Ioan. ij.

Rogamus uos fratres, ne cito dimoueamini à ueſtro ſenſu, neq; turbemini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonē, neq; per epiſtolā, tanquam à nobis profectā, quaſi inſtet dies Chriſti. ij. Theſ. ij.

Nouiſſimū tempus qd̄ dicitur. Nouiſſimum tempus in ſcripturis, eſt omne illud ſpatium à natiuitate, reſurrectione, et aſcēſione Ieſu Chriſti uſq; ad conſummationem ſæculi, quicquid interim geſtū eſt, aut fiet adhuc, dicitur fieri in nouiſſimis diebus.

Antichriſtus q̄s ſit. Igitur à glorificatio Chriſto erexit ſuas criſtas Sathan & Antichriſtus. Dicitur autem *ἀντίχριστος*, quiſquis ſapientiæ, iuſtitiæ, ſanctificationi, doctrinæ, & uerbo Chriſti reſiſtit uerbo uel opere, uelut ipſe dominus expoſuit, Matth. 12. Et Luc. 11. Qui non eſt mecum, aduerſus

aduersus me est, & qui non colligit mecum, disperdit, id est, Antichristus aliud est nihil quàm aduersarius Christi, qui aliud docet quàm Iesum Christum, qui aliam iusticiam & sanctificationem prædicat quàm Iesu Christi. Quiaque in creaturas aut opera et merita sua cõfidunt, & non in deo salutari suo, Antichristi sunt. Ex autem nunc Apostolorum scriptis ac ueterum historias, et deprehendes mox à Christi ascensione, graues lupos, pseudo prophetas, seductores, in caulam Christianorum omnium irrupisse, & teneros agnellos à sano pabulo diuini eloquii abduxisse, & pro pietatis doctrina demoniorum dogma suggestisse, & ij Antichristi sunt, quoque tandem titulo sese honestarint atque uendunt. Lupi tamen sunt ferocientes & pestilentissimi Antichristi. Est itaque nunc tempus nouissimum, sed propterea non instat dies domini. Nam Paulus seipsum interpretatur cum addit: Non adueniet dominus, id est, nõ erit extremus & finis seculorum, nisi uenerit defectio prius & reuelatus fuerit homo ille scelerosus, filius perditus, qui est aduersarius, hoc est, Antichristus, & effertur aduersus omnem qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. 2. Thess. 2. Erant falsi doctores, qui post Apostolum diarent, imminere diem domini, quandoquidem accessissent nouissima tempora, quorum errorem suggillat Paulus, prædicans diem domini nondum futurum, sed oportere prius omnia fieri quæ prædicta fuerant in scripturis sanctis:

oportere prius defectionem fieri à fide scilicet, nam sic alibi scribit Ap[osto]lus, 1. Tim. 4. Sp[iritu]s certo loquitur, quod in posterioribus diebus desciscant quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus ac doctrinis demoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iuventium abstinere à cibis, quos deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem &c. Hanc defectionem à pietate ad humanas traditiones, & uenena palam uidimus nos sub Romano pontifice. Quis igitur dubitat instare diem domini? Verum ista ἀπὸς αὐτοῦ Pauli ætate nodum coeperat, Deinde addit Ap[osto]lus prius reuelatum iri hominem illum scelerosum, filium perditionis, quem dixi Antichristum, ideo nondum instabat dies illa. Nunc uero cum nemo non sciat, Papatum esse regnum Antichristi, & reuelatus sit homo peccati & filius perditus, qui mysterium iniquitatis agebat olim, nunc deprehensus est et in lucem è tenebris productus. Quis igitur dubitat instare diem domini? Accedit ad hæc Christi uerbum dicentis: Apud omnes gentes oportere prius prædicari Euangelium, Marc. 13. Quod cum uideamus factum his nouissimis diebus, quis dubitat longe abesse diem domini? Percrebuit Euangelij fama apud omnes gentes. Et postremo etiam apud nos in Germania coeptum est prædicari. Reliquum est nihil, nisi ut ueniat filius hois claritate aduentus sui, & destruat Sathanam, et saluos faciat

Antichristus
nunc reuelatus est.

Euangelium
prædicari oportere ante
consummationem
seculi.

faciat nos. Certi sumus ex uerbo domini instare diem
domini. Nouit deus pater tempora & articulos tempo- Dies iudi-
rū. Percurrere omnia Euangeliographorū scripta, & col- cij non lon-
liges, modo recte accipias uerba, imminere diē dñi. Tā ge aberit.
tū simus parati, leuemus capita nostra, uigilemus & so-
brii simus, abijciamus arā huius seculi. Adhuc enim p
pusillū tēporis, & qui uenturus est ueniat, & nō tarda-
bit. Iustus autē ex fide uictur⁹ est, et si se subduxerit, nō
p̄babitur aīo meo, Abac. 2. Hebr. 10. Cōtra Anabapti-
stas desinientes tēpus diei extremi, diximus prima par-
te diallages locis. 58.

CXLVII.

Quis similis deo inter filios dei?

Psalm. LXXXVIII.

Cum apparuerit similes ei erimus.

I. Ioan. III.

Euangelista pulchre lucē adhibet uerborū pugnæ,
quæ apparet tantū in sentētijs, ait enim. Videte qualem
charitatē dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Pro Deo planē
pter hoc mūd⁹ nō nouit uos, q̄a nō nouit eū. Charissimi similes eri-
nūc filij dei sumus, et nō dū apparuit quod futuri simus mus in re-
Scimus autē, quoniā si apparuerit, similes ei erim⁹, quo surrectione
nūā uidebimus eū sicuti est. 1. Ioan. 3. Id est nūc tantū per iustorū.
fidem filij dei sumus. Ideoq; nōdum plene similes deo,
eramus quidem ad imaginem & similitudinem eius
conditi, sed excidimus per peccatum ab innocentia,
iusticia

iusticia & sanctitate, à Christo, qui est ipsissima imago, facti filij iræ, peccati atq; Sathanæ, rursus crepti ex hoc ergastulo per mortem filij dei, in regnum lucis collocati sumus. At nondum plene regnamus cum ipso, nondum sumus perfecti, neq; ad perfectam iusticiam reduimus. Videmus nunc tantum per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoscimus ex parte, tunc uero in fine seculorum cognoscemus plenius, quemadmodum & cogniti sumus, primo Corinth. 13. Tum erimus ipsi similes, conregnabimus & erimus consortes æternæ gloriæ. Aduenæ & peregrini sumus in hac terra. Et non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus, Hebr. eor. 13. Cum apparuerit, id est, in cōsummatione seculi similes ipsi erimus, sedebimus super sedem maiestatis ipsius, & conuiuemus in secula. Amen.

CXLVIII.

In labijs meis pronunciaui omnia
iudicia oris tui. Psalm. CXVIII.
Quàm inscrutabilia sunt iudicia eius. Roma. XI.

Iudicia dei
oculta nobis
incognita sunt.

Iudicia dei occulta, imperscrutabilia sunt nobis, nec poterunt ulla ratione deprehendi. Animalis homo non accipit ea, quæ sunt spiritus dei. 1. Corinth. 2. Deus lucem habitat inaccessam. 1. Timot. 6. Ideoq; nemo potest enunciare dei mysteria & occulta iudicia. Quare hunc elegerit

elegerit, alium abicærit, hunc ditet, alium reddiderit pauperem, hunc multa prudentia & rerum cognitione conspicuum, alium ignauum & stultum fecerit: hæc sunt dei iudicia, quæ nemo hominum perscrutari poterit, et de illis agit Paulus Rom. 8. 9. 10. 11. Propheta uero Dauid non dicit se imperscrutabilia dei iudicia narrare, sed iudicia oris dei, id est, uerbum suum quod ipse reuelauit, quod in scripturis sanctis manifestauit, quibus uoluntatē suā expressit, quæ iudicia æque nesciremus, nisi ipse deus uerbo suo patefecisset. Tantum nouimus, tantum pronunciamus, quantum ipse uerbo suo reuelauit. Ait itaq; Dauid: labijs meis narraui omnia iudicia oris tui, ea inquam loquor, quæ ore tuo prodidisti, iudicia oris tui pronuncio, non abscondita, quæ per uerbum tuum nunquam expressisti, sed ea iudicia quæ sunt oris atq; sermonis tui, quæ ipsemet reuelasti nobis.

Iudicia oris
dei sūt elo-
quia dñi.

CXLIX.

Fiat uoluntas tua. Matthæi. vi.
Et ne nos inducas in tentationem.

Lucæ. xi.

Orationem dominicam, ueluti uocamus, dominus ipse docuit nos, cui legis Matthæi. 6. & Lucæ. 11. Igitur quam petimus, ne nos inducat in tentationem, secundum uoluntatem ipsius precamur. Hæc enim fiducia est quam habemus apud eum, quòd si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. 1. Ioannis. 5. Non igitur

Secundum
dei uoluntatē
orandum.

igitur contra uoluntatem ipsius oramus, quoties obtestamur, ne patiatur nos in tentationes induci, qui iussit nos ad eum modum precari. Omnis itaq; precatio fiat iuxta uoluntatem dei, id est, cauendū nobis, ne petamus quicquam contra uoluntatem & uerbum ipsius, demus ipsi gloriam & honorem in secula.

CL.

Qui me cōfitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in coelis est. Matth. x.

Nōne per nomen tuum propheta uimus? Ac tum confitebor illis: nunquam noui uos. Matth. vii.

Rom. 10. inquit Apostolus Paulus: Si confessus fueris ore tuo dñm Iesum, et credideris in corde tuo, q. deus illū excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iusticiā, ore aut fit confessio ad salutē, & satis alibi recitatū est, à nobis dominū requirere à nobis non tam manus & os, sed pectus & spiritū. Ipse enim spiritus est, & in spiritu & ueritate uult adorari. Ioan. 4. corde uult prædicari, non ore & hypocrisi tantū. Frustra colunt deum, qui tantum labijs strepunt, Matt. 15. Qui ore benedicunt, corde uero maledicunt, Psalm. 61. Qui simulant pietatem, aut questus sine fame studio prædicant

Cōfessio dei non tantum ore, sed & corde fiat.

prædicat Christū. Nota est historia, quàm male æsserit olim Bileam propheta falso, qui dilexit mercèdē iniquitatis. 2. Pet. 2. et occisus est gladio à filijs Israël. Nu. 31. Iosua. 13. Legimus quoq; in Actis Apostolicis quosdā exorcistas filios Sæue Iudæi principis sacerdotū, adu-rasse spūs immūdos, quòd quia citra fidē et uocationē legitimā tentauerūt, insiluit in eos spūs malus, & inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa, Acto. 19. Qui itaq; uere proficitur Christū in generatione hac adultera, hunc rursus Christus coram patre suo & angelis confitebitur, hūc rursus agnoscat, & secum ad cœlestia euehet regna, faciet secū regnare in secula, Eccl. 24. Qui audit me nō confundetur, & qui operatur in me nō peccabunt. Qui elucidat me uitam æternam habebunt. At qui in hypocrisi & mendacio, citra cordis adfectū prædicat, solius laudis aut quæstus amore, ij nihil promouebūt, non agnoscentur à deo, sunt enim operarij iniquitatis, de illis loquitur Christus Matth. 7. Multi dicent mihi in illo die: Dñe dñe, nonne per nomen tuū prophetauimus, & per nomen tuum demonia eiecimus, & per nomen tuū multas uirtutes præstiterimus? At tū confitebor illis: Nunq̄ noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatē, id est, nunq̄ candidè coluistis me, ideoq; ego nūq̄ noui uos. Hypocrisis, uanitas, & auaricia fuit, quòd me prædicastis, ego corda & renes scrutor, exploratū habeo quid monstri alueritis. Non recipio uestros labores, quos gloriamini in mei

Falsis prophetis male æssit.

nomine

nomine subiſſe, ego nō emiſi uos, nihil præcipi, minime
 acceſſi. Nolo poſt hac uos ueſtriq; ſimiles myſteria
 mea explicare, ingrati ſerui eſtis, ueſtra queritis non
 Pij nō glo- mea. Ideoq; cōparetis in cōſpectu meo, gloriātes de bo-
 riātur de ſu nis operibus, quod non faciunt pij & recti corde, qui
 is opib; ue nihil ſuorū benefactorū iactāt, ut uidet Matth. 25. Sed
 lut impij. cū omnia fecerint, que præcepta ſunt eis, dicūt ſerui inu-
 tiles ſumus. Luc. 17. Hac ratione, quia impij pphetæ
 tantū ſua querūt, nō gloriā nois dei, nō uult dñs ab illis
 Ab ipijs nō prædicari. Pſal. 49. Peccatori dixit deus, quare tu enar-
 uult prædi ras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentū meū per
 ari deus. os tuum? Tu uero odiſti diſciplinā & eiecisti ſermones
 meos retrorſum. Si uidebas furē arrebas cū eo, & cū
 adultero partē tuā ponebas & c. Infidelis nūquā cū fru-
 ctu docet, in oībus operibus noſtris debēt fides & cha-
 ritas eſſe certiffimus ſcopus. Quicqd enī ex fide nō fit,
 peccatū eſt, Rom. 14. Et Paulus de ſe dicit: Si linguis ho-
 minū loquor & angelorū, charitatē aut nō habeam, ſa-
 ctus ſum æs reſonās, aut cymbalū tinniens & c. 1. Cor.
 13. Quorū deus uenter eſt, & q; terreſtria curant. Phil.
 3. inimici ſunt crucis Chriſti, & nūq; edificabūt eccle-
 ſiam Chriſti, ſunt enim operarij iniquitatis.

C L I.

Timor nō eſt in charitate. i. Io. iij.
 Beati oēs q; timēt dñm. Pſ. cx xvij.

VERRES

Vetres theologi duplicem timorem esse affirmarunt: alium filialem, alium seruilem dixerunt. Timor filialis est rectus timor dei, quum ueneror diligo & metuo deum, non propter aliud, quam quod deus & pater est, uelut filius ueneratur & timet patrem suum, non quia corripitur à patre: sed quia amat patrem, & agnoscit parentem suum. Is timor dei planè ex amore & fide prouenit, non odio aut metu carnali, estq; aliud nihil quam ipsa fides, Prouer. 28. Beatus qui semper pavidus est. Iste timor est cognitio dei, iuxta illud: Initium sapientie est timor dñi, Prouer. 9. & Psal. 110. & de hoc loquitur propheta cum inquit: Beati oēs qui timent dñm, qui ambulant in uijs eius. Inde dicuntur timentes dñm fideles, pij, et sancti. Psal. 33. Timete dñm oēs sancti eius, quoniã nihil deest timētibus eū. Hiob. 1. dicitur ipse uir simplex, rectus, et timens deū. Luc. 1. Et misericordia eius in progeniem & progeniē, timentibus ipsum. Alius uero timor seruilis scilicet, qui est hypocriticus, carnalis, simulatus, nō est in charitate, inquit Ioannes: Sed perfecta charitas foras eijcit timorem: quoniam timor cruciatū habet, id est iste timor, quem seruilem uocant, non est rectus, non est spiritualis, non est dexter, non enim prouenit ex charitate, sed ex metu pœnarum. Serui enim timent dominos non ex amore, sed formidine sustis: unde natum est illud: Oderunt quem metuant, & Quot serui, tot hostes. Carnaliter siue seruiliter timent deum, qui uelut iudicem pœnarum metu horrent,

Timor dei
est fides seu
cognitio dei

Timentes
dominum.

Timor ser-
uilis & hy-
pocriticus.

*Impij timēt
deū, non ut
patrē, sed
uelut tyran-
num.*

uel in periculis aut peccatis, quum sentiunt iram dei: alioqui extra pericula & peccata, cum res ad uota eorum successerit, scari non curant deum. Eiusmodi timor erat in iudeis ad montem Sina, cum audirent tonitrua, fulgura, coruscationes, Exod. 19. Quando dicunt ad Mo-
sen: Loquere tu nobis, & audiemus: Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur, Exodi. 20. Hic timor est in omnibus hypocritis et iusticiarijs. Et de isto timore loquitur diuus Ioannes, cum dicit: Timorem non esse ex charitate. Filialis enim timor ex ipso amore nascitur. Times enim deum, quia amas. Impij uero timeant deum, quia odiunt. Fideles ut patrem uenerantur & timeant. Increduli uero uelut tyrannum & iudicem fugunt & metuumt. Virtutis est quod recti timeant dominū. Increduli uero, nisi sentirent aliquando irā dei de caelo, perpetuo non timerent. Hoc uidit etiam gentilis Poëta, qui accinit:

Oderunt peccare boni, uirtutis amore,
Oderunt peccare mali, formidine poenae.

CLII.

Mandata eius grauiā non sunt. i.
Ioannis. v.

Quid tentatis deum, ut imponatur iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque

ftri, neq; nos portare potuimus.

Actorum. xv.

Non sum nescius me in prima parte conciliationum
 nostrarum, locis. 92. ferme eadem scripsisse quæ nunc
 repeto. Præcepta dei leuia esse per charitatem, ijs qui
 spiritum domini acceperunt, qui spiritus adiuuat infir-
 mitatem nostram: alioqui carni essent grauissima & in-
 tollerabilia, nisi accederet spiritus sancti adminiculum.
 Quod enim apud homines impossibile, deo possibile
 est, Matthæi. 19. Quod per se onerosum, difficile, & fa-
 ctu graue, hoc per fidem in Christum fit leue & facile
 Charitas enim aufert à nobis legis difficultatem, & acci-
 pit spiritum, per quem nihil non leue, iucundum et sua-
 ue. Quemadmodum quoq; uulgo dicunt: Sola delicta-
 tio conseruat operantem in opere. Et Christus ait: iu-
 gum meum cōmodum est, & onus meum leue, Matth.
 11. & deinde diuus Ioannes: In hoc cognoscimus filios
 dei, quum deum diligimus, & præcepta eius seruiamus.
 Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus,
 & præcepta eius leuia sunt. Audi uero rationem huius
 facilitatis. Quoniam omne quod natum est ex deo, uin-
 cit mundum, & hæc est uictoria quæ uincit mundum,
 fides nostra. Quis est qui uincit mundum, nisi qui cre-
 dit quòd Iesus est filius dei? 1. Ioan. 5. Hic audis rena-
 scientiã & fidem ipsam mandata dei facere uobis leuia,
 quæ carni dura & importabilia erant. Nisi enim quis

Lex dei
 quò & faci-
 lis & dura

Præcepta
 dei quibus
 leuia.

Lex spiri-
tui facilis.

renatus fuerit ex aqua & spiritu, non introibit in regnum dei, Ioan. 3. id est, nemo aptus aut idoneus est regno caelesti, aut obeundis operibus dei, nisi regeneratus aqua & spiritu, nisi fidelis & spiritualis. Solus igitur spiritus facit nos filios dei: & is solus implet in nobis legem. Quia nemo potest dicere dominum Iesum, nisi per spiritum sanctum. 1. Corinth. 12. Est itaque spiritus in nobis, qui facit legem, qui accipit Christum. Itaque lex quae spiritui facilis est, carni est intolerabilis sarcina. Adde quod lex si imponatur ad iustificationem, omnino non sit toleranda: non enim tradita est diuinitus ut purificet hominem, sed tantum ut reuelaret qui simus intus & in aere, quatenus cognita imbecillitate nostra, ad medicum nostrum Iesum Christum adspiraremus. Apostoli itaque in Hierosolymitano concilio, nolebant ut discipulorum cruciatae alijs atque alijs legibus de circumcisione, alijsque caeremonijs grauaarentur, quae omnino nihil facerent ad sanctificationem spiritus, quandoquidem salus & iustificationis non ex operibus aut meritis contingeret, sed ex sola gratia & misericordia dei patris, per Iesum Christum dominum nostrum. Nolite igitur, inquit, grauius sarcinis onerare discipulorum humeros, quas suscipere ac sustinere non poterunt. Lex Mosi est iugum oneris grauius, quam quod queat à carne ferri, Iesa. 9. Rom. 9. In summa: lex Mosi, quia corda & adfectus requirit, onerosissima est carni. Christi uero lex est facillima. Moses enim non suppeditat uires & spiritum faciunda

faciundæ legis, quemadmodum Christus, sed tantum urget. Christus uero paraclitum spiritum sanctum largitur suis cultoribus, per quem faciundi præcepti copia ad ministratur.

CLIII.

Regnum dei est in sermone. I. Corinth. iiii.

Ore fit confessio ad salutem. Romano. X.

Apostolus in Corinthijs contra inflatos & gloriosos doctores loquitur: Qui profitentur se nosse deum, factis autem negant, qui proijciunt ampullas & sesquipedalia uerba, qui etiam persuasorijs humane sapientie uerbis utuntur, non simplicibus, ut est ueritatis oratio simplex, sed confusaneis et obscuris. Et de se inquit: Non misit me Christus ut baptizarem; sed ut Euangelizarem, non erudito sermone, id est probabilibus aut uerisimilibus rationibus hūani captus. Infatuauit enim deus sapientiam mundi huius. 1. Corinth. 1. Et paulo post: Ego cum uenirem ad uos fratres, non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientie, annuncians uobis testimonium dei &c. 1. Corinth. 2. Rationem uero ipse subiicit: Regnum dei non est in sermone, non sunt mox omnes pij atq; spirituales, qui sapienter de uerbo domini aut scripturis loquuntur atq; blactant. Nam hypocrite crebro in ore habent: Templum domini, tē

Contra sophisticos doctores.

plum domini, Hier. 7. Verbum dei, uerbum dei, Scriptura, scriptura. Et Sathanas nouit de scripturis pronūciare. Impij quicq; tactitāt oracula dei, Pica loquaciores at non est pietas multa garrulitas, & frequens sermo de uerbo domini, nisi prius corde credideris. Videmus unctus nostros sacrificulos uehementissime Psalmos reboare in suis templis ac monasterijs tumultuosissimis.

Pietas est,
si pius sis.

Verum quis magis persequitur atq; odit pietatem, istis clamoris monachis atq; archadiceis asinis? Pietas est, ut pius sit, deum timeas, & uocem illius audias, deinde ut seruias proximo. Non satis est ore multa de Christo strepere, nisi etiam uita & moribus exprimas Christū. Qui enim dicit se nosse deum, & præcepta eius nō seruat, mendax est, & ueritas in eo nō est. 1. Ioannis. 2. Et diuus Iacobus ait: Sitis effectores sermonis, & non auditores tantum, fallentes uosmetipsos, Iaco. 1. Seruus enim sciens uoluntatem domini, & non faciens, plagis uapulabit multis, Lucæ. 12. Hoc igitur est regnum dei, ut iustus, pacificus, pauper spiritu, sanctus & innocens sis. Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Roma. 14. Non est regnum dei cibus ac potus, sed iusticia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. Et enim qui per hæc seruit Christo, acceptus est deo, & probatus hominibus. Christus quoq; ait: Si me diligitis, mandata mea seruate. Ex quibus satis intelligis, regnum dei non esse in sermone grandiloquo & boatu monachico, sed in uirtute. Paulus itaq; Rom. 10.

Regnū dei
quid sit.

non contradicit huic sententiae, quando inquit: Ore fit confessio ad salutem. Dixerat enim de uera confessione quae non sit in hypocrisi, aut uanitate, laudis atq; iactantiae studio afflata, sic autem habet eius oratio: Si confesus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo quod deus illum excitauit a mortuis saluus eris. ad salutem.

Corde enim creditur ad iusticiam, ore autem fit confessio ad salutem. Audis spiritum prius fidem a nobis require re, quae ubi aberit, hypocrita es & uanus iactator, operarius quoq; iniquitatis, Matth. 7. Nam quod ex fide non fit, peccatum est, Roma. 14. Fidei confessio, quae spiritalis est, prodest ad salutem. De illa loquitur Christus, Matth. 10. Omnis qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & eum coram patre meo, qui in caelis est. Et rursus Matth. 12. Ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. De simulata uero confessione, idem dominus differit apud Mattheum cap. 7.

Non quisquis dicit mihi: Domine domine, introibit in regnum caelorum, sed qui fecerit uoluntatem patris mei qui in caelis est & c. Aliud igitur est pietas, aliud hypocrisis. Alia est fidei confessio, alia impietatis. Habes praeterea Paulum. 1. Corinth. 4. cap. loqui contra uanos hypocritas & uerbosos pseudoprophetas, qui tantum student orationi fucatae humana prudentia, aut philosophicis rationibus, ut inescant, decipiant & circumueniant aut simplices, rectos, & pietatis studiosos. Prouer. 10. In multiloquio raro decrit peccatum. Ideoq; uitandi

Vitandi sophistici & uillatores.

sunt battalogi, qui non amant simplicitatem, sed modis omnibus orationem suam ornant multis persuasibilibus humane sapientiæ, rationisq; sermonibus, adfectata oratione lenocinio uerborum, quibus inanis redditur crux Christi.

CLIIII.

Qui committit peccatum, ex diabolo est. I. Ioan. iij.

Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit. II. Cor. v.

Scriptura reuera non pugnat, sed nos ipsi pugnamus & quales nos sumus, tales etiam alios iudicamus. Insuper deus quoq; nobis talis est, qualem credimus, & in corde fingimus, ut habet Psalter ille mysticus: Cum bono bonus eris, & cum uiro immaculato immaculatus eris. Cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Psalm. 17. & 2. Samuelis. 22. Pari ratione scriptura nostro iudicio, ut puta carnali, sibi ipsi contraria, & pugnans uidetur, quando quidem ipsi nobis ipsis minime contemimus, & semper caro pugnet aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, Galat. 5. Si quis oculis adponat conspicienda rubea, omnia quæ tum contemplantur à nobis, eiusdem coloris consentur. Rursus si demat, & alterius coloris uitrum adfigat, mox etiã alius color obuersatur nostro uisui, ex nobis ipsis uniuersos iudicamus. In hunc modum carnali sensui, qui nunc huc,

nunc

nunc illuc fertur, uersatilis quoq; est scriptura. Spiritu-
 alibus uero qui constantes, perspicax & spirituales ha-
 bent oculos, scriptura non pugnat, sed lucida, concors,
 simplex, firma, ubiq; sibi ipsi similis est. Modo adsit
 spiritualis & æquus lector, qui cum iudicio legat uni-
 uersa. Ioannes itaq; pulchra antithesi confert iustum
 & iniustum. Iustus est inquit, qui facit iusticiam. Iniu-
 stus uero qui operatur iniusticiam. Iustus peccatum non
 facit, conseruat suam uitam ab immundicia, iniquitate
 & seculo nequam. Rursus iniustus per omnem uitam
 uoluntatur in immundicia, sordicie, peccatis, uelut ami-
 ca luto sus. Bonus homo è bono thesauro cordis sui pro-
 fert bonum, sicut malus homo è malo pectore mala de-
 promit, Matthæi. 12. Rarum est admodum bonam &
 frugi arborem gignere putrem atq; malum fructum.
 Cõmune est, qualis arbor talis fructus. Vnde etiã Chri-
 stus pnũciauit: à fructibus eorũ agnoscat̃ eos. Quisq;
 igitur ex Sathana genitus est, & nec dum ex aqua &
 spiritu renatus, parentem studio & moribus imitatur.
 Is mendax est, et pater eius rei, Ioan. 8. Is malignus est
 et ipsa malicia. Sequitur igitur patrẽ sua proles. Et ob eã
 causam inquit Apostolus Ioannes: q̃ facit peccatũ, ex
 diabolo est: filij Sathanæ, iræ, atq; maledictiõis sunt im-
 pij. Et loquitur de cõmuni studio atq; opere. Impij
 enim nunquam non peccant. Mala arbor semper malos
 fructus generat. Licet etiam iustus aliquando cadat, tamẽ
 resurgit, Prouer. 24. & nõ imputantur ipsi peccata. Im

Iustus non
 peccat.

Impij sunt
 proles Sa-
 thanæ.

pius uero nunq̄ nō iacet in p̄tōrū sordibus, nō resurgit. nō desinit se uoluere & inquinare alijs atq; alijs subinde inquinamentis et pollutionibus, Apoc. 22. Qui sordidus est, sordescat adhuc. Verū alter locus. 2. Cor. 5. Eū

Chrūs quo q nō nouit peccatū, pro nobis p̄tūm fecit, ut nos efficere modo factū mur iusticia dei per illū, sic accipiendus: Chrūs Iesus nō sit p̄tūm. fecit peccatū, nō enī hoc uult Ap̄tus, neq; est dolus re-

P̄tūm pro
hostia pro
peccato.

ptus in ore eius, Iesa. 53. 1. Pet. 2. Tentauit qdē eū Sathanas, sed nō iuenit in eo quicq̄. Io. 14. Propterea uere potuit Iudeis dicere: Quis ex uobis conuincit me de peccato, Ioan. 8. Nihil igitur deliquit, nō peccauit, nō est prauariator legis dominicæ, quā uenit implere, Mat. 5. Sed factus est p̄tūm, id est sacrificiū et hostia p̄ p̄ctis nostris, in se transfudit p̄tūm nostrū factus pro nobis execratio seu maledictū, ut nos b̄ndicāremur. Tropus est scripturæ familiaris ουενδο οχη, uelut iā aliquoties memini, & p̄pheta Hosea cap. 4. peccatū p̄ hostia peccati accipit eū inquit: Peccata populi mei comedent sacerdotes. Pari modo Paulus Rom. 8. de peccato condemnauit peccatū per carnē, id est, Christus factus est pro nobis peccatū et maledictio, sacrificiū pro peccato, ut nos à peccato liberāremur, ne in peccatis nostris cōdemnāremur, ipse maledictionem subiit, ut nos benedictionē assequeremur. Mortem passus est, ne nos moreremur, sed per mortem transiremus ad uitam. Factus est inquit Paulus, peccatum & execratio, non commisit peccatum aut quicquam maledictione æterna dignum, Heb. 4. Tentatum per omni

per omnia iuxta similitudinē absq; peccato. Inaniuit se
 metipsum forma serui sumpta in similitudine hoīm cōsti-
 tutus, & figura repletus ut homo, humilē præbuit semet
 ipsum, factus obediēs usq; ad mortē, mortē autē crucis.
 Phil. 2. deus posuit in eo iniquitates oīm nostrorū, et li-
 uore eius sanati sumus. Iesa. 53. et Deu. 21. Maledictus
 oīs q; pēdet in ligno. Quæ oīa nolo intelligas de Christo
 pro se, q; est iusticia, sapientia, redēptio & sc̄ificatio no-
 stra. 1. Cor. 5. Sed pro nobis factus est peccatū, ut fierem-
 mus innocētia & iusticia dei per illū. 2. Cor. 5. Factus
 est execratio, ut nos redimeret ab execratione legis,
 Gal. 1. Caro factus est, ut nos fieremus spūs. Non igitur
 dicit Apostolus Chrūm commisisse peccatū, et propterea
 esse ex diabolo, sed ipsum Chrūm à deo patre suo factū
 peccatū, er ist an vnser stat getreten, hat vnser sund auff
 sich genomen, ist zum burgen und bezaler worden,
 qui non eramus soluendo, satisfecit pro nobis.

CLV.

Noli me tangere, nondum enim a-
 scendi ad patrē meū. Ioan. xx.

Mulieres tenuerunt pedes eius, &
 adorauerūt eū. Matth. xxviii.

Maria Magdalene ob Christi carnalem presentiam
 carnaliter exultans, nō admittitur ut tangat Chrūm, sed
 ad altiora & spūalia prouocatur, ad fidem scilicet, pro
 pareā dixit ei Christus: Noli tangere. Nondum enim
 ascendi

ascendi ad patrem meum, id est, nondum credis me se-
 dere ad dextrā patris & esse eiusdem potentie, sapi-
 entie, maiestatis ac gloriæ cum deo patre, carnale ali-
 quare non ritu aut fide me tangas, id est, uere me credas dominū
 passus sit gloriæ. Ideoq; cessa, & ne tetigeris me, alius nunc sum
 Christus se glorificatus, immortalis, deus uiuorum & mortuorum.
 tangere. Alio igitur modo me tangas necessarium erit, nempe si
 de. Regnum meum non est externum, ut externis digi-
 tulis tangar, sed spirituale, ideoq; uolo spiritualiter tan-
 gi. Tibi nōdum ascendi ad patrem, tu me putas non ali-
 um quā̄m erat Lazarus à resurrectione, non credis
 me glorificatū, & saluatōrē mortisq; dominū, ideoq; nō
 patiar me tangi. Vbi uero tibi ascendero, id est, credide-
 ris me uere esse seruatorem mundi, uictōrē mortis, iudi-
 cem & dominum uiuorum atq; mortuorum, authorem
 uitæ ac salutis, tum me tangito, quod citra fidē non faci-
 es. Rom. 14. In hoc Christus & mortuus est & resurre-
 xit, & reuixit, & mortuis & uiuentibus dñetur. Aliàs
 uero mulieres nihil carnalis apud ipsum quærētes, pas-
 sus est se tāgere, ut certiores essent testes resurrectionis
 eius coram discipulis. Propterea consolatur eos dicens,
 Nolite timere, ite renūciate fratribus meis ut eant in Ga-
 lileā, & ibi me uidebunt. Cōsulat, si quis plura deside-
 rat, Augustinū in concordia Euangelistarū, & eos q̄ ex
 nostris scripserunt in Euangelia, Ioannē Bugenbaciū
 Pomeranum, & Ioannē Brentium Hallensem.

Præpa-

Præparate corda uestra domino, I.
Samuelis, VII.

Dñi est dirigere gressus, Pro. XVI

Multa in scripturis præcipiuntur, & speciem habent quasi in nostris situm sit uiribus ea præstare, ut sunt sermone omnia legis uerba, aut imperatiua, ueluti sunt: Laua mihi, mundi estote, Ies. 4. 1. Laua à malicia cor tuum, Hier. 4. Conuertere ad dominum deum tuum, Hose. 14. Præbe fili mi cor tuum mihi, Prouer. 23. Diliges dominum deum tuum. Deut. 6. Pœnitentiã agite, Matth. 3. Verum ista non præcepta sunt, ut mox possis facere. Lex non præstat uim faciendi bonum. Sed propterea scripta sunt ad nos, ut pendeamus à solo deo omnipotente, dum nostram impotentiam, fragilitatem, & debilitatem coram nobis contemplamur. Lex enim data est, ut reducat nos in nostri cognitionem, et demonstrat quàm nulli et imbecilles simus, & ne tantillum mutare possimus ingenium nostrum, & carnis naturam. Hier. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus uarietates suas, & uos poteritis benefacere, cum dediseritis malum. Sed quando dedissemus, aut obliuiscemur maliciam? quando cœli mouendi sunt & terra. 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis cogitare quiddam, tanquam ex nobis ipsis: sed omnis idoneitas nostra ex deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litteræ, sed spiritus. Infirmi sumus

Quare deus impossibilia nobis præcepit.

Cōtra liberum arbitrium

& impo

et impotentes, ois fortitudo nostra ex deo est, Psal. 67. Deus Israël ipse dat uirtutē et feratūdinem populo. Iste opatur in nobis si quid probe fecerimus, ille inouat cor nostrū, & dirigit gressus nostros, Psal. 36. Homo instituit in aīo, uerū à dño sermo lingue est. Hoīb9 sue uie mūd.e uidentur, At deus ipellit spūs. Cor hoīs deliberrat de uia sua, dñs uero pmouet gressus suos, Pro. 16. Nihil igitur est illarū rerū, immutādi cor, ponendi adfectus, in uiribus nostris, aut libero arbitrio. Solus deus oīa potest, nos possumus ne tantillū, nisi ille spiritu suo induerit et cor nouū reddiderit. Deus est qui agit in nobis & uelle et perficere, p̄ bono animi p̄posito, Philip. 2. Vnde ait ipse dñs per prophetā: Dabo eis cor ut sci-
ant me. Hier. 24. Ergo sine deo nihil possumus? Vnde toties orant sancti. Dirige me dñe deus meus, doce me iustificationes tuas. Cor mundū crea in me. Quibus uerbis palām indicāt se nihil posse suis uirib9 & lib. arb. citra dei auxiliū. Et sunt tamen homini multa præcepta ut per ea in sui cognitionē, imbecillitatē, fragilitatē, impotentiam & miseriam inducatur, et discat confidere in domino, inuocare dominū, diffidere de sua presumptione, uiribus & scitāte, & insuper sperare in dñm deū. Vult deus hisc̄ grauib9 & intolerabilibus præceptis, hoīem ad se alligere. Istā de lib. arb. et uiribus humanis disputationē habuit dñs Iesus cum Nicodemo principe Iudæorū, Ioan. 3. Ratio & prudentia humana nō uult cedere sapientiæ dei, ideog; succumbit. Repete si uoles

Deus opatur omnia in omnibus.

quæ in prima parte conciliationum super hac re scripsimus copiose, nec erit opus nos acta agere.

CLVII.

Qui curat diē, dño curat. R. o. xiiij.
 Dies obseruatis & menses, & tpa, &
 annos: metuo de uobis, ne frustra
 laborauerim erga uos. Gal. iiij.

Paulus in tota Epistola quam Romanis scripsit, duo potissimum docet, Fidem & charitatem. Fidem docuit ab initio Epistolæ usq; ad. 12. caput, in quo incipit, & usq; ad finem docet charitatem, quæ sunt omnium bonorum operum regula. Erant itaq; Apostoli temporibus fortes & infirmi. Fortes uesabantur quibuslibet, apprehenderant enim libertatem Christianam, sciebāt credentibus omnia esse libera, sancta, atq; munda. Præterea escam nos deo nō cōmendare: Neq; si comedamus, aliquid nobis superest: neq; si nō comedamus, quicq; nobis deest. 1. Cor. 2. ijdem quoq; fide fortiores non obseruabant dierū discrimina, nouerant enim apud Christianos esse perpetuū Sabbatū, Iesa. 66. Oēs dies sacros esse nullum sanctiorem altero, quando filius hominis esset quoq; dominus Sabbatū, Mar. 2. Verū nō deerrant infirmi, qui istam libertatem nondū apprehenderāt, ij abstinebant à quibusdam cibis, obseruabāt quosdā dies religiosius, quos fide fortiores præ se cōtemnebāt. ex quibus Apostolus sumpsit occasionē scribēdi huius capituli.

Infirmorū habēda ratio.

Oīa mūda mundis.

Et iubet

Infirmos non esse of- fendendos. Et iubet infirmos fide suscipiendos nō ad dijudicatiōes disceptationum. Prohibet offendiculi, ne infirmu à fortibus oribus lædantur, & ponatur lapsus occasio. Si enim propter cibū contristatur frater tuus, non iam secundu charitatē ambulas, inquit Aplius. Ne cibo tuo illum perdas, pro quo Chrūs mortuus est. Ne uestrū igitur bonū hominum maledicentiæ sit obnoxii. Non enim est regnū dei cibus & potus, sed iusticia, & pax, & gaudium in spiritu sancto, Rom. 14. Expende totum caput & uidebis quanta sit habēda ratio infirmorū: tu igitur ne reijcias quos dominus non reijcit. Nam quod illi arāt diem, domino curant. Et qui non arat diem, dño non curat. Vnicuiq; sua mens satisfaciāt: quisq; certus sit de sua cōscientia, ut sibi ipsi satisfacere possit, ne edat aut quicquid aliud faciat contra consciētiam. Habes nunc Paulū hoc loci de infirmis loqui, quod non facit in Ep̄la ad Galatas: Nam ibi contra sanctulos, hypocritas, iusticiarios, qui posuerunt spem brachium suum, à pseudapostolis seducti, operibus legis Mosaiçæ tribuebant iusticiam, quod est abnegare Christum, & manifesta idololatria, **Idololatria est cōfidere in propriā iusticiam.** ideoq; acerbius in eos inuehitur, Galatæ enim nō erāt infirmi, ut daret ipsis aliqd Apostols, et toleraret infirmitatē ipsorū: sed sibi arrogabāt sanctitatē, sciētā, et qd nō abiecerūt elemēta, et sape sibi uidebātur atq; regnare. Ait itaq; Apostolus: Tū cū ignoraretis deū, seruiebatis his, q natura nō sunt dii, eratis simulacrorū cultores. **At nunc postea q cognouistis deum, quin potius cogniti estis**

estis à deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma et
 cgena elementa, quibus iterum ab integro seruire uul-
 tis? Dies obseruatis & menses, et tempora, & annos
 metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Dein
 de addit: In libertate igitur, qua Christus nos liberauit,
 state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. A gratia
 excidistis, quicūq; per legem iustificamini. Christus uo-
 bis factus est ociosus, Galat. 5. In hunc scopū æfixa est
 tota epistola, ut probet iusticiam esse ex fide, & non ex
 operibus legis: quod idem facit in epistola ad Roma-
 nos. Errabant igitur Galatæ, qui à iusticia dei aut fidei Galatarū
 in operum iusticiam atq; fiduciam reciderant, quos re error.
 uocat Paulus, et contundit pseudapostolorum ferociā,
 magno spiritu docens fide iustificari hominem, nullos ei
 bos immundos, nisi immundis, quibus nihil est mundū,
 Tit. 1. Nullum habendum discrimen dierum, omnes di-
 es esse sanctos, nullos præterea prophanos. Omnia e-
 nim opera dei sunt bona, & nihil reiiciendum, si cum
 gratiarū actione sumantur. 1. Timot. 4. Peccant igitur
 Papistæ, dum prohibent cibos, faciunt discrimen die-
 rum, & peccatum peccato accumulant. Omnes dies san-
 cti sunt, nō est ullus sanctior altero, ppter ea cauit Pau-
 lus ne conscientie obligarentur istis nugis. Coloss. 2.
 Nemo uos iudicat in cibo aut potu, aut in parte diei fe-
 sti, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra re-
 rum futurarum, corpus autem Christi. 1. Corint. 7. Pre-
 cio empti estis, nolite fieri serui hominum. Luc. 12. Ca-

*Libera
quæ sint.*

ucte à fermento phariseorum & c. Sunt igitur media,
media & libera: libera. Tun' cogas fratres ad media
aut libera, alioqui redeigisti libertatem in seruitutem, &
media ad necessaria. Libera uoco, quæ non sunt captius,
aut lege diuina prohibita, sed omnibus aperta, licita &
permissa, ut licet ea facere uel obmittere. Liber cam-
pus est, à quo nemo aratur, qui omnibus apertus est: tu
uero si aliquos cohibebis, reddis campum non liberum.
Matrimonia libera & licita sunt: at quum tyrannus,
uelut fecit Antichristus sacerdotibus, monachis, aut ue-
stalibus interdixerit connubia, qui quæso libera sunt? Si
uis coniugta esse libera patre, ut coniuges aut mariti fi-
ant, quicumq; continentie dono orbatu fuerint, sint uel
monachi uel uirgines. Idem iudiciũ esto de alijs rebus,
quas medias uocant. Carnes liberæ sunt: tu uero Antia-
De rebus christe caue ne interdicas nobis carniũ esum sextis se-
medijs. rijs: & quæ deus purificauit, tu communia aut immun-
da ne dixeris. Ne sinas te adorari, bestia enim es. Do-
minum deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Circũ-
cisio nihil est, præputium nihil est, sed fides per dile-
ctionem operans, Galat. 5. In rebus medijs fides et cha-
ritas sint Canon & scopus. Multa sunt hodie inutilia
& uana simulachra, quæ pertinaciores, & qui sibi ali-
quid esse præ cæteris uidentur, pro medijs iudicant &
præcepto auent, ne quid diuersum statuatur: uerum si
Suum cuiq; hic fides & charitas magistra essent, longe secus pro-
pulchrum, nũciarent, suum cuiq; pulchrum. Et quis nõ filius for-
mosus

mosus matri? Noctua suos pullos omnium maxime admiratur. In rebus fidei non deberet regnare caro & adfectus carnalis: sed potius magister spiritus. Tum uero Spiritus re regnat magister spiritus, quum omnia adamusim diuignet in re- ni præcepti exegerimus, & non sequimur quod nobis bus ecclesi- rectum uidetur, iuxta bonam, quã uocant, intentionem, asticis.

sed id sedulo curauerimus, ut quã simplicissime secundum dei uerbum atq; consilium ambulemus. Christus uia, ueritas est, & uita, Ioan. 14. Patiamur ergo, ut ille ducat & dirigat gressus nostros: Non doabit nos mendacium, non detrudet ad mortem perpetuam. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter, Prouerbio. 10.

Agnoscamus Papam esse Antichristum (nisi nunc nouus fiat, abiecto ueteri exuuiio.) ipsius ministros atq; Episcopos esse satellitum & comitatum Antichristi. Quid igitur à parte eius stamus? Si dominus est deus, sequamur eum. Christum professi sumus: at à Christo sumus uita & ritibus sacris alienissimi. Baptismũ & Eu-

charistiam sacra symbola inter deum patrem, & nos homines purissime & simplicissime tractemus quæso, ne uideamur plus sapere quã sapuerũt unquam apostoli. Simus fideles ministri, & dispensatores mysteriorum dei, quando non nostra res agatur, sed dei. Si mortui sumus cum Christo, ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo decretis tenemur? Coloß. 2.

Non A' specie tam à malo, sed etiam à specie mala abstinentũ monet mala absti- Paulus. 1. Theß. 5. Non iurauimus in uerba ullius magi nendum.

stri, nisi Christi Iesu. Ideoq; sinamus Antichristum cū
omni specie sua atq; laruis, & inducamus ecclesias, qui
bus presertim sumus per dei misericordiam ad simplicis
simā simplicitatem, quæ est Christus Iesus. Posuit nos
spiritus sanctus episcopos ad pacandum ecclesiam dei,
quam acquisiuit sanguine suo. Ne simus igitur operarij
iniquitatis, & serui infideles. Exaudi me domine deus
meus. Amen.

CLVIII.

Credidit Abraham deo, & reputa=
tum est illi ad iusticiam. Gene.
xv. Rom. iiii.

Abraham pater noster nōne ex fa=
ctis iustificatus est, cum obtulis=
set Isaac filium suum super alta=
re? Iacob. ii.

Qui hos locos conciliare studuerunt, duplicem iu=
sticiam dixere, dei & hominum, id est, unam quam de
us membris suis adscribit. Alteram quam homines tri=
buunt alijs. Dei iusticia est, quum deus nobis non impu=
tat peccata, sed propter gloriam nominis sui remittit, et
nos pro iustus, gratis, dilectis filijs, amicis, heredibus
reputat, quando nos adoptat, eligit, benedicit, suamq;
iusticiam nobis communicat: quod fit, quum ipsi toto pe=
ctore addicti fuerimus, & uerbo eius firma fide credi=
derimus,

Iusticia dei
quæ sit.

derimus, nec hæsitamus quidquam: qualiter fecit Abraham pater noster, q̄ iussus suscipere cœlum, & numerare stellas, audiit promissionē dei de futuro semine. Credidit igitur pius pater diuino oraculo, & reputatum est illi ad iusticiam. Quid reputatum est ei ad iusticiam? Fides, quia credidit promissioni diuinæ. Hic nulla opera aut merita patris Abraham percontentur, sed tantum dicit Moses: Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iusticiam. Deus habuit & accepit ipsum pro iusto, quia credidit. Istud exemplum sanctissime tractat apostolus Paulus, Roma. 4. Alia est iusticia humana siue legis, qua homines iustum aliquem, atq; spectatæ fidei declarant, ambulantem in lege dominæ. Matth. 12. Ex uerbis tuis iustificaberis, id est, homines te iustum declarabunt propter facta tua. Luc. 10. Legi spiritus uolens iustificare seipsum, id est, iustus cœseri ab hominibus. Ita putant Iacobum dicere, Abraham ex operibus iustificatum, scilicet ab hominibus, qui ubi uiderunt sanctitatem patris, uitæq; innocentiam, & opera pia, iustificauerunt eum, hoc est iustum, sanctum, & pium habuerunt aut pronunciauerunt. Si ita interpreteris, iam non pugnant Paulus & Iacobus. At si utrunq; de dei iusticia intelligas, quomodo conciliabis? Bona opa sunt iusticiæ aut fidei fructus et indicia: uerū deus cor ipsum conspicit, & iuxta cor iudicat. Nisi loquatur Iacobus de fructibus cum tota arbore, q̄ Abraham iustificatus sit à deo, q̄ iusticiam dilexerit, & fructus iusticiæ de se de-

Abrahā fidei
de iustificatus est.

Iusticia humana, siue legis.

derit. Malo tamen aliū quēpiam componere hic Paulum & Iacobū. Et ærte nihil laboris fuisset, si non exemplum scripturæ huc detorsisset, quæ de nullo opere, sed de nuda ac simplici fide loquitur. Meam sententiā indicavi in annotationibus meis in epistolam Iacobi. Si cui quippiam religiosius, & quod Iacobinæ sententiæ sit propius, reuelatum est, aperiat nobis, & laudabimus dominum in sanctis eius.

CLIX.

Attendite ne iusticiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Matth. vi.

Luceat lux uestra corā hominibus, ut uideant uestra bona opera, glorificentq; patrem uestrū qui in cælis est. Matth. v.

Iusticia pharisaica prohibetur. Christus non prohibet, ne faciamus bona opera corā hominibus, sed pharisaicam iusticiam & hypocrisim damnat, nō tam hic quā ubiq; in scripturis. Cum præstas, inquit, eleēmosynam, ne tuis canatur ante te, quæadmodum hypocritæ faciunt in conciliabulis, & in uicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, habent mercedem suam, uult dicere: omnino debetis benefacere & præstare eleēmosynam, sed non hoc studio, ut uideamini ab hominibus, ut capitis beneuolentiam, laudis,

laudis, gloriæ, aut fame studio. Hoc omnium maxime
 cauendum uelut presentissimum uenenum, in omnibus
 operibus dei, ne nostra queramus, ne ambiciosi simus,
 ne titillemur cupidine laudum. Pharisaica est iusticia, Pharisaica
 & mera hypocrisis, si tantum spectes vulgi gloriolâ, iusticia.
 proprium commodum, non gloriam dei. Si dei gloriam
 queris, prestas eleemosynam, nõ habita ulla laudis tue
 ratione: sed quia deus præcepit tibi misericordiam, &
 proximus tuus indiget tuo auxilio. Si istam habueris
 mentem & spiritũ, ut non tua queras, sed nominis dei
 gloriam, & proximi necessitatem ac utilitatem, presta
 eleemosynam, siue in publico coram hominibus, siue in
 oaculo solus sis, absit tantum appendix ista laudis stu-
 dium, ac iusticiæ propriæ sumus. Vides enim quid di-
 cat Christus. Attendite ne eleemosynam uestram præ-
 stetis coram hominibus, quo spectemini ab illis. Si oculus sim-
 lus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit, id est, si plex.
 mens, fides, & adfectus cordis, fuerit simplex, rectus
 & integer, totũ opus erit rectum. At si oculus tuus ma-
 lus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si fides Oculus
 mortua fuerit, & affectus malignus, erit quoq; totam malus.
 opus prauum atq; peccatum, Matth. 6. Quicquid enim
 ex fide non fit, peccatum est, Roma. 14. Hoc autem ex
 fide non fit, quod uanæ gloriæ, desiderio atq; ambitio-
 ne facimus. Eiusmodi opera quantumuis splendeant, Hypocriti-
 tamen peccata sunt. Ipsi enim soli debetur honor & glo-
 ria, non tibi aut tuis operibus. Præterea non uetat uide-
 peccata.

ri ab hominibus, sed uelle uideri. Pharisei enim omnia opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus, Matth. 23. ab isto exemplo & factō reuocat dominus Iesus. Vidit enim nos omnes trahi cupidine laudis. Aliās beneficiendum est fratri, qui eget, & dominus requirit à nobis misericordiam: φιλαυτία uero deuītanda est. Vn-

Lucat lux de dixit alibi: *Lucat lux uestra coram hominibus, ut uestra corā* deant uestra bona opera, glorificentq; patrem uestrū, *hominibus.* qui in cælis est. Idem mouent quoq; apostoli, Rom. 12.

Proinde parantes honesta in conspectu omnium hominum. 2. Corinth. 8. Procurantes honesta, non tantum coram domino, sed etiam coram hominibus. 1. Pet. 2. Dilecti obsecro tanquam aduenas & peregrinos abstinete à carnalibus concupiscentijs, quæ militant aduersus animam, & conuersationem uestram habete honestam inter gentes, ut in hoc quod obtrectant uobis quasi maleficis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorificent deum in die uisitationis. Facienda sunt bona opera in conspectu hominum, ne male audiat Euangelium inter gentes, ut uisis operibus nostris glorificetur deus pater. Hoc tantum cauendū, ne propterea benefaciam proximo, ut conspicuus fiam & collauder ab hominibus. Deus gloriam suā alteri non uult dari, nec laudē suā scriptilibus, Iesa. 42. Solus uult benedicī & laudari in secula. Dissiplet ei, si talentū nostrū in terrā foderimus, & non paramus nobis amicos de mammona iniquitatis. Date, inquit, & dabitur uobis. Beati misericordes &c.

Iniquos odio habui. Psal. CXVIII.
 Benedicite ihs, qui uos persequun-
 tur. Roman. XII.

Dauid propheta Psalm. 119. odisse se exiit iniquos
 id est, inconstantes (hoc enim Hebræa uox significat)
 qui in sano uerbo aut certa sententia minime consistunt
 sed huc atq; illuc, more arundinis uento agitatae rapi-
 untur: ac instar procellarum tempestatibus actarum flu-
 ctuat: uagas, incōstantes atq; cōfusas habētes cogitatio-
 nes. Quo uerbo etiā Elias ppheta exprobrās populo
 Israëlitico inconstantiam, usus est. Vsq; quo, inquiens
 claudicatis in duas partes? Si dominus est deus, sequimi-
 ni eum: Sin autē Baal, sequimini illum. 3. Regum. 18.
 Videtur etiā Chrūs huius uerbi significationē in meta-
 phora illa de Ioāne Baptista, Mat. 11. expressisse: Quid
 existis in desertū ut uideretis? Nū arūdinē, quæ agitatur
 à uento? Volens indicare Ioannē firmū et constantē esse
 in sua confessione. Versum itaq; Dauidis D. Martinus
 Luth. sic reddidit. Ich hasse die ketzer oder zwankel-
 mutigen, das ist die unbeständige geister die ymmer et-
 was neüwes findē und surnemen. Qui aliud atq; aliud
 excogitant, effingunt & apud se parturiunt: non adhe-
 renti firmo & constanti uerbo dei, qualiter hodie phana-
 tici nostri, quos Schwermers uocamus, noua nouis
 addunt, & ignem igni, malum malo apponunt. Istos

inquit propheta, odi, quia legem tuam dilexi, non ob aliud quam quod legem tuam prauaricantur. Tu impium Esau odisti, Malaeh. 1. ego tuo exemplo non delector iniquis, sed quantum possum deuoto ipsorum consuetudinem. Alioqui enim amant pij peccatores: & prouocant ad poenitentiam, uerum istos impios, pertinaces, praefractus ac cogitabundos, qui semper in deterius relabuntur, & ueritatem dei contemnuunt, aut calumniantur pertinacissime, non amant sancti, sed orant deum patrem, ut tollat eos aut conuertat ad se. Nec pugnat uerbum Christi cum propheta. Vides enim ubiq; sanctos bñdixisse & bene praecatos persecutibus se, optarunt semper, ut dominus misertus ipsorum, reducat ad resipiscentiam ne in peccatis suis pereant. Adde quod Christianis conueniat, non tam amicus bene praecari, sed & inimicis: iuxta Christi uerbum. Matt. 5. Diligite inimicos uestros, bene praecimini deuotibus uos, benefacite ijs qui uos odio persequuntur: orate pro ijs qui ledunt & insectantur uos, ut sitis filij patris uestri qui est in caelis, quia solem exoriri sinut super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos &c. Diuus quoq; Petrus eadem monet que Christus. 1. Pet. 3. Omnes sitis unanimes, similiter affecti, fraterna praediti charitate, misericordes, affabiles, non retaliantes malum malo, aut conuicium conuicio, sed contra benedicentes, scientes uos in hoc uocatos esse ut benedictionem hereditate possideatis &c. Hoc idem agit multis uerbis

Christiano-
rum est bene-
facere inimi-
cis.

uerbis Paulus Rom. 12. Exemplū huius præstitit nobis
 Christus, qui cum malediceretur, nō regeſſit maledicta
 1. Pet. 2. Sed orauit pro crucifigentibus. Luc. 23. Quid
 poſtea Stephanū feciſſe legimus. Act. 7. In ſumma, pij
 nō perſequūtur impioſ, niſi uerbo dñi, quòd eſt gladius
 & armatura oīm uere credentiū: iſto oppugnant atq;
 expugnant omnes ſuos hoſtes, monent, corripūt, arguūt
 doant, & conſolantur uimpeſtiue & intempeſtiue, cu-
 perent enim omnes ad ueritatis cognitionē uenire. Non
 agūt tyrannos, latrones aut carniſias, inſtarp imiorū,
 qui ferro & igni ſeuiunt in pios, ſed tamū uerbo ur-
 gent, cogunt atq; uincunt. Rurſus impij nullam non ty-
 rannidem exerant, omnes acunt gladios furore & in-
 ſania parati, mallent oēs bonos uiros extinctos, Cain
 odit fratrem ſuū Abel, Iſmael aſpernatur Iſaachū, Eſau
 perſequitur Iacob, Iudæi prophetas & prophetarū do-
 minū Chriſtū. Idem atq; æquale odiū non exerant ſan-
 cti in impioſ, zelus eſt & potius amor, non odiū exciti-
 ale atq; luore plenum. Porrò ſi omnino perſequuntur
 ſancti dei impioſ, zelo dei faciunt, dolent legem domi-
 ni tantopere aſpernari et calūniari: mallent gloriā noiſ
 dei minime proſcindi ac conuiciari. Orant igitur dñm
 tollat iſtas peſtes & publica mala, ne corrūpant bonos
 homines & ſecū ad gehennā præcipitent. Dicantur ita-
 q; eos perſequi dū tanta uehemētia ſpiritus inſectantur,
 & prouocant ad reſipiſcentiam. Dominus illuminet cæ-
 cos & ueritatis hoſtes ad nominis ſui gloriā. Amen.

Patrem

Patrem nolite uocare uobis super terrã, unus est enim pater uester qui in cœlis est. Matth. XXIII.

Honora patrem tuum & matrem tuam. Exodi. XX.

Christianus
hō carna-
lem & spi-
ritualē ha-
bet patrem

Quilibet Christianus homo duos habet patres, carnalē unum, ē quo iuxta carnem & sanguinem animalis homo genitus est: Alterū spiritualem iuxta fidem, ē quo noua creatura, spiritualis Christianus, nouusq; homo nascitur ex aqua & spiritali & incorruptibili semine, quod est uerbum dei uiuentis in æternum. Primus parens noster est Adam terrenus, ex quo & ipsi terreni peccatores, filij iræ & immundi gignimur. Secundus parens est Christus Iesus filius dei ē cœlo, per quem spirituales filij dei nascimur. Nemo uero renascitur spiritualis, nisi prior carnalis sit genitus: quemadmodum Christus cum Nicodemo disputat, Ioannis. 3. Prima natiuitate impuri sumus, altera sancti. Quum itaq; Christus prohibet patrem uocare super terram, intelligit spiritualem, non carnalem: ne scilicet alium spiritualem patrem agnoscamus quàm ipsum solum, qui natura sit spiritualis pater. Et licet sint qui patres spirituales dicantur nō tamen natura esse patres, sed participatione ac denominatione. Ita Paulus se Corinthiorum, Galatarum,

Timoth

Timothei, aliorumq; patrem appellat, sed propter Euā 1. Tim. 1. gelium quod annunciauerat, istud enim est mater omnium spiritualium filiorum dei, iuxta illud: In Christo ego uos genui per Euangelium. 1. Cor. 4. & illud: Qui portauit me à meo utero, & gestauit me à mea uulua. Iesa. 46.

Oēs Euangelij prædicatores & Apostoli sunt spiritualis Prædicatores patres, non natura uelut dixi, sed participatione: uelut res Euangelij sicut lux mundi & sal terræ appellantur. Christus uero Euangelij sicut pater natura uerus est spiritualis pater & regenerationis auctor, sicut natura est lux mundi & sol terræ: hæc gloriam ac laudem solus exigit, nec uult ut quisquam hoc nominis sibi usurpet temere, quod nemo regenerare possit, & spiritum sanctificationis infundere, nisi solus deus. Omnes alij nisi tantum ministri & organa sunt, ipse uerus pater, doctor, dominus et magister est. In regno corporali sunt parentes, magistri, doctores, domini, magistratus, principes ac reges, sicut Christus inquit: Reges gentium dominantur &c. hi quidem honorandi & domini ac patres appellandi sunt: sed quatenus diuini sunt, eatenus & parendum illis. Corporum sunt genitores atq; rectores, Deus uero spiritus est & mentium genitor ac rector. Ideo solus in spiritu & ueritate adorandus & colendus: solus fidei nostræ & doctor et magister est. Licet itaq; Apostolus fuerit spiritualis pater Corinthiorum, tamen noluit, dominari fidei ipsorum 1. Corinthior. 1. sed tantum ministrum dei ubiq; se agnoscit & prædicat, quemadmodum legis. 1. Corinthior.

thior. 3. & 4. & alijs non raro habes quare Christus
 uenerit patrem super terram uocitandum.

CLXII.

Vos nolite uocari rabbi, unus est
 enim magister uester Christus.
 Matthæi. XXIII.

Plures magistros habetis. I. Co. iijj

Si repetieris proximam diallagen, Patrem nolite
 uocare uobis super terram. Et honora patrem tu-
 um, habebis quoq; horum locorum conciliationē. Chri-
 stus Iesus non est terrenus ac corporalis dominus, rex
 & magister, sed spiritualis. Regnum enim ipsius non est
 de hoc mūdo. Quemadmodū itaq; spiritalis est doctor
 ita spirituales discipulos atq; auditores desiderat. Quā-
 do autē Christiani spirituales facti sunt per Christi spiri-
 tum, qui in eis habitat, & spirituale semen, quo regeni-
 ti sunt, exigit dominus ne alium magistrum agnoscant
 in terris, quā illum animorum ac spiritus parentē &
 largitorem deum cœli & terræ. Reliqui doctores spiri-
 tuales illius supremi Optm. Maxim. q; magistri, mini-
 stri sunt, uelut paulo ante annotaui, & Paulus probat,
 1. Cor. 3. dicens: Quis est Paulus? quis Apollo? nisi mi-
 nistri per quos credidistis. Fuit quidem Paulus gentium
 doctor, sicut Petrus Iudæorum, sed per Christum & in
 Christo, qui dederat illis ministerium reconciliationis
 iuxta illud: Nomine Christi legatione fungimur. 2. Co-
 rinth.

Chrūs spiri-
 tualis ma-
 gister.

rinth. 5. Illi præterea doctores præter Christi uerbum
 nihil docebant: sed tanquam præsentissimum uirus di-
 uersam doctrinam fugiebant & abominabantur. Ita ut
 Paulus diceret: Si quis diuersam sequitur doctrinam &
 non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi
 is inflatus est, & c. 1. Timoth. 6. Et si angelus è cælo
 prædicauerit Euangelium præter id quod prædicamus
 uobis, anathema sit, Galat. 1. Apostoli suum magistrū
 reſerebant & prædicabant ubiq; id quod Lucas in ge-
 stis Apostolorum satis copiose uarrat: & Paulus præ-
 ter Christum nihil iactat, nec audet quicquam eorum lo-
 qui, quæ non effecit Christus per ipsum Rom. 15. ni-
 hil se iudicans scire præter Christū crucifixum. 1. Cor.
 2. ut Corinthijs ausus sit dicere: An experimētū queri-
 tis loquentis in me Christi? 2. Cor. 13. Tam certi fuerunt
 Apli suā doctrinā esse uerbū dei, nihil enim ex suo capi-
 te, cōsilio et intēctione prædicabāt, sed hoc tantū diligētis-
 sime docebāt, qd' Chrūs magister doauisset et demādas-
 set. Prohibēs igitur Chrūs ne rabbi uocētur, uult ne sibi
 arrogēt aut sumāt magistrū et quibus docēdi authorita-
 tē, sed unius magistri doctrinā ipsi quoq; docēt ne noua
 ipsi addant aut cōminiscātur. Q. d. ego sum magister ue-
 str, uolo meū dogma passim doceatis, uos tantū discipuli
 estis, nō magistri. Imò si magistri estis, p me estis, nō ue-
 stra authoritate. Ego uos creauī in doctores, ut meū uer-
 bū diligētissime circumferatis & prædicatis, non adde-
 tis quicquid, nō ut uestras cogitationes, somnia, synodos aut
 concilia

concilia annunciat. Ego sum lux mundi, qui illuminō omnes uenientes ad me. Ego sum uia, ueritas & uita, me itaq; prædicare, nam de plenitudine mea accepistis.

CLXIII.

Quis ex uobis arguet me de peccato? Ioannis. viij.

Hic homo peccator est. Ioan. ix.

Vbi nostra tralatio habet: Quis ex uobis arguet me de peccato, Græcus legit τὸ ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει μὲ πρὸς ἁμαρτίαν, id est, Quis ex uobis conuincet me de peccato? Græcū uerbū ἐλέγχειν non simpliciter arguere significat, sed conuincere: quando scilicet aduersarius firma probatione superatur ac conuincitur. Quibus uerbis hoc sentit Christus: Vos Iudæi accusantes atq; arguentes me, multa mentimini & effingitis, sed quis uestrum me peccati conuincet? patior uos falsa in me congerere testimonia, & nunc huius nunc alterius peccati arguere: at ut cum ueritate me accusatis, aut ullius

Chrūs nul- criminis conuincatis, nemo quibit: mendacia conuicia
lius crimi- sunt quibus me defertis. Habes concordiam. Christus
nis cōuict⁹ quidem multorum criminum accusatus fuit à Iudæ-
is: nunc enim publicanum, comedonem ac bibonem calumniati sunt: iam peccatorem, demoniacum, seditiosum, & mille alijs conuicijs petiuerunt, sed falso & mendaciter: accusari nunquam potuit, multominus conuinci. Fuit enim innocentiſſimus & ipsissima im-
antia

antia, qui peccatum non fecit, nec est dolus repertus in ore eius. Iesaiæ. 53. 1. Petri. 2. quam suam innocentiam etiam hostes ipsius non semel confessi sunt. Conuicia, calumnie, mendacia atq; blasphemie fuerunt, quicquid impij iudæi contra Christum euouerunt, nullius unquam criminis reus fuit dominus Iesus. habes diallagen.

CLXIII.

Conclufit nos omnes sub maledictione legis. Galat. iij.

Non estis sub lege, sed sub gratia.

Roma. vi.

Deus ab initio hominem rectum, liberum, omniumq; creaturarum dominum conftituerat. Vbi uero ille dei præceptum uiolasset, coniectus est in miserrimam seruitutem & maledictionem legis: uelut ex Mose ubertim probat apostolus in omnibus sermone suis epistolis. Propter peccatum igitur detrusus homo sub legis tyrannide, mancipium legis & seruus peccati factus est. Lex enim iusto non est posita, sed iniustis & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, fornicatoribus, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersatur. 1. Timot. 1. Habes itaq; in his duobus locis, quid natura
natura, qd.
 sinus secundum ueterem hominem, & quid gratia iu-
gratia.

xta nouam creaturã. Natura sumus peccatores, & propter peccatum execrationi obnoxij. Scriptum enim est, Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis huius, Deute. 27. Galat. 3. Gratia uero ab hac legis maledictione sumus liberi. Christus enim redemit nos à maledicto legis, factus pro nobis maledictum, Gala. 3. Natura sumus filij iræ, peccatores, maledicti, & sub legis tyrãudem coniecti: At gratia domini nostri Iesu Christi sumus filij dei, sancti, & benedicti patris cœlestis. Iuxta ueterem hominem serui sumus peccati et legi subditi. Renati uero ex aqua & spiritu liberi sumus, & ciues sanctorum ac domestici dei: qua antithesi carnis & spiritus belle uides quid homo sit ex prima natiuitate, & quid ex regeneratione. Lex dominatur nondum renatis. Porro ubi spiritus domini, ibi libertas. 2. Corinth. 3. Hinc tibi Christianæ libertatis ratio petenda est.

CLXV.

Vos estis, qui permansistis mecum
in tētationibus meis. Lu. XXII.
Omnes uos scandalum patiemini
per me in ista nocte. Mat. XXVI

Apostoli ac discipuli domini nostri Iesu Christi à pri-
ma sua uocatione ad apostolatatum immobiles, firmi ac
rū constan- constantes cum Christo perstiterunt, alijsq; subinde de-
tia. ficientibus, ipsi nunquam discesserunt, ferentes unã ad-
flictiones

flictiones, quæ tñ accidebant magistro, equalẽ fortunã
tolerantes: huius perseverantie commendans eos in-
quit: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus
meis, id est nihil hæctenus desideravi: in constantia ue-
stra satis firmi persististis. Iamiam uero periclitabitur fi-
des uestra: hac nocte tanta ingruet tempestas, & tam
gravis tentatio, ut nemo non uestrum offendatur: inferi
ores nunc estis, quàm ut mortem, ad quam ego rapiar,
nunc ferre possitis. Scriptum est enim: Percutiam pasto-
rem, & dispergentur oues gregis. Ego sum pastor ille,
quem Iudeorum satellites, percutiendum abducent, &
uos oues mei dispergemini, unusquisq; in sua. Primum
locutus est Christus de priore discipulorum suorũ con-
stantia, qua intrepidi permanserant cum Christo domi-
no in auctis afflictionibus eius: Altero autem loco de
futura ipsorum fuga & offensione narrat: sicut etiam
Ioan. 16. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut disperse-
mini unusquisq; in sua, meq; solum relinquatis, & ta-
men non sum solus, quia pater mecum est.

CLXVI.

Quisquis dixerit fratri suo, fatue,
obnoxius erit gehēnæ incendio.

Matth. v.

Stulti ac cæci. Matth. xxiii.

Velut homo gemina conflatus est natura, carnali sci ^{Ira carnalis}
liet & spiritali: ita duplex quoq; est ira, carnalis ac ^{ac spūalis.}

spiritualis. irascitur caro, irascitur quoque spiritus. Caro peccatrix est & immunda: ideoque carnalis exandescencia peccatū & mors est, Roma. 8. Affectus carnis mors est: & qui in carne sunt, deo placere non possunt. Hanc exandescenciam Christus prohibet, cum præcepta decalogi interpretatur, & iracundis gehennā minatur, Matth. 5. Secus uero spiritus irascitur, nempe ut emēdet peccantes. Sicut sancti patres ac prophete olim fidei feruore in impios succensi sunt. & Christus in phariseos. Hæc ira potius correptio dicenda est. Non enim irascuntur pii instar impiorum, qui fremunt, insanunt, strident, & dissecantur in cordibus suis, non ut emendant, quibus irascuntur: sed ut perdant, iugulent, ac opprimant. Qualis fuit iracundia phariseorum aduersus Christum nostrum: iudeorum aduersus prophetas: impiorū contra Christi confessores atque martyres: et hodie hostium sacrosancti Euangelij pontificum, scilicet, et coniuuratorum eorum, contra innocentes Euangelij præcones, ac omnes qui reuelati Euangelij nomen adorant: ij enim aduersarij nostri non uulgariter nobis succensent: sed tā uehementer fremunt, ut mallerent suis nos dentibus discerpere, lupi enim ac leones sunt, nos oues: nec possunt mitius nobiscum agere, donec lacrent ossa nostra quem furorem atque iracundiam uides in Psalmis descriptam. Hanc itaque iram uitat Christus, ne ex fastu, odio, aut contemptu proximi stomachemur, uindictæ scilicet studio: correptionem uero nusquam interdixit

Impiorum
iracundia.

xit: Melior est enim manifesta correptio, quàm amor absconditus, Prouerb. 27. Quoties itaq; Christus irascitur, obiurgat, aut commouetur, nulla ultionis atq; inuidiæ libidine succenset, sed charitate, tanquam pius atq; beneuolentissimus pater emendare uolens quos arguit. Sic Paulus Galatas stultos appellat, nullo fastu aut odio, sed mera dilectione. Ita maritus uxorem nonnunquã increpat; herus famulitium, parens liberos, sedis zelus est, non odiũ, quẽ admodũ alibi adnotauimus, esse zelum fidei ac charitatis, & iram carnis.

CLXVII.

Estote simplices sicut columbæ.

Matth. x.

Ne sitis pueri sensibus. I. Co. xiiij.

Videtur ijs uerbis magna inesse dissonantia: nã priori uersu simplicitas, posteriori uero prudentia præcipitur. Quis autem nescit simplicitatem & prudentiam ex diametro distare? Sic etenim iudicat carnalis lector, qui sine spiritu atq; iudicio sacras relegit literas. Tu uero sic accipe. Simplicitatem docet scriptura, uerum nõ sensuum simplicitatem, sicut nec carnalem prudentiam, sed spiritus. Indoctum uulgus simplicitatem pro ignauia, imprudentia, & quadam rusticitate usurpat: at illã simplicitatem non exigit Christus, alioqui non dixisset: Estote prudentes sicut serpentes. Simplicitas, de qua in scripturis, est probitas, innocentia, & candor uitæ, ubi

Simplicitas
rusticana

Simplicitas
quid sit.

Columbarū
simplicitas

nulla morum peruersitas, nulla animi malitia, nulla hypocrisis: sed rectitudo, integritas, & puritas uitæ. Nā columbæ non sunt uersipelles, subdolæ, malæ, peruersæ: sed sine dolo, synceræ & innocentes. Vult itaq; Christus nos ad morem columbarum simplices, ne malū malo rependamus, ne aliquem lædamus aut molesti simus, imò potius integri, synceri, recti simus, candidisq; moribus. Hanc simplicitatem ubiq; docet spiritus sanctus, nō rusticitatem, ignauiam, aut scripturæ ignorantiam, uelut impij aliquot Papistæ rugunt, ut auditores à studio uerbi dei deterreant, uociferantes: Qui simpliciter ambulat, confidenter ambulat, sicut legitur Prouerbiorū. 10. Quibus uerbis nihil aliud conamur, quàm plebem à lectione & cognitione mysteriorum dei in scripturis sanctis sancte propositorum dehortari. Quasi is simpliciter ambulet, qui stulte iuxta captum aut ductum rationis siue uoluntatis suæ incedat, neglecta ueritate uerbi dei, quæ gressus nostros dirigit, ne in tenebris impingamus: quales lupos multos alit hæc ætas. At eam simplicitatem non exigere spiritum sanctum aliquot argumentis conuincemus. Paulus Romanorum. 16. explicat, qualis esse debeat Christianorū simplicitas: Volo uos, inquit, sapientes esse ad bonum, simplices autē ad malū. Similiter 1. Corint. 14. Fratres ne sitis pueri sensibus, sed malitia pueri sitis, sensibus uero perfecti. Deinde Ephes. 5. Videte quomodo circumspicite ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionem quod

quòd dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes quæ sit uoluntas domini. è quibus uerbis colligis non sensuum, sed morum simplicitatem requirere spiritum sanctum. Nam si sensuum simplicitatem uoluisset Christus nõ monuisset attendendum à falsis prophetis, Matth. 7. Nemo enim ignauus cauere poterit pseudoprophetarum dogmata. Præterea etiam illud arguit Christus, non illam simplicitatem, id est, scripturæ & sacrorum mysteriorum insciã intellexisse, q; tam sancte ac serio uerbi sui prædicationem atq; auditum commendat, Ad quid uero docetur Euangelium, nisi ut sapiens prudensq; fias in domino: ut eloquia dei audiens intelligas, & intellecta custodias. Et hoc est q; uoluit Apostolus scribendo: Sermo Christi inhabitet in uobis opulente cū omni sapientia, Coloß. 3. Sermo uester semper cum gratia, sit sale conditus, Coloß. 4. Velut cibus nõ pascit, nisi comestus atq; digestus: ita sermo dei nihil confert, nisi intellectus. Fides enim ex auditu est. Roma. 10. Ut uero credas auditui, necesse est intelligas auditum sermonem. Nam quare Iudei non credunt Euãgelio domini nostri Iesu Christi, quod ab ipso domino audierunt frequentissime? nisi quia non intelligunt. Habes quantum conducat intelligentia uerbi dei & ut apertius intelligas scripturam non loqui de sensuum simplicitate, audi prophetam dicentem: Intellectum tibi dabo, & instruam te in uia hac, qua gradieris, annuam super te oculo meo, Ne sitis sicut equus & mulus,

Intelligentia uerbi dei necessaria & utilis.

in quibus non est intellectus: In chamo & freno maxillam eius ut constringas, ne appropinquet ad te, Psal. 32. Audis equus atq; mulis comparari imprudentis, et uerbi dominici ignaros, qui alibi stula insipientes q; appellantur, Psal. 14. & 53. Deinde uide quanto ardore & spiritu oret pro uerbi dei intelligentia cordatissimus uates, Psal. 119. Manus tuæ fecerunt & plasmauerunt me, da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Seruus tuus sum ego, da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua. Perlege totum Psalmum, & senties, si profuisset ignorantia aut sensuum simplicitas, non tam uehementer orasse prophetam. Præterea agnosces perditissimos esse blaterones, qui ad simplicitatem illam suam, hoc est imprudentiam atq; ignorantiam uerbi diuini prouocant: Iam enim satis probauimus Christum eam simplicitatem non significasse, alioqui non præmisisset: Estote prudentes sicut serpentes. Igitur quoties scriptura de simplicitate loquitur, morum intelligas simplicitatem, uitæ innocentiam, candorem & integritatem. Qui simpliciter, id est, innocenter, candide, ac synceriter ambulat, bene ac seure ambulat. Deus enim protegit gradientes simpliciter, id est probos, Prouerb. 2. Quæ est autem illa simplicitas, qua tuto incedendum pijs hominibus? Verbum dei lucerna pedum & lumen semitis nostris, cui dum attendimus, recte facimus, nec aberrabimus unquam, non quiescit Sathan, sed omnibus modis tentat ut corrumpat sensus nostros à simplicitate, quæ est erga Chris-

*Simplicitas
morum.*

ga Christum. 2. Cor. 11. Nobis uigilandum & orandum ne amittamus sensuum simplicitatem & Christum simplicitatis authorem. Amen.

CLXVIII.

Qui dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in presenti seculo, neq; in futuro. Matthæi. XII.

In loco in quo ceciderit arbor ibi erit. Ecclesiast. XI.

Ex illo Christi sermone impij Sophistæ ignem purgatorium finxerunt, hisæ suis uanis interpretationibus ac glossis deprauantes Christi uerbū: Esse scilicet aliqua peccata quæ in presenti seculo cõdonentur pœnitentiis, esse deinceps quæ in futuro remittantur, pro quibus in hac uita non plenè satisfecris confessione ac bonis operibus, illa ipsa docent per ignem purgatorium aboleri. Ad hoc suū nouū dogma de purgatorio stabiliendū, mirum est quàm torqueant scripturam, huic eorū errori perpetuo contradicentem. Inter alia, quibus nituntur argumentis hoc illis Adamantinum uidetur, & tene dia bia pennis: Non exibis illinc, donec persoluas extremū quadratē, Mat. 5. Quo loci Chrūs ad recõciliationē fratris cohortatur, ne ille aduersarius tuus corā iudice te defrat, & iudex in carcerē conijciat &c. sed nihil de spiritali

carere, id est purgatorio: aut spirituali iudice loquitur Christus, sed de civili & corporali carcere atque iudice. Sophistæ tamen hoc loco non secus gratulantur ac triumphant, quam si cæcus ferream soleam equi reperiat, & ad suum ignem rapiunt dicentes: hic hic habemus purgatorium, non exhibis, id est tam diu torqueris donec craticula purgatoria assatus, satisfacias & persolvas omnia delicta tua, deinde satisustus exhibis è purgatorio. Sic ipsi depravant & corrumpunt sacra dei eloquia: quum tamen sacra scriptura ne ullum uerbum de Papistarum purgatorio retulerit. Commentum est & inanis impostura quicquid illi unquam nugati sunt. Nam quod Christus inquit: Non exhibis illinc donec persolvas extremum quadrantem, nihil facit ad probandam illam flammam purgatorij. Coniectus enim in carcerem quando persolues extremum quadrantem? Si nunquam liberaberis ex hoc carcere, nisi persoluto nouissimo quadrante, perpetuo torqueberis. Esto in civilibus uinculis tandiu detineare captiuus, donec luas poenam. Sed num uicæ dei nostris sunt similes? In inferno nulla est redemptio. Si semel illic deiectus fueris, non erit ulla redeundi facultas, quemadmodum Poëte suam memorant rediisse Proserpinam. Et aduerbiū **DONEC**, teste etiam Ioan. Chrysostomo, perpetui-

Cōtra purgatorium.

Iesaiæ. 55.

tuitatem significat, id est, non exhibis perpetuo, si se-
 mel in hunc arcerem precipitatus fueris, perpetuo il-
 lic perdurabis, nunquam liberandus. Vbi hic purga-
 torium? Deinde uerborum Christi: non remittetur ei
 neque in hoc seculo, neque in futuro, habes in Marco
 expositionem: sic enim legis. Qui conuicium dixerit
 in spiritum sanctum, non habet remissionem in æter-
 num, sed obnoxius erit æterno iudicio, Marci tertio.
 Quod Mattheus dixit, neque in hoc seculo neque in
 futuro, Marcus dicit in æternum. Volens indicare
 peccatum in spiritum sanctum nunquam remitti. Vbi
 nunc maxet flamma emendatoria? Porro non esse
 ignem purgatorium, in quo anime post hanc uitam
 crucientur aliquandiu, donec uiuentium meritis iu-
 uentur & liberentur, aliquot solidis argumentis pro-
 babimus, ut uideant Papiſtæ suum purgatorium e-
 mentitam esse fabulam & nihil aliud, quam inex-
 plebilem uoraginem, quæ omnem omnium peccatiam
 exhaustam absorpserit. Hoc uero satis sancte ex il-
 lo Ecclesiaste uersu, quem illi superiori ex Mattheo
 opposuimus, conuincamus: ubi sic legas. Si accide-
 rit arbor ad Austrum, & si ad Aquilonem, in loco
 in quo accidit arbor, ibi erit. Ecclesiastes unde-
 cimo. Porro per arborem hominem significari ex
 illo colligitur. Bona arbor profert bonos fructus.
 Mala autem producit malos fructus. Quæ uerba de ho-
 minibus intelligi uoluit spiritus sanctus. Si itaq; arbor ad
 austrum

Ementitus
 purgatori-
 us ignis.

austrum ceciderit, ibi erit: Sin ad Aquilonem, ibi quoq;
 erit. Quacūq; ratione defungatur homo, ea iudicandus
 erit. Si ad austrum, id est in fide cadat, ibi (in fide) erit.
 Qui enim crediderit, saluus erit. Sin aut ad Aquilonē,
 id est in infidelitate decidat, ibi (in incredulitate) erit: nā
 qui non crediderit cōdemnabitur, Ioan. 3. Audis hic a-
 pertis uerbis dici, Ibi erit. Vbi itaq; manet ignis purga-
 torius, in quo mundandi sint animæ? Cur nō ait scriptu-
 ra, mūdabitur pruna purgatoria? Matth. 25. fatuus uirg-
 nibus oleo carentibus, non patet aditus ad nuptias: dūq;
 oleum emptū festinarent, clausa est ianua. ut intelligas
 in hac uita esse pœnitentiæ locum, & nō in carcere pur-
 gatorij. Quicquid in hac uita seminauerit homo, hoc in
 futura metet: Gal. 6. nūc serendi instat tempus, deinaps
 metendi: non erit post hanc uitam parandi olei opportu-
 nitas: nisi enim tuo oleo paratus sis, non intrabis cum
 sponso ad nuptias. Serius dolebis. Ecce nunc tempus ac-
 ceptum, ecce nunc dies salutis. 2. Corinth. 6. Duodecim
 sunt hora diei. Si quis ambulauerit in die, non offendit,
 quia lucē huius mundi uidet. Si quis autē ambulauerit
 in nocte, offendit: q̄a lux nō est in eo, Ioā. 11. Nox pro-
 gressa est, dies autem appropinquat. Abijciantus igitur
 opera tenebrarum, & induamur arma lucis, Rom. 13.
 Nunc emendandi tempus est, nil enim docet ueritas de
 futuro expiatorio igne, qui expurgaturus sit peccatores

Saltem

In hac uita
 pœnitentiæ
 locus.

Saltem hoc dicit, fidelibus paratam esse felicem requiē: infidelibus aeternum cruciatū. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero nō crediderit condemnabitur, Mar. 16. Sic legis Lucæ 16. pauperem Lazarum ab angelis in sinum Abrahæ deportatum: diuitem uero in tartara coniectum, & ingentem inter eos firmatum hiatus, ut neuter ad alterum transire possit. Si hic ullus fuisset ignis purgatorius, in illum certe detrusus fuisset diues: reliquerat enim hæredibus aliquot auri pondō, quibus ex hoc barathro auri & argenti sitientissimo, redemptus fuisset: tæcet autē scriptura mendax purgatorium, quod id sit aliud nihil, quàm excogitata decipula Papistarum, & uoracissima fovea, supra quam uniuersæ abominationes fundatæ & extractæ sunt. Ex hac eruperant suffragia mortuorū, uigiliæ, depositiōes, septimi, triagesimi, anniuersaria, missæ pro defunctis, & mille huius generis impietates: in hanc uoragnē omnia monasteria & exælsa Canonicoꝝ regularium & irregularium ædificata sunt, in hoc antro abbat uniuersus Papisimus. Si hic ignis flagrare desierit, peribit omnis quæstus sacrificoꝝ: corruet & psychotyranorum pompa. Pluris enim auri ac argenti contulit hic ignis purgatorius regno Papisifico, quàm uel Persarum montes, uel ullus Pactolus. Nec ullus Vesunius aut Aethna tantum flagrauit, quantū ille purgatorius carbo: è quotā flebiliter sitialosæ sacrificuloꝝ animæ ciularūt, Miseremini mei, miseremini mei saltē uos amici mei &c.

Purgatorio
depredati
sunt Papi-
stæ uniuersos
thesau-
ros Germa-
niæ.

qua

qua miserabili lamentatione ad misericordiam commo-
 uerunt stultam plebem. Non mirum igitur quòd hunc
 amant impij Sophistæ, quorum Mammon deus est, ni-
 si enim hic ignis ditasset suos alumnos & patronos, du-
 dum consumptum penitusq; extinctum fuisset hoc in-
 cendium: & condemnatus esset extremo anathemate,
 qui uel uerbulū somniasset de illo. Nunc qui auri cru-
 stas euomat et conferat alumnos, heretici habentur qui
 anq; contra illud mutire audent. Adeo ut Christus uili
 habeatur à tam religiosis patribus, quòd suum diuitem
 ignem non approbauerit. O aureum igniaculum, o beni-
 gnos patres, qui pro modica pecunia soluunt animas è
 carcere purgatorij. Rursus immites Sophistas & sacrifi-
 ciales, quòd non eadem benignitate pauperum animas
 liberant. Hoc enim uideas: Si diues moriatur, qui sti-
 pendij aliquid conferat sacrificialis, mox pulsantur cam-
 pane, querulatur requiem, murmuratur uigilie, fit
 suffitus, & hisce operibus ac meritis subuenitur diuitis
 animæ. Porro si pauper moriatur, silent campanæ, in-
 termittitur suffitus, quiescunt sacrificiali, nec ullæ ueniæ
 pro redimenda pauperis anima cantantur, cogiturq; in
 ops æternū purgatorij æstū tolerare, nūq; redimēd; à no-
 stris sacrificialis. Nisi eni des, nō eripiūt illi è cruciatu ig-
 nis purgatorij. Porro si abunde des, abunde illi iuuat su-
 is ipsijs Misīs. Si quis nūc est pius & ueritatis amās, re-
 linquat

Chrūs pur-
 gatorij nō
 dū appro-
 bant.

Inquat purgatorium impijs suis patronis : & credat Christo dicenti: Amē amē dico uobis, qui sermonē meum audit, & credit ei, qui misit me, habet uitam eternam & in condemnationem non uenit, sed transiuit à morte in uitam. Ioan. 5. Non inquit, transibit à morte in purgatorium, sed in uitam, eternam scilicet, sicut Ioan. 6. explicat. Qui credit in filiū habet uitā eternā. Amē.

CLXIX.

Legitimum sempiternū erit in generationibus uestris de sacrificiis domini. Leuitici. vi.

Vnica oblatiōe perfectos effecit in perpetuum eos qui sanctificantur. Hebræor. x.

Non sum ignarus scripturam ueteris instrumenti de iugi sacrificio mentionem facere, maxime Leuitici. 6. Dan. 8. 11. & 12. & Malachie. 1. quod quia sempiternum à prophetis appellatur, Sophiste nostri ad Missæ sacrificium detorserunt. Quam longissime autem à scopo aberrauerint, uidere poterit pius lector, per spectum habens ante Iesum Christum crucifixum non fuisse ullum Missæ sacrificium : nam ipse dominus Iesus ea nocte, qua traditus fuit, coenam dominicam siue Eucharistiam primum instituit, nunc quum
sub Mo.

Cōtra Missæ sacrificium.

sub Moseh & prophetis nondum instituta fuerit missa, satis euidens de illo missæ sacrificio non loqui ne uerbum quidem uetus testamentum. Vnde insipientia illorum colligitur, qui è Moseh et prophetis stabilire nituntur iuge illud missale sacrificium. Iudeorum autem sacrificia ideo sempiterna appellat scriptura, partim quæ Christum, qui est sacerdos & rex in æternum, adumbrabant: partim quòd perpetuo in populo dei permanisisset. Quandiu enim sacerdotiũ ac regnum Iudeorum steterunt, tam diu etiam illa sacrificia, uictimæ, pacifica et holocausta perdurauerunt: diruto templo Hierosolymitano, & destructa ciuitate sancta, finis quoque corporaliũ istorum sacrificiorum, iuxta Danielis prophetiam, subsecutus est. Si itaque Missa illud est sacrificium, cuius prophete meminerunt, planum est iam in Christianismo non amplius missam esse sacrificium. Desijt enim Iudeorum sacerdotium, quòd sacrificia illa Leuiticæ imolabat, desijt & templum, extra quod non licebat sacra facere: & successit ueteri nouus Israël, in quo omnia sunt spiritualia. Iudeis omnia in figura contigerunt. 1. Corinth. 10. & lex umbra est futurorum, Heb. 10. Si itaque ullum est in Ecclesia Christianorum sacrificium, non è Mose sed Christo petendũ est. Vetera enim præterierunt, & noua facta sunt omnia. 2. Corinth. 5. Porrò Christus Eucharistiæ mysterium instituens, non dixit, hoc imolate in mei memoriam. Nam quomodo Christo potest suum corpus et suus sanguis offerri, quæ prius

prius possidet. Aut quomodo deo potest dei filius immolari? qui natura cū patre sit unū & eiusdē substantiæ. Verū ita protulit: Accipite & comedite: Hoc est corpus meū, qd' pro uobis datur, Hoc facite in mei recordationē. Hoc scilicet, ut sumētes hūc sacrū panē, q est corpus meum, comedatis in memoriam mei, q ego hoc meū corpus pro uobis in mortem obtulerim: eius beneficij memores sitis, celebrantes illud. De calice uero dixit: Bibite ex hoc omnes: Hic est sanguis meus &c. Hoc facite quotiescumq; biberitis, in mei commemorationem. 1. Corinth. 11. Hoc, inquam, quod ego nunc instituo & facio, idē uos facite, sumentes, sacrum calicem, qui est sanguis meus, & bibentes illum in mei commemorationem faciatis, mortem domini annunciantes, donec ueniat. Hic nullius sacrificij facta est institutio: sed esus corporis Christi, & potus sanguinis Iesu, ac commemoratio mortis eius. Sed inquis: tamen uetres orthodoxi theologj Eucharistiam dixerē sacrificium? Dixerē quidem sed κατὰ χριστιανισμὸν pro memoria sacrificij, & passionis dominicæ, nō quod immoletur pro peccatis uiuorū, ac mortuorum. Quemadmodū nos resurrectionis dominicæ diem Pascha appellamus, q; sit illius paschatus recordatio & festiuitas. Præterea crediderint patres, aut etiam docuerint Missam esse sacrificium: num ob eam causam & nos credere oportet? aut sunt ipsi fidei nostre magistri? Paulus fidem ex auditu esse affirmat: auditum uero per uerbum dei, Roma. 10. Si itaq;

Sacrificiū
quomō di-
xerint uete-
res Missā.

credere debeo Missam esse sacrificium, uolo testimoni-
um e scripturis sacris (non e patribus, qui homines fue-
runt, & errare potuerunt) proferatur, cui fides mea tu-
to innutatur. Nolo autem scripturam ueteris instrumen-
ti, nam illa nihil unquam de sacrificio Missæ dixit, sed
testimonium noui testamenti desidero. Sed quando illi
proferent? ad calendas Græcas. Quando itaq; in nouo
testamento, ubi de Eucharistiæ mysterio agitur, ne uer-
bum de sacrificio Missæ doceatur, non possum non ride-
re cæcitatem Ecciorum, Fabrorum, Cochleorū, & hu-
ius fecis mathæologorum, contra Christi testamentum
Missæ sacrificium nobis obtrudentium. Quid queso
pro ratione sacrificiorum in missa immolatur? num cor-
pus & sanguis Christi? tamen ea nos de beneuolenti ma-
nu Christi sumimus manducanda & bibenda. Sic nanq;
commisit: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum,
&c. Sumite & bibite: Hic est sanguis meus &c. Quo-
modo ergo ipsa deo offerimus? Adde Christum hunc
potum uocare nouum testamentum. Num nouum testa-
mentum est sacrificium? Quis unquam audiuit testa-
mentum & sacrificium idem esse? Scriptura uocat no-
uum testamentum remissionem peccatorum, uelut Hie-
remie. 31. & Hebr. eo. 8. legitur. Remissio autem pecca-
torū non est sacrificium, ideo nec Missa est sacrificiū.
Vide nūc q; pulchre cōueniat Christi ueritas cū Sophista-
rū dogmate. Chrūs in hoc testamēto bona sua, corpus ac
sanguinē nobis ministrat in remissionē peccatorū. Sophi-
stæ in

Nouum te-
stamentū.

ste inuertunt, ac Christo dare uolunt, immò Christum Christo offerre. Quis Sophistis stupidior, cecior, & magis impius? Scripturæ ueritas Christum Iesum semel oblatum dicit, Hebræos. 7. 9. & 10. & non quoti- die imolandum. Si denuo imolandus est, etiam denuo crucifigendus erit. Mors autem illi ultra non domina- bitur. Roman. 6. Ergo in Missa non fit sacrificium pro uiuis aut defunctis. Sed ais: Est tamen aliquod in Eccle-
 sia sacrificium. Est quidem, sed non externum aut cor-
 porale, sed internum ac spirituale, mortificatio carnis no-
 stræ, qua offerimus corpora nostra hostiam uiuentem,
 sanctam, acceptam deo, Roman. 12. per Iesum Christum.
 1. Pet. 2. quum offerimus uitulos labiorum nostrorum,
 Hebræ. 13. Id est laudem ac gratiarum actionem. Totos
 nos in ministerium dei & sanctorum conferimus, nõ se-
 ctantes carnis desideria, sed directionem sancti spiritus
 & per charitatem seruiamus proximo ad ædificationem
 ipsius. Ista sunt Christianorũ sacrificia, his uictimis pla-
 catur deus, Hebræ. 13. Dispercam si ecclesia habet ali-
 ud sacrificium, nisi illud ipsum gratiarum actionis, ut
 prædicato Euangelio, fuisq; precibus ad deum patrem
 nostrum laudemus ipsum in Christo seruatore per eter-
 na secula, Amen.

CLXX.

Facite uobis amicos de mammona
 iniquitatis. Luc. XVI.

Z 2

Omnia

Omnis creatura dei bona est, i. Timoth. IIII.

Ut paucis horum duorum uersuum diallagen habeas, obseruabis omnem creaturam dei esse ualde bonam & nihil eorum, quæ deus condidit, esse malum. **Creaturæ dei bonæ.** Benedicti enim deus omnibus operibus suis quæ fecerat. Genes. 1. & nihil ex ijs, quæ creauit dominus, odio dignum est, Sapient. 11. Sunt igitur opes creatura bona. Sicut etiam homo, ignis, aqua, uinum, uolucres, & omnia animalia sunt bona creatura, solusq; abusus illarum malus est remiq; per se bonam, facit malam. Impij ac mali nulla re bene uti possunt, ita ut deus optimus impijs sit malus iuxta id Psalmi. 13. Cum peruerso peruersus eris. Et sicut diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, Roman. 8. & mundis omnia munda, Titum. 1. ita uicissim pollutis & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum & mens & conscientia. Diuitiæ bonæ sunt, si quis ipsis recte utatur: malæ fiunt, si abutaris, si cor apponas si seruus fias diuitiarum. Mulier preciosa est creatura, si cum pietate & timore dei honeste illi copuleris: mala fit si extra coniugij thorum abutaris ea. Vinum nobilis est creatura, si cum gratiarum actione illud bibas: at si ad ingluuiem & ebrietatē ingurgites, abusu fit tibi malum, quod natura bonum erat. Abutenti & impio malum est uinum, mulier, opes, ac reliquæ creaturæ omnes. Sic Christus diuitias iniustum Mammona uocat, non quod per se sine

se sint iniquæ, sed quòd plerunq; iniuste acquirantur. Diuitias
 Hi per rapinam, alij per fraudem aut furtum: isti per lu-
 dum uel scenus, ille per homicidium, nonnulli per fas quàm mamo-
 atq; nefas, & mille deludendi artes lucrantur opes. Et na uocau-
 uelut iniuste parantur, ita inique quoq; possidentur à di-
 uitibus: deinde iniuste quoq; erogantur in luxum uen-
 tris. Vnde natum est quondam prouerbium: Diues aut
 iniquus est, aut iniqui heres. Et Christus difficile esse
 pronunciauit diuitem regnum cœlorum ingredi: quòd
 nemo possit duobus dominis seruire. Postremo spinas
 quoq; appellat diuitias, quòd instar spinarum impedi-
 ant atq; retrahant, ne recta incedas. Nam qui uolunt
 ditescere, incidunt in tentationem & laqueum, & cupi-
 ditates multas, stultas ac noxias, que demergunt ho-
 mines in exitium & interitum. Si quidem radix omni-
 um malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum
 appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicauerunt
 doloribus multis. 1. Timo. 6. Habes pie lector caussam
 quare spinas, & iniquum mammona appellauerit diuiti-
 tias Christus. Habes præterea pie ac recte dixisse Apo-
 stolū, omnes creaturas dei esse bonas, & nihil reijci-
 dum, si cum gratiarū actione sumatur. Sanctificatur enī
 per sermonē dei ac precationem 1. Timo. 4. Dominus
 noster Iesus Christus saltē hoc donet nobis, ut omnibus
 creaturis & operibus eius utamur ad laudem

nominis eius, Amen. FINIS.

INDEX LO

CORVM ATQVE VERSVVM

in hoc libello And. Alth. conciliatorū.

I.

Septies in die cadit iustus. Prouerb. 24.

Iustus in æternum non commouebitur. Psalm. 119.

II.

Non respondeas stulto secundum stulticiam suam, ne efficiaris ei similis. Prouerb. 26.

Responde stulto secundum stulticiam suam, ne sibi sapiens esse uideatur. Ibidem.

III.

Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Psalm. 5.

Abraham mentitus est, (Gene. 12.) & non perijt.

IIII.

Initio tu domine terram fundasti, et opera manuum tuarum suum cœli: ipsi peribunt, tu autem permanes. Psalm. 109.

Terra in æternum stat. Eccles. 1.

V.

Arundinem comminutam non confringes. Iesa. 42.

Tanquam uas figuli confringes eos. Psalm. 2.

VI.

Adhuc quadraginta dies, et Niniue subuertetur. Ionæ. 3.

Pareram Niniue ciuitati magnæ. Ionæ. 4.

VII.

Z 4

Terre

INDEX

Terræ uectes concluderunt me in æternum. Ionæ. 2.
Et dixit dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.
Ibidem.

VIII.

Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea. Psalm. 31.
Inueterauerunt ossa mea dum clamarem. Ibidem.

IX.

Deus tuus unus est. Deute. 6.
Ego constitui te deum Pharaonis. Exod. 7.

X.

Desiderium pauperum exaudiuit dominus. Psalm. 90.
Desiderium peccatorum peribit. Psalm. 111.

XI.

Mihi uindictam, & ego retribuam. Deute. 32.
Videam ultionem tuam ex eis. Hiere. 11.

XII.

Filius non portabit iniquitatem patris Ezech. 18.
Ego uindictabo iniquitatem patrum in filios, in tertiam
& quartam generationem. Exod. 20.

XIII.

Nolo mortem peccatoris. Ezech. 18.
Qui fecerit iniquitatem, morietur in ea. Ezech. 3.

XIIII.

Deus deus meus respice in me. Psalm. 21.
Ego cælum & terram impleo. Hiere. 23.

XV.

Omnino indigens et medicus nõ erit inter uos. Deut. 15
Non de

LOCORVM PVGNAN.

Non deerūt pauperes in terra habitationis tuæ Ibidem.

XVI.

Desiderabilia super aurum et lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Psal. 118.

Dedi eis præcepta non bona. Ezech. 20.

XVII.

Si quæsieris eum inuenies. 1. Paralip. 28.

Inuentus sum à non querentibus me. Iesaiæ. 65.

XVIII.

Inquire pacem, & persequere eam. Psal. 37.

Confundantur qui me persequuntur. Psal. 39.

XIX.

Videbit omnis caro salutare dei. Iesaiæ. 40.

Austratur impius ne uideat gloriam dei. Iesaiæ. 26.

XX.

Beatus tu Israë. Quis similis tui popule, qui saluaris in domino? Deutero. 33.

Generatio praua atq; peruersa. Deut. 32.

XXI.

Ego indurabo cor Pharaonis. Exod. 4.

Pharao ingrauauit cor suum. Exod. 8.

XXII.

Deus mortem non fecit. Sapientie. 1.

Bona & mala, uita & mors, paupertas & honestas, à deo sunt. Ecclesiast. 11.

XXIII.

Nihil eorum odisti que fecisti. Sap. 11.

INDEX

Iacob dilexi, Esau odio habui. Malach. 1.

XXIII.

Heli corripiens filios suos ait: *Quare fecistis res huiusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? Nolite filij mei & c.* 1. Reg. 2.

Nouerat idigne agere filios, et non corripuit eos. 1. Re. 3

XXV.

Crescite & multiplicamini. Gen. 2.

Beatae steriles, quae non genuerunt. Luc. 2. 3.

XXVI.

Dona et uocatio dei eiusmodi sunt, ut eorum illum poeniteri non possit. Rom. 11.

Poenitet me quod constituerim Saul regem. 1. Reg. 15.

XXVII.

Apud deum non est personarum acceptio. Rom. 2.

Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu & tremementem sermones meos. Iesai. 66.

XXVIII.

Sanctus ego sum dicit dominus, & non irascat in perpetuum. Hierem. 3.

Et ibunt ij in ignem aeternum. Mat. 25.

XXIX.

Non deus diligens iniquitatem tu es. Psal. 5.

Quem uult indurat. Roman. 9.

XXX.

Miserationes eius super omnia opera eius. Psalm. 144.

Cui uult miseretur. Roman. 9.

Quis-

LOCORVM PUGNAN.

XXXI.

Quisquis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet
in æternum. Ioan. 4.

Qui me bibunt adhuc sitient. Eccl. 24.

XXXII.

Deum nemo uidit unquam. Ioan. 1.

Vidi dominum facie ad faciem. Gen. 22.

XXXIII.

Deus neminem tentat. Iac. 1.

Tentauit deus Abraham. Gen. 22.

XXXIII.

Oculum pro oculo, dentem pro dente. Exo. 21.

Si quis te percuiderit in dextram maxillam, præbe ei
& alteram. Matth. 5.

XXXV.

Non resurgent impij in iudicio. Psal. 1.

Omnes quidem resurgemus. 1. Cor. 15.

XXXVI.

Vade ad fornicam ó piger, considera uias eius, & discè
sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præce-
ptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi,
& congregat in messe quod comedat. Pro. 6.

Ne solliciti sitis animæ uestræ, quid māducaetis, neq; cor-
pori quid induamini. Matth. 6.

XXXVII.

Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Zach. 1.

Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eū. Ioā. 6.

Qui

INDEX

XXXVIII.

Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Psal. 10.
 Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam eternam
 custodiet eam. Ioan. 12.

XXXIX.

Omnis homo mendax. Psal. 115.
 Non est in ore ipsorum inuentum mendacium. Apo. 14.

XL.

Christus uetat irasci. Matth. 5.
 Dauid ait: Irascimini. Psal. 4.

XLI.

Sine ipso factum est nihil, quod factum est. Ioan. 1.
 Non est creata hominibus superbia. Eccl. 10.

XLII.

Nescit homo utrum amore aut odio dignus sit. Eccle-
 siastes. 9.

Deposita est mihi corona iusticie. 2. Timoth. 4.

XLIII.

Consolamini consolamini popule meus. Ies. 40.
 Vae qui habetis consolationem uestram. Luc. 6.

XLIII.

Quid tentatis deum, ut imponatur iugum super crui-
 ces discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos
 portare potuimus. Act. 15.

Mandatum quod precipio tibi hodie, non supra te est,
 neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere,
 Quis ualet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad

LOCORVM PVGNAN.

nos, ut audiamus & faciamus. Deut. 30.

XLV.

Iusto non est lex posita. 1. Timot. 1.

Vir qui in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, ut faciat ueritatem, hic iustus est.

Ezechiel. 18.

XLVI.

Lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Rom. 5.

Deus nemini mandauit impie agere, & nemini dedit spacium peccandi. Eccl. 15.

XLVII.

Omnia quæcumq; uoluit fecit. Psal. 113.

Vos semper spiritui sancto restitistis. Actorũ. 7.

XLVIII.

Domus mea domus orationis uocabitur. Ies. 56.

Tu cum oras, introito in conclaue tuum. Matth. 6.

XLIX.

Ego dominus, & non est alter formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ego dominus faciens omnia hæc. Iesa. 45.

Diabolus cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est atq; eius rei pater. Ioan. 8.

L.

Honora patrem tuum & matrem, & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Exo. 20. 21.

Si quis uenit ad me, & nõ odit patrem suum & matrẽ non potest meus esse discipulus. Lu. 14.

Fieri

INDEX

LI.

Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbū ac uirtutes futuri seculi, si prolabantur, denuo renouentur per pœnitentiam. Heb. 6.

Quiaq; inuocauerit nomen dñi, saluus erit. Ioëlis. 2.

LII.

Ego non iudico quemquam. Ioan. 8.

Pater omne iudicium dedit filio. Ioan. 5.

LIII.

Quis cognouit mentem domini? Rom. 11.

Nos mentem Christi tenemus. 1. Cor. 2.

LIIII.

Ipsè est Helias. Matth. 11.

Non sum ego Helias. Ioan. 1.

LV.

Quos uocauit, eos & iustificauit. Rom. 8.

Multi sunt uocati, pauci uero electi. Matth. 20.

LVI.

Non erat ille lux. Ioan. 1.

Ille erat luxaena ardens & lucens. Ioan. 5.

LVII.

Nemo bonus nisi unus, nempe deus. Mar. 10.

Bonus hō ex bono thesauro cordis sui, pfert bonū. Lu. 6.

LVIII.

De die illo ac tempore nemo nouit, ne angeli quidem,
qui

LOCORVM PVGNAN.

qui in caelo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Mar. 14
Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra.
Matthæi. 28.

LIX.

Gloriam meam non quero. Ioan. 8.
Ego sum lux mundi. Ibidem.

LX.

Qui gladium accipit gladio peribit. Matt. 26.
Qui habet tunicā, uendet eā, et emat gladium. Luc. 22.

LXI.

Pauperes semper habebitis uobiscum, me uero non semper habebitis. Matth. 26.
Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Matt. 28.

LXII.

Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Ioan. 6.
Spūs est qui uiuificat, caro non prodest ququam. Ibidē.

LXIII.

Hoc est corpus meum. Matt. 26.
Si dixerint: Ecce hic uel hic est Christus nolite credere.
Matthæi. 4.

LXIII.

Omne quod uenit ad me non eijciam foras. Ioan. 6.
Nō est uolētis, neq; currentis, sed miserentis dei. Ro. 9.

LXV.

Nō ueni ut iudicē mūdū, sed ut seruē mūdum. Ioan. 12.

INDEX

In iudicium ego ueni in hunc mundum. Ioann. 9.

LXVI.

Si ego testimonium perhibere m de meipso, testimonium meum non esset uerum. Ioann. 5.

Et si ego testimonium perhibeam de meipso, uerum est testimonium meum. Ioann. 8.

LXVII.

Non possum ego ex meipso facere quicquam. Ioann. 5.

Nemo tollit animam meam, sed ego pono eam à meipso. Ioannus. 10.

LXVIII.

Voluntati illius quis resistit? Rom. 9.

Vos semper spiritui sancto resistitis. Actor. 7.

LXIX.

Omnis qui petit, accipit. Matth. 7.

Petitis & non accipitis. Iacob. 4.

LXX.

Vnicā oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Hebr. 10.

Suppleo quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius. Coloss. 1.

LXXI.

Predicate Euangelion omni creature. Marci. 16.

Ne proieceritis margaritas ante porcos. Matt. 7.

LXXII.

Deus uult omnes saluos fieri. 1. Tim. 2.

Pauci sunt qui saluantur. Lucæ. 13.

Qui

LOCORVM PVGNAN.

LXXIII.

Qui uiaerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ap. 3.
Sedere ad dexteram non est meum dare, sed ijs continget,
quibus paratum est. Marc. 10.

LXXIIII.

In Christo omnes uiuificabuntur. 1. Corinth. 15.
Filius quos uult uiuificat. Ioan. 5.

LXXV.

Conclusit deus omnes sub incredulitatem, ut omnium
misereretur. Rom. 11.

Qui non crediderit, condemnabitur. Marc. 16.

LXXVI.

Nolite iudicare, et non iudicabimini. Matth. 7.
Iusto iudicio iudicate. Ioan. 7.

LXXVII.

Orantes ne sitis multiloqui. Matth. 6.
Sine intermissione orate. 1. Thes. 5.

LXXVIII.

Alter alterius onera portate. Gal. 6.
Vnusquisque onus suum portabit. Ibidem.

LXXIX.

Ne quid tuleritis in uiam, neque uirgam, neque peram, neque
panem, neque pecuniam. Luc. 9.
Non portabitis in uia nisi uirgam tantum. Marc. 6.

LXXX.

Iesus morabatur in Iudaea, ac baptizabat. Ioan. 3.
Iesus non baptizauit. Ioan. 4.

INDEX

LXXXI.

Odio habebis inimicum tuum. Matth. 5.

Diligite inimicos uestros. Ibidem.

LXXXII.

Vide ne cui dixeris, Matth. 8.

Narra quaecunq; fecerit tibi deus. Lu. 8.

LXXXIII.

Percutienti te in maxillā, obuerte illi & alterā. Matt. 5.

Christus percussus à seruo Pontificis, respondet: Si male loatus sum, testare de malo: sin bene, quid me cædis? Ioan. 18.

LXXXIII.

Non ueni pacem mittere, sed gladium. Matth. 10.

Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis. Ioan. 14.

LXXXV.

Cum omnia feceritis, dicite, serui inutiles sumus. Lu. 17

Nos secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Matth. 19.

LXXXVI.

Si quis expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorem.
2. Timoth. 2.

Deus operatur omnia in omnibus. 1. Corint. 12.

LXXXVII.

Pater ipse facit opera. Ioan. 14.

Multa bona opera operatus sum uobis. Ioan. 10.

LXXXVIII.

Erunt omnes docti à deo. Ioan. 6.

Scrutamini scripturas. Ioan. 5.

Deus

LOCORVM PVGNANT.

LXXXIX.

Deus reddet unicuiq; iuxta facta sua. Rom. 2.

Arbitramur fide iustificari hominem absq; operibus legis. Roma. 3.

XC.

Caro & sanguis regnum dei possidere non possunt.
1. Corinth. 15.

Credimus carnis resurrectionem.

XCI.

Ipse est propiciatio pro peccatis nostris: nō pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mūdi. 1. Ioan. 2.

Non pro mundo rogo. Ioan. 17.

XCII.

Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quā diuitem in regnum dei. Marci. 10.

Iugum meū commodū est, & onus meum leue. Mat. 11.

XCIII.

Abrogatur quod præcessit præceptum propter imbecillitatem & utilitatem. Hebr. 7.

Legem igitur irritam facimus per fidem: imò legem stabilimus. Roma. 3.

XCIIIH.

Qua mēsurā metiemini, ea metiētur uobis alij. Mat. 7.

In poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Apocal. 18.

XCIV.

In uiam gentium ne abieritis. Matth. 10.

Ite in mundum uniuersum, & prædicete Euangelion

INDEX

omni creaturæ. Marci. 16.

XCVI.

Estote prudentes sicut serpentes. Matth. 10.

Si quis sibi uideatur sapiens in hoc seculo, stultus fiat.
1. Corinth. 3.

XCVII.

Nemo usurpat sibi honorem, sed qui uocatur etiã à deo
tanquam Aaron. Hebr. 5.

Potestis singulatim omnes prophetare. 1. Corinth. 15.

XCVIII.

Neminem per uiam salutaueritis. Luca. 10.

Salutate uos osculo sancto. 1. Corinth. 16.

XCIX.

Videte & caute à fermento pharisæorum. Matth. 16.

In cathedra Moysi sedent scribæ & pharisæi: Omnia
ergo quæcunq; iusserint uos seruare, seruate & faci-
te. Matth. 23.

C.

Erit unus pastor & unum ouile. Ioan. 10.

Separabit oues ab hædis. Matth. 25.

CI.

Requieuit deus die septimo ab omni opere quod patra-
rat. Gene. 2.

Pater meus usq; modo operatur. Ioan. 5.

CII.

Non dormitat, qui custodit Israël. Psalm. 120.

Exurge, quare obdormis domine? Psalm. 43.

LOCORVM PVGNAN.

CIII.

Statutum est hominibus semel mori. Hebr. 9.

Omnis qui credit in me, non morietur in æternū. Io. 11.

CIIII.

Iustus in fide sua uiuet. Abaac. 2.

Hoc fac & uiues. Lucæ. 10.

CV.

Lex ministra mortis. 2. Corinth. 3.

Mandatum eius uita æterna est. Ioan. 12.

CVI.

Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt. Galat. 5.

Nemo carnem suam unquam odio habuit. Ephes. 5.

CVII.

Non acceperunt promissiones. Hebræo. 11.

Assceti sunt promissiones. Ibidem.

CVIII.

Non bibam post hæc ex hoc fructu uitis, usq; in diem illum, cum bibam illud uobiscum nouum in regno patris mei. Matth. 26.

Comedinus & bibimus unà cum illo, posteaquam resurrexit à mortuis. Acto. 10.

CIX.

Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit è cælo, filius hominis qui est in cælo. Ioan. 3.

Pater quos dedisti mihi, uolo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut uideant gloriam meam. Ioan. 17.

CX.

INDEX

Peccati eorum non recordabor amplius. Hierem. 31.
 Non exhibis illinc, donec persolueris extremum quadrantem. Matth. 5.

CXI.

Non ueni uocare iustos, sed peccatores. Matth. 9.
 Longi à peccatoribus salus. Psalm. 118.

CXII.

Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Prouer. 22.
 In praeceptis patrum uestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum astodiatis &c. Ezech. 20.

CXIII.

Charissimi, nō praeceptum nouum scribo uobis, sed praeceptum uetus, quod habuistis ab initio. 1. Ioan. 2.
 Rursum praeceptum nouum scribo uobis. Ibidem.

CXIII.

Omnis qui petit accipit, & qui quaerit inuenit &c.
 Matth. 7. Luc. 11.

Clamauerunt, & non erat qui saluaret, ad dominum,
 & non exaudiuit eos. Psalm. 17.

CXV.

Dominus ipse est deus in caelo sursum, & in terra deorsum, & non est alius. Deute. 4.

Sathan deus huius seculi. 2. Corinth. 4. dicitur.

CXVI.

Dominus in montem Sina descendit, & dedit legem.
 Exod. 19.

Accipistis

LOCORVM PUGNAN.

Accepistis legem per dispositionem angelorū. Act. 7.

CXVII.

Eae ego mitto uos in medio luporum. Matth. 10.

Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis.

Ioan. 14.

CXVIII.

Date cleēmofynam, & ecce omnia munda. Luc. 11.

Et si erogauero omnem substantiā meā in usum pauperū, charitatē autē nō habeā, nihil sum. 1. Cor. 13.

CXIX.

Non occides. Exod. 20.

Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

Exodi. 21.

CXX.

Non facies furtum. Deut. 5.

Spoliabis Aegyptum. Exod. 3.

CXXI.

Gratis accepistis, gratis date. Matth. 10.

Dignus est operarius mercede sua. Luc. 10.

CXXII.

Eos qui peccant coram omnibus argue. 1. Timot. 5.

Argue eum inter te & ipsum solum. Matth. 18.

CXXIII.

Quodcumq; uoueris redde. Eccle. 5.

Diffiliat ei infidelis & stulta promissio. Eccle. 5.

CXXIIII.

Non dico q; ego rogaturus sum patrē pro uobis. Io. 16

44 4

ipse.

INDEX

Ipse intercedit pro nobis. Rom. 8.

CXXV.

Pater quid me dereliquisti? Matth. 27.

Non sum solus, quia pater mecum est. Ioan. 16.

CXXVI.

Non potest mundus odisse uos. Ioan. 7.

Quia de mundo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Ioan. 15.

CXXVII.

Cogitationes meae cogitationes pacis. Hier. 29.

Ego mittam in eos famem & pestem. Ibidem.

CXXVIII.

Per nomen illius (Dei) iurabis. Deut. 6.

Ego dico uobis, ne iuretis omnino. Matth. 5.

CXXIX.

Precio empti estis, nolite fieri serui hominum. 1. Co. 7.

Serui obedite ijs, qui dñi sunt iuxta carnē & c. Eph. 6.

CXXX.

Ego testimonium ab homine non accipio. Ioan. 5.

Vos testimonium perhibetis de me. Ioan. 15.

CXXXI.

Seruus uocatus es, ne sis tibi curae. 1. Co. 7.

Quinetiam si potes liber fieri, potius utere. Ibidem.

CXXXII.

Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur impius à uia sua, & uiuat. Ezech. 33.

Est peccatū ad mortē: nō pro illo dico, ut rogas. 1. Io. 5.

Gentes

LOCORVM PVGNANT.

CXXXIII.

Gentes natura quæ legis sunt faciunt. Rom. 2.

Caro legi dei non est subdita. Rom. 2.

CXXXIII.

Circumcisio quidem prodest, si legem seruaueris. Ro. 2.

Si circūcidamini, Christus nihil uobis proderit. Gal. 5.

CXXXV.

Perijt iustus de terra, & rectus in hoibus nō est. Mi. 7.

Noe uir iustus atq; perfectus. Gen. 6.

CXXXVI.

Non ueni destruere legem, sed complere. Matth. 5.

Christus nos redemit ab execratione legis. Gal. 3.

CXXXVII.

Facies altare ad adolendum thymiana. Exo. 30.

Quo mihi multitudo uictimarum uestrarū? Iesaiæ. 1.

CXXXVIII.

Pseudopropheta interficiatur. Deut. 13.

Hæreticū post unā atq; alterā monitionē deuita. Tit. 3.

CXXXIX.

Non delinquent oēs, qui sperant in eum. Psal. 33.

Septies in die cadit iustus. Prouer. 24.

CXL.

Sathanas expetiuit uos. Luc. 22.

Malus ille non tangit eum. 1. Ioan. 10.

CXLI.

Dñm deū uū adorabitis, & ipsi soli seruiet. Deu. 6.

Surgens Abrahā adorauit populū terræ. Gen. 23.

INDEX

CXLII.

Possedi hominē per deū (dicit Eua de Cain) Gen. 4.
Nō sicut Cain ex illo malo erat, et occidit fratrem suū. 1.

CXLIII.

Ioan. 3.

Num uere cognouerunt principes nostri, hunc esse uere Christum? sed hunc nouimus unde sit. Ioan. 7.
Si cognouissent, haud quaquā dominum glorię crucifixissent. 1. Cor. 2.

CXLIII.

Ne possideatis aurum neq; argentum, neq; es in crumenis uestris. Matth. 10.

Iudas habebat oculos. Ioan. 13.

CXLV.

Nequaquā ultra maledicā terrę propter hoies. Gen. 8.
Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Deuteron. 28.

CXLVI.

Nunc Antichristi multi cœperunt esse, unde scimus nouissimum tempus esse. 1. Ioan. 2.

Rogamus uos fratres, ne cito dimoueamini à uestro sensu, neq; turbemini, neq; per spiritū, neq; per sermōnem, neq; per epistolam, tanquam à nobis profectā, quasi instet dies Christi. 2. Tes. 2.

CXLVII.

Quis similis deo inter filios dei? Psal. 88.

Cum apparuerit similes ei erimus. 1. Ioan. 3.

CXLVIII.

In labijs

LOCORVM PVGNAN.

In labijs meis pronūciaui oīa iudicia oris tui. Psal. 119.

Quā inſcrutabilia ſunt iudicia eius. Rom. 11.

CXLIX.

Fiat uoluntas tua. Matt. 6.

Et ne nos inducas in tentationem. Lucæ. 11.

CL.

Qui me confitebitur coram hominibus, confitebor et ego
cum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Matt. 10.

Nōne per nomen tuum prophetauimus? Ac tum confi
tebor illis: nunquam noui uos. Matt. 7.

CLI.

Timor non eſt in charitate. 1. Ioan. 4.

Beati omnes qui timent dominum. Psal. 127.

CLII.

Mandata eius grauiā non ſunt. 1. Ioan. 5.

Quid tentatis deum, ut imponatur iugum ſuper arui-
cēs diſcipulorum, quod neq; patres noſtri, neq; nos
portare potuimus. Act. 15.

CLIII.

Regnum dei non eſt in ſermone. 1. Corinth. 4.

Ore fit confeſſio ad ſalutem. Rom. 10.

CLIIII.

Qui committit peccatum, ex diabolo eſt. 1. Ioann. 3.

Eum, qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum ſe-
cit. 2. Corinth. 5.

CLV.

Noli me tangere, nō dū enī aſcēdi ad patrē meū. Io. 20.

Mulieres

INDEX

Mulieres tenuerūt pedes eis et adorauerūt eū. Mat. 23

CLVI.

Præparate corda uestra domino. 1. Samuelis. 8.

Domini est dirigere gressus. Prouer. 16.

CLVII.

Qui curat diem, domino curat. Rom. 14.

Dies obseruatis & menscs, & tēpora & annos: metuo
de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Gal. 4.

CLVIII.

Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iusti-
ciam. Gen. 15. Rom. 4.

Abrahā pater noster nōn ne ex factis iustificatus est, cū
obtulisset Isaac filiū suū super altare? Iacob. 2.

CLIX.

Attendite ne iusticiam uestram faciatis coram homini-
bus, ut uideamini ab eis. Mat. 6.

Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra
bona opera, glorificantiq; patrem uestrum qui in coe-
lis est. Matth. 5.

CLX.

Iniquos odio habui. Psalm. 118.

Benedicite ijs, qui uos persequuntur. Rom. 12.

CLXI.

Patrem nolite uocare uobis super terram, unus est enim
pater uester qui in coelis est. Mat. 23.

Honora patrem tuum & matrem tuam. Exod. 20.

Vos

LOCORVM PVGNAN.

CLXII.

Vos nolite uocari rabbi, unus est enim magister uester
nempe Christus. Matt. 24.

Plures magistros habetis. 1. Co. 4.

CLXIII.

Quis ex uobis arguet me de peccato. Ioan. 8.

Hic homo peccator est. Ioan. 9.

CLXIII.

Conclufit nos omnes sub maledictione legis. Gal. 3.

Non estis sub lege sed sub gratia. Rom. 6.

CLXV.

Vos estis qui permanfistis mecum in tentationibus meis

Luce. 22.

Omnes uos scandalum patiemini per me in ista nocte.

Matth. 26.

CLXVI.

Quisquis dixerit fratri suo, fatue, obnoxius erit gehennae incendio. Matt. 5.

Stulti ac caeci. Matt. 23.

CLXVII.

Estote simplices sicut columbae. Matth. 10.

Ne sitis pueri sensibus. 1. Corinth. 14.

CLXVIII.

Qui dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in praesenti saeculo, neque in futuro.

Matth. 12.

In loco in quo acciderit arbor, ibi erit. Ecclesiast. 11.

Legg

INDEX

CLXIX.

*Legitimum sempiternum erit in generationibus uestris
de sacrificijs domini. Leuit. 6.*

*Vnica oblatione perfectos effecit in perpetuum eos
qui sanctificantur. Hebræor. 10.*

CLXX.

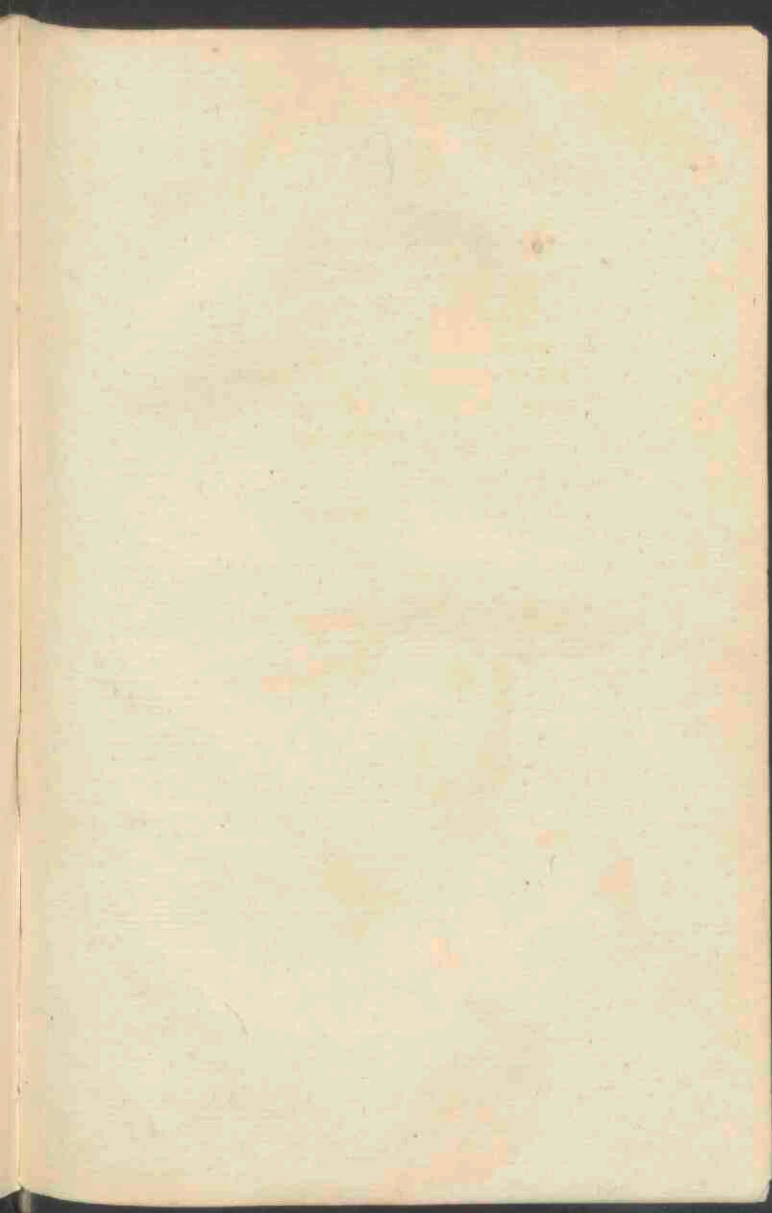
*Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Lucæ. 16
Omnis creatura dei bona est. 1. Tim. 4.*

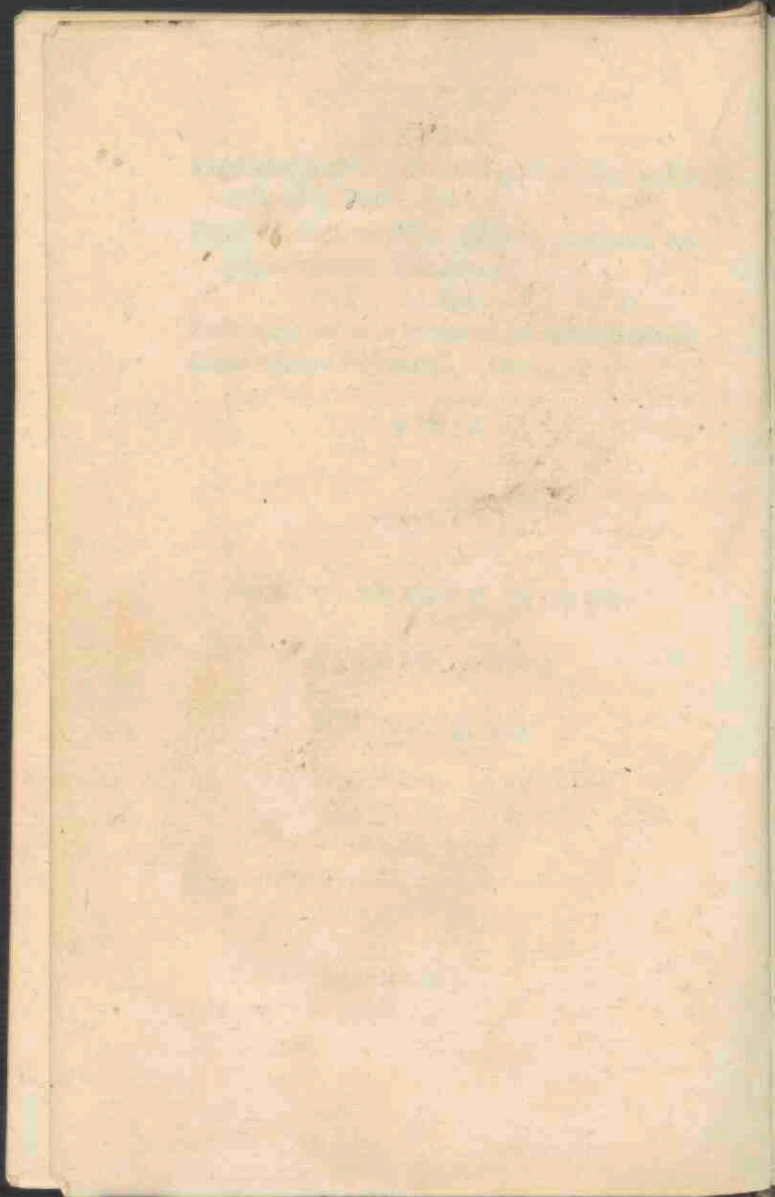
FINIS.

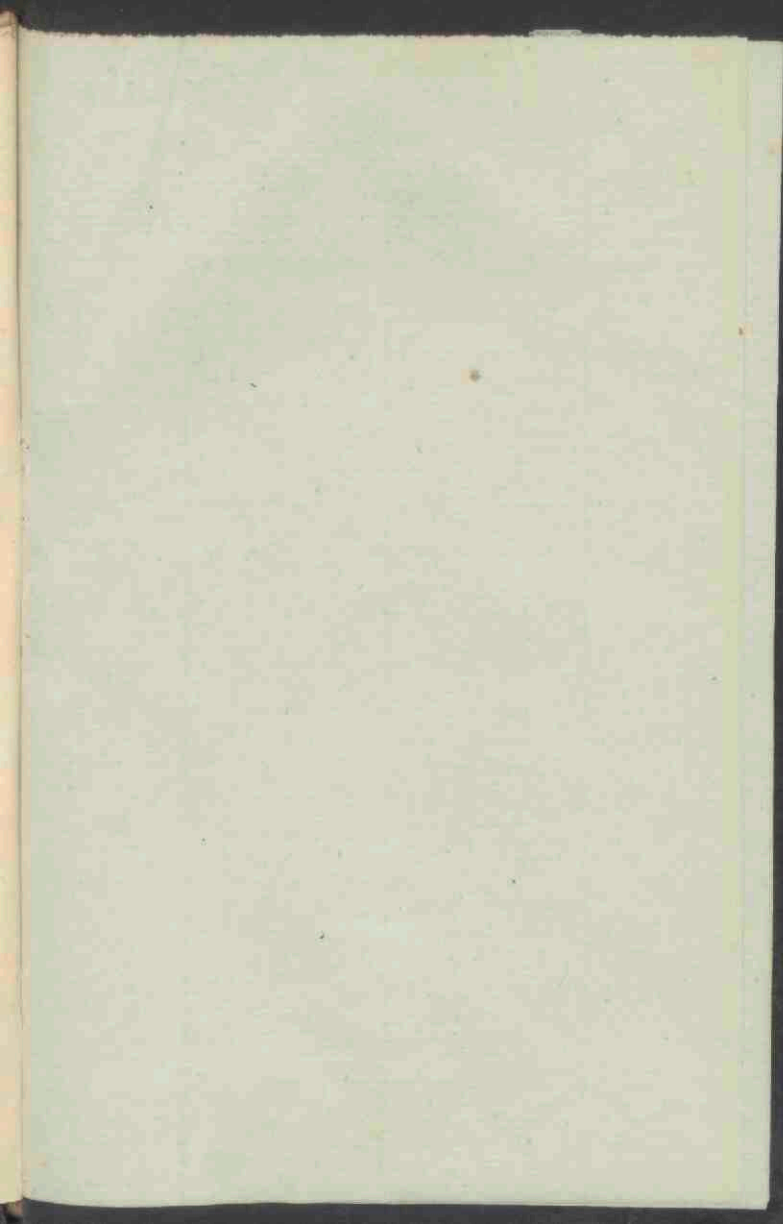
EXCVDEBATVR NORIM.

BERGAE ANNO

M. D. XXXI.

00N 902599042

